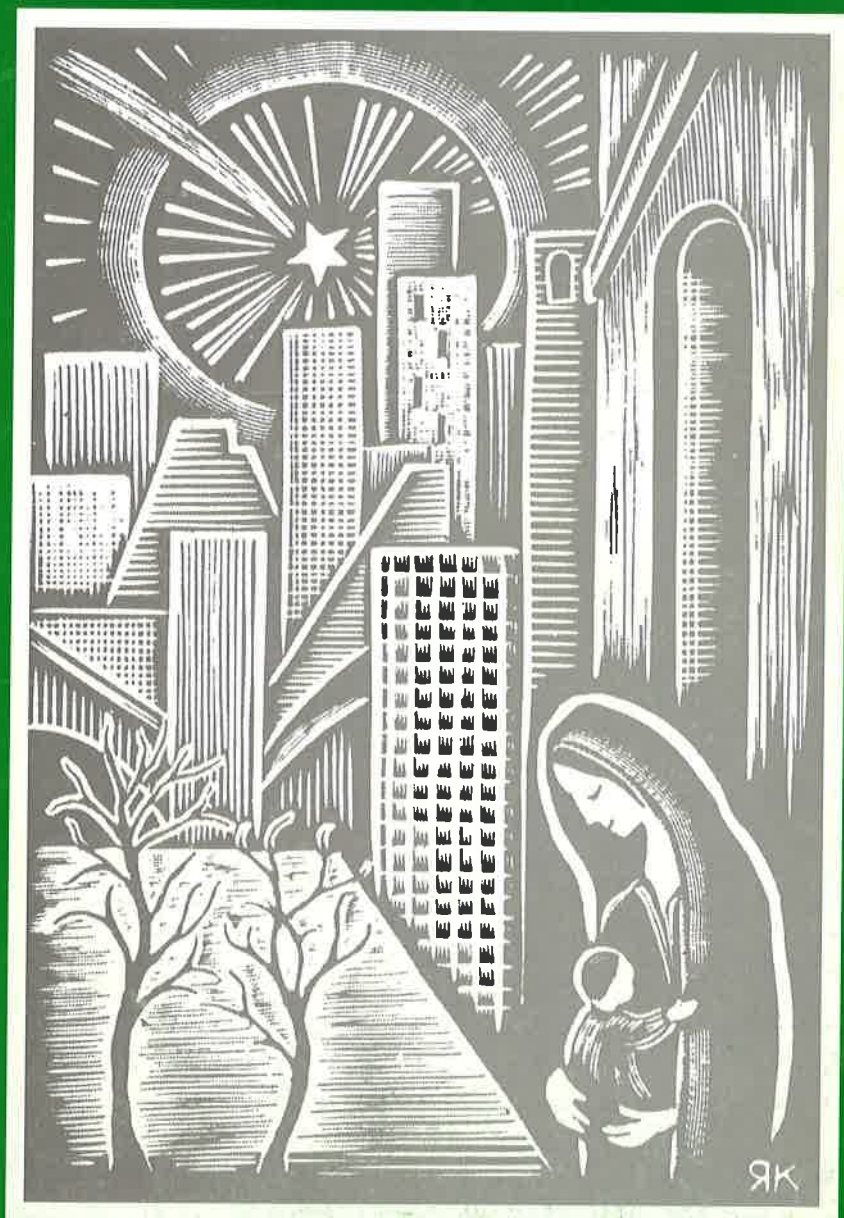

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2008. ÉVRE

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
A 2008. ÉVRE

**REFORMÁTUS
KALENDÁRIUM
A 2008. ÉVRE**

**KIADJA
A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET**

A kalendáriumot szerkesztette:

Bereczki András
paptamási lelkipásztor

Szövegkorrektúra:

Pap Judith

Tördelőszerkesztő:

Kraftsikné Petrikó Ildikó

Grafikai szerkesztő:

Radványi Károly

Felelős vezető:

Sándor Lajos

A címlapon:

Id. Radványi Károly fametszetei

A hátlapon:

A Köröstárkányi Református Egyházközség úrasztali ezüstitányérja 1740-ből
Ifj. Radványi Károly fametszete

Előszó

Számadás és számvetés jókívánságokkal

Megosztó erőknek sajnos megint sikerült bennünket egymástól távol tartani. Okkal, vagy oktanul kerültünk embereket, és emberek kerültek ki minket. Pedig, megfogadtuk a most elhaló esztendő bölcsőjénél is, hogy mindent másképpen rendezünk, és tisztázott kapcsolataink között fogjuk eltölteni napjainkat. Kedves volt fülüinknek a sok jó hír, hogy a világ minden részében reformokat készítenek elő, de szívüinkben kételkedve fogadtuk azok megvalósulását. Hiába, sokat csalódtunk, rengetegszer megtévesztettek minket, ugyanakkor mi is ügyeskedtünk és sokat tévedtünk. Isten nem nézte jó szemmel vétkeinket, a Tőle való távolodásainkat sem, mégis segítségünkre siet.

Végérvényesen tudomásul kellene vennünk, hogy a sátáni erők a legtetszetősebb álarccal jelentkeznek, akár Isten angyalaiként mutatkoznak be, és így ellenállás nélkül céljaikat el is érik. Nemzetiünk, egyházunk bajhozói eddig mindig, mint felebarátok jelentkeztek, együttérző sorstársként jöttek. Később, mint barátságtalan idegenek és sorsunkra hagyó kalandorok távoztak.

A kiválasztottak történelmének nagyon korai szakaszából idézhetjük az azóta annyiszor lemásolt keserű példát. (1Királyok 12, 13. részek) I. Jeroboámot (Kr.e. 931-ben) Isten jelöli ki, és a nép választja meg királlyá. A szorgalmas fiatalember jelleme a hatalom birtokában hamarosan eltorzul. A reábízottakat úgy távolítja el Istentől akaratlanul és ostobán, hogy közben isteneket készít számukra. A trónról vallási reformokat iktat be, de a maga hatalmát emeli mindenek fölé. A Szentírás humorosan megjegyzi, hogy saját magával tanácskozza meg másik két vallási központ kiépítésének tervét. Bételben és Dánban aranyborjúkat állíttat fel, hogy Jeruzsálemtől távol tartsa az északról, vagy a délről érkező híveket. Nem tűri meg a Lévi törzsből származó papokat a környezetében. Viszont a „nép aljából” a magaslatok templomaiba nevez ki papi szolgáltra bárkit, ha egy tulkot és két kost fizet. Még a lombsátoros ünnep idejét is megváltoztatja, éppen egy hónappal késleltetve azt. A király hatalma utolérhetetlen, mert mindent megosztott és most uralkodik a saját ízlésére létrehozott országban. Úszik a dicsőségben, többé nem ismer sem Istent, sem embert. Ezen a ponton Jeroboám király, mint áldozatot bemutató pap jelenik meg az oltár előtt. Azonban az önkényesen kijelölt ünnepen az egyik aranyborjú székhelyén, Bételben, Istennek névtelen prófétája is megjelenik. Az áldozati ceremóniában váratlan fordulat következik be. A prófeta megjövendöli Jósias király eljövételét (Kr.e. 639-609), aki véghez viszi az Istennek tetsző reformot. (Bétel szentélyét Kr.e. 622-ben leromboltatja.) Most az oltárt szólítja meg, mintegy kifejezve, Istennek rendezni valója van népével, annak istentiszteletével és a királyával. A tettelegességre vetemedett uralkodót a prófeta szabadítja meg a mennyei csoda segítségével a hirtelen keletkezett bénaságtól. Az ítélet azonban megtörténik, az oltár meghasad. A király által megalázott istentiszteleti hely központi része – az oltár –, tisztátalanná és használhatatlanná lett. Ebben a jelben nyilvánvalóvá vált Isten kettős üzenete. Először az,

hogy Isten szava nem vesztette el hatalmát, az Ige mindig beteljesül. Másodszor, hangsúlyossá lett, hogy az Isten kezéből kiragadott vallásosság csak üres ceremónia. Jeroboám állami hatalommal támogatott kultusz-fejlesztése nem volt más, mint megosztó tett, rivalizáció a szomszédos királlyal, és származékos erőfitogtatás a mulandó hatalom árnyékában.

Évezredek óta, hasonló eseményeknek volt tanúja Isten népe. Egyre körmonfontabb és agyafúrtabb eszközökkel manipuláltak a soros hatalmak. Ma sem változtak a módszerek. Ennek szomorú következménye az egyre több „magaslatok házána” itt-ott való megjelenése. A külön templom, a külön szervezet, a külön gyülekezet, a külön istentisztelet...; végül, mélyen elhallgatva, Krisztustól is külön. Akkor Jeruzsálemet kellett elszigetelni, később az egyházat, ma a nemzetért küzdőket, a közösség védelmezőit, az igazságos boldogulás keresőit akarják elkülöníteni. Sajnos a nép sem érzékeli az ilyen káros tettek előkészületét, hogy védekezzen ellenük, ha maradt még egyáltalán vággy a szívekben a Teremtőhöz méltó életformára. Bétel magyarul „Úr háza”, de Hóseás gyakran emlegeti Bét-Avennek, a „bűn házána”, a bálványokkal szövöttező lakók miatt. Nem túri Isten, és nem hagyja büntetlenül az Ő szeretetét kijátszó tetteket. Jézus Krisztus halálakor a templom kárpitja reped meg, mintegy a bételi oltár megrepedésének ismétléseként. A keresztre feszített Megváltó meghalt a tönkretett világért, az istenkeresésében mélyen megalázott emberért. A kárpit megrepedésében a hivatását elvesztett templom, a kiüresített vallásosság ítélete jelentkezett, de a kegyelem jele is. Krisztus halálának pillanatában közhírré tette, hogy semmi sem választhatja el a benne hívőket Istentől. A kárpit, azaz a szentélyt eltakaró és elszigetelő fal összedőlt – Isten közvetlenül elérhető.

Kedves Testvéreink! Legyen a 2008-as esztendő a könnyebb próbák éve, hogy kevesebb széthúzó erő feszítse sorainkat. Ha mégis megkísértetünk, legyen erőnk mindig visszafordulni ahhoz, Aki az igazi oltár és a tökéletes áldozat, hogy mellette rendezhessük sorainkat és végezzük feladatainkat az Ő dicsőségére.

Nagyvárad, 2008. január 1.

CSÜRY ISTVÁN
püspökhelyettes

DZSIDA JENŐ

Tekintet nélkül

*Be kell látnunk:
Ha kérdeznek, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.*

*A kapuk mögül ebek vicsorognak,
az ablakból kiköpdösnek
és röhögnek.
Száz közbiztonsági gócpont
adja ki az elfogadási parancsot.
Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhöz,
súlyos, vérező kövek,
de néha röppen sóhej is,
szeretet is, rózsasó is.*

*És este a tűzhely mellett,
vagy szuronyos zsandárok között
hátrakötött kézzel,
mégis mondogatni kell
a fellebbezhetetlen,
sziklakemény,
erősítő,
vigasztaló
igét:*

*Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni
nem lehet*

Január

BOLDOGASSZONY HAVA
Régente: Vízöntő hava

1 Kedd	Újév, Fruzsina	Mt 4,12-17	2Móz 37	Préd 3
2 Szerda	Ábel, Ákos	Mt 4,18-22	2Móz 38	
3 Csütörtök	Benjámín	Mt 4,23-25	2Móz 39	
4 Péntek	Angéla, Titusz, Leona	Mt 5,1-12	2Móz 40	
5 Szombat	Simon, Árpád	Mt 5,13-16	3Móz 1	

„Áldott az Úr Isten, Izráelnek Istene, aki csudadolgokat cselekszik egyedül!” (Zsolt 72,18)

6 Vasárnap	Epifánia Gáspár, Menyhért, Boldizsár	Mt 5,17-20	3Móz 2	Zsolt 72
7 Hétfő	Attila, Etele	Mt 5,21-26	3Móz 3	
8 Kedd	Gyöngyvér, Artúr	Mt 5,27-30	3Móz 4	
9 Szerda	Marcell	Mt 5,31-37	3Móz 5	
10 Csütörtök	Melánia	Mt 5,38-42	3Móz 6	
11 Péntek	Ágota, Baltazár	Mt 5,43-48	3Móz 7	
12 Szombat	Ernő	Mt 6,1-4	3Móz 8	

„Adjatok az Úrnak, ti fejedelmeknek fiai, adjatok az Úrnak tiszteletet és dicséretet!” (Zsolt 29,1)

13 Vasárnap	Veronika	Mt 6,5-15	3Móz 9	Zsolt 29
14 Hétfő	Bódog, Vidor	Mt 6,16-18	3Móz 10	
15 Kedd	Lóránt, Loránd	Mt 6,19-23	3Móz 11	
16 Szerda	Gusztáv	Mz 6,24-34	3Móz 12	
17 Csütörtök	Antal	Mt 7,1-6	3Móz 13	
18 Péntek	Piroska	Mt 7,7-14	3Móz 14,1-32	
19 Szombat	Sára, Máriusz	Mt 7,15-23	3Móz 14,33-53	

„Várván vártam az Urat, és hozzám hajolt, és meghallgatta kiáltásomat.” (Zsolt 40,2)

20 Vasárnap	Fábián	Mt 7,24-29	3Móz 15	Zsolt 40
21 Hétfő	Ágnes	Mt 8,1-4	3Móz 16	
22 Kedd	Vince, Alfonz	Mt 8,5-13	3Móz 17	
23 Szerda	Rajmund, Emerencia, Zelma	Mt 8,14-17	3Móz 18	
24 Csütörtök	Timót	Mt 8,18-22	3Móz 19	
25 Péntek	Pál	Mt 8,23-27	3Móz 20	
26 Szombat	Vanda, Paula	Mt 8,28-34	3Móz 21	

„Az Úr az én világosságom és üdvösségem: kitől féljek? Az Úr az én életemnek erőssége: kitől remegjek?” (Zsolt 27,1)

27 Vasárnap	Angelika	Mt 9,1-8	3Móz 22	Zsolt 27
28 Hétfő	Károly, Karola	Mt 9,9-13	3Móz 23	
29 Kedd	Adél, Eta, Léda	Mt 9,14-17	3Móz 24	
30 Szerda	Gellért	Mt 9,18-26	3Móz 25	
31 Csütörtök	Petúr	Mt 9,27-34	3Móz 26	

[illegible]

Február

BÖJTTELŐ HAVA

Régente: Halak hava

1 Péntek	Ignác, Efraim	Mt 9,35-38	3 Móz 27
2 Szombat	Karolina, Apor, Aida	Mt 10,1-15	4 Móz 1

„Pénzt nem adja uzsorára, és nem vesz el ajándékot az ártatlan ellen. Aki ezeket cselekszi, nem rendül meg soha örökké.” (Zsolt 15,5)

3 Vasárnap	Balázs, Nimród	Mt 10,16-33	4 Móz 2	Zsolt 15
4 Hétfő	Ráhel, Janka	Mt 10,34-42	4 Móz 3	
5 Kedd	Ágota, Ingrid	Mt 11,1-19	4 Móz 4	
6 Szerda	Dorottya, Dóra	Mt 11,20-24	4 Móz 5	
7 Csütörtök	Tódor	Mt 11,25-30	4 Móz 6	
8 Péntek	Aranka	Mt 12,1-8	4 Móz 7	
9 Szombat	Abigél, Apollónia	Mt 12,9-21	4 Móz 8	

„Az igazakra világosság fénylik a sötétben: attól aki irgalmas, kegyelmes és igaz.” (Zsolt 112,4)

10 Böjtfővasárnap	Elvira	Mt 12,22-37	4 Móz 9	Zsolt 112
11 Hétfő	Dezső, Adolf	Mt 12,38-45	4 Móz 10	
12 Kedd	Evelin	Mt 12,46-50	4 Móz 11	
13 Szerda	Ella, Linda, Frizsina	Mt 13,1-23	4 Móz 12	
14 Csütörtök	Bálint, Valentin	Mt 13,24-43	4 Móz 13	
15 Péntek	Kolos, Levente	Mt 13,44-52	4 Móz 14	
16 Szombat	Julianna, Samu	Mt 13,53-58	4 Móz 15	

*„Hálát adok neked tiszta szívből, hogy megtanítottál engem a te igazságod ítéleteire.”
(Zsolt 119,7)*

17 Vasárnap	Donát, Ozsvát	Mt 14,1-12	4 Móz 16	Zsolt 119,1-8
18 Hétfő	Konrád, Zenkő	Mt 14,13-21	4 Móz 17	
19 Kedd	Zsuzsanna, Gerbera	Mt 14,22-36	4 Móz 18	
20 Szerda	Aladár, Álmos	Mt 15,1-20	4 Móz 19	
21 Csütörtök	Eleonóra	Mt 15,21-28	4 Móz 20	
22 Péntek	Gerzson, Zétény	Mt 15,29-39	4 Móz 21	
23 Szombat	Alfréd, Mirtill	Mt 16,1-12	4 Móz 22	

„Hajtsd szívemet a te bizonyosságaidhoz, és ne a telhetetlenségre.” (Zsolt 119,36)

24 Vasárnap	Mátyás, Jázmin	Mt 16,13-20	4 Móz 23	Zsolt 119,33-40
25 Hétfő	Géza	Mt 16,21-28	4 Móz 24	
26 Kedd	Edina	Mt 17,1-13	4 Móz 25	
27 Szerda	Ákos, Amarilis	Mt 17,14-23	4 Móz 26	
28 Csütörtök	Elemér	Mt 17,24-27	4 Móz 27	
29 Péntek	Szökőnap	Mt 18,1-10	4 Móz 28	

[illegible]

Március

BÖJTMÁS HAVA

Régente: Kos hava

1 Szombat Albin Mt 18,11-20 4Móz 29

„(Jósiás) kedves dolgot cselekedék az Úr szemei előtt, és járt az ő atyjának, Dávidnak minden útiban, és nem tért el sem jobbra, sem balra.” (2Kí 22,2)

2 Bibliavasárnap	Lujza, Dalma	Mt 18,21-35	4Móz 30	2Kí 22
3 Hétfő	Kornélia	Mt 19,1-15	4Móz 31	
4 Kedd	Kázmér, Zorán	Mt 19,16-30	4Móz 32	
5 Szerda	Adorján, Adrián	Mt 20,1-16	4Móz 33	
6 Csütörtök	Leonóra, Inez	Mt 20,17-28	4Móz 34	
7 Péntek	Tamás	Mt 20,29-34	4Móz 35	
8 Szombat	Zoltán	Mt 21,1-17	4Móz 36	

„Azért királyok, legyetek eszesek, és okuljatok földnek bírái!” (Zsolt 2,10)

9 Vasárnap	Franciska, Fanni	Mt 21,18-46	1Krón 1	Zsolt 2
10 Hétfő	Ildikó	Mt 22,1-22	1Krón 2	
11 Kedd	Szilárd, Boriska	Mt 22,23-46	1Krón 3	
12 Szerda	Gergely	Mt 23,1-39	1Krón 4	
13 Csütörtök	Krisztián, Ajtony	Mt 24,1-22	1Krón 5	
14 Péntek	Matild, Tilda	Mt 24,23-51	1Krón 6	
15 Szombat NEMZETI ÜNNEP	Kristóf, Lukrécia	Mt 25,1-13	1Krón 7	Zsolt 57

„Jobb az Úrban bízni, mint főemberekben reménykedni.” (Zsolt 118,8)

16 Virágvasárnap	Henrietta, Lujza	Mt 25,14-30	1Krón 8	Zsolt 118
17 Hétfő	Gertrúd, Patrik	Mt 25,31-46	1Krón 9	
18 Kedd	Sándor, Ede	Mt 26,1-16	1Krón 10	
19 Szerda	József, Jozefina	Mt 26,17-35	1Krón 11	
20 Nagycsütörtök	Koppány, Hubert	Mt 26,36-75	1Krón 12	Zsolt 116
21 Nagypéntek	Benedek, Bence	Mt 27,1-56	1Krón 13	Zsolt 22
22 Szombat	Beáta, Izolda, Lea	Mt 27,57-66	1Krón 14	

„Indulj meg te föld az Úr orcája előtt, a Jákób Istene előtt, aki átváltoztatja a kősziklát álló tóvá, és a szirtet vizek forrásává.” (Zsolt 114,7-8)

23 Húsvétvasárnap	Emőke	Mt 28,1-10	1Krón 15	Kol 3,1-4
24 Húsvéthétfő	Gábor	Mt 28,11-20	1Krón 16	Zsolt 114
25 Kedd	Irén	Kol 1,1-8	1Krón 17	
26 Szerda	Emánuel, Larissza	Kol 1,9-23	1Krón 18	
27 Csütörtök	Hajnalka, Alpár	Kol 1,24-29	1Krón 19	
28 Péntek	Gedeon, Johanna	Mt 2,1-15	1Krón 20	
29 Szombat	Auguszt, Jónás, Márk	Mt 2,16-23	1Krón 21	

„Áldom az Urat, aki tanácsot adott nekem; még éjjel is oktatnak engem az én veséim.” (Zsolt 16,7)

30 Vasárnap	Zalán, Amadé	Kol 3,1-17	1Krón 22	Zsolt 16
31 Hétfő	Árpád, Benő	Kol 3,18-25	1Krón 23	

[illegible]

Április

SZENT GYÖRGY HAVA
Régente: Bika hava

1 Kedd	Hugó	Kol 4,1-18	1Krón 24
2 Szerda	Áron	1Pt 1,1-12	1Krón 25
3 Csütörtök	Richárd, Keresztély	1Pt 1,13-25	1Krón 26
4 Péntek	Csaba, Ambrus	1Pt 2,1-10	1Krón 27
5 Szombat	Vince, Kocsárd	1Pt 2,11-17	1Krón 28

„Bízzál Izráel az Úrban mostantól fogva mindörökké!” (Zsolt 131,3)

6 Vasárnap	Vilmos, Bíborka, Édua	1Pt 2,18-25	1Krón 29	Zsolt 131
7 Hétfő	Ármin, Orsolya	1Pt 3,1-7	2Krón 1	
8 Kedd	Dénes, Zselyke	1Pt 3,8-17	2Krón 2	
9 Szerda	Erhard, Dusan	1Pt 3,18-22	2Krón 3	
10 Csütörtök	Zsolt	1Pt 4,1-11	2Krón 4	
11 Péntek	Leó, Ilma	1Pt 4,12-19	2Krón 5	
12 Szombat	Gyula	1Pt 5,1-15	2Krón 6	

„Bizonyára jószágod és kegyelmed követnek engem életem minden napján, s az Úr házában lakozom hosszú ideig.” (Zsolt 23,6)

13 Vasárnap	Ida	1Pt 5,6-14	2Krón 7	Zsolt 23
14 Hétfő	Tibor, Tiborc	2Pt 1,1-11	2Krón 8	
15 Kedd	Tas, Emese	2Pt 1,12-21	2Krón 9	
16 Szerda	Csongor	2Pt 2,1-22	2Krón 10	
17 Csütörtök	Rudolf	2Pt 3,1-18	2Krón 11	
18 Péntek	Andra, Ilma	Jak 1,1-18	2Krón 12	
19 Szombat	Emma	Jak 1,19-27	2Krón 13	

„Én ugyan azt gondoltam ijedtemben: Elvitettem szemeid elől; de mégis, meghallgattad esedezésemnek szavát, mikor kiáltottam hozzád.” (Zsolt 31,23)

20 Vasárnap	Tivadar	Jak 2,1-13	2Krón 14	Zsolt 31
21 Hétfő	Konrád, Zsombor	Jak 2,14-26	2Krón 15	
22 Kedd	Csilla, Noémi	Jak 3,1-12	2Krón 16	
23 Szerda	Béla	Jak 3,13-18	2Krón 17	
24 Csütörtök	György, Györgyi	Jak 4,1-17	2Krón 18	
25 Péntek	Márk	Jak 5,1-12	2Krón 19	
26 Szombat	Ervin, Boglárka	Jak 5,13-20	2Krón 20	

„Mikor jóakarattal van az Úr valakinek útaihoz, még annak ellenségeit is jóakaróivá teszi.” (Péld 16,7)

27 Vasárnap	Zita, Gyöngyvér	Róm 1,1-17	2Krón 21	Péld 16
28 Hétfő	Valéria, Nimród	Róm 1,18-32	2Krón 22	
29 Kedd	Péter, Tihamér	Róm 2,1-16	2Krón 23	
30 Szerda	Mariann, Ibolya	Róm 2,17-29	2Krón 24	

[illegible]

Május

PÜNKÖSD HAVA
Régente: Ikrék hava

1 Áldozócsütörtök	Jakab, Fülöp	Róm 3,1-20	2Krón 25	ApCsel 1,1-11
2 Péntek	Zsigmond	Róm 3,21-31	2Krón 26	
3 Szombat	Tímea, Irma	Róm 4,1-8	2Krón 27	

„Amint a füst elszéled, úgy széleszted el őket; amint elolvad a viasz a tűz előtt, úgy vesznek el a gonoszok Isten elől.” (Zsolt 66,3)

4 Vasárnap ANYÁK NAPJA	Mónika, Flórián	Róm 4,9-25	2Krón 28	Zsolt 68
5 Hétfő	Kocsárd, Irén	Róm 5,1-11	2Krón 29	
6 Kedd	Eliz, Tamara, Evetke	Róm 5,12-21	2Krón 30	
7 Szerda	Gizella, Bendegúz	Róm 6,1-11	2Krón 31	
8 Csütörtök	Mihály	Róm 6,12-23	2Krón 32	
9 Péntek	Gergely	Róm 7,1-6	2Krón 33	
10 Szombat	Ármin, Antónia	Jób 7,7-25	2Krón 34	

„Kibocsátod a te lelkedet, megújulnak, és újjá teszed a földnek színét.” (Zsolt 104,30)

11 Pünkösdvasárnap	Albert, Imola	Róm 8,1-17	2Krón 35	ApCsel 2,1-21
12 Pünkösdhétfő	Pongrác	Róm 8,18-30	2Krón 36	Zsolt 104
13 Kedd	Szervác	Róm 8,31-39	Ezsd 1	
14 Szerda	Bonifác	Róm 9,1-13	Ezsd 2	
15 Csütörtök	Zsófia, Izsák	Róm 9,14-33	Ezsd 3	
16 Péntek	Mózes, Botond	Róm 10,1-13	Ezsd 4	
17 Szombat	Andor, Ede	Róm 10,14-21	Ezsd 5	

„Micsoda az ember – mondom –, hogy megemlékezel róla? És az embernek fia, hogy gondod van reá?” (Zsolt 8,5)

18 Szentháromságvasárnap	Erik	Róm 11,1-16	Ezsd 6	Zsolt 8
19 Hétfő	Ivó, Milán, Buda	Róm 11,17-24	Ezsd 7	
20 Kedd	Bernát, Hanna	Róm 11,25-32	Ezsd 8	
21 Szerda	Konstantin, Szilárd	Róm 11,33-36	Ezsd 9	
22 Csütörtök	Júlia, Rita	Róm 12,1-8	Ezsd 10	
23 Péntek	Dezső	Róm 12,9-21	Neh 1	
24 Szombat	Eszter	Róm 13,1-10	Neh 1	

„Csendesedjetek és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten! Felmagasztaltatom a nemzetek közt, felmagasztaltatom a földön.” (Zsolt 46,11)

25 Vasárnap	Orbán	Róm 13,11-14	Neh 3	Zsolt 46
26 Hétfő	Fülöp	Róm 14,1-12	Neh 4	
27 Kedd	Hella	Róm 14,13-23		
28 Szerda	Emil, Csanád	Róm 15,1-13	Neh 6	
29 Csütörtök	Magdolna	Róm 15,14-21	Neh 7	
30 Péntek	Zsanett, Nándor	Róm 15,22-33	Neh 8	
31 Szombat	Angéla, Angyalka	Róm 16,1-27	Neh 9	

[illegible]

Június

SZENT IVÁN HAVA
Régente: Rák hava

„Aki hálával áldozik, az dicsőít engem, és aki az útra vigyáz, annak mutatom meg Istennek szabadítását.” (Zsolt 50,23)

1 Vasárnap	Tünde, Csenge	Gal 1,1-9	Neh 10	Zsolt 50
2 Hétfő	Anikó, Anika	Gal 1,10-24	Neh 11	
3 Kedd	Klotild	Gal 2,1-10	Neh 12	
4 Szerda	Bulcsú	Gal 2,11-21	Neh 13,1-22	
5 Csütörtök	Ferdinánd, Kund	Gal 3,1-5	Neh 13,23-31	
6 Péntek	Norbert, Kund	Gal 3,6-18	Eszt 1,1-9	
7 Szombat	Róbert, Edömér	Gal 3,19-29	Eszt 1,10-22	

„Tudjátok meg, hogy az Úr az Isten; ő alkotott minket és nem magunk; az ő népe és az ő legelőinek juhai vagyunk.” (Zsolt 100,3)

8 Vasárnap	Medárd	Gal 4,1-7	Eszt 2	Zsolt 100
9 Hétfő	Félix, Annabella	Gal 4,8-20	Eszt 3	
10 Kedd	Margit, Gréta	Gal 4,21-31	Eszt 4	
11 Szerda	Barnabás, Barna	Gal 5,1-6	Eszt 5	
12 Csütörtök	Villő, Józsa, Sebők	Gal 5,7-15	Eszt 6	
13 Péntek	Antal, Tóbiás	Gal 5,16-26	Eszt 7	
14 Szombat	Vazul, Herta	Gal 6,1-10	Eszt 8	

„Adj jelt nékem javamra, hogy lássák az én gyűlölőim és szégyenüljenek meg, amikor te Uram megsegítesz és megvigasztalsz engem.” (Zsolt 86,17)

15 Vasárnap	Zója, Vid	Gal 6,11-18	Eszt 9,1-19	Zsolt 86
16 Hétfő	Jusztin, Arany	Júd 1-16	Eszt 9,20-32	
17 Kedd	Laura	Júd 17-25	Eszt 10	
18 Szerda	Arnold, Levente	Jer 1	Ef 1,1-14	
19 Csütörtök	Gyárfás	Jer 2	Ef 1,15-23	
20 Péntek	Rafael, Keve	Jer 3	Ef 2,1-10	
21 Szombat	Alajos	Jer 4,1-18	Ef 2,11-22	

„Mert én a te kegyelmedben bíztam, örüljön a szívem a te segítségednek; hadd énekeljek az Úrnak, hogy jót tett velem!” (Zsolt 13,6)

22 Vasárnap	Paulina	Jer 4,19-31	Ef 3,1-13	Zsolt 13
23 Hétfő	Zoltán, Arszlán, Jázminka	Jer 5,1-9	Ef 3,14-21	
24 Kedd	Iván	Jer 5,20-31	Ef 4,1-16	
25 Szerda	Vilmos	Jer 6,1-15	Ef 4,17-32	
26 Csütörtök	János, Pál, Iringó	Jer 6,16-30	Ef 5,1-14	
27 Péntek	László	Jer 7,1-11	Ef 5,15-33	
28 Szombat	Levente, Irén	Jer 7,12-34	Ef 6,1-9	

„Szereted az igazságot, gyűlölöd a gonzságot, azért kent fel Isten, a te Istened öröm olajával társaid fölé.” (Zsolt 45,8)

29 Vasárnap	Péter, Pál	Jer 8	Ef 6,10-24	Zsolt 45
30 Hétfő	Pál, Tihamér	Jer 9,1-15	Fil 1,1-17	

[illegible]

1 Kedd	Annamária, Renáta	Jer 9,16-25	Fil 1,18-30
2 Szerda	Ottó	Jer 10,1-16	Fel 2,1-11
3 Csütörtök	Kornél, Normen	Jer 10,17-25	Fil 2,12-18
4 Péntek	Ulrik, Berta	Jer 11,1-14	Fil 2,19-30
5 Szombat	Emese, Sarolta	Jer 11,15-23	Fil 3,1-11

*„Tört vetettek ellenem az istentelenek, de a te határozataidtól el nem tévelyedtem.”
(Zsolt 119,110)*

6 Vasárnap	Ézsaiás, Melitta	Jer 12	Fil 3,12-21	Zsolt 119,105-112
7 Hétfő	Apollónia, Cirill	Jer 13,1-11	Fil 4,1-9	
8 Kedd	Teréz	Jer 13,12-27	Fil 4,10-23	
9 Szerda	Lukrécia, Ruth, Vera	Jer 14,1-9	2Kor 1,1-11	
10 Csütörtök	Amália, Melina	Jer 14,10-22	2Kor 1,12-22	
11 Péntek	Nóra, Lili, Lilla	Jer 15,1-9	2Kor 1,23-2,4	
12 Szombat	Izabella, Dalma	Jer 15,10-21	2Kor 2,5-11	

„Mikor még nyelvemen nincs a szó, immár egészen érted azt Uram!” (Zsolt 139,4)

13 Vasárnap	Jenő	Jer 16,1-13	2Kor 2,12-17	Zsolt 139
14 Hétfő	Örs, Stella	Jer 16,14-21	2Kor 3,1-3	
15 Kedd	Henrik, Roland, Örkény	Jer 17,1-13	2Kor 3,4-18	
16 Szerda	Valter	Jer 17,14-27	2Kor 4,1-6	
17 Csütörtök	Elek, Endre	Jer 18,1-12	2Kor 4,7-18	
18 Péntek	Frigyes, Cecília	Jer 18,13-23	2Kor 5,1-10	
19 Szombat	Emília	Jer 19	2Kor 5,11-21	

„Megemlékezik az ő szövetségéről mindörökké; az ő rendeletéről, amelyet megszabott ezer nemzetségiglen.” (Zsolt 105,8)

20 Vasárnap	Illés	Jer 20	2Kor 6,1-10	Zsolt 105
21 Hétfő	Dániel, Léna, Helén	Jer 21	2Kor 6,11-13	
22 Kedd	Mária-Magdolna, Magda	Jer 22,1-12	2Kor 6,14-18	
23 Szerda	Lenke	Jer 22,13-30	2Kor 7,1-7	
24 Csütörtök	Kinga, Kincső	Jer 23,1-22	2Kor 7,8-16	
25 Péntek	Jakab, Jákób	Jer 23,23-40	2Kor 8,1-6	
26 Szombat	Anna, Panna	Jer 24	2Kor 8,7-9	

„Tarts meg engem, mint szemed fényét; szárnyaid árnyékába rejsz el engemet.” (Zsolt 17,8)

27 Vasárnap	Olga, Györk	Jer 25,1-14	2Kor 8,10-15	Zsolt 17
28 Hétfő	Szabolcs, Ince	Jer 25,15-38	2Kor 8,16-24	
29 Kedd	Márta, Flóra, Bea	Jer 26,1-9	2Kor 9,1-5	
30 Szerda	Judit	Jer 26,10-24	2Kor 9,6-15	
31 Csütörtök	Oszkár, Heléna	Jer 27	2Kor 10,1-11	

[illegible]

Augusztus

KISASSZONY HAVA

Rége: Szűz hava

1 Péntek	Boglárka	Jer 28	2Kor 10,12-18
2 Szombat	Lehel, Özséb	Jer 29	2Kor 11,1-15

„Hűség sarjad a földből, és igazság tekint alá az égből.” (Zsolt 85,12)

3 Vasárnap	Hermína	Jer 30,1-11	2Kor 11,16-33	Zsolt 85
4 Hétfő	Domonkos	Jer 30,12-24	2Kor 12,1-10	
5 Kedd	Krisztina, Zita	Jer 31,1-17	2Kor 12,11-21	
6 Szerda	Berta, Bettina	Jer 31,18-40	2Kor 13	
7 Csütörtök	Ibolya, Arabella	Jer 32,1-25	Mk 1,1-8	
8 Péntek	Oszvald, Gusztáv	Jer 32,26-44	Mk 1,9-11	
9 Szombat	Emőd	Jer 33,1-13	Mk 1,12-13	

„Mint a Hermon harmatja, amely leszáll Sion hegyeire. Csak oda küld áldást az Úr és életet örökké!” (Zsolt 133,3)

10 Vasárnap	Lőrinc, Bianka	Jer 33,14-26	Mk 1,14-15	Zsolt 133
11 Hétfő	Tiborc, Tibor	Jer 34	Mk 1,16-20	
12 Kedd	Klára	Jer 35	Mk 1,21-28	
13 Szerda	Ipoly	Jer 36,1-19	Mk 1,29-31	
14 Csütörtök	Marcell	Jer 36,20-32	Mk 1,32-39	
15 Péntek	Mária	Jer 37	Mk 1,40-45	
16 Szombat	Ábrahám, Rókus	Jer 38,1-13	Mk 2,1-12	

„A mi segítségünk az Úr nevében van, aki teremtetett az eget és földet.” (Zsolt 124,8)

17 Vasárnap	Jácint	Jer 38,14-28	Mk 2,13-17	Zsolt 124
18 Hétfő	Ilona	Jer 39	Mk 2,18-22	
19 Kedd	Huba	Jer 40	Mk 2,23-28	
20 Szerda	István	Jer 41	Mk 3,1-6	1Pt 2,13-17
ÁLLAMALAPÍTÁS ÜNNEPE				
21 Csütörtök	Sámuel, Hajna	Jer 42	Mk 3,7-12	
22 Péntek	Menyhért, Mirjam	Jer 43	Mk 3,13-19	
23 Szombat	Fülöp, Bence, Szidónia		Jer 44,1-14	Mk 3,20-21

„Próbálg meg, Uram, és kísért meg, és vizsgáld meg veséimet és szívemet.” (Zsolt 26,2)

24 Vasárnap	Bertalan	Jer 44,15-30	Mk 3,22-30	Zsolt 26
25 Hétfő	Lajos, Patrícia	Jer 45	Mk 3,31-35	
26 Kedd	Izsó, Tália	Jer 46,1-12	Mk 4,1-12	
27 Szerda	Gáspár	Jer 46,13-28	Mk 4,13-20	
28 Csütörtök	Ágoston, Mózes	Jer 47	Mk 4,21-25	
29 Péntek	Beatrix, Erna	Jer 48,1-25	Mk 4,26-29	
30 Szombat	Rózsa, Róza	Jer 48,26-47	Mk 4,30-34	

„Mert kedveli az Úr az ő népét, a szenvedőket szabadulással dicsőíti meg.” (Zsolt 149,4)

31 Vasárnap	Erika, Bella	Jer 49,1-22	Mk 4,35-41	Zsolt 149
--------------------	--------------	-------------	------------	-----------

[illegible]

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA
Régente: Mérleg hava

1 Hétfő	Egyed, Egon	Jer 49,23-39	Mk 5,1-20
2 Kedd	Rebeka, Dorina	Jer 50,1-28	Mk 5,21-43
3 Szerda	Hilda, Szenda	Jer 50,29-46	Mk 6,1-6
4 Csütörtök	Rozália	Jer 51,1-19	Mk 6,7-13
5 Péntek	Viktor, Lőrinc	Jer 51,20-40	Mk 6,14-29
6 Szombat	Zakariás	Jer 51,41-64	Mk 6,30-44

„Nem feddődik minduntalan, és nem tartja meg haragját örökké.” (Zsolt 103,9)

7 Vasárnap	Regina, Ivor	Jer 52	Mk 6,45-52	Zsolt 103
8 Hétfő	Mária, Adrienn	Náh 1	Mk 6,53-56	
9 Kedd	Ádám	Náh 2	Mk 7,1-8	
10 Szerda	Nikolett, Hunor	Náh 3	Mk 7,9-13	
11 Csütörtök	Teodóra, Igor	Agg 1	Mk 7,14-23	
12 Péntek	Mária, Guido	Agg 2	Mk 7,24-30	
13 Szombat	Ludovika	Bír 1	Mk 7,31-37	

„Közel van az Úr minden őt hívóhoz; mindenkire, aki hűséggel hívja őt.” (Zsolt 145,18)

14 Vasárnap	Szeréna	Bír 2,1-10	Mk 8,1-10	Zsolt 145
15 Hétfő	Enikő, Melitta	Bír 2,11-23	Mk 8,11-21	
16 Kedd	Edit	Bír 3	Mk 8,22-26	
17 Szerda	Zsófia	Bír 4	Mk 8,27-30	
18 Csütörtök	Diána	Bír 5	Mk 8,31-33	
19 Péntek	Vilma, Hajnalka	Bír 6,1-10	Mk 8,34-38	
20 Szombat	Friderika	Bír 6,11-24	Mk 9,1-11	

„... a jövő nemzedéknek is elbeszéljük az Úr dicséretét, hatalmát és csodáit, amelyeket cselekedett.” (Zsolt 78,4b)

21 Vasárnap	Máté, Mirella	Bír 6,25-40	Mk 9,12-13	Zsolt 78
22 Hétfő	Móric, Mór	Bír 7,1-8	Mk 9,14-29	
23 Kedd	Tekla	Bír 7,9-25	Mk 9,30-32	
24 Szerda	Gellért, Mercédesz	Bír 8,1-23	Mk 9,33-37	
25 Csütörtök	Kleofás, Adorján, Kende	Bír 8,24-35	Mk 9,38-41	
26 Péntek	Jusztina	Bír 9,1-21	Mk 9,42-48	
27 Szombat	Adalbert, Albert	Bír 9,22-57	Mk 9,49-50	

„Az Úrnak törvénye tökéletes, megleveníti a lelket; az Úrnak biznyságtétele biztos, bölcsesé teszi az együgyűt.” (Zsolt 19,8)

28 Vasárnap	Vencel	Bír 10	Mk 10,1-12	Zsolt 19
29 Hétfő	Mihály	Bír 11	Mk 10,13-16	
30 Kedd	Jeromos	Bír 12	Mk 10,17-22	

[illegible]

Október

MINDENSZENT HAVA

Régente: Skorpió hava

1 Szerda	Malvin, Malvina	Bír 13	Mk 10,23-27
2 Csütörtök	Petra, Patrik	Bír 14	Mk 10,28-31
3 Péntek	Helga, Jozefa	Bír 15	Mk 10,32-34
4 Szombat	Ferenc, Edvin	Bír 16,1-21	Mk 10,35-45

„Ki beszélhetné el az Úr nagy tetteit? és jelenthetné ki mindin dicsőségét?” (Zsolt 106,2)

5 Vasárnap	Aurél	Bír 16,22-31	Mk 10,46-52	Zsolt 106
6 Hétfő	Brúnó, Kadosa	Bír 17	Mk 11,1-11	
7 Kedd	Amália	Bír 18,1-10	Mk 11,12-14	
8 Szerda	Koppány, Etelka, Magor	Bír 18,11-31	Mk 11,15-19	
9 Csütörtök	Dénes	Bír 19	Mk 11,20-26	
10 Péntek	Gedeon, Bendegúz	Bír 20	Mk 11,27-33	
11 Szombat	Brigitta	Bír 21	Mk 12,1-12	

„Mózes és Áron az ő papjaival, és Sámuel az ő nevét segítségül hívókkal egybe, segítségül hívják vala az Urat, és meghallgatá őket.” (Zsolt 99,6)

12 Vasárnap	Miksa	Jóél 1	Mk 12,13-17	Zsolt 99
13 Hétfő	Kálmán, Edgár	Jóél 2,1-11	Mk 12,18-27	
14 Kedd	Helén, Beatrix, Livia	Jóél 2,12-17	Mk 12,28-34	
15 Szerda	Teréz, Terézia	Jóél 2,18-27	Mk 12,35-37	
16 Csütörtök	Gál, Aurélia	Jóél 3	Mk 12,38-40	
17 Péntek	Hedvig, Szilamér	Jóél 4,1-17	Mk 12,41-44	
18 Szombat	Lukács	Jóél 4,18-21	Mk 13,1-12	

„Mert tudja az Úr az igazak útját; a gonoszok útja pedig elvész.” (Zsolt 1,6)

19 Vasárnap	Nándor, Ferdinánd	Abd 1-16	Mk 13,13-20	Zsolt 1
20 Hétfő	Vendel, Irén	Abd 17-21	Mk 13,21-37	
21 Kedd	Orsolya	Jón 1	Mk 14,1-2	
22 Szerda	Előd, Tilda	Jón 2	Mk 14,3-9	
23 Csütörtök	Göngyi	Jón 3	Mk 14,10-11	Ézs 25
24 Péntek	Salamon, Ruben	Jón 4	Mk 14,12-25	
25 Szombat	Blanka, Bianka	Jób 1,1-12	Mk 14,26-31	

„A bölcs az eszébe veszi ezeket, és meggondolják az Úrnak kegyelmességét!” (Zsolt 107,43)

26 Vasárnap	Dömötör	Jób 1,13-22	Mk 14,32-42	Zsolt 107
27 Hétfő	Szabina, Szabrina	Jób 2,1-10	Mk 14,43-52	
28 Kedd	Simon, Taddeus	Jób 2,11-12	Mk 14,53-59	
29 Szerda	Nárcisz	Jób 3	Mk 14,60-65	
30 Csütörtök	Alfonz, Kolos	Jób 4	Mk 14,66-72	
31 Péntek	Farkas	Jób 5	Mk 15,1-5	Hab 2,1-4

REFORMÁCIÓ ÜNNEPE

[illegible]

November

SZENT ANDRÁS HAVA

Régente: Nyilas hava

1 Szombat Marianna, Itala Jób 6 Mk 15,6-15

„Szégyenüljenek meg és piruljanak, akik életemre törnek; riadjanak vissza és gyalázást érje őket, akik bajomat kívánják.” (Zsolt 70,3)

2 Vasárnap	Achilles	Jób 7	Mk 15,16-19	Zsolt 70
3 Hétfő	Győző	Jób 8	Mk 15,20-32	
4 Kedd	Károly	Jób 9	Mk 15,33-41	
5 Szerda	Imre	Jób 10	Mk 15,42-47	
6 Csütörtök	Lénárd, Énók	Jób 11	Mk 16,1-4	
7 Péntek	Rezső	Jób 12	Mk 16,5-8	
8 Szombat	Zsombor, Lehel	Jób 13,1-12	Mk 16,9-13	

„Ímé, mint a szolgák szemei uruknak kezére, mint a szolgálány szemei asszonya kezére: úgy néznek szemek az Úrra, a mi Istenünkre, míg nem megkönyörül rajtunk!” (Zsolt 123,2)

9 Vasárnap	Tivadar	Jób 13,13-28	Mk 16,14-18	Zsolt 123
10 Hétfő	Réka	Jób 14	Mk 16,19-20	
11 Kedd	Márton	Jób 15,1-16	1Jn 1,1-4	
12 Szerda	Jónás	Jób 15,17-35	1Jn 1,5-10	
13 Csütörtök	Szilvia	Jób 16	1Jn 2,1-2	
14 Péntek	Alíz, Klementina	Jób 17,1-10	1Jn 2,3-6	
15 Szombat	Lipót	Jób 17,11-16	1Jn 2,7-11	

„Szemmel tartom a föld hűségeseit, hogy mellettem lakozzanak; a tökéletesség útjában járó, az szolgál engem.” (Zsolt 101,6)

16 Vasárnap	Ödön	Jób 18	1Jn 2,12-14	Zsolt 101
17 Hétfő	Hortenzia, Salomé	Jób 19,1-20	1Jn 2,15-17	
18 Kedd	Jenő	Jób 19,21-29	1Jn 2,18-25	
19 Szerda	Erzsébet	Jób 20	1Jn 2,26-27	
20 Csütörtök	Jolán	Jób 21	1Jn 2,28-29	
21 Péntek	Olivér	Jób 22,1-20	1Jn 3,1-2	
22 Szombat	Cecília	Jób 22,21-30	1Jn 3,3-6	

„Bűneim erőt vettek rajtam; vétkeinket te bocsásd meg.” (Zsolt 65,4)

23 Vasárnap	Kelemen	Jób 23	1Jn 3,7-12	Zsolt 65
24 Hétfő	Emma, Flóra	Jób 24,1-17	1Jn 3,13-17	
25 Kedd	Katalin	Jób 24,18-25	1Jn 3,18-24	
26 Szerda	Virág	Jób 25	1Jn 4,1-3	
27 Csütörtök	Virgil, Elemér	Jób 26	1Jn 4,4-6	
28 Péntek	Stefánia	Jób 27,1-10	1Jn 4,7-10	
29 Szombat	Taksony	Jób 27,11-23	1Jn 4,11-13	

„Legyen a te kezed a te jobboldnak férfián, és az embernek fián, akit megerősítettél magadnak.” (Zsolt 80,18)

30 Advent 1. vasárnapja	András, Andor	Jób 28,1-11	1Jn 4,14-16	Zsolt 80
--------------------------------	---------------	-------------	-------------	----------

[illegible]

December

KARÁCSONY HAVA

Régente: Bak hava

1 Hétfő	Elza	Jób 28,12-28	1Jn 4,17-18
2 Kedd	Melinda	Jób 29	1Jn 4,19-21
3 Szerda	Ferenc, Atala	Jób 30,1-15	1Jn 5,1-4
4 Csütörtök	Borbála, Boróka	Jób 30,16-31	1Jn 5,5-12
5 Péntek	Vilma, Vivien	Jób 31,1-23	1Jn 5,13-17
6 Szombat	Miklós	Jób 31,24-40	1Jn 5,18-21

„Mint pásztor, nyáját úgy legelteti, karjára gyűjti a bárányokat és ölelben hordozza, a szoptatókat szelíden vezeti.” (Ézs 40,11)

7 Advent 2. vasárnapja	Ambrus	Jób 32	2Jn	Ézs 40,1-11
8 Hétfő	Rege, Márta	Jób 23	3Jn	
9 Kedd	Natália	Jób 34,1-15	Tit 1,1-9	
10 Szerda	Judit	Jób 34,16-37	Tit 1,10-16	
11 Csütörtök	Árpád	Jób 35	Tit 2,1-5	
12 Péntek	Gabriella	Jób 26,1-24	Tit 2,6-10	
13 Szombat	Luca	Jób 36-26-33	Tit 2,11-15	

„Hatalmasan cselekedett velünk az Úr, azért örvendezünk.” (Zsolt 126,3)

14 Advent 3. vasárnapja	Szilárd	Jób 37,1-13	Tit 3,1-2	Zsolt 126
15 Hétfő	Valér	Jób 37,14-24	Tit 3,3-7	
16 Kedd	Etelka	Jób 38,1-15	Tit 3,8-11	
17 Szerda	Lázár	Jób 38,16-41	Tit 3,12-15	
18 Csütörtök	Augusztá	Jób 39	Filem 1-7	
19 Péntek	Viola, Otília	Jób 40,1-5	Filem 8-16	
20 Szombat	Apor, Nemere	Jób 40,6-14	Filem 17-24	

„Szemeim megelőzik az éjjeli őrseget, hogy a te beszédedről gondolkodjam.” (Zsolt 119,148)

21 Advent 4. vasárnapja	Tamás	Jób 40,15-32	Júd 1-4	
22 Hétfő	Zénó, Anikó	Jób 41	Júd 5-10	
23 Kedd	Viktória	Jób 42,1-6	Júd 11-16	
24 Szerda	Ádám, Éva	Jób 42,7-17	Júd 17-25	
25 Csütörtök	Eugénia	Jn 1,1-18	JSir 1	Lk 2,1-14
KARÁCSONY 1. NAPJA				
26 Péntek	István	Jn 1,19-34	JSir 2	Zsid 1,1-4
KARÁCSONY 2. NAPJA				
27 Szombat	János	Jn 1,35-51	JSir 3,1-33	

„Dicsérjétek az Úrnak nevét, mert az ő neve dicső egyedül; az ő dicsősége égre-földre kihat!”
(Zsolt 148,13)

28 Vasárnap	Kamilla	Jn 2,1-12	JSir 3,34-66	Zsolt 148
29 Hétfő	Tamás, Tamara, Dávid	Jn 2,13-25	JSir 4,1-16	
30 Kedd	Annamária, Zoárd	Jn 3,1-12	JSir 4,17-22	
31 Szerda	Szilveszter	Jn 3,13-21	JSir 5	Zsolt 1

[illegible]

WASS ALBERT

A völgyek vándora

*Hányszor hittem: hazám a fény hazája,
s a völgyek szürke rabja nem vagyok,
völgy vándorát a hegyek csókja várja
és utam egyre feljebb kanyarog.
S ó, ti kegyetlen rózsaszín hegyek,
gyöngé-elém hányszor emeltetek
hajnal-pompában búskomor falat!
S az utam völgy, ezerszer völgy maradt.*

*Most este van. Nem látom már az utat:
hátha most a hegyre fölvezet?
Hátha holnap könnyörül a távol,
s kanyargós úton nyújt testvér-kezet,
szelek dalolnak: "messzeföldi vándor
rokon-karokba visszaérkezett!"*

*Virrad. A völgyek csoda-váró rabja
távol hegyekre bízva feltekint...*

De útja völgy, jaj völgy maradt megint.

Hűséges útitárs

A Református Kalendárium hűséges útitárs. Városi nyugdíjasként leülhetsz vele a parkban, míg unokádra vigyázol. Tudod, milyen jól lehet félszemmél olvasni, miközben másik éber szemed a Kicsit fenyegető veszélyekre figyel. Lehet olvasgatni még akkor is, ha a vajúdó tehénke ragaszkodik hozzá, hogy mellette töltsd az éjszakát – hiszen ma már majdnem minden istállóban villanyvilágítás van. Magaddal viheted, ha ingázol; a vonaton vagy alusznak, vagy olvasnak, vagy kártyáznak.

Azt hiszem, a Kalendárium szerkesztői is úgy gondolták, hogy ez az évről-évre új köntösben jelentkező könyv az emberi élet lehető legváltozatosabb

helyzeteiben nyújtson segítséget igei útmutatással, a Szentírás, az egyháztörténet, a világtörténelem szereplőinek példája segítségével, hétköznapi bizonyágtevők vallomásai alapján.

Ez utóbbiak sorába lépek, kedves Olvasó. Bízom benne, hogy az egykori váradi diák, Bihar- és Arad megyei gyülekezetek régi lelkipásztora, Partium egyetemén Királyhágómellék ifjainak professzora részéről nem veszed rossz néven, ha megpróbál elkísérni az élet legnehezebb útjára.

Életem hatvankilencedik esztendejében eljött a pillanat, amikor sokat használt, megkopott részeim kezdik felmondani a szolgálatot. Harmadik hónapja elhagyott a hangom – lelkipásztor és tanárember pótolhatatlan munkaeszköze. A megnémulás nem némán, hanem embert próbálóan fájdalmas, bordatörő köhögésekkel járt. Figyeld meg, kedves Olvasóm az utat, Isten útját: tizenkét évvel ezelőtt egészségügyi asszisztensképző főiskolát nyitott a református egyház, s annak én voltam a lelkesítő főigazgatója. A leglelkiismeretesebb kolozsvári orvosok tanították ott képezett diakonisszáinkat. Kikezdhethetlen, tartós barátságot kötöttem velük. Életem egyetlen nyugat-európai utazását is velük tettem meg. Bajomban most közülük fordultam ahhoz, aki nemcsak szakembere a hasonló betegségeknek, hanem megye szerte híres a segítőkészségéről, és azt csak úgy, jó barátként tudom róla, hogy messze túl a gyógyításon, imádkozik is betegeiért. Kézen fogva vitt vizsgálatról vizsgálatra, utalt be a Rákkutató Intézet kemoterápiái osztályára, ahol meg olyan orvosnő vett

kézbe, aki korábban abban a városban rendelt, ahol én voltam a református lelkipásztor. Utak, Isten útjai...

Mennyei Atyánk nemcsak utakat készít és szervez számunkra, hanem útítársakkal is megajándékoz. A haldokló édesanyát a kórházban éjjel-nappal vele levő felnőtt fiával, aki olyan derűsen hordja zokszó nélkül éjszaka az ágytálat, hogy sem a durcás sértődöttség vagy megalázottság ráncai nem ülnek ki az arcára, sem a hamis mártíromság arannyá fényezett rézglóriája. Ebből az archból a tanítványainak lábát megmosó Mester szolgálatban megdicsőülő arca ragyog felénk: igen, ma is vannak tanítványai az Úrnak. Nem azok, akik mondogatják, hogy „Uram, Uram“, hanem akik cselekszik az ő akaratát. Útitárs a perfúziót előkészítő asszisztensnő, amikor azt mondja: ilyen vénát máskor is vigyek neki, mert ezt még repülőről is meglátja. És a másik is, aki ellenkezőre fordítja a tréfát: hová rejtettem el a vénámat, hogy ő nem találja?

De útítárs legfőképpen az, aki éjjel-nappal velem van. Felriad minden mozdulatomra, eligazítja fejem alatt a párnát; mosdat, mint kisgyermekait annak idején. Negyvenkét éve fogadta, hogy sem egészségben, sem betegségben el nem hagy, és most eljött húséges ragaszkodásának pazar sikerrel letett vizsgálója. Útitárs egy nálam huszonnyolc évvel fiatalabb kolléga, akivel csodálatosan tudtam eddig is együtt dolgozni, közösen készülve igehirdetésre, osztozva a tanári szolgálat szakmai és lelki gondjaiban, most viszont kiderül róla, hogy aggódik, félt, imádkozik értem, fuvaroz, rohan, szervez, intéz, közbenjár, mindent megtesz helyettem. Születése óta ismerem, de soha nem tudtam róla, hogy a szeretetnek ilyen mértéke lakik benne. Ő a fiam.

Olvasóm, Testvérem! Te is lehetsz útítárs. Előbb-utóbb bizonyára leszel. A kísérőre szoruló utasok maradék földi élete attól lesz boldog, ha útítársak szeretetében érzi ragyogni Annak szeretetét, aki velünk van minden napon a világ végezetéig.

És egyszer majd magad is utas leszel. Szívből kívánom, ne történjék meg, hogy magadra hagynak utadon. Akkor sem leszel egyedül. Ezt a nehéz utat is veled járja, aki a halál árnyékának völgyén ment át az Életre, hogy életed legyen Őbenne.

DR. PÉTER MIKLÓS
nyugalmazott lelkipásztor,
a Partiumi Keresztény Egyetem
tanszékvezető tanára

Erdélyből Európába

Békesség Istentől, Dicsértessék a Jézus Krisztus – e református és katolikus köszöntéssel kezdte tusnádfürdői beszédét Tőkés László református püspök 2007. július 21-én a XVIII. Bálványosi Nyári Szabadegyetemen. Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnöke felhívta hallgatósága figyelmét Orbán Viktor Egy az ország című most megjelent könyvére. Az exminiszterelnökről megállapította: a „nemzet miniszterelnöke a hivatásos politikusok, és a hivatástudó államférfiak közé tartozik.” A kötetből idézve kiemelte: „Az erős Magyarországot (az erős nemzetet) a szeretet civilizációjára, a tisztelet kultúrájára és a kölcsönös felelősségvállalás társadalmi rendjére fogjuk

felépíteni. Ez az új politika programja.” E szeretet jegyében gyűltünk ma össze, hiszen szeretjük nemzetünket, Erdélyt, Magyarországot, és szeretjük Európát – mondta Tőkés László. De sajnós ma gyenge Európa, gyenge Románia és Magyarország. Tehát a gyengék egyesüléséről beszélhetünk, hogy ezáltal erőre jussanak. Az EMNT elnöke kiemelte: – Gyenge erdélyi magyarságunk is. Eleve gyenge az országcsonkítás miatt, s ezt az eredendő gyengeségünket kell felülmúlnunk és erőre váltanunk. Ezen fáradozzunk mindannyian!

Tőkés László a magyarság lelki, tudati gyengeségéről is szólt. Véleménye szerint, ha lelkileg nem erősödik meg a nemzet, akkor nem lesz képes megerősödni a szónak minden értelmében. Nagyon fontos, hogy legyen kellő lelki erőnk a munkához, a küzdelemre. E lelki erő letéteményese: az Anyaszentegyház. Tőkés beszédében rámutatott az egyházak szerepére. Néhány esetet sorolt fel, melyek a jelenlegi fonák helyzetüket jellemzik. Ez év elején

hat szervezet felkérésére indult el az Európai Parlamenti képviselői jelölésen. Mint mondta, melléje állt az Erdélyi- és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, továbbá az Unitárius Lelkészértekezleti Szövetség, ám emiatt páratlan támadás-sorozat indult az erdélyi egyházkerület és egyházaik ellen. Az RMDSZ egyik tisztségviselője „mosdatlan támadást” indított az egyház ellen, amikor úgy nyilatkozott: „Az egyházzal a zsarolást az RMDSZ nem tudja elfogadni.” Zsarolásnak minősítette az egyházak kiállítását. Majd egy balliberális újságíró Iránt, Izraelt és a Vatikánt emlegette az Egyház „beavatkozásával” kapcsolatban. E torzulási folyamatokra egy másik példát is felhozott Tőkés László: amikor Csoóri Sándorék elindították a Márciusi Chartát, a balliberális oldalon nagy felzúdulást okozott, hogy több egyházi méltóság, köztük nyolc katolikus püspök írta alá a Chartát. Felelevenedett a megszokott egyházellenes propaganda, mely főképp az Orbán-kormányt, személy szerint Orbán Viktort illeti évek óta. Egyház és világ, állam és egyház viszonyának tisztázatlan kérdései juthattak eszünkbe, mint a kommunista-ateista rezsim öröksége. Súlyos hitbeli és nemzeti, identitásunkra is átható válságról beszélhetünk. Az identitászavar pedig kihat az élet minden területére – hangsúlyozta a református püspök. Tőkés felidézte a berlini fal leomlásának idejét, amikor a békés rendszerváltozás kezdetén a romániai magyar képviselők és szenátorok felesküdték a Szent Mihály templomban arra, hogy nemzetük érdekeit fogják képviselni és önrendelkezésük ügyéhez hűségesek lesznek.

Lélekben miként keresztelkedett újra egy elvallástalanított, lelkiekben és hitében megnyomorított társadalom?

S hogyan találtak vissza a templomba, a hithez és egymáshoz? Magyarországra szerettünk volna felnézni. Milyen jó volt az indulás, de aztán hamarosan beállt a torzulás, az úttévesztés, a visszaesés. Ebben a helyzetben, ha valóban erős országokat szeretnénk, erős nemzetet, és Európát, egy hatékony határokon átvívelő nemzeti programot, a nemzet újraegyesülését a határok felett, akkor mindenképp le kell küzdenünk súlyos önazonosságtudati válságunkat. Vissza kell találnunk gyökereinkhez, hitünkhöz, Istenünkhöz – mondta Tőkés. S ebben egyházainkra rendkívüli szerep hárul. Szükségünk van értékeink visszaszerzésére. De nem csak elkobzott ingó és ingatlan vagyonokra, hanem lelki értékeink, szellemi értékeink visszaszerzésére is gondolok. Magyarságunk közvetlen problémáira térve szembe kell néznünk azzal a válsággal, mely egészében véve magyarságunkat, erdélyi magyar nemzeti közösségünket sújtja. Szükség van magyar társadalmunk újrendezésére. A rendszerváltozás menjen végbe a magyar politikai és közéletben – hangsúlyozta az EMNT elnöke.

A Tőkés Lászlót jelölő hat civil szervezet véleménye szerint a Markó-féle RMDSZ pártosan összetéveszti a magyarságot az RMDSZ-párttal, mely egyedül az RMDSZ-ben látja a magyar képviseletet, és pártegységre cseréli fel a nemzeti egységet. Ezáltal úgy viselkedik, mint egy totalitárius,

posztkommunista párt. Ahhoz, hogy magyar társadalmunk egészséges útra térjen és egészséges fejlődési irányt vegyen, szükség van a társadalom természetes rendjének helyreállítására. Szükség van a három pillér – civil szféra, egyházi élet és politikai képviselet – egészséges egységére. A politikum pedig ne telepedjen rá a civil szférára. Másfelől az egyház ne találja magát szembe egy régi egyházellenes társadalmi berendezkedéssel.

Új Magyarországra, Erdély megújulására van szükség

Tókécs szerint arra is szükség van, hogy Európa spirituális dimenziót nyújtson, ahol európai identitásról, lelkületről, és európai keresztyénségről beszélhetünk. Ha nem is keresztyén Európáról, de európai keresztyénségről beszélhessünk! Ebben a megújító munkában, rendszerváltozásban, gyógyulásban szerepet kell vállalnia az Anyaszentegyháznak. Nevezetesen magyar történelmi egyházainknak – hangsúlyozta. Ezt követően Tókécs László az egyházak szerepvállalásáról szólt. Véleménye szerint vannak, akik elvitatják az egyházak szerepét, vagy könnyen a magánszférába utalják, száműzik az egyházakat. Ahelyett, hogy az egyházaknak ezt a hivatását, szerepvállalását elismernék és üdvözölnék. Ezért az egyházak nagyra értékelik az Orbán-kormány egyházpolitikáját, mely szerves módon helyet biztosított az egyházaknak a társadalom megújításában.

Mint mondta, az egyházaknak önkritikát kell gyakorolniuk a sokszor elvtelen megalkuvásukért, vagy azért, mert az elmúlt rendszerben a szolgáló egyházak helyett kiszolgáló egyházakká váltak. Gondoljunk a békepapságra, vagy a titkosszolgálati múlttal rendelkező egyházi személyekre. Ravasz László híres rádióbeszédében mondta 1956-ban: „Bűnbánattal valljuk meg, hogy az egyház, mint földi intézmény kényszerűsége felül is engedte magát megkötöztetni a vele halálos ellentétben álló politikai hatalom erőszakától.” Márton Áron, Erdély nagy püspöke, mindnyájunk püspöke ezt mondta 1947-ben: „Felelősök azok a vallások és azok az egyházak, akik a mindenkori hatalom előtt szolgalelkűen meghajoltak. Ma ennek, holnap az ellentétes irányzatnak az uszályába kapaszkodtak. Az igazság és a nagy erkölcsi törvények védelméről gyáván lemondtak. A hatalom törvénytelenégeinél asszisztáltak. Akik a korszellemmel mindig kiegyeztek 50 százalékra. A maguk hűtlen és elvtelen magatartásának az igazolására pedig olyan mentségeket találtak ki, hogy az igazságba és az erkölcsbe vetett hitet és az erkölcsi tekintély hitelét a hűséges és jó szándékú hívek lelkében is megölték.”

Tiszta beszéd. Milyen jó volna, ha fel tudnánk növekedni erre az erkölcsi szintre mi, mai egyházi emberek – emelte ki Tókécs László.

Hála Istennek vannak jelek, melyek ebbe az irányba mutatnak. Vannak olyan egyházi személyek – lelkészi és nem lelkészi szolgái az egyháznak – akik ezt a tanítást, ezt a hivatást komolyan veszik. Az egyházzal nem csak kritikusan szólt Tőkés, hanem mint potenciális ellenzéki ideológiáról, erőről. Az egyházak töltötték be az ellenzéki szerepkört, és próbálták tartani a lelket népünkben. Megőrizték hitünket, múlhatatlan értékeinket. Ravasz László ebben az értelemben is üzen nekünk, híres rádióbeszédében, amikor kéri a lelképásztorokat: legyenek népük élő lelkiismerete. Márton Áron híres csíksomlyói beszédében ezt mondta, amikor Erdély elszakításáról esett szó: „A püspöknek ki kell mondania..., az önmagunk becsülete és a jövőendő nemzedékek sorsáért reánk háruló felelősség megköveteli, hogy jogaink védelmében tiltakozzunk egy igazságtalan ítélet kimondása és végrehajtása ellen.” Márton Áron és kortársai kötelességüknek tartották a megszólalást, vállalva a börtönt is. Akkor mi egyházi vezetők, hogyan menthetnénk ki magunkat a megszólalás felelőssége alól, a határok feletti nemzetegyesítés vagy az autonómia kérdésében...

„Badarság arról beszélni, hogy az egyház nem politizál, ez egy ócska kommunista megfogalmazás.” Valójában emberemlékezet óta megszólaltak Isten emberei, az egyház emberei, a próféták. Tőkés László rámutatott Nyisztor Tinka bátor tetteire, aki kijöve Petru Gergely jászvásári katolikus püspöktől ezt nyilatkozta: – „Ha a püspök által szorgalmazott egység azt jelenti, hogy hagyjuk el anyanyelvünket, akkor ilyen egység nekünk nem kell.” Ilyen egység nekünk az RMDSZ-ben sem kell – folytatta a gondolatsort Tőkés. A hazug egységből elégünk van és hiszem, hogy bennünket az azonos hit és öntudat szellemi, lelki egysége kapcsol össze a mai napon. Le kellene ülni és a magyar nemzet érdekét szem előtt tartva, mindent háttérbe szorítva kellene közösen vállalnunk nemzetünk ügyét. Ezt immár hosszú évek óta intézményi szinten, szervezeti, politikai rangon akadályozza az RMDSZ, elsikkasztva az autonómiát, legfeljebb verbális szinten képviselve azt. Ideje volna már véget vetni ennek a mindnyájunk bőrére menő politikai játszadozásnak – hangsúlyozta Tőkés László.

Majd rámutatott: földrajzilag csatlakozhat Románia Európához, attól még balkáni marad. Ha nem jutunk ki mi székelyek a balkáni, bolsevik kommunizmusból, akkor nem jutunk el Európába. A rendszerváltozásnak tehát ez a tétje: a szeretet civilizációjának, a tisztelet kultúrájának, a felelősségvállalás rendjének ez az útja. Az erdélyi magyar európai képviselő ezért értékelődik fel! Tőkés hangsúlyozta, ő megélhetne a parlamenti képviselőség nélkül is, azonban ennél többről van szó: „El kell jutnunk Erdélyből Európába! Adja Isten, hogy így legyen!”

FRIGYESY ÁGNES

Visszatekintés

***„Légy erős, szedjük össze az erőnket nemzetünkért és
Isten városaiért! Az Úr pedig tegye azt, amit jónak lát!”
(2Sámuel 10,12)***

Istennek hála, 2007. január 1-jén – Románia részeként – Erdély újból visszacsatlakozhatott Európához. Imádkozzunk azért, hogy Románia ne csupán politikai és földrajzi értelemben, hanem valóságosan is európai országgá váljék, amely számára az uniós tagság nem csupán cégér és tetszetős kirakat, hanem amelyben a demokratikus jogok, a szabadság, a hitbeli-erkölcsi értékek és az emberi méltóság szabadon érvényesülhetnek, igazság és jólét köszönt egész népére. Imádkozzunk azért, hogy közel kilenc évtizeddel Trianon után, a nemzeti és a vallási diszkrimináció végre teljesen megszűnjön országunkban! Imádkozzunk a kisebbségben élőkért, hogy a többségi lakossággal együtt, Európa teljes értékű polgáraiként, ők is itthon érezhessék magukat szülőhazájukban! Imádkozzunk azért, hogy erdélyi magyar nemzeti közösségünk ne hogy a megfogyatkozott, elűzött vagy kívándorolt szászok, svábok és zsidók sorsára jusson!

Tizennyolc évvel a kommunista diktatúra bukása után, az Európai Unióhoz való csatlakozással új fejezet kezdődhet el erdélyi magyarságunk életében – amennyiben tartalommal leszünk képesek betölteni az adott esélyt. Közösségünk helyzete ugyanis korántsem rózsás, egyáltalán nem „modell-értékű”, sőt megmaradásunk alapvető feltételeiért kell szülőföldünkön nap mint nap síkra szállnunk.

A rendszerváltás kezdete óta erdélyi magyarságunk békésen küzd a megmaradás zálogának tekintett területi és személyi elvű autonómia, valamint az önálló oktatási rendszer megteremtése érdekében. Kiábrándító viszont, hogy Romániában – az RMDSZ közel tíz éves kormányzati szereplése dacára – továbbra is „hazaárulásként” kezelik közösségünk jogos autonómiaigényét, a törvénykezés pedig a régóta esedékes, minimális előrelépést jelentő kisebbségi törvény elfogadását is visszautasítja. A Bolyai Tudományegyetem visszaállításáról hallani sem akar az államhatalom, és tizennyolc év alatt az erdélyi magyar történelmi egyházak gyakorlatilag alig több mint tíz százalékát vehették birtokba annak a kétezer ingatlannak, amelyet a kommunista hatalom kobzott el tőlük.

Ráadásul a jelenlegi anyaországi kormány megszorító és leépítő jellegű politikát folytat a határon túli magyarok irányában, ami az utódállamokba szakadt magyar nemzetrészeket szinte a kétségbeesés határára sodorja. Három esztendővel a határon túli magyarság magyar állampolgársága tárgyában rendezett népszavazás megghiúsulása után a jelenlegi nemzetidegen

magyarországi kormánynak az ebben játszott csúfos szerepéről sem szabad megfeledkeznünk. Sok jóra a budapesti kormánytól sem számíthatunk.

Látszateredmények és látszat-érdekvédelem helyett végre valódi eredményekre és hatékony érdekvédelemre van szükségünk. Ebből a felismerésből kiindulva, Egyházkerületünk vezető testületei elhatározták, hogy történelmi küldetésük felelősségével, ugyanakkor Isten Igéje iránti engedelmisséggel kiveszik részüket az erdélyi magyar társadalom teljes rendszerváltozásának végrehajtásából. Jól érzékelték, hogy nemzeti közösségünknek és egész társadalmunknak elege van azokból a meddőnek bizonyuló, tétova változtatási kísérletekből, amelyek tizennyolc év után sem hozták meg a joggal elvárt eredményt.

Egyházi döntéshozó testületeink szomorúan tapasztalták viszont, hogy a jobbtó szándékról és összefogásról az RMDSZ még csak tárgyalni sem hajlandó más erdélyi magyar képviselőkkel. Szükségszerűen következett be tehát, hogy Tőkés László püspök, mint független jelölt vállalta a megmérettetést az európai parlamenti választásokon, hisz az ő életútja egyértelműen bizonyítja, hogy az erdélyi magyarság érdekében megalkuvás nélkül cselekszik: hitéből fakadóan, ő a legsötétebb ateista elnyomásban is kiállt népe ügye mellett. Egyházi testületeink kegyelmi lehetőséget láttak abban, hogy a népek és nemzeti közösségek európai nagy családjában egyéni és alanyi jogon az erdélyi magyarság is hiteles képviselőt nyerhet: „Mivel a megváltozott európai viszonyok között Egyházkerületünknek elemi érdeke a magyar érdekek és a keresztyén értékek méltó képviselője, Igazgatótanács és az Esperesek Kollégiuma egyöntetűen támogatja Tőkés Lászlónak az Európai Parlamentbe való megválasztását. Meggyőződése, hogy ebben az esetben a szabad választás demokratikus jogának és a választási esélyegyenlőség elvének kell érvényesülnie.” – fogalmaztak határozati állásfoglalásukban.

2007. július 11–12-én – a megelőző évek gyakorlatához hasonlóan – erdélyi magyarságunk képviselőjében küldöttség járt Strasbourgban. A Tőkés László püspök vezette jószolgálati út során küldötteink felkeresték az Európai Parlament számos képviselőjét és vezető tisztségviselőit – köztük Hans-Gert Poetteringet, az Európai Parlament elnökét és Joseph Dault, az Európai Néppárt frakcióvezetőjét. Megbeszéléseik során átfogó tájékoztatást nyújtottak a Románia európai csatlakozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. A szerény előrehaladást elismerve, ugyanakkor felhívták a figyelmet azokra a súlyos problémákra és hiányosságokra, melyek megoldására nézve a román kormány kötelezettséget vállalt. Szem előtt tartva, hogy az uniós tagság önmagában nem jelenti az előírt kötelezettségek automatikus teljesülését, a küldöttség határozottan szorgalmazta a csatlakozási feltételek megvalósulásának szoros nyomon követését – mindenekelőtt a korrupcióellenes harc, az igazságügyi reform, valamint az emberi jogok és a kisebbségvédelem területén. Tőkés László püspök külön is szólt az egyházi téren

tapasztalható – többségi – diszkriminációról, és a nagyváradi Lorántffy Zsuzsanna Gimnázium sportpályájának a megoldatlan helyzetéről.

Megkeseredett szívvel gondolunk ősi tanintézetünk, a nagyváradi Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium elorzott sportpályájának ügyére: a magyar- és reformátusellenes etnikai és vallási diszkrimináció és a nacionalista hatalom politikai befolyása alatt álló román igazságszolgáltatás bűnpártoló magatartása miatt az eltelt három év alatt semmilyen megoldásra nem jutottunk, a román ortodox egyházközség mind ez ideig sikeresen megakadályozta, hogy a zsákmányként megszerzett sportpálya magyar református tanulóifjúságunk jogos használatába visszakerüljön. Nemcsak hogy törvénytelenül rátették a kezüket egyházi iskolánk sportpályájára, hanem ezen túlmenően, „rongálás és tulajdonháborítás” címén még bűnvádi eljárást is indítottak Tókécs László püspök és munkatársai ellen amiatt, hogy saját, jogtalanul elkobzott területünkre megkíséreltek behatolni, sőt a Román Ortodox Egyház papjának feljelentésére, idén tavasszal antiterrorista kommandó-alakulatot vezényeltek ki a sportpályán futballozni akaró ifjúságunk ellenében; másfelől pedig a bukaresti Legfelsőbb Semmítő Törvényszék 2007. szeptember 14-re tárgyalásra idézte be Egyházkerületünk ártatlan alkalmazottait, akiket a Sfânta Treime román ortodox egyházköz-

2007-ben több alkalommal is tüntettünk a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnáziumhoz tartozó sportpályaért

ség főpapja juttatott a törvény kezére. A Román Ortodox Egyház nemhogy a keresztyén hitünkben és az ökuménia szelleméből fakadó testvéri együttélés szabályait nem tartja be, de többségi és egyeduralmi törekvéseivel nem egyszer a kisebbségi testvéregyházak sérelmére jár el. Ne feledjük, hogy a közelmúltban mintegy 2.000 ortodox templomot építettek Erdély magyarlakta vidékein, sőt az ortodoxia továbbra is bitorolja a román görög katolikus egyház mintegy 2.000 templomát.

Az erdélyi Nagyszebenben tartott III. Európai Ökumenikus Nagygyűlésen megelőző aggodalmaink sajnos beigazolódtak. Sajnálattal állapítottuk meg, hogy az Európai Unióhoz újonnan csatlakozott Románia többségi Román Ortodox Egyháza nem volt képes európai szinten és valódi ökumenikus szellemben eleget tenni házigazdai és szervezői kötelezettségeinek. Egész Kárpát-medencei magyar református küldöttségünk diszkriminatív elbánásban részesült. Kevésen múltott, hogy mindezek következtében küldötteink – tiltakozásképpen – végül is mégsem vonultak el a Nagygyűlésről. A résztvevő mintegy 2.500 európai küldött megdöbbenéssel értesült arról, hogy a nagyszebeni rendőrség öt nagyvárad református fiataalt feltartóztattott, majd indoklás nélkül rendőrségre kísért, és három órán keresztül fogva tartott. A királyhágómelléki fiatalok, Egyházkerületünk felkérésére és a szervezők tudtával és beleegyezésével információs anyagot szállítottak a rendezvény színhelyére. Nagyszeben belvárosában három rendőrautó

Tőkés László püspök Hans-Gert Poettering társaságában

megállította őket, a hatóságok elkérték személyi igazolványaikat, és a csoportot magyarázat nélkül bekísérték a megyei rendőrfőkapitányságra. Az öt őrizetbe vett fiatal elmondta, hogy a kihallgatást végző tisztek különféle vétségeket próbáltak rájuk bizonyítani. A civil ruhás rendőrtisztek azzal vádolták a bekísért fiatalokat, hogy illegális kereskedelmet folytatnak egyházi kiadványokkal, később pedig azzal vádaskodtak, hogy a gépkocsivezető illegális személyszállítást végez. Az őrizetbe vett fiatalok nem voltak hajlandók aláírni az elkészített jegyzőkönyvet, amely koholt vádakot tartalmazott. Három órás fogvatartás után a rendőrség végül elengedte őket. A Szenbenben megnyilvánuló kirakat-ökumenizmus egyik árulkodó jele volt az is, hogy az Ökumenikus Charta romániai egyházaink általi ünnepélyes aláírására vonatkozó javaslatunk végül is megbukott a többségi egyház ellenállásán.

Magyar református testvériségünk és határok feletti egyházi egységünk megőrzését és ápolását hitből fakadó kötelességünknek tartva rendezte meg Egyházkerületünk 2007. október 20-21-én a II. Partiumi-Felvidéki Találkozót, Nagyváradon. Egyházkerületünk és a Felvidéki Református Keresztyén Egyház 2000-ben kötött testvéregyházi megállapodást. Az idei találkozón a két egyházkerület megerősítette a testvéregyházi kapcsolatok továbbépítésére és a testvéri együttműködés elmélyítésére irányuló kölcsönös szándékát, hogy két országhatár által elválasztva, a közel kilencven éve tartó elszakítottság hátrányos következményeinek leküzdése és „szétfejlődésük“ ellensúlyozása végett együttes erővel munkálják a Magyar Református Egyház eredeti egységének a helyreállítását, illetve kisebbségi sorsközösségükben közös felelősség- és szolgálatvállalással végzik missziói munkájukat és teljesítik evangéliumi hivatásukat.

2007-ben volt 1100 esztendeje annak, hogy „Árpád apánk” hős Fiaival együtt megvívta a pozsonyi csatát, és annak győzelmét halálukkal pecsételték meg. Diadaluk és áldozatuk akkor a haza megmentését, az ország végleges megszilárdulását jelentette, és ebben az értelemben történelmünk kiemelkedő eseményei között tarthatjuk számon. Emlékét azért idéztük, hogy kiemeljük a feledés homályából. A Jubileumi Árpád-Év alkalmából Egyházkerületi Közgyűlésünk méltó megemlékezésre hívta és kérte egyházunk népét, hogy kései utódaiként, az elődeink és nemzetünk nagyjai iránti tisztelet jegyében, példát merítve az Ő hitükből, haza- és nemzetszeretetükből, jövőt építhessünk utódainknak.

Az egyesült Európának még nincsen Alkotmánya. Minden bizonnyal azért sincsen, mert az egységet nem Isten útjain járva keresi. Imádkozzunk azért, hogy az élő Úr Jézus Krisztusban alakuljon és formálódjék Európa – egy új világ – lelki, szellemi egysége!

ANTAL JÁNOS
előadó-tanácsos

Megszólalnak a kövek

Ameddig a szemed ellát a templom dombjáról, minden a földesúré volt. A faluban mindenki az ő cselédje. Mind az ő kenyerén éltek. Alig érdemes a szóra az a néhány holdacska, amit az eklézsia mondhatott a magáénak, meg az a hat kis földecske, amit hat parasztcsalád szerzett magának. De ezek is így-úgy a földesúr ajándékából vagy az ősei adományaképpen keletkeztek. A földesúr jószívú, hevesvérű, gondatlan, igazi magyar volt. Persze tönkrement a végén. A saját hibáin kívül nagy, világrengető események is közrejátszottak ebben. A föld kicsúszott a lába alól, s ő búcsút mondott a földnek. Elment. Új, furcsa világ köszöntött be a faluba. A földeket felosztották. Megszűnt a domínium. De más dolog is következett. Az eklézsia egyszerre a halál partjára jutott. Mert az eklézsia tulajdonképpen a cselédekből és azok gyermekeiből állott. Régi cselédség volt ez, a földesúr ősei telepítették az őseiket ide. Nyelvben, vallásban egy kis szigetet alkottak, és nemzedékről nemzedékre cselédkedtek, és dicsérték az Istent a domb tetején álló öreg templomban. Most pedig ezek a cselédek, akik az „úrdolgából” éltek, föld nélkül, tehát kenyér nélkül maradtak. Ők nem kaptak az osztozkodásból. Mehettek a világnak. Mentek is. Minden vasárnap újabb és újabb családok búcsúzkodtak a templom előtt, prédikáció után.

A fiatal tiszteletes úr és az öreg templom vasárnapról vasárnapra láthatták, mint apad el a gyülekezet, mint az elfolyó vér a halálos sebekkel ütött testből.

– Maholnap nincs kinek prédikálnom! – mondta sóhajtva a tiszteletes úr a feleségének.

A templom nem tudott szólani. De gondolkozott. Nagyon szomorú gondolatai voltak. A falain repedések cikáztak végig a gondolatai terhétől, és mohos fedélzete keservesen meg-megroppant. Én azt gondolom, jobb, hogy nem tudott beszélni. Ki tudná elbírní egy ilyen öreg templom gondolatait?

Végre egy vasárnapon az utolsó cseléd is búcsút mondott a templom előtt. Öreg, családtalan ember volt, elszegődött valaminek egy másik, még álló szigetre.

A tiszteletes úr és a hat parasztember, akiknek volt földcskájuk, nagy búsán egyedül maradtak. Mikor ezek is hazafelé szállingóztak, a tiszteletes úr visszamarasztotta Jánost, a kurátort. János valami negyven-negyvenöt éves, értelmes, komoly ember volt, írástudó mind a két értelemben, mert tudott betűt vetni, és a Bibliában is járatos volt.

Sokáig állt a tiszteletes úr a templom előtt a dombon, és a tekintete messze elkalandozott hegyek-völgyek felett. A kurátor illedelmes hallgatással várta, mit akar. Végére köhentett egyet, hogy szóljon már.

A tiszteletes úr összerezzen, aztán kezét a kurátor vállára téve megszólalt:

– János, maga becsületes, igaz barátom volt, és hű szolgálja az ekléziának. Látja, hogy itt vége mindennek. Hát gondoltam, megmondom magának, mit határoztam. Jobb lesz maguknak is, ha én is elmegyek innen.

Az öreg templom gerendázatán és falain nyöszörgő ropogás futott végig. A templom figyelt és gondolkozott.

A tiszteletes úr folytatta:

– Hat család, aki maga is alig él, papot nem tarthat többé. Eddig, úgyahogy, az uradalom tartott el engem. Sovány kenyér volt, nem panaszolom, szívesen ettem, hogy összetartsam a nyáját. De most már vége. Mióta az uradalom megszűnt, csak nyomorgok. A kis papi földet meg nem tudom használni, mert nincs hozzá marhám, felszerelésem. Feleségem van, gyermekeim vannak. El kell mennem.

– Mi többet nem kapunk pásztort! – szólt csendesen a kurátor a távolba meredve.

– Hozzácsatolják valamelyik anyaegyházhoz, és beszolgáló lelkészt kapnak.

– Ritkán látjuk mi azt. Tudom mi az, tiszteletes úr. Benövi a fű a templom küszöbét. A kocsma küszöbe meg elkopik a csizmainktól. Ez az, ha megszűnik az anyaegyház.

– Nem járták sokan a templomot eddig se – válaszolt a tiszteletes úr. – Ha ritkábban hallják a hívó harangot, szívesebben jönnek.

A kurátor a templom felé fordult. Levette a kalapját. Nézte, nézte az elfeketült falakat, az öreg tornyot, a mohos fedelet.

– Ez a templom összedől, ha nem lesz papja – mondotta meggyőződéssel. – A ház is, ha nincs állandó gondozója, magában összedül lassankint. Nem bír üresen állni. A templom se. Mert ha kevesen is jöttek, de jöttek. Aztán a templom tudja, hogy vannak, akik hozzátartoznak. Aztán, az emberek ha nem is jönnek, de tudják, hogy van templom és pap. Higgye meg, tiszteletes úr, az a nagy dolog, hogy van templom és pap. Az emberek rosszak, és sűrűn járják a kocsrát. De néha a toronyra néznek, és a szemeiket a torony az égre emeli. Mutatja, hogy van Isten. Hallják a harangot, és eszükbe jut az imádság. Tudják, hogy a tiszteletes úr imádkozik a templomban, és ez jólesik nekik. Megkérdik, miről beszélt a pap? És örömmel bólogatnak rá, mert igaz. Mert kell a népnek a pap meg a templom. Higgye meg, kell. Nem olyan rossz a nép, ha jó papja van. De még egy öklömnyi pap is jobb a semminél. Pásztor nélkül elvesz a nyáj. Még van egy kis nyáj, tiszteletes úr.

– Mind igaz, János. De hát nem tudok itt megélni.

A kurátor magába mélyedt. Erősen töprengett. Le is ült a templom küszöbére. Nagyon meggondolkozott. Hosszú percek múlva megszólalt:

– Gondoltam volna valamit, tiszteletes úr. Csak paraszti ésszel gondoltam, de szívesen. Hat ember nem tarthat papot, igaz. Urat nem tarthat, habár illenék, hogy úri módon tartsa a nép a papot. De ha tiszteletes úr is akarná, lehetne valahogy. Dolgozzunk együtt. A papi földet meg az én földemet vegyük egybe. Legyünk egy család. Hiszen családjá a papnak a nyája. Én adok marhát és szerszámot a munkába, meg a családomat. Négy fiam, két leányom van, meg a feleségem is jódolgú. A tiszteletes úr tanuljon meg velem dolgozni, meg a gyermekei is, meg a felesége. Amit az Isten ad,

legyen közös. Aztán a gyermekek összeházasodnak majd, gyermekeik lesznek, és mindig lesz eklézsia. Egy fiút mindig papnak adunk, és mindig lesz pap. A többi öt családot is összetartjuk, és testvérek leszünk. Nem veszünk el. Megmaradunk. A tiszteletes úr szombaton nem fog dolgozni, hogy készülhessen a prédikációra. No, jó lesz?

A kurátor ragyogó arccal nézett a papra. Maga is gyönyörködött, hogy hogy ki tudta találni.

A tiszteletes úr félig tréfásan, félig komolyan nézett reá. A feleségére gondolt. A felesége jó gazdasszony volt és munkás asszony is, de úriasszony. Nemes származás. Iskolázott lélek. Zongora és szépirodalom a fényűzése. A gyermekeket úri iskolába járatták a városban. Urakat és úriasszonyokat akartak nevelni belőlük. A pap felnevetett. Furcsa gondolatai vannak ennek a parasztembernek!... S mégis jólesett neki ez a beszéd.

Jólesett az öreg templomnak is. Ablakszemei felragyogtak a napsugárban, és a torony ablakán fehér galambokat röpített ki a levegőbe, mint vidám kacagást.

– Hogy jutott az eszébe ilyen? – kérdezte a tiszteletes úr mosolyogva.

– Rég töprengek rajta – felelt János becsületes önérzettel –, de nem tudtam volna így... de most kigyűtt, mintha csak súgták volna. Mintha a templom súgta volna, úgy mondtam. De állok mellette. No, tiszteletes úr, széna vagy szalma?...

– Tudom, hogy a templomért, meg az eklézsiáért mondta, János. Tudom, hogy szívből mondta. De nem gondolta meg jól. Nem lehet ezt megcsinálni...

– Csak szeretet kell hozzá – mondta a paraszt nyugodtan (mert nem magától beszélt, hanem az öreg templom súgta neki) –, csak szeretet kell, hogy a tiszteletes úr lehajoljon hozzánk... mert megbecsülnők érte családjával együtt! Nem lenne kisebb, tiszteletes úr. Hiszem, hogy a többi öt családok is így gondolkoznak, ha elmondom nekik. Hallja csak, úgy súgja valami nekem, hogy régen így kellett volna... mindig.

– Hát majd beszélek róla a feleségemmel, János – mondta a pap mosolyogva. – De nem hiszem. Nemigen lehetséges.

Délután odaheveredett a pap családjával a templom árnyékába, a pázsitra. Elmondta a dolgot. A papné nevetett. – Bolond az a János! – mondta. – Nem lehetünk mi parasztok! El kell mennünk innen, ahol tehetség szerint megfizethetnek. Holnap menj be a püspökhöz, és érdeklődj utána, hova merre lehetne? Az ősre már kell, hogy valami más otthonunk legyen.

Alkonyat felé odaballagott a kurátor, ragyogó arccal vezetve az öt parasztot, a menyecskeikkel együtt. Mind mosolyogtak.

– Megbeszéltük – jelentette a kurátor. – Mind akarják. Mind örvendenek. Mind egy család akarnak lenni. A jó Isten súgta nekem ezt!... – áradozott boldogan.

– Megtanítom tehenet fejni, tiszteletes asszony! – mondta kacagó jó szívvel egy menyecske.

– Én fonni és szőni! – tódította a másik.

– Én kévét kötni! – kiáltotta a harmadik.

– Ugyan János – szóla a papné nevetve –, miért bolondította el ezeket az embereket? Csak nem gondolja, hogy én paraszttasszony leszek, hogy az uram parasztember lesz? Kap ő eklézsiát, amilyen csak kell! Nem azért tanult, mit képzelt?

Mintha leforrázták volna a társaságot. Az már más, ha megvetik őket! Akkor nem szóltak semmit. Ha ilyen büszke a tiszteletes asszony, akkor persze hiába! Megszégyellték magukat. Elkullogtak. A pap megnyugtató szavakat mondott, miközben érezte, hogy szívében valami összeomlott. A parasztok búsan szállingóztak haza.

Ekkor hideg szél kezdett fújni, és a szélben keservesen sírt az öreg torony. A szél meglóbálta a kis harangot, és az szaggatottan zokogott. Az ég beborult. Hirtelen vihar közeledett. Nagyon villámlott az ég alján, és messziről fenyegető, tompa dörgés morajlott fel.

A papék bemenekültek az első kopogó esőcseppek közt a házba.

A világra nagy sötétség ereszkedett. A sötétségben sivító szél körülforogta az öreg templomot. Az öreg templom csak az emberekkel nem tudott beszélgetni, a széllel tudott.

– Mivel törjem meg a lelkét annak az embernek? – kérdezte a széltől. – Mivel győzzem meg, hogy itt kell neki maradnia? Mivel rázzam fel a lelkiismeretét?

A szél dörgés, villámlás és zuhogó zápor között felelgetett a maga nyelvén. Végre megegyeztek valamiben. A szél hirtelen elnyargalt nagy messzire, és egy hegy tetején megállva egész erejét összeszedte.

Az öreg templom nagyot sóhajtott. Borzongó recsegés futott át a bordáin. Aztán elnémult, és várt megadással.

Ekkor a sötét, dörgő, villámló, záporos éjszakában minden erejéből, bömbölve zúdult rá a szél a hegyről...

Irtózatos roppanás, s a torony végigvágódott a földön, ezer darabra zúzódva. A harang sikoltva repült a papi ház fedelére, és kalimpálva, csengetve, jajgatva gurult az ajtó elé...

Újabb szélroham, még rettentőbb, még ítéletnapibb... az öreg templom, úgy ahogy állt, összerogyott, és halálsikoltása és végső hörgése megremegettette az egész falut.

Az öreg templom meghalt, hogy felrázza a pap lelkiismeretét...

Sírva állottak felette reggel mindnyájan.

– Vége az Isten házának! – zokogták. – Végünk van nekünk is. A tiszteletes úr elhagy, a templom utána dőlt. Isten elhagyott minket.

– Menjünk a kocsmába! Igyuk le magunkat! – üvöltötte kétségbeesetten, vad haraggal a kurátor. Az arcokon valami rettentő, istenkáromló dac vonaglott végig:

– Menjünk! – ordították.

De a pap megragadta a kurátor karját, és átszellemült arccal, az égre nézve, kezét esküre emelve kiáltott fel:

– Megálljatok! Isten szólt itt nekem és nektek! A templomot újra kell építeni. Úgy segítjen meg az Isten engem, amint újraépítem! Itt maradok.

SÍK SÁNDOR

Hetven felé

*Hetven körül
Az ember a világi jónak
Kétszeresen örül.*

*Halk lesz a szó,
Kettős akkord bűg benne mégis,
A szomorú is meg a szép is:
Köszöntő is meg búcsúzó.*

*„Köszöntelek,
– Szólnék, – te szép világ, szeretlek“,
De a nehéz szók könnyekként peregnek:
„Iaten veled, Isten veled!“*

*Hetven felé
Minduntalan búcsúzna már az ember,
És könnyeit szégyenlős szerelemmel
Szemérmes szókba rejtené.*

*De megered
A szó patakja s szétveti a mellet:
„Hívlak, szeretlek, kívánlak, öllelek,
Erdők, hegyek, virágok, emberek!“*

*Hetven körül
Az ember mindennek örül.*

*Hetven felé,
Mint felhőn át az esti napkorong,
Mindenfelé
Egy fényességes árny borong:
Az Istené.*

Istennel élve megtörik minden magány

Az öregség

„Hordoztalak születésetek óta; vénségetekig én vagyok az, és megöszülésetekig én visellek: én teremtettem és én hordozom, én viselem és megszabadítom.“

És. 46,3-4

Úgy gondolom, hogy az új esztendő kezdetén, a hosszú téli estéken kalendáriumunkat most is érdeklődéssel veszi kezébe az olvasó. Egyházi híreink mellett mindenki talál benne kedvére való olvasmányt. Lehet, hogy kint havat kavar a fagyos szél, jégvirágokat rajzol az ablakokra, de bent, a tűzhely közelében, egy-egy kényelmes karosszékben ülve jól esik olvasgatni. Szóljon ez a néhány oldal az öregségről, amelyben már esetleg benne vagyunk, vagy ahová mindnyájan elérkezünk az élet rendje szerint.

Az öregség lopakodva jön, úgy, ahogyan nő az árnyék a nyugvóra

térő Nap után. Észre se vesszük: már itt is van, megérkezett. Egyszeriből azt tapasztaljuk, hogy jobban kell figyelniünk a szóra, mert nem halljuk tisztán. Néha „rövid“ a kezünk, mert nem ér elég messze, ha az újságot akarjuk olvasni szemüveg nélkül. Remegő ujjaink egyszerűen „buták“, mert nem találják a tű fokát. Lábunk ingadozó, botorkáló „tartó oszlop“, ezért nehezen közlekedünk. Az öreg ember nem tud eléggé örönden a környezeté vígságának, inkább a csendet választja és visszavonul. Korunk nagy felfedezéseit, a technika különféle vívmányait kevésbé érti, s nem tud kellő érdeklődéssel beletagolódni a környezetében zajló eseményekben, amelyeket harsogva ad hírül a hang- és képcsatorna. Nem jutnak eszébe a nevek, számok, a legkö-

zelebbi események. Élete elmúlt eseményeire jól emlékezik, de holmijának megszokott helyét elfelejti. Egyre gyakrabban jelentkeznek a betegségek. Sűrűbben szükséges az orvosi ellátás, a különféle gyógykezelés. A lelki egyensúly a legkisebb izgalomra is megbomlik; bosszantó a teljesítőképesség csökkenése, a közösségbe való beilleszkedés nehézsége. Mély nyomokat hagy, ha a megszokott otthonból el kell költözni, még akkor is, ha ez a váltás éppen a legkedvesebb gyermeknél történik. Az öreg embernek megváltozik az arányérzéke is: a dolgokat sokszor felnagyítja és a maga szempontjából értékeli szűkülő látóhatára miatt. Könnyen kialakult egyfajta önzés, sértődékenység, gyanakvás, bizalmatlanság, féltékenység, zsugoriság. Ezzel fokozatosan jön el a depresszió sötét éjszakája. Ezt a lelki helyzetet különösképpen motiválja az a tény is, hogy az otthonból kirepülnek a gyermekek, mint fészekből a költöző madarak, a hitvestárs „elmegy a minden élőknél útján“, s az egyedüllét súlyos lelki válságot idéz elő. Így érkeznek el azok az esztendő, amelyek hozzák „a nem szeretett napokat“, amint ezt a Biblia mondja. Az öreg ember sokszor környezetének terhére válhat gyengeségei miatt, a fiatalok pedig türelmetlenek és nem nézik szívesen a gondot okozó megnyilvánulásait. Az öreg ember sokszor elviselhetetlen természete miatt elriasztja környezetét, családját pedig a szeretet hiányában magára hagyja.

Tudnunk kell, hogy minden élet Isten ajándéka. Minden élet az övé, mert a forrása nála van. Az élet kiteljesedésének törvényeit is Isten határozta meg azzal, hogy a fejlődés rendjébe állította. A természetes, egészséges élet törvénye a fejlődés. Ahol ez hiányzik, ott kóros állapot van. Természetesek azok a korszakok, amelyeket megél az ember csecsemőkorától az öregségig. Az élet páratlan érték. Isten benne mutatja meg hatalmát, kegyelmének gazdagságát azokban az apró, emberi életekbe rejtett „építőkockákban“, melyekkel az élet szépségét formálja, harmóniáját teremti meg, hogy életterében, ezen a földön boldogan tudjon élni az ember. A Prédikátor könyve csodálatos szimbolikában mutatja meg az emberi élet értékét, amikor azt ezüst zsinagon függő aranypalackocskának nevezi, amely mindig a kút üdítő vizébe merül, és így élteti környezetét (12,8-9). Igen, Isten azért adta az életet, hogy egymást üdíteni tudjuk a reánk bízott szolgálat által. A teremtés rendje szerint Isten magához kötött, ugyanakkor embertársunk szolgálatára rendelt. Az öregség az emberi élet kiteljesedésének ideje: a gyümölcstermés korszaka, az élet „hozamának“ betakarítása. Ezért kell az öregséget értékelni, megbecsülni. A „bölcс öreg“ azt árasztja szét, amit egész életében gyűjtött és tárolt. Ez az „aratás“ sok olyan értéket tartalmaz, ami kulturkincs lehet, szellemi-lelki táplálék, éltető erő.

Az öreg ember is benne van Isten kegyelmének látókörében, mert fel tudja használni céljai szolgálatában. Nemcsak arról van szó, hogy „életem ideje kezében van“ (Zsolt. 31,16), tehát egy statikus létmódról, hanem arról, hogy Isten az öreg embernek is adhat küldetést. A legmeghökkenőbb az a tény, hogy Isten a százesztendőс Ábrahámot is felhasználta üdvözítő

tettének elindítására, amikor népek atyjává tette: utódot ígért és adott neki és új hazát. Évszázadok múlva ebből a nagy családból származott Jézus, a világ Megváltója. Egészen különös az is, hogy a Betlehemi Gyermekekben az agg Simeon ismerte fel először a „pogányok világosságát” és Izrael „dicsőségét” (Luk. 2,32).

Istennek drága ígéretei vannak az öregek számára, amelyekről a Biblia beszél. Minduntalan találkozunk ezekkel az ígéretekkel a prófétai irodalomban és a zsoltár-költészetben. Szüntelenül kifejezésre jut, hogy az emberi erőtelenség, gyengeség ellenére Isten hatalmas kézben tart: ő hordoz, visel és megszabadít. Akár éljünk, akár haljunk, Istenéi vagyunk akkor is, ha elfogyatkozik a test, a szív, kősziklánk és örökségünk a változhatatlan, örökkévaló Úr (Zsolt. 73,26).

Az öregséget csak a hit derűjével lehet igazán megélni! Nem állandó panaszkodással, zsörtölődéssel, különködéssel, hanem hálával, az örök életbe vetett reménységgel. Jó, ha ilyenkor „leltározni” tud az ember! Felmérni a megtett utat, az elért eredményeket és mulasztásokat, és környezetének átadni ezen tapasztalatait szolgálat formájában. Az öreg ember is szolgálhat környezetének! Családjának, unokáinak jókedvvel, derűsen, humorral! Ha az Evangélium betölti szívünket, akkor örömet tudunk árasztani magunk körül. Az öreg ne rekedjen meg magányában, annak ellenére sem, ha egyedül él. Keresse a közösséget, amely lehet baráti társaság vagy gyülekezeti találkozások több formája: istentisztelet, bibliaóra, nőszövetségi együttlét, egyházi rendezvényekben való részvétel, betegek látogatása, lelki segítség nyújtása a gyászolóknak, megkeseredetteknek. A szolgálatnak sok formája lehet, s ilyenkor különös törvény érvényesül: aki másokat felüdít, maga is felüdül. Erejéhez képest testi munkát is végezhet: besegít a háztartásba, virágokat gondoz, ellenőrzi az unokák leckéjét, kisebb bevásárlásokat is végezhet. A tétlenség rossz tanácsadó! A munka mindig frissít, legyen az testi vagy szellemi természetű. Nagyon fontos a mozgás, a séta, a friss levegő élvezése. Egyik neves pszichiáterünk jelmondata: kocogni, kacagni, mert mindkettő jótékonyan üdít. A szellemi táplálékról se szabad elfelejtkezni! Kell olvasni újságot, napilapokat, szépirodalmat. Mindezt az állandó tévénézés nem pótolja. Különben is csak a modern szórakozásra beállított műsorszórás sokszor bántó, értéktelen és ízléstelen. Az igazi lelki táplálék a Biblia és az imakönyv. Nagy szükség van az Ige meghallására és az imádságban adott válaszra. Az öreg ember keresse a csendes percek, amikor az Ige által és az imádsággal igazi közösségbe kerül Istennel a Szentlélek munkája révén. Az imádság biztosítja azt, hogy nem vagyok egyedül. Istennel élve megtörik minden magány.

Az öregség életformájának színt, derűt és éltető erőt ad, ha a környezet azt szeretetben hordozza. Sokszor éppen szeretetben kell elszenvednünk egymást. A generációs különbségekből származó összeütközések végtelen

sora csak szeretetben oldódik fel, jut nyugvópontra. Másképpen él a fiatal, másképpen az öreg, mert mindenkinek megvan a maga életritmusa, életrendje, érdeklődési köre, értékítélete. Ezért kell kölcsönösen megértenünk egymást, szeretetben hordozni és megbecsülni. A szeretet himnuszának bevezetésében azt mondja az apostol, hogy „kiváltképpen való utat” ad a gyülekezetnek (1Kor. 12,31), amely a cselekvő szeretetben kiteljesedő életvitel. A szeretet lehetővé teszi a harmonikus emberi együttlétet, legyőzi a generációs különbségeket, megóv attól, hogy megkeseredett öregek között éljünk. Megboldogult Édesanyám, aki hitével és imaéletével Isten útjára terelte járásomat, csodálatos önzetlenséggel szolgálta családomat, hogy én tanulhassak; mindig azt mondta, ha szükségei felől érdeklődtünk, hogy neki semmire sincs szüksége, csak a jó szóra. Micsoda önfeledt önzetlenség volt ez akkor, amikor mindent nekünk ajándékozott!

A fiatal nemzedéknek meg kell értenie az öregeket gyengeségeivel együtt. Az ötödik parancsolatban Isten arra tanít: tiszteld atyádat és anyádat... Ez a tisztelet lényegében értékelést jelent: értékeld szüleidet, akiktől kaptad az életet, akik neveltek és felkészítettek az élet útjára. Ne legyen könny az öreg szemében a méltatlan bánásmód miatt! Ne mardosson a lelkiismeret a koporsónál, amikor már nincs alkalom a jóvátételre. Az élet alkonyát tegyük széppé a szeretetből származó szolgálat által! Így nem éltünk hiába!

Befejezésül idézem Michelangelo Buonarrotti nyolcvankilenc évet élt világhírű építész, szobrász, festő és költő imádását a 16. századból.

Uram, milyen keserű és kemény az öregség kenyeze! Milyen gazdagnak tűntem én egykor, – most pedig milyen szegény, magányos vagyok, minden segítség nélkül. Mit érek én már ezen a földön? Fájdalmak kínoznak éjszaka és nappal; lassan vonszolják elgyötört életem napjait. Csak árnyéka vagyok annak, ami voltam. Csak teher vagyok magamnak és másoknak. Elégeld meg Uram sorsomat. Mikor lesz ennek az éjszakának vége és ragyog fel fölöttem a világosság napja? Segíts nekem, hogy türelmes lehessenek. Ragyogtasd felettem kegyelmes orcádat, hogy eltűnjék előlem minden gyötörődés. Éreztesd meg velem az örök élet üdítő levegőjét, amikor megszűnik az én időm. Egyedül Benned bízom Uram! Növeld az én hitemet, amely egyre inkább feléd irányítja figyelmemet azzal a bizonyossággal, hogy ha ez a földi sátorházam elbomlik is, épületem van nálad, az örökkévaló hajlékodban!

Benned bízom egyedül, légy kegyelmes hozzám! Ámen.

ESZENYEINÉ SZÉLES MÁRIA
nyugalmazott teológiai professzor

Tavaszy Sándor tanítványa voltam

Amint szószéki imádkozásai alkalmával nyitott szemekkel mindig fölfelé nézett és leggyakrabban a „felséges Isten” megszólítást használta, úgy élete is a „felfelé” nézésnek, a „magasba tekintésnek” a példája, anélkül, hogy elszakadt volna „teremtettségének erdélyi magyar világától”. Amint szószéki imádkozásai alkalmával nyitott szemekkel mindig fölfelé nézett és leggyakrabban a „felséges Isten” megszólítást használta, úgy élete is a „felfelé” nézésnek, a „magasba tekintésnek” a példája, anélkül, hogy elszakadt volna „teremtettségének erdélyi magyar világától”.

Életemnek 91. esztendejében közel egész évszázadot átölelő időkhöz megyek vissza. Eközben igyekszem megrajzolni Tavaszy Sándor, kolozsvári teológiai professzor személyiségét az 1888–1951. évek keretei között, talán mint legidősebb egykori tanítványa.

A tanítványság sok szubjektív elemet hordoz(hat). Jelen összefüggésben nem arra esik a hangsúly, hogy ki volt és mit jelent Tavaszy Sándor általában bárki számára, hanem: ki volt, mit jelentett ő éppen az én életemben, maradandóan immár több mint hét évtizeden keresztül. Mivel azonban személyes emlékezősemet a Királyhágómelléki Egyházkerület jövőre néző, 2008-as naptára számára írom, hadd nyerjen már jó előre nyomatékos hangsúlyt, hogy nemcsak a múltba nézve voltam tanítvány, hanem igyekszem a bibliai felső korhatár után is az maradni, míg csak napok adatnak napjaimhoz.

Három vonatkozásban törekszem rávilágítani a „fénylő csillagként” (Fil 2,15) ragyogó professzorom életére, amelynek kialakításához jelentősen hozzájárult a hajdani nacionalista-kommunista román államvezetőség kíméletlen hajlíthatatlansága is.

Először gyermekkorom emlékeiből idézek, 16. évemmel bezárólag. Másodszor ifjúkorom találkozóira figyelek, a 17–21. életévek keretei között. Harmadszor az „érett férfikor” (Ef 4,13) 22–91. évek sorában keresem a tanítványság útjait-ösvényeit.

1. A gyermekkor (1927–1933) a háromszéki Székely Mikó Kollégiumban töltött középiskolai életszakaszt jelenti az érettségi vizsgáig terjedően. Ezen

idő alatt a közeli munkatársak (Imre Lajos, László Dezső, M. Nagy Ottó, Pálffy Károly stb.) közösségében szervezte és rendezte Tavasz Sándor – mint teológiai tanár és ifjúsági vezető – azokat a konferenciákat, melyeknek ő gyakori előadója volt. Ezeken az összejöveteleken a bibliaismeretek elsajátítása mellett sok hitépítő éneket tanultunk, egyfelől a bevett egyházi énekeskönyvből, másfelől – és főként – a „Zengjen Hálaének“ című missziói kiadványból. A többnapos együttlétekből nem hiányoztak a vidám játékok sem, amelyek a maguk módján, a bibliaórákkal párhuzamosan kialakították és jelentős mértékben elmélyítették a konferenciázó serdülő gyermekcsereg közösségtudatát.

Tavasz nem vett közvetlenül részt a játékokban – mint pl. M. Nagy Ottó, László Dezső és Pálffy Károly –, de nyugalmat és örömet sugárzó arcával biztatója volt a különféle mozgásokban felszabadultan ugrándozó-futkározó gyermekeknek. Tiszteletet parancsoló megjelenésével mintegy fegyelmező hatást gyakorolt a körülötte állókra, illetve a szabadban ülőkre-fekvőkre és hallgatókra. Testalkata szerint inkább a magas növésűek közé tartozott. Méltóságteljes járásával – eltérően pl. Imre Lajostól vagy a Mikó kolégiumi lelkipásztor, Pálffy Károlytól –, fehér szőtt ruhájával, aranykeretes szemüvegével, megfontolt és kimért beszédével, megnyerő tekintetével, derűs mosolyával, atyai jóságával és feltűnő „eleganciájával“ a tanítványok sokaságában a csodálat érzését keltette. Azért is volt különös ez a jelenség, mert nem magához akarta fölemelni és alakítani a tizenéveseket, hanem – átvitt értelemben – ő ereszkedett le közéjük. Ha Pál apostol „zsidó lett a zsidóknak és görög a görögöknek“, úgy Tavaszról állítható, hogy közvetlenségével gyermek akart és tudott lenni a gyermekek számára. Egyszerű, értelmes és érthető beszéde nyomán a vonzó és nagyszerű tanító-nevelő képe rajzolódott ki a konferenciázók szívében. Vonatkozik ez a négy szemközti magánbeszélgetések eseteire is. Akkor még nem tudtuk megfogalmazni, de tudatalattian a jövőnek igen: erdélyi jövődönknek egyik iránymutatóját vittük magunkkal lelki nyereséggé kollégiumainkba, otthonainkba.

Megjegyzendő, hogy a lányok – egykori gyakorlat szerint – külön összejöveteleken találkoztak egymással és vezetőikkel. Úgynevezett „vegyes osztályok“ nem léteztek a középiskolai oktatásban-nevelésben. Ezt a szellemet Tavasz is helyeselte és képviselte a gyermekkorúak viszonylatában.

2. Ifjúkorom az érettségi vizsga letételével kezdődött 17 éves koromban (1933) és tartott – amint annak idején mondani szoktuk Székelyföldön és máshol egyaránt – a „magyarok bejöveteleig“: 1940 szeptemberéig. Ez a négy esztendő volt az akkori nemzedékek – kicsinyek és nagyok – számára az erdélyi élet aranykora. Székelyes humorral mondták némelyek: „Én csak négy évig éltem igazán“.

1933 őszén iratkoztam be a Kolozsvári Református Teológiai Fakultás első évfolyamára. Az igazgatói tisztelet éppen Tavasz Sándor töltötte be. Az Intézet akkor még – jóllehet Trianon óta a román állam joghatósága alatt, de

– teljes függetlenséget élvezett. Szó se lehetett állami ellenőrzésről vagy valamely más természetű hatósági beavatkozásról. Ideológiáik – pl. a kisértő „nemzeti szocializmus” – se zavarták.

A professzorok (Gönczy Lajos, „Lakka bácsi”, Imre Lajos, a „kis ember” és „siető ember”, Kecskeméthy István, az „öreg úr”, Maksay Albert, „Berci”, illetve „az úrfi”, Nagy Géza, a „puritán” és „szigorú Géza bácsi”, valamint Tavaszy Sándor) az egyház aranycsapatát képezték, kiegészítve Kecskeméthy nyugalomba vonulása után az ószövetséges Nagy Andrással, a jó pásztor „András bácsival”. Mindeniküknek volt valamely tréfás mellékneve, de Tavaszynek soha. Csak kevesen és sikertelenül szándékoztak ráilleszteni a „filozófus” jelzőt. Ő megmaradt egyszerűen „igazgató úrnak”, aki az ifjúság számára a „primus inter pares” minősítés hordozója volt igazgatói „ciklusának” lejárta után is. Egyedül az „öreg” Kecskeméthy nem osztotta ezt a véleményt. Ő szellemi- és valamelyes lelki ellentétben állott Tavaszyval. Nem a CE Szövetség miatt, amelynek akkori egyházi jellegét és építő erejét Tavaszy is elismerte, hanem a „Kulcsár-féle”, Kecskeméthy által felkarolt „semmi filozófiája” következtében. Mi, a hallgatók, Tavaszy mellett tüntettünk este az ablaka alatt, akárcsak Makkai Sándor püspökkel folytatott vitája rendjén a „dialektika teológia” tárgyában. Az ellentétekből azonban soha sem származtak mai értelemben vett ellenségeskedések vagy épp útszéli gyűlölködések. Tavaszy kifogástalan szolgatársa maradt vélt vagy valóságos ellenfeleinek. A teológiai díszterem szószékén olvasható „Verbum caro factum est”-je mindnyájukat együvé ölelte az Anyaszentegyházban. Mi, mint lojális teológusok, Tavaszy mellett rokonszenveztünk és – éretlenül – inkább ellenségeskedést véltünk felfedezni a felek között. Ma már prófétai tanítást kell fölismerni abban, hogy a 2008-as református naptárnak miképpen kell küzdenie „az élet sötétségének világbírói ellen, a gonoszság lelkei ellen” (Ef 6,12). A magát krisztusinak nevező Pál apostol-ellenes „álnok munkások” között, „akik Krisztus apostolaivá változtatják át magukat” (2Kor 11,13), a Tavaszy tanítványságnak fel kell ismernie a 2000 esztendő párhuzamot.

A teológiai évek kezdetén a Heidelbergi Káté 129 kérdését és feleletét szó szerint kellett megtanulni és felmondani. Tankönyv hiányában a jegyzetkészítés elengedhetetlen követelmény volt. Többen igyekeztünk rögzíteni az előadottakat, hogy majd az egyeztetés nyomán létrejöhessen a hiteles magyarázatszöveg. Ez viszonylag könnyű feladat volt, mert Tavaszy értelmesen, érdekesen és kimért lassúsággal beszélt. Kollokviumok alkalmával előnyt jelentett, ha valaki bizonyosságát adta az alapos jegyzetelésnek. Ilyenkor a dicséret sem maradt el.

A másodévtől kezdődően került sor a „filozófiai gondolkozástörténet” és az „enciklopédia” (áttekintő bölcséleti ismeretek) előadására. Némelykor feltűnő lelkesedéssel ismertette egy-egy nagynevű filozófus (magyar vonatkozásban pl. a kolozsvári Böhm Károly) életét és munkásságát. A külföldieknél szívesen időzött a görög Arisztotelész és a német Kant

Immánuel személyénél. Számomra átütő és maradandó hatást gyakorolt – mindössze példaként említve – a logika fontosságának hangsúlyozása. A filozófia senkinek sem ad – mondotta – logikát, mely egyénenként változó gondolkozási képesség, de jelentősen hozzájárul a logikus, érthető, értelmes gondolatvezetés igényéhez és csiszolásához. Ez kiváltképpen fontossággal bír nemcsak általában minden írásnál és beszédnél, hanem sajátosan az igehirdetésnél (prédikálásnál). Hiába közöl a prédikátor a hittől mélyen áthatott gondolatokat, ha az összefüggések hiánya miatt elmarad az értelmes és üzenetében építő beszéd – vallotta Tavaszy.

Hasonlóképpen a filozófiai műveltség ajándékának tekintette az előadásokban gyakran visszatérő „karakter, karakteres, karakterisztikus” kifejezéseket. A görög „kharasso” szóval a bevésetten kitörölhetetlen vonalak képét szemlélteti. Igazán karakteres személy(iség) az, aki következetesen vigyáz keresztyén (krisztusi) jellemének épségére. Jó előre tudni lehet róla, hogy nem süllyed el a csapongó „kuszáltság” (Tavaszy ismétlődő szava) homályában és zűrzavarában.

Kurzusaiban előszeretettel használta az idegen szavakat (individuális, objektív, szubjektív, enciklopedikus, providenciális, ortodox, puritán, summás, plauzibilis, patetikus, vandál, szervilis, sablonos, kompatibilis, implicit, abszolút, minimális stb.). Tanítványai ezért gyakran tréfálkoztak is vele. Ő azonban az idegen szavakat – a „logika” és a „karakter” előbbi mintájára – a gondolatközlés elmélyítésére vette igénybe.

Stílusa esetenként a nehézkesség benyomását keltette. Ennek általánosan ismert szemléltetője a filozófia kötelező meghatározása: „A filozófia az egyetemes emberi szellem legmagasabb reflexiófokáról alkotott rendszeres tudomány.” Ennek ismerete és idézése nélkül senki se boldogulhatott a kollokviumokon. Azonban a stílusbeli „nehézkesség” még csak kis mértékben sem jellemezte írásait és beszédeit. Tőle igazán meg lehetett tanulni, hogy a „legegyszerűbb” valóban mindig a „legnagyszerűbb”.

Előadássorozatának utolsó két évében következett a dogmatika (hittudomány) és az etika (erkölcstan). Az etika nem hagyott különösebb nyomot sem bennem, sem másokban. Értékeltük a szokványos „moralizáló” hozzáállás mellőzését. Viszont az etika összefüggésében három ige-töltetű kifejezés sajátos Tavaszy-örökséget jelentett sokunk számára: „categoricus imperativus”, „libertas christiana” és az „adiaforák”. Nem lehet most ezekkel a fogalmakkal foglalkozni, de az „ellentmondást nem tűrő parancsolat”, a „keresztyén szabadság” és a „közömbös dolgok” ismerete az etika egészét foglalta magába, és összesítő jelleggel fejezte ki az egyházi atyák tanítását, örökségét: Higgy, illetve szeress (1Kor 13) és akkor cselekedj épp azt, mit akarsz. Nincs olyan életjelenség a keresztyén magatartásban, melyet hiánytalanul ne határozná meg és ne irányítana a szolgálói szabadság, illetve a szabad engedelmisség. Ez a „tantétel” végeredményben együvé öleli – úgymond – a dogmatika és etika minden tanítását: Higgy, szeress és cselekedj.

Mindazáltal a dogmatikát azért kell – formailag – előtérbe helyezni, mert a cselekedetet („habitust“ – ez is a Tavasz egyik kedvenc szava) megelőzi a kegyelemből származó „hit és szeretet“. Ennek bizonyossága (nem bizonyítéka, hanem bizonyossága) és pecsétje Tavasz Sándor főműve, az 1932-ben megjelent „Református Keresztyén Dogmatika“.

Kitörölhetetlenül emlékezetemben él – több mint 70 év távlatából – az első dogmatikai óra. Tavasz felmutatta könyvének saját példányát, melyben minden lap után egy-egy üres ívoldal következett. Így hívta fel a figyelmet arra, hogy nincsenek lezárt tantételek. A nyitottság a hitélet „sine qua non“-ja. Ha Krisztus Szentlelke egyébre vagy többre tanít, annak a „Tabula rasa“-ra kell kerülnie. Nincs helye a „betokosodottságnak“. Így érthető, hogy tanítványainak külföldön sem kellett szégyenkezniük a legnagyobb tekintélynek örvendő professzorok (Barth, Brunner, Cullmann, Thurneysen, Kittel, Karl Heim stb.) előtt a szemináriumokon és magánbeszélgetéseken.

Az etikus-dogmatikus filozófus Tavaszot jellemzi, hogy a szaktudomány ápolása nem vonta el sem a kultúrától, sem – közelebből – a sport világtól. Apróság ugyan, de személyére jellemző: tanítványait gyakran vitte kirándulásokra, hogy megismerjék az „erdélyi tetőket“ (egyik irodalmi művének a címlapján), és a hozzájuk kapcsolódó magyar múltat. Amikor négyes sorba állított tanítványai élén reggel kigyalogoltak a városból, este pedig énekszóval visszaérkeztek, a kapuba kiálló lakosok örömmel szemlélték az ifjak seregét. Az ún. teológiai „vigestélyek“ idején mosolyogva, nevetve élvezte, ahogyan tanítványai „kifigurázták“ professzoraikat, s közöttük az igazgató urat is. Lényéhez tartozott a humor, de tartózkodott a trágár kifejezésektől. Balesetekre vagy rossz kimenetelű együttlétekre nem kerülhetett sor az ő jelenlétében.

A humor összefüggésében fogadják el olvasóim Tavasz Sándornak egyik – nekem elmesélt – bájos történetét.

Kenessey Béla nagynevű és puritán püspök szívesen időzött munkatársai asztaltársaságban (pl. az énekes és hangulatos Nagy Károly, későbbi „láng-lelkű“ püspök, Tavasz Sándor, az akkori püspöki titkár stb. jelenlétében).

Egyik vacsora után, éjfél felé Kenessey püspök felállott és azt mondotta: – Édes lelkeim, számomra elérkezett a „kanonikus idő“, én megyek lefeküdni, de maguk nyugodtan továbbmaradhatnak! – Azután Tavasz felé fordulva megkérdezte: – Titkár úr, ugye velem jön? Igennel válaszoltam – meséli Tavasz –, és Kenesseyvel együtt elhagytam az asztaltársaságot.

Lefeküdtem, de nem tudtam elaludni. Vádolt – mondotta – a lelkiismeret, hogy a püspöki szóznak engedelmeskedtem, holott szívem szerint maradtam volna. Addig „búcsálódtam“, amíg végül is a visszamenetel mellett döntöttem.

Felkeltem, felöltöztem, de a társasághoz csak a püspök hálószozáján keresztül juthattam. Óvatosan nyomtam le a kilincset, nehogy felébredjen Kenessey. Semmi nesz. Vigyázó léptekkel, zajtalanul haladtam a szőnyegen. Ám amikor a kivezető ajtó kilincset megnyomtam, a püspök megszólalt: – No, titkár úr, magában sem aluszik a Sátán. Mehet tovább.

Visszaérkeztem a baráti körbe, de pillanatig sem voltam nyugodt. Foglalkoztatott a püspök ébrenléte és főként a Sátán említése. Egyik lelkiismereti gond után a másik még inkább elrontotta az estémet.

Ez a humoros történet azért figyelemre méltó, mert szemlélteti a „categoricus imperativus“ és az „adiafórák“ összetetalálkozásainál a „keresztyén szabadság“ feloldozó szerepét.

Az egyházi közélet terén az erdélyi hagyományos „népegyház“ keretei között ismerte fel Tavaszy a maga hivatását. Minden tekintetben kereste az evangéliumi engedelmesség keskeny ösvényét, de céltudatosan óvakodott a kegyesség szélsőséges jelentkezéseitől. Akart és tudott – bibliai kifejezéssel élve – a zsidónak zsidó, a görögnek görög lenni. Vallotta, hogy „a kegyelmi ajándékok különböznek, de ugyanaz a hit. A szolgálatok is különböznek, de ugyanaz az Úr. És a cselekedetek szintén különböznek, de ugyanaz a Szentlélek Isten“ (1Kor 12).

1936-tól elhunytáig (1951) töltötte be az egyházkerületi főjegyző-püspökhelyettes tisztét. Ezt a másfél évtizedes népegyházi szolgálatot saját szavaihoz igazodó „genius loci“ kifejezéssel lehet legtalálókban jellemezni. Sokszor és sok viszonylatban hangsúlyozta, hogy az erdélyi református gondolkodás szerint minden eszme és izmus előtt nyitva kell tartani a szellem „ajtajait és ablakait“ úgy, hogy elfogadjuk azt, ami jó (1Thessz 5,21) és – mintegy a Bod Péter bölcsességével – visszautasítjuk a mérték alattiakat és felettieket. Ezt nevezte ő „genius locinak“, s erre újra meg újra figyelmeztette tanítványait és munkatársait. A „jó teológus“ ilyen értelemben nevezhető az egyházi közélet terén is „jónak“ és minden feladat elvégzésére alkalmasnak. Igaz, gondolkozásához tartozott az a meggyőződés is, amelyre ezidáig – tudtommal – senki sem utalt, hogy ti. Krisztus Szentlelkének komolyan vétele mellett végeredményben valamennyi Krisztus-tanítvány (egyháztag) – tehát a „laikusok“ is – a „jó teológusok“ táborához tartoznak.

Befejezőként hadd említsem föl azt az általános felfogást, amely szerint „Tavaszy szellemi élete és közszolgálatja már 1944 őszével nagyjában lezáródott. Az a korszak, melynek egyik legdöntőbb szellemi munkása volt ő, évekkel halála előtt (1944) lezárult“ (Ref. Szemle, 1982, 381.).

Ezzel ellentétben kell arra a tanítványi hangra figyelni, mely szerint „bizonyos, hogy a fizikai erőtelenedés jelei a háború utáni években már mutatkoztak, de Tavaszy egyelőre tevékenységében nem összezsugorodik, hanem kiteljesedik. Nemcsak a Református Teológiai Fakultás professzora volt, hanem – és ez annak idején roppant jelentőséggel bírt – rendes tanszéket töltött be a kolozsvári önálló magyar Bolyai Tudományegyetemen. A társadalmi keretek megváltoztak, de az egyházban 1948-ig folytatódott a szolgálat lehetősége. Ha a szellemi élet és közszolgálat „lezáródásáról“ kell beszélni (amint ez fájdalmasan elengedhetetlen), úgy ennek ideje nem 1944 ősze, hanem a csaknem félévtizeddel későbbi 1949 januárja, amikor a kényszernyugdíjba helyezett Tavaszy Sándor beszüntette professzori munkásságát. Azonban

mint egyházkerületi főjegyző – püspökhelyettes – változatlanul folytatta egyházigazgatási és irodalmi tevékenységét halála évéig.

1946-ban „Korunk szellemi válságáról”, 1947-ben „A szenvedés titkáról” és „Az isteni igazságszolgáltatásról”, „Az egyház felelősségéről” értekezik. 1948-ban „Az emberi méltóságról” ír az „Erdélyi Református Naptár”-ban, majd „A munka értelméről”. Vásárhelyi János püspök 1949 utolsó napján reménységgel közli: „Beteg püspökhelyettes atyánkfiát az ünnep alatt felkerestem. Tolmácsoltam szeretetünket és bizalmunkat, kérve Istent, hogy megújult erőben adja vissza abba a szolgálatba, amelyet igazi hűséggel végzett mindenkor.”

Lehetetlen bár a fölemlítés mértékéig nem utalni az 1950-es és 1983-as évek párhuzamára. Előbbi esetben a hivatalos egyház teljes igyekezetével megbizonyította főjegyző-professzor-püspökhelyettesével való közösségvállalását a román kommunista államközegek akarataival szemben, míg az utóbbi alkalommal az egyházvezetőség a szekuritátéval és más állami szervekkel karöltve távolította el szolgálataiból a törvényesen megválasztott főjegyző-professzor-püspökhelyettest. Igaz, hogy Tavaszy lázadás nélkül vette tudomásul igazságtalan kényszernyugdíjba helyezését, de még igazabb, hogy az ő „catagoricus imperativusa” a „keresztyén szabadság” kritériuma szellemében soha sem érvényesült az egyoldalú megalkuvások szolgásgáival – „szervilitásával”. Szünet nélküli probléma ez ma is Krisztus egyházában, ahol Pál apostol a „császárra” apellált a hamis egyházvezetőséggel szemben.

A következő évben (1950) még biztatóbb híradással találkozunk. „Különös örömet jelent – olvassuk a Református Szemlében –, hogy több évi távolmaradás után dr. Tavaszy Sándor egyházkerületi főjegyző 1950. december 31-én személyesen részt vehetett a Szilveszter-esti üdvözlésen.” Tehát valóban mindhalálig tapasztalhatta azt az egyházi-tanítványi közösséget, amely három évtizeddel később teljességgel hiányzott a szekuritáté egyházi uralma alatt.

A fizikai lét megszűntével (1951) nem ért véget Tavaszy Sándor szellemi-lelki öröksége, hagyatéka. Ennek alkotóelemei – értéksorrend nélkül – továbbélnek és hatnak idői korlátok nélkül: rendszeres gondolkozás, személyes Krisztus-hit, „karakteresség”, bátorság, mint a szerénység ellentéte, józan mértékletesség, természetszeretet, puritánság, tisztaság, elegancia, imádkozás, magyarságtudat, erdélyiség, kisebbségi sorsvállalás, egészséges humor, igazságszeretet, szépérzék, esztétika, filozófia, kultúra, közösségtudat, ökumenikus szellem, prófétai vállalás, cselekvő hit, testvériség, barátság, nyíltszívűség, szerénység, családiasság (melyben „a puliszkakeverést jobban értette mint felesége: Lujzika”), következetesség (ignari facile desistunt sententia – mondotta), ifjúságpártolás, bibliai szeretet, társadalmi feloldottság, tudományvágy, szenvedélymentesség, politikai érdeklődés, a magánélet tisztelete stb.

Az értéksorrend nélküli felsorolás elemei közül mintegy kényszerítő erővel kéri jussát Tavaszy ifjúságpártolása. Eltekintve a szemináriumi és

bibliaköri szabad közösségi kibeszélések lehetőségétől, alkalmat keresett és talált arra is, hogy saját otthonába hívjon más és más foglalkozású ifjakat, akikkel órákon át egyházi és társadalmi kérdésekről beszélgetett – vagy akár vitatkozott. Egyik ilyen alkalommal otthoni dolgozósobájában látta vendégül a római katolikus Venczel József ifjúsági vezetőt, a református Nagy Géza irodalmár-egyetemi hallgatót, szintén ifjúsági (FIKE) elöljárót, Juhász Istvánt, a Teleki Pál Kutatóintézet fiatal munkását és e sorok aláíróját, mint főiskolai lelkészt. Visszaemlékszem, hogy miképpen kerültek elemzés alá a világháború legnehezebb erdélyi szakaszában (1944) a legégetőbb időszzerű kérdések (ifjúsági egység, fegyverek zajában a művelődés, kiugrás a háborúból, egyházi feladatok, sajátos erdélyi gondok stb.). Ugyanígy lehetne dokumentáltan szemléltetni a szóban forgó felsorolás mindenik alkotóelemét, amint azok a Tavasz Sándor személyiségét jellemezték és jellemzik. Sokoldalúságából érthető, hogy nemcsak nagytekintélyű professzor, köztisztetletet élvező és több jelentős tisztséget viselő egyházi elöljáró volt, hanem számos egyesületnek, szervezetnek, elöljáróságnak a tagja: Erdélyi Közművelődési Egyesület, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Erdélyi Irodalmi Társaság, Kemény Zsigmond Társaság, Erdélyi Kárpát-Egyesület, Erdélyi Gazdasági Egylet, Erdélyi Helikon. Sokfelé osztotta magát, és örömmel fogadta kitüntetéseit. Kézírtos jegyzetei minden vonatkozásban örömet és hálaadást vonnak maguk után a „tanítványa voltam“ számára, hogy tanítójára emlékezhet és emlékeztethet. Személye áldott eszköz lehet arra, hogy általa a mindenkori „tanítványok“ találkozzanak az evangéliumban beszélő „út, igazság és élet“, a „világ világossága“, a „békeesség királya“, a „doktorok doktora“ és a „jó pásztor“ „Isten Fia“ Krisztussal s benne az „Isten szeretet“ mennyei Atyjával.

A Confessióban megjelent konfessziója hadd visszhangozzék a 2008. év Református Naptár eszközével is az ő saját megfogalmazása szerint a jelenkori olvasók és a következő nemzedékek számára: „Magatartásomat – írja – mindig az evangélium határozta meg. A szeretet nagy parancsát soha át nem hágtam. Magyarságunkhoz, amelybe Isten teremtett, mindig ragaszkodtam, de sohase voltam híve másnak, mint az etikai nemzetszemléletnek, amely arra kötelez, hogy minden nyelvet, minden népet és népi műveltséget tiszteletben tartsak. Mint hűségű erdélyi ember, szeretem és becsülöm elsősorban azokat a népeket, akikkel Isten rendeléséből ezen a földön együtt lakom és együtt dolgozom. Nem ismerek nagyobb vétket, mint az emberek és a népek közötti testvéri kapcsolatok megrontását. A demokrácia igazságát nem ajkamon, hanem szívemben hordozom.“ Jelen emlékezésem címe a múltba tekintés közösségében hadd egészüljön ki a jövőre nézés ígéjével: „Tavasz Sándor tanítványa voltam, vagyok és maradok“.

Államosítás Magyarországon – 1947.

Valóban a vajúdás társadalmi léptékű fájdalmai vettek akkor erőt rajtunk. Ézsaiás prófétai szavai érvényesnek bizonyultak rajtunk: „Olyanok voltunk előtted, Uram, mint a terhes asszony, amikor szülni kezd: míg vajúdik, kiált fájdalmában. Terhesek voltunk, vajúdtunk, de csak szelet szültünk: nem szereztünk szabadulást az országnak, és nem jöttek emberek a világra“ (Ézs 26,17-18).

Időrendben, nagy lépésekben követve végig az év eseményeit, vizsgáljuk nemcsak azt, hogy mi történt magával az egyházzal, hanem azt is, hogy az egyház hogyan vette ki részét a nép egészét átható szenvedésekből, s hogyan reflektált a társadalmi eseményekre. E tekintetben mértékadó Ravasz Lászlónak, az akkori Magyarországi Református Egyház Zsinata és Konventje – amely testület a zsinati ülések között volt hivatott az egyház ügyeit intézni – lelkesi elnökének nyilatkozata, ezért hangsúlyosan támaszkodunk az ő szavaira.

Kitelepítések

Ravasz László

Megújuló hullámokban zajlottak a kitelepítések. A kollektív bűnösség jegyében a csehszlovák hatóságok folytatták a szlovákiai magyarok deportálásszerű kitelepítését. A református egyház hetilapja, az Élet és Jövő 1947. február 15-i számának vezércikke megrázó beszámolóval ébreszti az egyre erősödő diktatúra által elhallgattatott lelkiismeretet.

A kitelepítettek rokasztó helyzetéről Ravasz László püspöki jelentésében is megemlékezik, erős kritikai élel ráirányítva a figyelmet arra, hogy a népcsere ősi keleti gondolat, amit Egyiptomban, Asszír-Babiloniában és a mongol birodalmakban mint a legvéresebb igazságtalanságot gyakoroltak, ezért az egyház kötelessége tiltakozni ellene. „A keresztyén egyház egyképp tiltakozik ellene,

akár zsidókat telepítenek gettókba, akár svábokat úznek ki százados otthonukból, akár magyar embereknek kell elhagyniuk azt a földet, amelyen őseik ezer év óta laktak.“

A Magyar Közösség felszámolása

A köztársaság elleni összeesküvés vádjával megbélyegzett Magyar Közösség tagjai sorában sokan nemcsak a Kiszgazdapártnak voltak tagjai, hanem a református egyháznak is. Voltak közöttük református lelképászorok és értelmiségi egyháztagok. Bűnük az volt, hogy a Párizsi Békeszerződés ratifikálásával függetlenné váló Magyarországot valóban szuverén államnak álmodták meg. A református egyház egyik kiemelkedő személyisége, Pap László munkatársai közül is többen tartoztak a Magyar Közösséghez.

Amikor irodájában házkutatást tartottak, munkatársai közül összeesküvés vádjával többeket letartóztattak és a hivatalos sajtó kikezdte, még nem tudhatta, hogy sokkal többről van szó, mint pusztán az Iroda munkájának ellehetetlenítéséről.

Az egyre inkább balra tolódó politikai hatalom az Irodán és Pap László személyén keresztül az egyházat hiteltelenné akarta tenni a tömegek előtt, és okot akart kreálni az egyház „klerikális reakciós”-nak való minősítésére. Az egyházat a „demokrácia” ellenségének tüntette fel, és példát akart szolgáltatni az „összeesküvőknek” járó büntetéssel. Ezen túlmenően rá akarta tenni a kezét az Iroda rendelkezésére álló nagyobb mennyiségű valutára, építőanyagra és gépkocsira. Pap Lászlót sem ekkor, sem később nem sikerült megtörni; félreállítása, szórványgyülekezetbe való száműzése miatt, még briliáns elméjével, külföldi egyházi és diplomáciai kapcsolataival sem építhette tovább az egyházat. Az ő személye kiáltóan igazolja, hogy a pártállamnak nem csak az a bűne, amit tett, hanem az is, amit nem engedett kibontakozni!

A fakultatív hitoktatás bevezetésének terve

A fakultatív hitoktatás gondolatának felröppentése egy hónapok óta elhúzódó, súlyos koalíciós válságot ugrasztott ki lappangó státuszából. Ezzel több legyet ütött volna egy csapásra: minősíthette volna a Kiszgazdapárt viszonyulását a Kommunista Párthoz, első lépés lehetett volna a nevelés állami kézbe csúsztatásához, és nem utolsó sorban a tömegek felmenthetőek lettek volna az egyházadózó fizetése alól.

Alig egy héttel azután, hogy Kovács Bélát letartóztatták, s ezáltal a Kiszgazdapártot lefejezték, az 1947. március 1-jei pártközi értekezleten a kommunisták elégedetlenségüknek adtak hangot amiatt, hogy nem tudtak a tömegekre kellő hatást gyakorolni.

A következő napokban, március 4-én megalakult a különböző pártok képviselőiből összetevődő közoktatásügyi szakbizottság, amelynek vezetője Ortutay Gyula lett, névlegesen a KFGP tagja, valójában titkos kommunista.

A március 13-i pártközi értekezlet viszont Ortutayt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium élére emelte. Ezzel megkezdődött politikai missziója. Ugyanő vezényelte le az iskola-államosításokat is – de a korabeli politikai létbizonytalanságra jellemzően ő is csak 1950. február 24-ig tarthatta meg miniszteri posztját.

A kormánytárgyalásokkal párhuzamosan, sőt részben elébe menve azoknak, Ravasz László már március 2-án az Új Ember római katolikus újságnak nyilatkozott, amelyben egyértelműen a kötelező hitoktatás mellett tette le a voksot, mint ami általában az emberi műveltségnek, de ezen belül a nemzeti műveltségnek lényeges alkotó eleme. Hangsúlyozta, a hitoktatás a lelki egészség feltétele, amit nem lehet a gyermek választására bízni. Ravasz László indokolatlannak látta a fakultatív hitoktatás felvetését, annál is inkább, mert a hitvallásos iskolákba jelentkezők létszáma éppen akkoriban meglepő emelkedést mutatott.

„A nemzet nagy része fel van háborodva, vagy aggódik, hogy egy vallás- és istenellenes közoktatás ránk erőszakolásának első lépése...”

Jóllehet a fakultatív vallásoktatás ügye egyelőre lekerült a hivatalos napirendről, az elszánt politikai akarat egyetlen pillanatra sem hátrált meg. Még az egyházi iskolákban is – a tankerületi főigazgató utasítására – propagandát indítottak a hitoktatás önkéntessé tétele mellett.

Az egyházadó megszüntetése

A fakultatív hitoktatás kapcsán már említett, március 6-i pártértekezleten előterjesztett 10. pontban szerepelt az egyházi adók eltörlésére készített kormányjavaslat. S hogy mennyire összefüggésben volt a fakultatív hitoktatással, mutatja Rajk érvelése:

„Ha bevezetjük a fakultatív hitoktatást, akkor adófizetésre sem lehet kényszeríteni senkit.”

Nagy Ferenc, nem akarván végképpen egyházával szembehelyezkedni, kijelentette, hogy e kérdésben nem lehet dönteni, mert az kényes politikai kérdés, és párton belül még nem tárgyalták. Rákosi azonban ragaszkodott hozzá, hogy az addig, az egyháznak juttatott befizetések is az állam pénztárába folyjanak, és kijelentette, hogy máris szerepeltetik ezeket az összegeket a bevételek között. Rákosi szavaival:

„A kérdéssel foglalkozni kell azért, mert a pénzügyben ez a kérdés fel van vetve. Beszélgettünk a tervgazdálkodással kapcsolatban, hogy a nép jövedelméből mennyi kerül adóra. Az egyházi adók rendkívül magasak. Ezeknek is szerepelni kell a tervgazdálkodásban, mert a nép jövedelmének nagy része megy erre a célra....”

Március 12-én a nemzetgyűlés elé került az a leghatározottabb igény, hogy az egyházi adókat ne lehessen közadók módjára behajtani. A

pénzügyminiszter rendelkezett is felőle. Ettől az évtől kezdve kizárólag önkéntes alapon, egyházfenntartói járulékkal lehet támogatni az egyházat.

A földreform és az egyházi ingatlanok államosítása után a Kommunista Párt tovább folytatta az egyházak elszegényítését. Mindezt úgy, hogy ma is alig lehet bizonyítani részben a dokumentumok hozzáférhetetlenné tétele, részben megsemmisülése miatt. Egyes egyházi levéltári adatokból, az egyház panaszából lehet következtetni arra, hogy a fölemelt illetményadókat fizetni nem tudják, és törvényellenesen vetnek ki az egyházra különféle adókat, azokat is a legmagasabb fizetési kategóriába sorolva. Az egyházak kisemmizését súlyosbította az inflációnak a világtörténelemben is páratlan mértéke. Az egyháztagság minden erejét az újjáépítésre, elsősorban az iskolák ingó- és ingatlan állományának helyrehozatalára fordította. A teljes létbizonytalanságba sodort iskolaügyben könnyűszerrel lehetett a pedagógusokat demagóg szölamokkal az egyház ellen hangolni.

Tantervmódosítás, tankönyvkiadás

Az Országos Köznevelési Tanácsnak március 12-i megkeresésére a református egyház napirendre tűzte a vallásitanítási tanterv módosítását. A miniszteri utasítás szerint ennek illeszkednie kell az 6650/1945. sz. rendelettel létrehozott általános iskolai felosztáshoz, és a lehető legrövidebbnek kellett lennie. A munka elhúzódott. Az állam a cenzúrázás jogát nemcsak fenntartotta, de a legapróbb részletekig élt is vele.

Az új tanterv fő szempontja a kommunista világnézetre nevelés. Az első új, immár állami kiadású tankönyvek 1947-ben kerültek ki az iskolákba. A tankönyvek hivatalos értékelése szerint:

„Ezeknek még sok fogyatékoságuk volt [...] erősen mutatkozott bennük a klerikális hatás [...] az alsóbb osztályokban angyalok szerepeltek, sőt a kulákok /nagygazdák/ dicsérete is előfordult bennük. Pozitívumai annyiban voltak ezeknek az első tankönyveknek, hogy írtak a 3 éves tervről, beszéltek a földreformról, traktorokról, kombájnokról és a számtankönyvek példái a széncsatákról.“

Az olvasó fejében szöget üt a gondolat: talán még a matematikát sem lehet világnézetileg semlegesen oktatni?!

A hároméves terv

1947. augusztus elsején indult a hároméves terv, amelynek fő igazodási pontja a Szovjetunió volt. Jelentőségét mutatja, hogy a következő évben az egyházzal kezdett tárgyalások első számú követelményévé tették ennek elfogadtatását. Az egyházra vonatkozóan a Vallás- és Köznevelésügyi

Minisztérium munkatervében – ami még 1947 februárjában készült – többek között a következőket találjuk:

- Az állam és az egyházak viszonyának rendezése.
- A tankönyvkiadás államosítása.
- A nevelők demokratikus átképzésének befejezése a harmadik év végéig.
- A magasabb iskolázási szelekció állami feladattá tétele.
- A nevelőképzés reformja.

A hároméves terv két és fél év alatt megvalósult...

A kékcédulás választások

A törvény is a hamisság szolgálatába szegődött. A választási törvény megváltoztatásával, és az adminisztratív csalásokkal elért választási győzelemmel legalizálták a Magyar Kommunista Párt hatalmát. A konvent elnöksége óvást nyújtott be a miniszterelnökhöz.

„...Sajnálatokkal kell megállapítanunk, hogy ezen a téren elhangzó ígéretek ellenére szemmel látható jogorvoslatok nem érvényesültek, sőt időközben adatok érkeztek arról is, hogy egyházi tisztviselők választási jogát több esetben szintén megvonták, továbbá, hogy köztisztviselőben álló református asszonyok – akiket példaképpel állítunk híveink elé – a női méltóság megsértésével az 1945. évi VIII. tc. 5§-ának 7. pontja alapján nem kapnak szavazati jogot. Hasonlóképpen értesültünk arról is, hogy az egyes polgároknak megadott választási jogot olyan időben vonták vissza, amikor bizalmas értesülést szereztek kiküldöttek útján arról, hogy az illető hittestvérünk kire ohajt szavazni...”

Jogorvoslat nem történt, mivelhogy nem is a jogosság volt a cél. Ézsaiás próféta parafrázisával mondhatjuk, hogy a király igazságtalanul uralkodott, a vezérek törvénytelenül vezettek, ezért elhomályosultak a látó szemek, a halló fülek becsukódtak, a bolondot nemesnek nevezték, a gazembert tisztességesnek, tévelygést hirdettek az Úrról, éhezni hagyták az éhes embert, megfosztották italától a szomjazót, hazug beszéddel megrontották az alázatosokat.

A „háborús bűnösök”

Bár láthatólag nem sok eredmény volt várható, Ravasz László az ártatlanul háborús bűnösnek minősítettek érdekében ismét szót emelt. Ezúttal a romániai magyarok soraiból kiállított háborús bűnösökért.

Jelentés Bp. 1947. szept. 4.

„Ravasz László ref. püspök Levele Dinnyés Lajos miniszterelnökhöz: 718-1947. szám

1947. szept. 2. Szigorúan bizalmas.

Miniszterelnök Úr! Sok jó magyar ember, határon innen és határon túl, szívszorongva értesült arról, hogy a román kormány ismételt megkereséssel fordult a magyar kormányhoz sok száz, un. háborús bűnös kiadatásáért. Romániának eddig sikerült a háborús bűnösök nagy részét magyar emberekből állítani ki s ezáltal a maga embereit megmenteni...

Az ötödik hadoszlop kiépítése az egyházban

Az ÁVO már egy évvel korábban létrehozta III., egyházi alosztályát, ezért Péter Gábor okkal mondotta már 1947. április 5-én:

„...minden minisztériumban, sőt az egyházi személyek között is megvannak az embereink. Így az információ, amelyhez hozzájutunk, meglehetősen teljes.”

A „Hóhértörvény” folytonos fenyegetettséget jelentett a megszólalónak, ezért egyre kényesebben kellett ügyelni minden kiejtett szóra a zsinati irodán éppúgy, mint az igehirdetéseken, presbiteri gyűléseken, vagy akár a lelkigondozói tanácsolásban. A politikai rendőrség elvakult igyekezettel gyűjtötte az adatokat. Lehetőleg kulcspozícióban lévő vagy ahhoz közeli embereket igyekezett leghamarabb behálózni, s bármely kompromittálónak minősíthető információ birtokában beszervezésükre törekedett.

Ravasz ellen is gyűltek a „terhelő adatok” a belügyminisztériumi dossziékban. Fentebb említett nyilatkozatai, tiltakozásai, levelei szolgáltatták a legfőbb érveket ellene. 1947 zavaros politikája közepette a református egyházfi nem tehette, hogy ne szóljon, hiszen küldetését tagadta volna meg. Az egyház prófétai tisztéből fakad, hogy szólnia kell még akkor is, ha életével játszik. Az egyház tiszte és terhe, hogy jobban féli Urát, mint azokat, akik csak a testet ölhetik meg. Ravasz félreállítását a következő év tavaszán „realizálták” nyugdíjba küldésével. Ezzel megfosztották az egyházat tekintélyes, a tömegekre nagy hatást gyakorló vezéregyéniségétől, kis emberek kisszerű hatalmi játszmáinak áldozatául vetve oda egyháztagokat, gyülekezeteket, az egész református egyházat.

Összegzés

1947 a közösségek szétverésének és a kommunista ideológia egyházi beékelődésének éve. A társadalmi igazságtalanságok láttán az egyház következetesen hallatta hangját. Tudta, hogy megtorlás jár érte, de nem tehette, hogy ne szóljon, mert az Ige, ami rá bízott, csontjaiba rekesztett tűzként hajtotta.

1947 a református egyházat kirázta abból a kevés biztonságából is, amelyet oly rövid ideje, de élvezhetett. A bot, amelyet az egyház Ura használt, s amelyet leginkább a Kommunista Párt nevével lehet fémjelezni, szorgosan ütött, – elbizakodottságában nem gondolva arra, hogy egyszer a botra is sor kerül.

Egyre világosabbá vált, hogy ki a „lélek szerinti izraelita és ki a test szerinti“ (vö. Rom 2,28-29). Hitvallásos alapon azt mondhatjuk, hogy a súlyos, nagyon súlyos megpróbáltatások között Isten szétválasztó munkája folyt, amelyet Ábrahám kiválasztásával kezdett, és amely ezen az ágon, de a hit vonalán érvényesült. Az ítélet, ami zajlott, egyaránt próbára tette az Úr ó- és újszövetségi népét, amelyet Magyarországon 1947-ben talált.

DR. FODORNÉ DR. NAGY SAROLTA
református lelkész – főiskolai tanár

Erdélyi adalék

Az erdélyi magyarság s benne a református egyház kálváriája már a trianoni döntéssel elkezdődött. Észak-Erdélyben 1940-ben egy időre magasra csapott a remény, de 1944. augusztus 23-tól ismét a túlélésre kellett berendezkedni.

Érthető, hogy a román uralom főképpen a magyar egyházak lelkészeit igyekezett megtörni. Az egyházon belül hallatni kezdte hangját egy olyan lelkészcsoporthoz, amely a kommunizmust összeegyeztethetőnek tartotta a keresztyén hittel, világnézettel. Nyilván azok kerültek egyházvezetői tisztségekbe, akiket az „elvtársak” is támogattak.

Erdélyi egyházaink leépítésére, lelkészek beépítésére bizonyíthatóan felhasználták a magyarországi módszereket.

1948-ig fokozatosan romlottak a belső egyházi viszonyok, érezni lehetett, hogy valami kemény csapás készül az egyházak ellen. Vidéki lelkészek panaszos levelei tanúskodnak arról, hogy a kommunisták kisajátítják az egyházi kultúrotthonokat, bért nem fizetnek érte, gyakran a szomszédos templomban folyó istentiszteletek idejére szerveznek egyházellenes rendezvényeket.

A nagyváradi Új Életben kipellengézték a gyantai lelkészt, akinek komoly konfliktusai voltak a gyülekezeti kultúrotthon miatt.

Egei István biharfélegyházi lelkész egy vasárnap délutánra nőszövetségi énekpróbát hirdetett. Ugyanakkorra a Nagyváradról érkező szakszervezeti tagok is ingyenes előadást hirdettek a református kultúrotthonba. Őt is

sajtótámadás érte a Fáklyában. Azzal fenyegették meg, hogy feljelentik a miniszternél, de ő nem ijedt meg, sőt, kijelentette: „Én a magyar népi szövetségnek tagja vagyok, de a kommunista pártnak nem, és nem is leszek, ha ezerszer is bejelentenek.”

1948. július 17-én a román kormány felmondta a Vatikánnal kötött szerződést (1927). Augusztus 3-án államosították a felekezeti iskolákat és óvodákat.

Márton Áron katolikus püspök sorozatos körlevelekben tiltakozott az iskolák államosítása ellen. Miután a görög-katolikus egyházat és papjait is az ortodox egyházba kényszerítették, egyik körlevelében előrevetítette azt a jövőt, amely minden keresztényre vár, amennyiben nem hajlandó elvtelen kompromisszumra: „azok a megdöbbentő események, amelyek görög-katolikus testvéreinkkel történtek, semmi kétséget nem hagynak afelől, hogy számunkra is elkövetkeznek a hitvallói helytállást és a vértanúságot is vállaló kitartásnak napjai.” És elkövetkeztek....

Az ország és az erdélyi magyarság fokozatos és erőszakos elegendő elűzését a mártírok vére sem tudta megállítani.

Isten különös kegyelme volt az, hogy a 20. század második felében, félszázadnyi kommunista diktatúra ellenére is megmaradt az egyház. Mert meg kellett maradnia. Mert nem földiektől függ a léte.

Kétségtelen azonban, hogy a lelkekben rengeteg kárt okozott az ateizmus.

Az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatása jelenleg is folyik, de – sajnos – nem akadálytalanul. A félévszázadnyi kommunista agymosás nyomán értetlenség támadt még a gyülekezeti tagok körében is. A bukaresti visszaszolgáltató bizottság újabb és újabb igazoló okmányokat kér. Olykor éppen saját érdekképviselőnk választottai támasztanak akadályokat, vagy éppen saját sikerüknek könyvelik el a visszaszolgáltatást. Ha egyszer kisebbségi népünk romlásának okait próbálja valaki összegezni, biztosra vehető, hogy a beolvasztás, vegyes házasságok, kivándorlás, erkölcsi szabadoság mellett rádöbben egy fő nyomós okra: a vissza nem állított felekezeti iskolára.

(Szerk.)

Az Egyetlenemtől az Áldás, népességig

Elvégezte a teológiát, de nem lett lelkész. Más pálya vonzotta. A nagyváradi sajtótanodában arra tanította a hallgatókat, amit manapság már miniszterelnöki szinten sem igen gyakorolnak: etikára és becsületre.

Csép Sándorral, a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) korábbi elnökével több évtizedes pályáját vettük számba. Szó esett többek között a rendszerváltás előtti metanyelvről és a cenzorokról, a kereszt alakú toronydaruról, a kereskedelmi és közszolgálati médiáról, a népességfogyás huszonnegyedik órájáról és a „dromommániáról“.

– *Hogyan kerültél kapcsolatba az újságírással?*

– Gyermekkori indíttatásra. Az érettségi banketten mondja a magyartanárom: úgy nézlek téged, mint egy leendő kommunista újságírót. Ezen jól kacagtunk, mert az, hogy kommunista újságíró legyek, elég valószínűtlen volt, tekintve, hogy papgyerek vagyok, nagyapám pedig egyenesen kapitalista volt. Tehát osztályidegennek, sőt osztályellenségnek számítottam. Ettől függetlenül is nagyon vonzott az újságírás. Felnéztem erre a társadalmi kasztra, erre az értelmiségi fajtára. A családi könyvtárban megvolt a Herczeg Ferenc szerkesztette Új Idők folyóirat és Ady publicisztikája. Ezeket már tizenévesen olvastam, ez is befolyásolt, amikor úgy döntöttem, újságíró leszek. A jogra felvételiztem, be is jutottam, de hamarosan ki is „rámoltak“, származási okok miatt. Az '56-os forradalmat követő években ugyanis elkezdődött egy „tisztogatás“. Akkor iratkoztam be a teológiára. Elvégeztem, de nem lettem lelkész. A lelkészi pálya folytatásához nem éreztem elhívást, elég erőt magamban. 1963-ban volt egy enyhülési folyamat, amikor nem nézték annyira a származást. Beiratkoztam a filozófiára, el is végeztem. A Kolozsvári Rádiónál volt hely, felvettek. Az írott sajtóban nem tudtam elhelyezkedni. Ott a káderproblémák még mindig erősen hatottak, illetve érvényesültek. Ahol meglátták az önéletrajzom – mert voltam a Brassói Lapoktól az aradi Vörös Lobogóig –, mindenünnen elküldtek. A rádiónál addig voltam, míg be nem indult a Román Televízió magyar nyelvű műsora. Bodor Pál hívott át, ott voltam 1983-ig. Akkor aztán minden további nélkül úgy kirúgtak, hogy sehol sem tudtam a sajtóban elhelyezkedni. Két év munkanélküliség után kaptam „takarítónői“ állást a Korunknál, Gál Ernő jóvoltából. Persze akkor sem közölhettem. Ott dolgoztam néhány esztendő Rácz Győző alatt, aki Gál Ernőt követte a főszerkesztői székben,

majd néhány napot-hetet Kántor Lajos főszerkesztősége alatt. Aztán következett '89 végén a fordulat, amikor visszakerültem a Kolozsvári Rádióhoz, illetve létrehoztuk a kolozsvári regionális televíziót.

– Kicsit még visszaugorva az évtizedekben, hogyan és mi miatt rúgtak ki a román tévé magyar adásától? Mi kellett annak idején ahhoz, hogy egy embertől megváljanak?

– Csak feltételezések vannak, többünket rúgtak ki a magyar-német közös szerkesztőségből, tudniillik együtt volt a német és a magyar rádió és televízió szerkesztősége. A négy szerkesztőségnek egy vezetője volt: Bodor Pál. A kirúgásomkor már nem ő volt a főszerkesztő. Lejött egy papír Ceaușescuné kancelláriájából. Ő volt ugyanis a Minisztertanács mellett működő egyik testület elnöke. Egy brigádja hajtotta végre ezeket a menesztéseket. Csak két sornyi szöveg volt: a következőknek nincs joguk, hogy a továbbiakban újságírói tevékenységet folytassanak. Sem a televíziónál, sem az ország más sajtóorgánumainál. Nem volt semmiféle magyarázat hozzá. Feltételezések persze vannak. Akkoriban futott egy színdarabom, nagy sikerrel játszották. A negyvenedik előadás után egyszerűen betiltották. Ez a Mi, Bethlen Gábor című dráma volt, amit nagy fejedelmünk születésének 400. évfordulójára írtam. Aztán volt egy filmem, az Egyetlenem, a kalotaszegi szomorú népesedési folyamatokról, az elnéptelenedésről. Ezt nacionalistának bélyegezték. Közismert volt jó kapcsolatom Tőkés Lászlóval. Neki már a '70-es évek végétől, a '80-as évek elejétől problémái voltak a hatalommal. Feltételezhető, hogy ezek együtt hatottak oda, hogy eltávolítsanak. Soha nem tudtam meg, nem jutottam odáig, hogy megkérdezhessem az „akadémikus asszonyt”: ez miért is történt, hogyan állt össze a lista. Amit megtudtam az a következő volt: elszólta magát az egyik káderes szekus, hogy megfigyelték, illetve visszamenőleg meghallgatták, megnézték a műsoraimat, és kiderült, hogy két éven keresztül ki nem ejtettem a számon Ceaușescu nevét. Akkor, amikor minden lap első oldalán, minden számban az ő szövegei, beszédei jelentek meg. Hát ez is az egyik bűnöm volt...

– A diktatúrában hatalmas nyomás nehezedett a sajtóra. Milyen kifutási lehetőségek voltak ebben az időszakban az újságírók számára?

– Visszatekintve, sokunkról elmondhatom, hogy nem kell szégyenkezniük a múltunkért. Már az nagy teljesítmény volt, hogy túléltek... Antall József idézte annak idején az édesapját, ő mondta: aki 1945 után életben maradt, az már egy tiszteletreméltó teljesítmény. Kialakult egy olyan metanyelv – a mostani fiatal generáció lehet, hogy nehezen érti vagy nem is ismeri – az újságírók és az olvasóközönség, illetve a rádió és tévériporterek és a hallgatók, nézők között, amikor nem mondtuk ki azt, amit különben a cenzúra kihúzott volna. Viszont a sorok között, a kimondott mondatok mö-

gött és a képek között lehetett érezni. Ez nem konkrétan szavakban realizálódott, hanem az összefüggésekben, de mindenki értette. Csodálatosan működött, nagyon sokszor, sőt általában sikerült átverni a cenzorokat. Tudniillik minden rádiónak, újságnak, televíziónak megvolt a cenzora. Mielőtt nyilvánosságra kerültek volna az anyagok, megnézték, elolvasták, meghallgatták.

– *A cenzorok értették ezt a metanyelvet, vagy szemet hunytak felette?*

– A cenzorok általában félresikerült és rosszindulatú újságírók voltak, akik nem tudtak a pályán megállni. Vagy olyan aparatszikok, akik egyebütt nem tudtak érvényesülni. A metanyelv legtöbbször úgy érvényesült, hogy nem lehetett belekötni, mert *expresis verbis* nem hangzott el semmi. Érzékelteni lehetett, új kifejezéssel mondva, kódolni ilyen-olyan gondolatokat. Elmondok egy egyszerű példát, amit soha nem fogok elfelejteni. Az egyik filmem, nyilván nem tetszett a hatalomnak, mert csak töredékeiben láthatta a közönség. A Securitate a kész filmet elvitte közvetlenül azelőtt, hogy engem kirúgtak. Felszámolták a Hóstátot. A Hóstát egy mezőgazdasági munkával foglalkozó nagy közösség Kolozsvár peremén. Kezdték lebontani a házaikat, elvenni a gazdaságukat, helyükre blokkokat építettek. Nagyon sok ember öngyilkos lett, vagy bolondok házába került emiatt. Rengeteg emberi dráma zajlott le. Tönkretettek egy több ezres közösséget. Ekkor elkészítettem a Hóstát monográfiáját. Persze nem lehetett ennek azt a címet adni, hogy: *Rekviem egy közösségért*. A címe ez lett: *Kalandos társaság*. Ez volt a hóstátiak temetkezési segélyegyesületének a neve. Egyebekkel is foglalkozott: gépeket szerzett be, közös munkákat szerveztek meg. Hogy érvényesülhetett itt a metanyelv? Filmezünk egy kicsi házat. Mellette markológépek, földgyluk és egyéb erőgépek dolgoznak. Egyszer csak jön egy hatalmas markológép és néhány mozdulattal, harapással lecsap a kis házra, amely eltűnt előlünk. A háttérben egy 30-40 méter magas toronydaru áll. Annak is az a fajtája, amelynek van a talajjal vízszintes karja is. Pont úgy nézett ki, mint egy kereszt. Eltűnik egy kis ház a Hóstáton, mögötte ott áll egy toronydaru, amely úgy néz ki, mint egy kereszt – ez már magában elmondja azt, hogy: *rekviem*, meghalt egy közösség, elpusztítottak egy negyedét.

Hát így lehetett közölni gondolatokat és érzéseket...

– *Kik voltak azok a tanárok, akikre fel lehetett nézni, akiktől sokat kaptál és akiknek mind a mai napig hálás vagy?*

– Ezek mind baloldali emberek voltak, akik a közírásban eszményképeink lehettek. Újságíróképzés akkor nem volt sehol az országban. Akik újságírószakot végeztek, azokat kiküldték Leningrádba vagy Moszkvába. A kollégák közül egyedül Sebesi Imréről tudom, hogy a Szovjetunióban járt néhány esztendő újságírást tanulni. A többiek menet közben tanulták meg a mesterséget. Többnyire filológusok voltunk.

Balogh Edgár volt az egyik megbecsült tanárom, aki nekünk publicisztika történetet adott elő. Ha jól emlékszem, egy szemeszteren keresztül csak Ady publicisztikájával foglalkozott. Nagyon maradandó élményekkel, emlékekkel, tanulságokkal maradtam. A másik emlékezetes tanárunk Gál Ernő volt, a Korunk főszerkesztője. Szerkesztési elveket és szerkesztést tanultunk tőle. Két nagy elődünk, akikre felnéztünk: Kacsó Sándor, akit én még személyesen ismertem, aki akkor Erdély legjobb lapjává tette a Brassói Lapokat, és Krenner Miklós, Spectator, akiről újságíró egyesületünk az alapítványát is elnevezte. Ők voltak, akikre felnéztünk.

– *Az már a '89 utáni munkásságodhoz tartozik, hogy két mandátum erejéig a MŰRE elnöke voltál. Mi az, amit sikerült elérned?*

– Megszerveztük az újságíróképzést a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, azóta is ott működik. Nagyváradon létrehoztuk az Ady Endre Sajtó-kollégiumot, ami több mint tíz esztendeje működik. Körülbelül 400-an végeztek ott ezalatt. Ebből kettőszáz bevált, százra pedig büszkéek is lehetünk. És minimum ötven kiváló közülük. Nagyon fontosnak tartottuk a szakmai elő- és utóképzést, mert – mint mondtam – intézményes formában korábban nem volt újságíró-képzés. Ami a saját elnöki mandátumomra vonatkozik és legfőbb eredménynek tartom, azt hiszem a korábbi képzettségemmel és pályámmal kapcsolatos. Ady is hatással volt rám ebben. Ez az etikum, amely meghatározza az újságírás, a közírás értékét. Mert szerintem ez nem foglalkozás, hanem hivatás. Lehet valaki jó riporter, beszélhet szabatosan, nyomdakészen a mikrofonba, ám ha nem áll mögötte egy hiteles, etikus élet, abból soha nem lesz életmű és nem válhat azzá, amivé szerintem válnia kellene. Azt szoktam mondani, hogy az igazi újságíró nemcsak informál, hanem formál is, mégpedig azoknak az erkölcsi eszményeknek a mentén és irányába, amelyek általánosan elfogadottak és amelyeket maga is elfogad és magáévá tesz. Vállalnunk kell egy olyan funkciót is, hogy a tájékoztatáson túl formáljuk is az emberek mentalitását. Úgy érzem, hogy ebben az irányban sikerült valamit tennem, hiszen állandóan mondtam, állandóan írtam erről, és az az érzésem, ha az ember sokáig mond valamit és vannak érvei is hozzá, akkor nem eredménytelen az ő – mondjam így – ígehirdetése.

– *Egyre több fiatal érdeklődik az újságírás iránt. Miben látod ennek a hátterét, mi motiválhatja manapság az embereket arra, hogy tollat vegyenek a kezükbe? Egyes elemzők azt mondják, ez többek között abból is eredhet, hogy egyre több kereskedelmi, felszínes, bulvár médium jelenik meg a piacon, és egyre kevesebb kell ahhoz, hogy valaki újságíró legyen. Például kevesebb tudás...*

– Sajnos ez így van. A kereskedelmiéknél tapasztalható az igénytelenség, vagy legalábbis másfajta igények érvényesülnek, mint azoknál, akiket még

korábban megfertőzött a közszolgálatosság. Mert nekünk, közszolgálatiaknak az a krédónk, hogy a hallgatóinknak, nézőinknek azt kell adni, amire a mi megítélésünk szerint szükségük van. A kereskedelmiek pedig arra mennek, hogy: mit akar a hallgató? A hallgató pedig általában ki akar kapcsolódni, szórakozni akar, ami szintén egy jogos igény. Én ezt kevésbé tartom fontosnak, mint a kultúrizációt, amit a közszolgálatiak felvállalnak. Érzésem szerint Hemingway-nek egy aranymondása igazolódik, aki azt mondta: az újságíró bármi lehet, ha nem marad újságíró. Tehát, ha nem marad meg a felszínen. Mert ugye az újságíró mindig rohan egyik témától a másikig, egyik helyről a másikra, ezért kevés lehetősége van elmélyülni bizonyos jelenségek tárgyalásában, illetve megismerésében. Viszont az újságírói hivatásnak a művelése, meg a képzés maga is, alkalmassá teszi az embert arra, hogy sok helyen érvényesülni tudjon és nyitottá váljon mindenféle társadalmi probléma irányába. Nagyon sok újságíróból lett politikus, közéleti ember, miniszterelnök, államelnök...

– ... és soha nem fordítva...

– ... fordítva ritkán. Esetleg megírja a memoárjait a leszerepelt vagy nyugdíjba vonult politikus. De kétségtelen, hogy a toll, a mikrofon és a kamera az újságíró kezében hatalom, ezért kell felelősséggel és alázattal élnie ezekkel az eszközökkel. Hiszen ezek az eszközök hatványozzák lehetőségeinket és képességeinket. Ennek tudatában kell lenni, mielőtt az ember nagyon gőgössé vagy elbizakodottá válna, mert az a hatás, amit kivált a fogyasztói körében, az nemcsak az ő tehetségének köszönhető, hanem azoknak az eszközöknek, amelyek őt hatványozzák. Mert ugye virtuálisan milliók látnak egy tévéadást, százezrek, milliók olvasnak egy újságot, vagy hallgatnak egy rádióadást. Érzésem szerint azért is mennek a sajtóba sokan, mert utána sokfelé el tudnak helyezkedni, nemcsak újságíróként. A kereslet is nagy, mert sok kereskedelmi rádió, televízió, lap indult. Egyfajta pezsgés van tehát ebben a műfajban. Nálunk – bár három helyen is folyik a magyar újságíróképzés – még mindig nem inflálódott az újságíró társadalom, még a román sem.

– *Említetted az Egyetlenem című dokumentumfilmedet. Ebből évtizedek múltán kinőtt az Áldás, népesség nevű mozgalom. Tud ez majd olyan hatékony lenni, hogy legyen ebből „népesség“?*

– Az Áldás, népesség mozgalom zászlóbontó konferenciáját Nagyváradon, illetve Félix-fürdőn tartottuk. Ezen az értekezleten valamennyi régióból érkeztek szakemberek és közéleti személyiségek. Kárpát-medencei dimenziókba kívánjuk kiterjeszteni a mozgalmat. A demográfusok, szakemberek, egyesületi vezetők mellett a politikumot is bevontuk, hiszen hazai és magyarországi meghívottjaink között volt miniszterek is szerepeltek. Az imádságtól az ipartelepítésig és a területfejlesztésig, minden

vonalon meg kell indítani a terápiát. Rendkívül komplex ennek a feladatnak az eredményes véghezvitele, hiszen ahhoz, hogy a jövőt tudjuk vállalni, hogy gyermekeket vállaljunk, ahhoz bízunk kell a jövőben. Ehhez meg kell teremtdődjék a lét fenntartásához szükséges valamennyi feltétel: tehát legyen hol lakjunk, legyen mit együnk, legyen hol dolgoznunk. Nagyon sok helyről azért mennek el a fiatalok, mert nincs hol dolgozni. Aki elköltözik más vidékre, az már a szülőföldjén nem fog gyermeket szülni, nemzeni, és nem fogja azt a társadalmat fenntartani, amelyből vétetett. Ilyenre nem egy példa van: a kisebb közösségek eltűnnek, a nagyobb közösségeknek pedig folyamatosan csökken a lélekszáma.

Úgy érezzük, elérkeztünk a huszonnegyedik órába. Itt a prédikáció nem elég, de nem lenne elég maga a gazdasági fellendülés sem. Ha a lelkészeketől a közgazdászokig, a területfejlesztőkig és az ipartelepítőikig mindenkit bevonunk, a politikumot és a társadalmi szférát is, akkor megállítható ez a drámai népességfogyás. Így maga a folyamat is megfordítható. Mert meg kell fordítani! Ha elfogyunk, akkor hiábavaló a mi prédikációnk és szinte valamennyi társadalmi cselekvési forma feleslegessé és értelmetlenné válik, ha nincs kinek, ha nincs kire hagyni.

Remélem, tíz esztendőn belül már statisztikailag is mérhető eredményeket fogunk elérni. Az Én vagyok a harmadik egy alapprogram lesz a mozgalmon belül. Annak a családnak, ahol megszületik a harmadik gyermek, egy jelentős támogatást nyújtanánk. A pénzt betennénk egy bankba, s az ifjú 18 éves korában vehetné ki azt. Ezen kívül támogatókat keresnénk, akik a pályájukat egyengetnék.

– *Gondoltál már arra, hogy visszavonulsz a dolgozószobádba és pihensz, olvasol, vagy képtelen vagy abbahagyni ezt az izgó-mozgó életet?*

– Ha végignézem a könyvtáramat, az el nem olvasott könyveket, azt látom, hogy jó 150 évre be vagyok táblázva, ki se kellene lépnem. Viszont azt hiszem, alkatilag vagyok arra predesztinálva, hogy állandóan jöjje-menjje. Korábban, míg rádióriporter voltam, mondták is, hogy dromommániás vagyok, mert nem tudtam 2-3 napnál tovább egyhelyben ülni. Ennek sok hátránya volt, de sok előnye is, mert ahogy Pascal mondja: Istent szeretnünk kell, hogy megismerhessük, az embereket pedig meg kell ismerjük, hogy szerethessük őket. Úgy érzem, a továbbiakban is sokat fogok jönni-menni.

– *Ha lenne címere Csép Sándornak, mi szerepelne benne?*

– A címerembe a mozgalom jelképét választanám. Zseniális grafika: néhány vonal. Egy Madonna-szerű nőalak – csak kontúrjai –, amint a szíve felé hajlik egy csecsemő. Ezt választanám a legszívesebben.

Lejegyezte: FÁBIÁN TIBOR

A család az anyanyelv iskolája

Fiatalkoromat a kolozsvári teológusokkal a magyar nyelvnek erdélyi és romániai határvidékéről, küszködő nyelvi és lelki tájakról érkeztem ide, Zilahra. Onnan jöttünk, ahol már alig van, vagy egyáltalán nincs érthető magyar irodalom. Az ott élőkkel nincs együtt védelmezően sem Balassi, sem Petőfi, Arany vagy Jókai. Ahol nyelvszigetek sincsenek, és megállt a magyar nyelv történelmi ideje az Ómagyar Mária Siralomnál.

Nagyon fontos az anyanyelvre figyelni itt, a védettnek hitt Szilágyságban is, ahol a falvak vendégmarasztó saránál már csak a tiszta és szívós kitartás és az átkaroló vendégszeretet a legnagyobb.

Felmenőimnek egyik ága mentén magam is szilágysági lennék. Egyik őszám az 1700-as évek végén innen a szomszédból, Szilágypanitból indult lelkészi szolgálatra. Igaz, Fazakas József tiszteletes úr nem jutott túl a Szilágyság határán, csak Bagosig, de 48 év lelkészi szolgálata után ott pihen a temetőben. Boldog vagyok, hogy családomnak ehhez az ághoz kötődik a magyar neveléstudomány jelesének, Imre Sándor és Imre Lajos egyetemi, teológiai tanároknak családi múltja, szolgálata is.

A magyar nyelvvesztés mély szakadékába ereszkedünk le naponta a hegymászók vagy inkább a hegyimentők vakmerőségével. De a nagy dolgok születéséhez is mélységek kellenek. A lélek mélyére súlyosan rakódik le a nyelvi táj, amelyből vétettünk. A Himnusz éneklése közben gyakran gondolkodom arra, hogy talán nem lett volna ilyen mély ez a nemzeti ima sem, ha ezt nem a Szilágyság peremszéle „szórványmagyar”, a szódemeteri Kölcsey Ferenc írta volna. Szülőfalujában ma már alig 40 magyar él, és szülőháza görög-katolikus parókia. Mindig kísért a gondolat, hogy talán a mélyen szilágysági Ady költészete sem lett volna olyan búsan, magyarféltően magyar, ha a költő nem szórványmagyar Érmindszenten születik.

De soha sem felejthetjük el azt sem, hogy az anyanyelv szélső vidékén végzett esendő szolgálatunkban soha nem vagyunk magunkra: velünk van Károli Gáspár Bibliája és Szenczi Molnár Albert Zsoltároskönyve. Olykor már csak ők maradtak itt: magyar nyelvünk és kultúránk két utolsó tanúja, két pompeji katonája. Két testvér, Károli és Szenczi fogja itt a megmaradtak kezét és a miénket is nyelvünk temetőjének kapujában: egyikük az olvasott, a másik az énekelt Ige. Ők ketten népünk töredékeit a nyelv és kultúra cseréje után is elkísérik. Mert nem kell már érteni sem feltétlenül, elég csak hallani, elég csak énekelni az Igét. Mert a magyar

Biblia és Zsoltár itt égi csoda, több, mint érthető szó, több, mint nyelvi üzenet: a magyar szó örök misztériuma.

Itt értjük meg, hogy az Ige magyarul is testté lett, és magyarul lakozik miközöttünk. És elkísér mindenütt ez a remény.

A nagy anyanyelvi csodák, a túlélés misztériumának tanúi vagyunk, bármerre járunk. Erdély egyes vidékein él még az a szokás, hogy az édesanya a magyar Bibliát oda helyezi a gyermekágyba az újszülött gyermek mellé. Talán azért, hogy védje a rontás, de talán a többségi nyelv és kultúra rontása ellen is. És ma is – a 21. század elején, ahol nincs magyar oktatás és más magyar könyv – van még olyan vidék, ahol az élelmes magyar anya a Károli Biblia mellé ülteti oda gyermekét, hogy annak oldalait másolva, magyarul írni, olvasni megtanuljon. Micsoda belső megtartó erő sugárzik a Bibliából, ha az ma is a legtündöklőbb magyar ábécés-könyv lehet Erdély oktatásszerűlt, anyanyelvi fogyatékos tájain, szórvány szerte. Anyanyelvre vezérlő kalauz lehet ma is Károli Gáspár.

De tisztelettel hajtsunk fejet a szilágysági magyarság előtt.

Magyar területnek, tömbnek ez már nem nevezhető, de egységes kultúrájának, identitásúnak és magyarnak annál inkább. Olyan erős sziget, hogy akár tömb is lehetne. Néhol nagy, magabiztos falvak, máshol, a kisebb völgyekben apróbbak – bújnak egymáshoz, ahogy a népét eltartó termőföld övéit nyújtózni engedte. Szívós kitartással kapaszkodnak egybe a küzdelmet

Az Aranyosmeggyesi vár romja

vállaló népes vagy kicsivé zsugorodott faluláncok szigetei. Védekezően, nagy terheket évszázadokon át viselően, ahogyan a gótikus templomok hálóboltozata tartja a mennyezetet. A kőboltozat hiába vár segítséget, neki, magának kell fenntartania a mennyet a saját történelmi súlyával és erejével.

Az ősi együvé tartozás és a nagy szülöttek bennük is a súlyos terheket fenntartó gyámkövek. Az Arany család és a Toldi feltételezett szülőhelye Nagyfalu és a dalnok Ilosvai Selymes Péteré. A Báthoryaké és Wesselényieké, de a Kölcseyé és az Adyé is. Gönczi Dénes és Szendy Ilka tragikus és végzetes szerelme Szilágyi István az egyik legszebb erdélyi magyar regényében, a Kő hull apadó kútba lapjain járja be a bűn és bűnhődés gyötrelmes útját, és tette Zilahot, Egrespatakot világhírűvé.

De tisztelet és főhajtás a szilágysági magyar szórványok előtt is.

A Tövishát, a Szamos völgye kis közösségei előtt, ahol Szamosújlakon, Cikón és Benedekfalván a jövővel küszködik a kis magyarság. A Szilágyság szélső határán, Tihón és Szurdukon már csak egy-egy lélek él, akiknek Wesselényi vagy Jósika Miklós kastélyát, kriptáját, emlékét is kell ápolniuk. Drágon, ahol már csak a molnár, Rácz Márton családja magyar. Ördögkúton, ahol egy magyar család él már, néhány jeltelen magyar sír a temetőben, és a magyar templom helyén hatalmas emlékmű éktelenkedik, és bűneinkre emlékeztet. Nagymon kevéske magyarsága őrzi Márton Gyula nyelvész professzor emlékét. És a további széleken is folyik a fennmaradás küzdelme: Hidalmás, Körtekapu, Karika, Csákigorbó, ahol romokban áll a Haller kastély és plébánia, ahol a magyar istentiszteleten az egy-két magyar mellé odatársulnak az Igére vágyó románok is. Az Egregy völgyi vármezői magyarsággal együtt eltűnt a híres fazekas iskola is.

A Szilágyságban is, a hagyományos kétnyelvűség földjén a táblamázoló harc is lankadni látszik. Győzött az ősi szabály: az évszázados együttélésben edződő türelem.

Örök figyelmeztetés és nagy bölcsesség az egyszerű embereké. Hidalmáson a 95 éves Rácz Mártonné emígyen készítette fel utódait az együttélésre és a jövőre: „Én megmondtam a 9 gyermekemnek és 35 unokámnak és dédunokámnak, hogy vigyázzanak a vegyes házasságra – mondta –: mert a szerelem csak az oltárig tart, onnan kezdődik a faj.” (Drági unokája Varsolcra ment leányt, magának feleséget keresni.)

De a Szilágyságot nem csak itt, a Kraszna, Zilah, Szilágy patakjai mentén kell keresni és szeretni: tele van velük az ország és a világ. Szinte nincs is olyan telepés régió ebben a hazában, ahol ne találánánk meg a szilágysági embert. Magyarságkereső útjaink során bármerre járunk, Konstancától Szörényvárig, a Bánságtól a Zsil völgyéig, mindenütt találkozunk velük. Hadd emlékezzek itt rájuk is: a nyomortól szétszóródott szilágysági magyarság szívós nyelvvédelmére, ott, ahol élniük kell. Elszóródtak, de nem hontalanok. A hányattatásban is a diósadiak,

sámsondiak, kövesdiek, kémeriek vagy krasznaiak házat építettek Istennek és maguknak. Közösséget kerestek a Zsil völgye bányászvárosaiban, a Bánság termékeny földjének magyar telepein is, ahol a kitelepedett svábok nyomán hont foglaltak és teremtettek maguknak Zombolyán, Nagylakon, Pusztakeresztúron, Angyalkúton vagy Nagyszentmiklóson. Az erkedieknek szinte új közösséget, hont kell alapítaniuk Arad tövében, Angyalkúton, és templomot építeniük maguknak az otthon hagyott helyett. Templomot, otthont a nyelvnek, hajlékot Istennek, hajlékot embernek.

Meghitt családi hangulattal találkozunk a Szilágyságból az ország egészére elszóródott családokban. Ahogy belépünk, az ajtón, már az első mondatok lágy lejtéséből s az erőteljes í-zésből azonnal érezzük, hogy Erdély melyik táján járunk. Ott vannak az élen a munkában, hűségben, szolgálásban, az egyházak, de a magyar iskolák megmentése mellett is. Ők cipelik vállukon a magyar oktatás minden gondját, de hadd ne soroljam fel, hogy Petrozsénytől Szászvárosig és Hátszegig hány bányavidéki város gyülekezetében van szilágysági gondnok, vagy kárásztelki, somlyói katolikus egyháztanácsos.

Valamennyien olyanok, akiknek itthon kellett volna boldogulniuk, de nem tudta őket itthon tartani a szülőföld. Illesse őket ottani hűségükért a köszönet.

Mit jelent nyelvőrzőnek lenni? Nemrég a Regátban jártam. Egy nagy olténiai román város magyar családfője meghívott vacsorása, és otthon a szokásos kép fogad: román asszony, vegyes házas család. A román fiatal-asszony azonban mosolyogva közli, hogy beszélhetünk nyugodtan magyarul. Kérdezem kíváncsian, hogy talán erdélyi, gyermekkorában talán együtt lakott magyarokkal? Mosolyogva mondja, hogy nem: Turnu Severin-i (régii magyar nevén Szörényvára). Még kíváncsibb lettem, hogy egy román nőnek hogyan sikerült Olténiában magyarul megtanulnia? Mosolyogva meséli: kellett a segítő kéz a családban a gyermekek mellé, amíg a férj és feleség dolgozik, és elhozták magukhoz a szilágysági nagymamát, aki egyetlen szót sem tudott románul. „Nagyon szerettem a nagymamát, és így hát én tanultam meg magyarul. Így aztán – teszi hozzá mosolyogva – „elmagyarosodtunk”.

Ugye érzik önök is, hogy mit jelent nyelvőrnek lenni. A szilágysági nagymama ott is missziót tud végezni, ahol az már szinte lehetetlen. Védelfezni küszködő nyelvünket a nyájnak rohanó farkasoktól, az anyanyelvet támadó nyelvi agressziótól. Egy kis túlzással azt is mondhatnám, hogy az a nagymama otthonában teljes értékű „területi autonómiát” teremtett, amely ugyan csak egy olténiai blokkalakás három szobájára terjed ki, de mégiscsak az. És megszületik a nagymama-autonómia, a mama-magyar család.

De hány nagymama mentette meg idehaza falujába nyaralni hazaküldött, „sérült” nyelvű unokáját ezzel a meleg és őszinte nagymama-

Az Arad-belvárosi református templom

terápiával. Nem kell nagy dolog, csak szeretet, a többit elvégzi a mélyből sugárzó szülőföld és a csonkult anyanyelv fele az otthon csodálatos mélye. Együtt játszani a falu gyermekeivel, magyarul rúgni a labdát és magyarul csatázni. Beülni a hittanosok vagy vallásórások otthoni közösségébe, az ősök templom-padsoraiba, talán épp a családi, nemzetségi padba, és életre szóló otthon-élményt szerezni. Felülni bapó mellé a szekérre, és menni vele a mezőre, beszívni a szülőföld illatát. A mamával kenyeret sütni és hallgatni a régi meséket, megtanulni tőle a régi énekeket, és kijárni a hazatalálás örök és legszentebb iskoláját. A család az anyanyelv iskolája. Amit odahaza elmulasztunk megtanítani, azt sem egyház, sem iskola később nem pótolhatja.

Hajtsunk fejet hát az otthont és nyelvet őrző szilágysági nagymamák előtt.

Mi, szórványmunkások is az anyanyelv munkásai, hit- és nyelvvédő katonái vagyunk a széleken, a szép magyar nyelv pusztuló régióiban. Mi tudjuk, hogy milyen veszélyek fenyegetik a magyar nyelvet, naponta látjuk, hogy hol haldoklik, sorvad, üszkösödik Károli Gáspár, Kölcsey és Ady nyelve, hol vész, hol szivárog el a jövő, és féltőn aggódó, lázadó bús Adyként állunk mellette. Amikor a legnagyobb biztonságban érezzük magunkat, akkor törhet ránk a honfoglaló, az otthonokat és hazákat felégető belső közöny, de

a nyelvfoglalók, anyanyelv bitorlók és fosztogatók is. Ott a nyelvörzés igazi szolgálat, és nem csak hitvallás, de kisebbségi, a legszebb anyanyelvi és politikai tett. Mi látjuk és tudjuk igazán, hogy ezt a belső nyelvi hazát, a nyelv csatáit is el lehet veszíteni. De hisszük, hogy meg is lehet nyerni, és ez a nyelvörző családban és templomban kezdődik.

A nagy szaladásban jó olykor-olykor megállni egy pillanatra, és megszorítani egymás kezét. Ráfér ez mindannyiunkra, hogy újult erővel tudjuk folytatni a küzdelmet. A mi feladatunk nem csak a hívek, de a szószék, az oltár nyelvére is vigyázni.

Ezt tudniuk kell az anyanyelvet a rothadástól védelmező, kitartóan küzdő szilágysági édesanyáknak és édesapáknak. Hogy kell és érdemes. Kapjanak ők is több erőt a nyelvi misszióhoz. Itt, vagy az országban bárhol ott, ahol élnek.

VETÉSI LÁSZLÓ

**Buziásfürdői református központ.
Előtérben Trefort Ágoston volt vallásügyi és művelődésügyi miniszter szobra**

GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT

„Ímé eljövök hamar: tartsd meg, ami nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat. Aki győz, oszloppá teszem azt az én Istenemnek templomában...”

Mennyi. Jel. 3,11-12

Bihari egyházmegyei körkép

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület legnagyobb egyházmegyéje a Bihari Egyházmegye. Az egyházi élet teljes bemutatása szinte lehetetlen vállalkozás, hiszen minden gyülekezetünk éli a maga életét, s mindenki szívesen olvasna néhány sort önmagáról. Mentségünkre szolgáljon, hogy két váradi magyar lapunk (Bihari Napló, Reggeli Újság) rendszeresen számolnak be gyülekezeti rendezvényeinkről.

Mintegy általános értékelésként következzen néhány idézet a 2007. április 17-én tartott Egyházmegyei Közgyűlésről.

Mikló Ferenc esperes, nagyszalontai lelkipásztor:

– Egyházmegyéinkben 59 anyaegyházközség, 29 szórványgyülekezet és leányegyházközség van. Összesen 38.437 lelket kell gondoznia 68 lelkipásztornak. Az élet rohanó tempójával lépést kell tartanunk, de nem úgy, hogy még inkább a gazdagságra, a pénzszerzésre tesszük a hangsúlyt, hanem a hitéletre. Évek óta észleljük a baljós jeleket gyülekezeteinkben, és hangsúlyozzuk, hogy az egyházi élet megújulására van szükség... Az anyagi helyzet sorvasztó nyomorúsága, vagy éppen gazdagsága egyesekből még jobban kiöli a lélek belső értékeit, egyre inkább eltávolítja az embereket az Evangéliumtól és a templomoktól... Találunk gyülekezeteket, ahol a hívek hozzá se járulnak a nagy építkezésekhez. Építse csak a lelkész, jobb esetben a presbitérium, mert nekik ez a feladatuk...

Sok szakadék van, amely elválasztja a fiatalokat az egyháztól. S itt a lelkészekre és a hitoktatókra hárul a nagy felelősség, hogy a fiatalokat visszavezessék az egyházba, hisz tőlük függ a jövőnk.

Berke Sándor lelkipásztor, missziói előadó:

– Olyan nincs, hogy Isten ne akarjon gyülekezetet, lelki ébredést, növekedést –, csak mi erőlködünk magányosan. Az lehet, hogy ő mást akar adni, mint amiért mi küzdenénk... Legnagyobb gond a munkatársak hiánya. Ahol nincs hivatástudat, ott erőltetett küszködés folyik. A presbiterképzés, az élő hitre vezetés állandó feladatunk.

Anyagi életünkben is hitünk vizsgázik. Amíg a tized fizetése szektás csökevény, vagy túlbuzgóság, addig életesély sincs. De van ott, ahol a megújult szív az adakozásban is a hálaáldozatát éli meg.

Veres Kovács Attila lelkipásztor, katekétikai előadó:

– A múlt esztendei jelentésemben azt írtam, hogy: a lelkipásztorok, a hitoktatók, valamint a pedagógusok egybehangzó véleménye szerint igen nagy gondot, sőt fejfájást okoz a mai konfirmándus nemzedék fejébe préselni bármilyen ismeretet... Ki kell találnunk olyan módszereket, melyekkel hatékonyabban készíthetjük fel a gyerekeket a felnőtt református lét ismereteire. Egyházmegyénkben 2006-ban 644 ifjú konfirmált. Legtöbben, 93-an a nagyszalontai gyülekezetben, míg 15 gyülekezetben egyáltalán nem volt konfirmáló. Sajnos ez az adat is része népünk általános fogyásának.

Bereczki András lelkipásztor, számvevő:

– A vizitációk során rendre arról győződhetünk meg, hogy minden gyülekezet épít, javít, tervez. Lelki síkon sok panaszunk lehet a gyülekezetek fogyását, az istentiszteletek látogatottságát, fenntartói járulékot elhanyagoló családjainkat illetően. Ennek ellenére a hollandiai szőlőmalmokról ismert példa legyen szemünk előtt: szélcsendes időben lázasan javítják őket, hogy mire megérkezik a szél, üzemképesek legyenek. Gyülekezeteinkre nézve is ebben kell reménykednünk, várva lelki megújulásra, mert ígéretünk van erre.

Farkas Antal lelkipásztor, lelkészértekezleti elnök:

– Mi a lelkészértekező célja? Szükség van-e rá? Hiszen az egyház biztosítja a közösséget. Dolgainkat egyházon kívül vagy belül kell-e megvitatnunk? Lehet-e érdekvédelmi szerepe a lelkészértekezőnek? A Lelkészértekező olyan fórum, ahol minden következmény nélkül elmondhatjuk jobbító kritikáinkat, javaslatainkat.

Farkas Antal Nagyvárad-velencei lelkipásztor áldozatos munkája nyomán épült fel Sólomkőváron a sokféle igényt kielégítő tábor-ház

**A sólyomkővári táborban nagyszerűen érezték magukat a tamási gyermekek.
Irsik Ibolya tanítónő a bibliai családookról beszél**

A Bihari Református Egyházmegye területén működik Nagyváradon a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium, melyben immáron öt óvónő, négy tanítónő, tizenhét tanár dolgozik. Évről-évre szilárdul tekintélye, újabb és újabb eredményekről számolnak be az igazgatói jelentések. Az egyház veteményeskertjében tanul jövőendő egyházunk serege.

Szűcs Éva vallástanár évenként beszámol az iskolai vallásoktatásról. 2007-ben a következőket mondta el a közgyűlés előtt:

– Tizenhárom év távlatában még mindig valós a gond, miszerint a vallástanár kirekesztett a tanárban... Óriási lehetősége egyházunknak, hogy vallástanárai által jelen lehet az iskolákban, osztálytermekben. Ők az egyház meghosszabbított karjai. Család – egyház – iskola: együtt kell munkálkodjon azért, hogy a tanulók igazi tanítványok legyenek.

Nagyvárad 15 általános iskolájában, 11 elméleti líceumában, szakiskolájában, a vidéki általános iskolákban és gimnáziumokban egyaránt folyik a vallástanítás. Vallástanáraink rendszeresen szerveznek templomi ünnepélyeket, nyári bibliaheteket. A legutóbbi tantárgyversenyen résztvevő 176 diák is jelzés arra nézve, hogy a gyermekek szívesen tanulják a Bibliát.

Nem látványos eredményeket hozó szolgálat a vallástanaré. Lassan gyümölcsöket termő munka, melyben a szülői nevelés, a gyülekezeti nevelés és az iskolai oktatás összehangolására és a nevelők közötti jó kapcsolatra van szükség.

A környék gyülekezeteiből sokan részt vettek a Szentjánoson tartott Női Imanapon

Csomay Piroska, az Egyházmegyei Nőszövetség elnöke:

– Bátran kijelenthetem, hogy minden gyülekezetben a nők élen járnak a szolgálatban, mindig lehet számítani rájuk, ha segítség kell, ha szeretetvendégséget kell lebonyolítani stb. A nők járnak élen a templomlátogatásban, a bibliaórákon legtöbb helyen csak nők vannak jelen. Rájuk lehet számítani, ha gyűjtést szervez egy gyülekezet, öregotthonok, gyermekotthonok, gyülekezeti építkezések, rendezvények támogatásánál. A nőszövetségek tagjai fontos, nélkülözhetetlen munkatársai a lelkészeknek és a presbitériumoknak.

Soós József lelkipásztor, a KRISZ egyházmegyei előadója:

– Megcsappant gyülekezeteinkben létfontosságú az egyre kisebb lélekszámú ifjúságunk megtartása. A mai KRISZ-esek lesznek a holnap lelkipásztorai, gondnokai, presbiterei és gyülekezeti tagjai. A szekularizáció, Románia EU-tagsága leghamarabb a fiatalok életére gyakorol – leginkább negatív – hatást. Egyházmegyénk legnagyobb ifjúsági eseménye a nagyváradi ifjúsági találkozó volt, ahol több mint ezer fiatal vett részt az Egyházkerületből, de főleg a Bihari Egyházmegyéből.

A nagy lélekszámú Bihari Egyházmegyét szükséges eréllyel, de megértéssel irányítja Mikló Ferenc esperes, aki egyben a legnagyobb bihari gyülekezetnek, Szalontának a lelkipásztora, de a város közéletében is szerepet vállal. Egyházi szempontból nem feledkezhetünk meg az éppen most épülő öregotthonról, melynek szintén hordozza gondjait.

Egyházmegyénk főgondnoka Szilágyi Péter. Atyai gondoskodással fordul az egyházmegye minden tagjához, aki segítséget kér tőle: a túlterhelt lelkészekkel együtt érző, a sikeres gyülekezetben örvendező, a gyülekezeti vizitációkon, gyűléseken az esetleges vitás kérdésekben mindig atyai intelmekkel szolgáló. A 2006. évet értékelő közgyűlésen két dologra hívta fel a figyelmet:

– A családlátogatás a gyülekezetépítés legfontosabb része. A presbiterek képzése gyülekezeti felelősség, miközben némely gyülekezetben alig találni presbitereket. Abban a gyülekezetben, ahol a presbiterek komolyan veszik tisztségükből eredő feladatukat és szolgálatukat, ott ez meglátszik az egész gyülekezeten. Lelkészeink nagy része túlterhelt, a problémák sokrétűek, melyeket szinte egyedül kell megoldaniuk.

Rohanó világot élünk egyre gyorsuló sebességgel. És ebben a vad és szédületes rohanásban, mielőtt még teljesen elsodorna bennünket is az ár, és elvesznénk a nagy kilátástalanságban – szól Isten és egyszülött Fia által azt üzeni, hogy: „...én ti veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

A Bihari Egyházmegyében közel húsz gyülekezete komoly kórustevékenység zajlik. Évente sor kerül az Egyházmegyei Kórustalálkozóra. Amint a hit hallásból van, a gyülekezeti éneklés javulására szolgálnak ezek az alkalmak is. 2007-ben a Bihari Református Egyházközség fogadta a jelentkező kórustokat.

A Bihari Református Egyházközség kórusa énekel

Erős várunk nekünk az Isten

Új református gyülekezet alakult a Bihari Egyházmegyében, Toldinagyfalui Református Missziói Gyülekezet névvel. Ennek helye a dél-bihari szórvány, vagyis Szentandrásról kezdve Inándig, és tovább, Nagy- és Kisürögdig terjedő falvak, ahol reformátusok laknak. A megalakulás óta az Isten csodák sorozatával biztat bennünket a szolgálat és a munka folytatására. Amint nevéből is kitűnik – Missziói Gyülekezet – egyelőre saját lábán nem tud megállni, még „sántikál”, ahogy Csomay Árpád generális direktor is elmondta az Alakuló Közgyűlést megelőző istentiszteleten, azonban Krisztusra tekintve idővel megtanul járni. A támogatást kérő szót a Királyhágómelléki Református Egyházkerület és a Bihari Egyházmegye hallotta meg.

A hivatalos megalakulás után székhelyet vagyis központot kellett találni a misszióknak, a választás pedig a Nagyváradtól 35 km-re fekvő Oláhszentmiklósról esett. Mikló Ferenc esperessel és Csomay Árpád generális direktorral kiszálltunk Oláhszentmiklósról, és kiválasztottuk a

Holland fiatalok is dolgoznak a toldinagyfalui missziói központ építésén

megfelelő ingatlant. A megvásárláshoz szükséges összeget a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, valamint a Bihari Egyházmegye teremtette elő. Ezen lehetőséget megragadva szeretnénk megköszönni Tókes László püspök úr támogatását, aki felkarolta a misszió ügyét Mikló Ferenc esperessel együtt, valamint dr. Hermán M. János előadó-tanácsos közbenjárását.

2007 nyarán a hollandiai Nunspeet városból testvérek érkeztek, akik gyermek-bibliahetet tartottak, és elkezdték a ház felújítását.

A Nagyvárad-újvárosi gyülekezet adományt gyűjtött a missziónak, valamint úrvacsorai terítők ajándékozását is ígérte. Úrvacsorai kelyhet immár többen is felajánlottak. Áldottak legyenek mindezt.

Még sok munka van hátra, s végül minden biztonnyal elkészül az a missziós központ, amely egyben állandó lakhelyet ad a lelkipásztornak is. Terveink között szerepel, hogy Cséffát valamint Inándot is a Missziói Gyülekezethez csatoljuk.

A Missziói Gyülekezetben egymástól távol laknak az emberek, ezért gyülekezeti missziós újságot szeretnénk indítani, ami azt szolgálná, hogy a lelkek a távolságok ellenére közelebb kerüljenek egymáshoz, tudjanak egymás gondjairól, örömeiről, és valóban igazi közösséggé, gyülekezetté lehessünk.

FARKAS ZSOLT
lelkipásztor

Egy ház az egyházban

A Hegyközszáldobágyi Egyházközség presbitériuma nagy feladatot vállalt magára 2001-ben, miután túl voltak a templomtető saját erőből való felújításán: amennyiben sikerül támogatást kapni – a 365 lelket számláló gyülekezet 270 fenntartójának adakozókészségére alapozva – egy gazdasági épületet gyülekezeti házzá alakítanak.

Egy sikeres pályázaton 10 ezer dollárt nyertek erre a célra. Ehhez az egyházközség saját anyagi forrásaiból, a gyülekezeti tagok adakozásából, közmunkából még legalább ennyi gyűlt össze, és Isten kegyelméből a tervet megvalósíthatták – az épületet mára már sikerült belakni. Nagyon jó körülmények között lehet bibliaórákat, ifjúsági programokat, nőszövetségi tevékenységeket, szeretetvendégségeket rendezni. Egy teremben könyvtár működik, ugyanitt a jövőben informatikai eszközök beszerelésére is sor kerül – amikor ez anyagilag lehetővé válik. Szeretnénk összegyűjteni a múlt tárgyi emlékeit, s a gyülekezeti házban kiállítani azokat. Az igényesen berendezett vendégszobában megszállhatnak a messziről jött látogatók.

Gyermekbibliások az új száldobágyi gyülekezeti központ előtt

Visszaemlékezve a hajdanvolt épületre, eszünkbe jut az ószövetségi monda, amelynek Jézus ad új értelmet: „a kő, amit az építők megvetettek, az lett a szeglet fejévé”. Reménységünk szerint az anyagi befektetés lelkekben fog kamatozni.

Kis gyülekezet nagy tervekkel

„Elég néked az én kegyelemem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz.” (2Kor 12,9)

Feketeerdő Nagyváradtól 60 km-re, Élesdtől 18 km-re található. A települést két oldalt erdő szegélyezi, amely biztosítja az állandó friss levegőt. A földből feltörő friss forrásvíz pedig biztosítja az ivóvizet. Szép hely a kirándulni vágyók számára. Tulajdonképpen egy lakótelep tömbházakkal és magánházakkal.

A Feketeerdői Református Egyházközség megszervezését id. Kajántó Pál, egykori élesdi lelkipásztor kezdte meg. Összegyűjtötte a reformátusokat, számukra gyülekezeti termet alakíttatott ki egy földszinti háromszobás tömbház-lakásból és havonta kétszer hirdette Isten Igéjét közöttük.

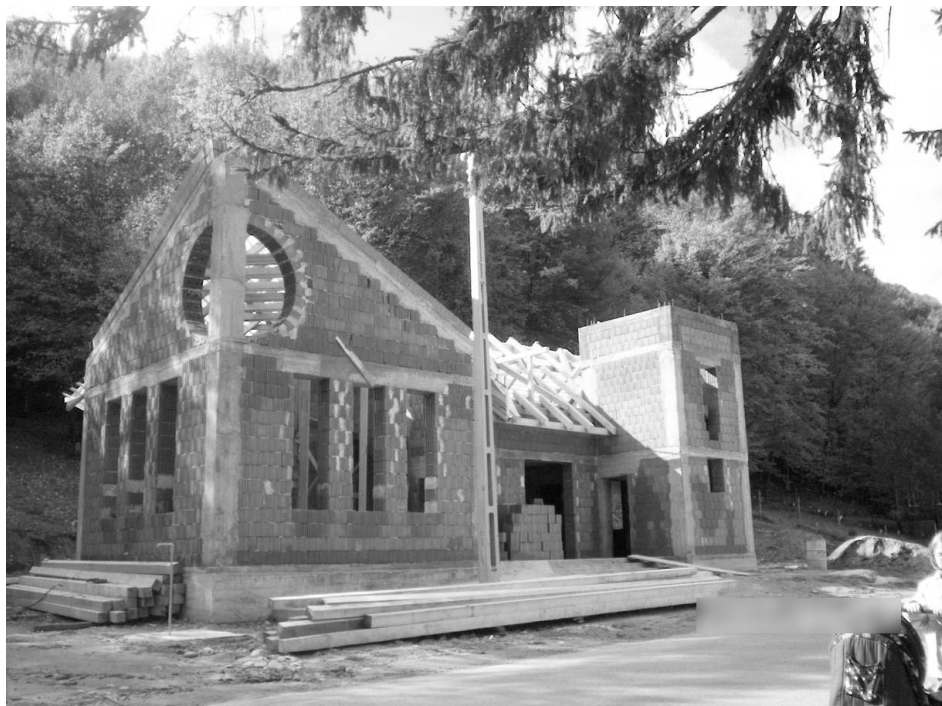
A gyülekezet 2000. augusztus 1-től különvált az Élesdi Egyházközségtől. Ekkor érkezett a gyülekezetbe püspöki kinevezéssel a jelenlegi lelkész: Bogya Miklós. Azóta hét év telt el, Isten segítségével nem eseménytelenül.

A 197 tagot számláló gyülekezetben valóban lelkes munka folyik. Minden presbiternek külön megbízatása van, az istentisztelet-felelőstől a beteglátogatásig és gyülekezeti könyvtárig. A vegyeskórus rendszeresen szolgál és folyamatosan tanítja a még ismeretlen énekeket. A fiatalok a lelkész feleségének irányításával évente szerveznek gyermek- és ifjúsági hetet, és rendszeresen szolgálnak az istentiszteleteken.

Az egyházközség presbitériuma és közgyűlése 2005-ben elhatározta egy templom építését, amelyben lesz egy nagyobb istentiszteleti terem, egy kisebb gyűlésterem és a tetőtérben két vendégszoba. A 2006-os esztendőben megkezdtek a munkálatok előkészítését: a fenntartói járulék összegét személyenként a havi jövedelem egy százalékáról két százalékára emelték meg, a templomépítés céljára igényelt földterületet pedig az Élesdi Polgármesteri Hivataltól kapták meg és vették tulajdonba.

2007-ben a templom épületének megterveztetése és engedélyeztetése megtörtént, ünnepi istentisztelet keretében letették a templom alapkövét, majd elkezdődött az építkezés. A falak már állnak, készül a tető.

Istené legyen a dicsőség mindezt!

Gyors ütemben épül a feketeterdői református templom

Élő gyülekezet Jákóhodoson

**A jákóhodosi konfirmándusokat
Mikló István Boldizsár lelképásztor készítette fel 2007-ben**

Jákóhodos Nagyváradtól 30 kilométerre észak-keleti irányban található a Berettyó bal partján. A hodosi Jákó család tagjai és a velük rokon Tordaiak birtokolják egészen a 16. század elejéig. A Chaztól származó Jákó család nevét 1349 körül vette fel a falu.

A Hegyköz és falvai, így Hodos is nem sokkal 1557 után térhetett át a református vallásra. 1873-ban községi fiú- és leányiskolát hoztak létre. Az 1891-es népszámlálás adatai szerint a lakosság 963 fő. Ma 330 háza és körülbelül 700 lakosa van. Szorgalmas, melegszívű emberek lakják, akik egy zárt közösséget alkotnak. Ebből kifolyólag a település megőrizte magyarságát.

Jákóhodos lakosságának 85 százaléka református, így az egyházi anyakönyvekben nyomon követhető a falu népességének lassú apadása. Egy évben 4-9 keresztelezés van; a temetések száma 10-15 közötti. Emiatt minden évben 6-11 személlyel csökken a falu lélekszáma. Kevés a házasságkötések száma, évente 3-4 pár fogad itt örök hűséget egymásnak. Sajnos ezek közül is kevesen maradnak a faluban.

Egykor tízosztályos iskola működött Hodoson. Ma már csak elemi oktatás folyik. Az öt-nyolc osztályosok a négy kilométerre lévő Szalárdra járnak iskolába.

A lakosság fő megélhetési lehetősége a mezőgazdaság. Sokan Nagyvár radon is dolgoznak építkezéseken vagy gyárakban, ezért a mezőgazdasági munkák java részét hétvégén végzik. Természetesen ez rányomja a bélyegét a vasárnapi istentiszteleten jelenlevők létszámára, amelyen így nagyrészt az

idősebb korosztály vesz részt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak idősök járnak templomba. A fiatalok egy csoportja alkotja a KRISZ-t, azt a közösséget, amely aktívan kiveszi a részét az egyházi munkából.

Istennek legyen hála, a gyülekezet életében majd minden évben fontos építkezési munkálatok zajlanak. Így legutóbb a tavalyi esztendőben fejezték be az Árpád korabeli alapokra épült, műemlék-templom teljes belső felújítását a padozat és padok cseréjével együtt. A templom falait ékesítő értékes festményekre, még aprólékos és költséges helyreállítási munkálatok várnak.

Torony épül Kisszántón

A kisszántói toronysisak „leszállt a földre” ...de hamarosan új készül helyette

Középkori története szorosan összefügg Nagyszántóéval. A 14. században mint egyházas község fordul elő és 1552-ben Horváth Mátyás és Asztalnok János együtt 10 porta birtokosai. Később azonban már csak mint pusztát említik. Miután kikerül a kisszántói Dobozy család tulajdonából, 1795-ben Lányi József kancelláriai referens, később főispán szerzi meg. Utódai 1864-ig birtokolják. Ekkor női ágon a Kolbusiczkyakra szállott, azután gróf Csáki Kálmáné lett, akitől egy bécsi ügyvéd vette meg. Későbbi tulajdonosa, Königswater Herman mind a kastélyon, mind az egész falun sokat fejlesztett.

A református templom 1790-ben épült; a római katolikus kápolnát a Dobozyak építtették, ez viszont ma már nincs meg.

A templomot utoljára 1958-59-ben javították, de akkor is csak a sisakja egy

részét. A teljes felújítás azonban még várat magára.

Templomunk teljes helyreállítását tervezzük, ezek után a kápolnát szeretnénk rendbe hozni. A közeljövőben szeretnénk kiadni egy kötetben Kisszántó történetét, de sajnos nem sok forrásanyaggal rendelkezünk. Reméljük, hogy a Debreceni Levéltárban több és értékesebb anyagra bukkanunk.

Napjainkban, a 216 éves templomunkhoz egy 250 lelkes gyülekezet tartozik. Híveink már eddig is sokszor tanúbizonyságot tettek áldozatkészségükről az egyházközségükért, templomukért.

FINTA LILLA
lekipásztor

Hegyen épült eklézsia

A belényesi-medencében élő gyülekezeteink példás kitartással, szüntelen építő munkával, hitvallási öntudattal jeleskednek.

Igazi hegyen épített Sion a belényes-újlaki templom. Boros István lelkipásztor a 17. az 1776 óta nyilvántartott lelkészek sorában, aki 32 éve szolgálja nem túl nagy gyülekezetét.

Templom, parókia, ifjúsági ház építési krónikáját olvasva látjuk, hogy minden évben épül, újul valami és őrt áll e talpalatnyi földön maga a gyülekezet.

A holland támogatással szerzett mezőgazdasági gépek és a megvásárolt vízimalom igyekszik biztosítani a gyülekezet anyagi helyzetét.

A templomot és parókiát azzal a központifűtés-rendszerrel fűtik, amelyre egy példás adományozó, Tókes Árpád 100 millió régi lejt adományozott a gyülekezetnek.

A belényesújlaki református templom a falu ékszere

Felújítás és termelés Hegyközújlakon

**A hegyközújlaki
gyülekezet temploma
kívül-belül felújul.
Az egyházközség varrodát
működtet, jövedelmet
biztosítva családoknak
és a kis lélekszámú
gyülekezetnek.
Népfőiskola is működik,
amelynek keretében az
egyházi és nemzeti
kultúrát igyekeznek
elmélyíteni.**

Erdőháti ünnepség

**Erdőháton található
Árpád.**

**Az egyetlen település
a Kárpát-medencében,
mely honfoglaló ősünk
nevét viseli.**

**2007-ben rangos
ünnepségen emlékeztek
és kopjafát állítottak
Árpád vezér tiszteletére,
halálának 1000.
évfordulóján.**

**A gyülekezésben
állandó építkezés folyik,
orvosi rendelőt
és óvodát rendeztek be
a visszakapott egyházi
épületekben.**

**Képeink a tavalyi
jubileumi
Árpád-napi
ünnepségen
készültek.**

Óvoda Mezőtelkiben

A Mezőtelki Noé Bárkája Református Óvoda története 13 évvel ezelőtt kezdődött, amikor a faluban a magyar tannyelvű óvodát megszüntették, mondván: nincs elég gyermek. A falu magyar közössége akkor döntött úgy, hogy önálló óvodát alapít. Az akkori lelkipásztor, Gavallér Lajos irányításával a Mezőtelki Református Egyházközség vette pártfogásába ezt az ügyet és támogatta azzal, hogy először a gyülekezeti termet bocsátotta a gyerekek rendelkezésére, majd külön épületszárnyat toldott a parókiához, ahol „játszóházként” működtették az újonnan beindult kis intézményt. Ezzel együtt az egyházközség nemcsak az óvónő fizetésének (ami közben a felére csökkent) pótlását, hanem a közöltségek fizetését is vállalta.

Istennek hála, a kezdeti mostoha körülmények ellenére is volt igény magyar, és immár református óvodai oktatásra. A következő lelkipásztor, Jakabffy Zsolt Attila is szívügyének tekintette az óvodát. Annak ellenére, hogy az állam mindig „mostoha gyermekként” kezelte az intézményt, a gyerekek és a szülők között is egyre nagyobb népszerűségnek örvendett. A kezdeti 7-8 gyermek után 2001-re már 17-18 gyermek játszott és tanult a parókia oltalmában.

Ez viszont maga után vonta azt is, hogy a gyermekek „kinőtték” a jelenleg használt helyiséget. Ezért határozta el a gyülekezet – miközben új

A mezőtelki gyülekezet kicsinyei Noé bárkája nevű, a református egyházközség által működtetett korszerű óvodában tölthetik napjaikat.

lelkipásztor, Fazakas Ferenc Sándor került az egyházközség élére –, hogy bővíti az óvodát. Sőt, a tervvel még messzebb merészkedtek: elhatározták, hogy napközis otthont alakítanak ki.

Több mint három év erőfeszítés – imádságos munka és munkás imádság – után, Istennek hála, 2007 szeptemberében, ünnepélyes keretek között egy modern, teljesen átalakított, nagy játszóteremmel és konyhával bővített napközis óvodába járhatnak a mezőtelki és környékbeli gyerekek. A 2007/2008-as tanévtől immár két óvónő – Tyirla Éva és Hegedűs Andrea – is oktatja a 22 gyermeket.

A Mezőtelki Noé Bárkája Református Óvoda nevével is szimbolizálja, hogy a megmaradás ügyének szolgálatát vállalta fel ebben a régióban.

Tudjuk, hogy ez nem kis feladat, de hisszük, hogy Isten áldásával a keresztyén nevelés és erkölcs „magjait szórjuk el” a kicsiny lelkekben, hitben és hitre nevelhetjük gyermekeinket.

Szalárd

Szalárdon temetői ravatalozót avattak 2007 októberében

Gyanta új parókiája

Az 1944. szeptember 24., gyantai vérengzés során az egyházközség lelkészi lakása, valamint a teljes irattára és az akkori lelkész, Boros Zoltán teljes vagyona is megsemmisült. Azóta Gyantán parókiaként a kántorlak szolgált. Ez az épület viszont annyira megrongálódott, hogy mára már életveszélyessé vált.

A gyantai presbitérium 2000 őszén elhatározta az új parókia megépítését. Még abban az évben, a november elsején tartott, mártírokra emlékező ünnepség keretében – melyen Tókes László püspök hirdette Isten Igéjét – megtörtént az alapkövetétel.

Isten meghallgatta imádságunkat: Szentleke ereje által az alig 240 lelkes, adakozni kész gyülekezetnek erőt és kitartást adott; támogatókra táltunk mind saját, mind pedig más gyülekezetekben, határon innen és túl. Ugyan a külső munkálatok még hátra vannak, de az új parókiát már birtokba vehettünk.

Isten áldja meg mindazokat, akik hozzájárultak e lak megépüléséhez!

SOÓS JÓZSEF-TAMÁS
lelkipásztor

Hegyközszentimre

Az Ér és a Berettyó völgye közt kinyúló dombvonulat alján fekszik. A szőlőművelésre kiválóan alkalmas lankás dombok a Rézhegység legalsó nyúlványát képezik, melyeket egykor kiterjedt erdőség borított.

A falu neve Szent István király és Gizella királyné fiának, Imre hercegnek az emlékét viseli. Falunkon kívül még a Kárpát-medencében tíz település viseli az Árpád-házi leszármazott nevét. A herceg neve anyai nagybátyjának, a bajor II. Henrik német-római császárnak a nevére vezethető vissza: Henricus, Emericus, Imreh, Imre.

Latinosan Sanctus Henricus-ként jelenik meg a falu neve is az 1220. évi első okleveles említésben, a Váradi Regestrumban.

Szentimre lakossága az 1550-es években válhatott reformátussá, s ebben szerepe lehetett a buzgó protestáns Warkoch családnak is. A falu első ismert lelkésze az a Jánosi Kántor István, aki mintegy hatvan tiszántúli és tiszáninneri lekipásztorral együtt aláírta az 1569. október 10-i váradi közzsinat határozatait, melyek Giorgio Blandrata és Dávid Ferenc Szentháromság-tagadó elvei ellen fogalmazódtak meg.

Elképzelhető, hogy az egykori apátság temploma a szerzetesi élet megszűnése után is tovább működött plébániatemplomként. Hogy ezt vették-e át a reformációkor vagy pedig idővel újat építettek, arra vonatkozóan semmi adat nincs. A jelenlegi templomot II. József türelmi rendelete után, 1787 és 1789 közt építették. Az egyházközség 2000 forint összegre alkudott meg egy mesterrel. A költségeket részben adományokból, részben a falu kocsmájának és mészárszékének jövedelméből, illetve szőlőkapálás utáni közmunka-bevételből fedezték. A toronyórát Hájn Ferencz készítette Debrecenben 1794-ben. Harangjait 1762-ben, illetve 1766-ban öntötték. Az új templom felszentelése 1789 november 30-án volt. Azóta már több átépítést és felújítást eszközöltek rajta. A legutolsó teljes külső- és belső felújítást 2002-ben kezdtük el. 2005 májusában tartottunk hálaadó istentiszteletet.

Gyülekezetünk élete is a modern kor áldozata lett, vagyis átlag egy alkalommal tíz százalék körüli az istentiszteletek látogatottsága. Sokan csak keresztelésre, házasságkötésre, temetésre gondolnak, amikor az egyházzal esik szó. Gyülekezetünkben hiányoznak a fiatal családok, mert sokan gyermekeiket a kommunista időkben „kimenekítették a kapák hatalma alól”. Megállapítható, hogy ez a nagy múltú gyülekezet, közösség sorvad, ezt bizonyítják az elmúlt esztendő statisztikai adatai is:

2005	Keresztelő 3	Házasságkötés 0	Temetés 10
2006	Keresztelő 1	Házasságkötés 2	Temetés 5
2007	Keresztelő 0	Házasságkötés 2	Temetés 7

Mindezek ellenére mi hisszük, hogy Isten gondot visel az Ő kicsiny népére itt e vidéken is és áldásával új lelkiületet ad az itt élőknak, hogy ne csak mondjuk, hanem higgyük is azt, amit Pál apostol is hirdetett és hitt: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!”

KUCHARSZKI ZOLTÁN
református lelkipásztor

Szent Imre herceg lelki hagyatéka

Ha majd huszonnégy év múlva, 2031 nyarán afelől fogják vallasni a sajtó fennmaradt tudósításait, hogy az elődök miként emlékeztek meg és ünnepelték az élete virágában tragikusan elhunyt királyi herceg születésének ezredéves évfordulóját, akkor ilyen adatokat ismerhetnek meg:

– 2002. – Lezsák Sándor, a Lakiteleki Népfőiskola elnöke felajánlja, hogy szoborral ajándékozza meg a Bihar megyei Hegyközszentimrét, a helyet, ahol Szent István fia, Imre herceg 1031. szeptember 2-án tragikus vadászbaleset áldozata lett.

– 2005. – Május 27-én a szobor-felajánlás valósággá vált, a község templomdobjának aljában felavatják Imre herceg mellszobrát .

– 2006. – A magyar ajkú s a herceg nevét viselő községek, tíz közösség – határon innen és túl – testvéri közösségbe egyesülnek, hogy helységnevéhez méltóan ápolják az elvesztett trónörökös emlékét és lelki hagyatékát – szoborállítással és az egymással kialakítandó kapcsolatok által.

– 2007. – Augusztus 6-án Csíkszentimrérről lovastúra indul a jubileumi év emlékére, amely ez év szeptember 2-án zárul Hegyközszentimrén. Ez utóbbi napon teszik le az alapkövét annak a jurtaformát kiábrázoló kápolnának, amellyel az 1031. szeptember 2-án elhunyt Imre hercegnek kívánnak maradandó emléket állítani.

– A következőkben valamennyi Szent Imre nevét viselő településen szobrot fognak állítani a herceg emlékének.

Mondhatjuk – ösztönös mozdulata az emberi társadalomnak s benne a kisebb közösségeknek is, hogy a történelem hullámverése közepette kapaszkodót keres. Így is kifejezhetjük: keresi a gyökereket, a gyökereket térben és időben. Amikor testet kezdett öltetni az Árpád-házi herceg, Szent Imre születésének megünneplése, mi másnak nevezhető ez az igény és annak valóra váltása, mint megtalálni szellemi-lelki gyökereinket. Megtalálni térben – Csíkszentimrértől kezdve el egészen az Órségig, Kézdiszéktől a Lajtaig, Vereckétől a Bácskáig. Meg kell radni e szellemi kapaszkodókat az idő visszapergetett kereke nyomán, az istváni honalapítástól kezdve történelmünk mindazon pontjain át, melyek máig ható biztató vagy intő tanulságokkal szolgálnak nekünk, a fiaknak s a nyomukba lépő unokáknak.

A sokszor gúzsba kötött elme szabad az emlékezés széles országútján, előre-hátra mozoghat, s jelenné változik a titokzatos múlt, ha érzékeny lélekkel fordulunk feléje.

Kezdetek az új hazában

Történészeink 895-re teszik a honfoglalás évét. A besenyő törzsektől hátba támadott magyarságnak fel kellett adnia etelközi szálláshelyeit, hogy életét és javait megmentse.

A Kárpátok hágóin át sietve foglalt helyet magának a Duna-Tisza kínálta térségben. Jelentős ellenállásba nem ütközött. A 10. század közepéig a pusztai zsákmányszerző életmódot próbálták eleink folytatni, támadásaikkal tartva fegyverben úgy Nyugat-Európa már kialakult államainak népeit, mint a Balkánt és a Bizánci Birodalmat.

A 955-ös Lech-mezei csatavesztés tette világossá Taksony népe számára, hogy megmaradásának egyetlen járható útja van: betagoledni Európa immár kereszténnyé lett népei közé. Géza fejedelem teszi meg az első diplomáciai lépést a Nyugat felé. A betagoledás ajtónyitója a keresztény hit terjesztését-átvételét munkáló nyugati papok, szerzetesek munkája az ósvallást konokul védő magyar törzsek között.

A keménykezűnek mondott Géza nagyfejedelemre úgy tekinthetünk vissza, mint aki a régi életformák felszámolója és az új berendezkedés „alap-vetője”. Noha felveszi Krisztus hitét, de ez részéről inkább diplomácia, semmint belső meggyőződés ügye. Népe megtartása érdekében azonban fiát, Vajkot már ebben a hitben nevelteti. Vajk, aki apjától 997-ben veszi át a fejedelmi irányítást, keresztisében az István nevet kapja, mintegy jelezve, hogy valami egészen új kezdődik belsőleg is Árpád letelepült népének életében. Gizellával, a bajor hercegnővel kötött házassága pecsételi meg a nyugati kereszténységhez és a nyugati állami berendezkedéshez való végleges csatlakozásunkat.

Géza fejedelem alapvetésének és Szent István határozott ország-szervezésének köszönhető, hogy a fiatal magyar állam már indulásában függetlennek tekintheti magát – úgy egyházi, mint állami téren –, szemben több más, a 10-11. században alakult közép-európai állammal. Gondoljunk a fiatal cseh, illetve lengyel államalakulatra, melyeknek közismert az egyházi függése a nyugati érsekségektől.

A folytatás

Szent István a kegyes bajor hercegnőben olyan társra talált, aki méltó lelki támasza lett első koronás királyunknak. E korszak hazai írásos emlékei – különösképpen családi vonatkozásokban – hiányoznak. Utólagosan készült legendáriumok, törvényi rendelkezések, királyi intelmek sejtetik Szent István uralkodásának egy-egy vonását.

Házasságukból több gyermek is született, fiúk és lányok. Két fiú utód neve ismert: Ottó és Imre. Ottót korábban veszítik el, és így kézenfekvő, hogy – az ország jövőjét tartva szem előtt – a kisebbik hercegen, Imrén összpontosul a szülői-királyi gondoskodás-neveltetés. Igen fontos, hogy ki formálja hitben-tudásban az István örökébe lépő trónörököst. Szent István úgy ítéli, hogy az országában térítő papok, szerzetesek között az éppen csak átutazó velencei Gellért – eredeti nevén György pap – látszik alkalmasnak arra, hogy az ifjú herceg nevelője legyen. A király meggyőzi a Szentföldre igyekvő Gellértet, hogy álljon el zarándokútjától és legyen az ifjú Imre tanítója, nevelője.

A nyugati keresztény királyságokban e korban már ismert és használt az ún. királytűkőr, azaz a trónörökösöknek szánt, uralkodásra felkészítő útmu-

tató. Ennek hazai formája a visegrádi királyi palotában is ismert: a Szent Istvánnak tulajdonított INTELMEK fiához, Imre herceghez intézett tanításban.

Ha csak röviden bár, de olvassunk bele a királyi-atyai intelmek oly sokszor idézett bevezető soraiba, melyek az elmúlt ezer év ellenére is lelki melegséget árulnak el:

„Hallgass fiam, atyád intelmére,

s ne vedd semmibe anyád tanítását... gyermek vagy, gazdagságban született kis cselédem, puha párnák lakója, minden gyönyörűségben dédelgetve és nevelve, nem tapasztaltad meg a hadjáratok fáradalmait s a különféle népek támadásait, amelyekben én szinte egész életemet lemorzsoltam. Itt az idő, hogy többé ne puha kásával etessenek, az téged csak puhánnyá és finnyássá tehet, ez pedig csak a férfiasság elvesztegetése s bűnök csiholója és a törvények megvetése.“

Mire hívja fel az atyai intelem a fiú, a jövődöbeli trónörökös figyelmét?

A hit megőrzésére, mint ami minden cselekedet forrása és mércéje; az egyházi rend megbecsülésére, a főpapság tiszteletére, megtoldva mindezt a főemberek és vitézek megbecsülésével. Fontos az igazságos ítékezés és az uralkodói türelem. Mindenkinek megvan a megszabott helye, s aszerint kell kit-kit becsülni: az ifjakat a fegyverben, az időseket pedig a tanácsban. A fiatalok kövessék az idősebbek bölcsességét; nem szabad megfélemlkezni a jövevényekről, azokat illik befogadni. Az imádság és az abból fakadó kegyesség ne hiányozzék az uralkodó életéből – amint azt az Intelmek záró szakasza a jövődö uralkodó szívére köti.

Ennek a féltő atyai neveltetésnek az eredményéről ismét legendárium szintjén tudunk meg valamit. Imre herceg – ma már így mondhatjuk – génjeiben örökölte mindkét szülő kegyes hajlamait. Az ifjú trónörökös a legenda szerint – noha bizánci császárlányt mondhat feleségének – szüzességi fogadalmat tesz urának, mint amit a legfontosabb lelki jónak ítélt minden emberi kívánság előtt.

Az, ami nagyapjában, Géza fejedelemben csak diplomácia – Krisztus nevére megkeresztelkedni –, atyjában már belülről fakadó keresztény hit és élet, az ifjú hercegben, Imrében fokozott lelki vágy: Urának élni minden tekintetben.

Imre herceg egyik mai egyházi méltatója kettős tanulságot ajánl figyelmünkbe a szent életű trónörökös életvitele nyomán:

- a) a keresztény embernek életkapcsolatban kell élnie Istenével, és
- b) naponta azt kell kérdeznie Urától: Uram, mit kívánsz, hogy cselekedjem?

Lehet, hogy az ezredéves dolgok elavultnak tűnnek a mai posztmodern ember szemében, de mégis azt kell mondanunk, hogy a fent említett kettős tanulság ma is lelki iránytűje kellene, hogy legyen az irányt és célt tévesztett nemzetnek, nekünk is, akik az ezer éve született Imre herceg emléke fölött kegyelettel állunk meg.

Ahogy Szent István királyunk formálta fiában az ország eljövendő uralkodóját, olyan gondnal munkálta az ország egységét. Ahogy ma monda-

nánk: kiszámíthatóságot igyekezett biztosítani mindazok számára, akik országában élnek – uralkodnak vagy szolgálnak.

Kialakítja az egyház országos szervezetét, érsekségek, püspökségek jönnek létre; a királyi közigazgatás gócpontjai is megjelennek a várispánságok létrehozásával, a még fel-felbukkanó ősi vallás képviselőit lépésről-lépésre szorítja vissza. Uralkodása elején Koppányt kell legyőznie, majd az erdélyi Gyula, nagybátyja ellen kell felvonulnia. Eréllyel kell felszámolnia a Maros alsó folyásának nagyhatalmú urát, Ajtony vezért, aki a Körösök világáig nyújtja ki kezét.

E tájon következik be 1031. szeptember 2-án az a végzetes vadászbaleset, mely kioltja az ország trónörökösének, Imre úrnak az életét. Mindössze 24 év adatott számára, hogy királyi atyja és az ország az utódlás nem könnyű gondjával találja szembe magát.

Történetietlen azt a kérdést feltenni, hogy milyen lett volna Szent Imre uralkodása, és hogyan alakult volna nemzetünk történelmi útja-sorsa, ha 1031-ben nem törik le váratlanul Szent István királyunk fájának aranyágacska.

Népünk megspórolhatta volna azt a vérveszteséget és lelki hányattatást, amit Szent István halála után az unokaöccs, Orseolo Péter, majd Aba Sámuel rémuralma hozott, betetézve e szomorúra fordult korszakot Vata pogány lázadásával. Mintegy szomorú jelkép – jelzi e kor tombolását Szent Imre herceg tanítójának, lelki atyjának, a csanádi püspökké kinevezett Gellértnek 1046-ban bekövetkezett vértanúsága.

Népünk – úgy látszik – még csak szájával, de nem szívében imádta az alig száz éve megismert Urat, Krisztust.

* * *

Ma és holnap, amikor ünnepélyes formákat ölt az ezer évvel korábban született Szent Imre herceg élete fölötti kegyeletes emlékezés és főhajtás, ne feledjük, hogy népünk látva a halála és Szent István elmúlása utáni konok időket, hamar visszasírja a fia után hét évvel sírba dőlt első koronás királyt. S mindössze 45 évnek kellett eltelnie, hogy az Európa-szerte ismertté váló lovagkirály, I. Szent László uralkodása alatt, 1083-ban apa és fia, István király és Imre herceg az egyház szentjeinek sorába lépjen.

Függetlenül attól, hogy melyik egyházi felekezet megkeresztelt tagjaiként borulunk le Istenünk előtt, tanítást, intő figyelmeztetést és bátorítást olvasunk ki Szent Imre herceg ifjúi életéből, aki nélkül nemzetünk története egy ékkővel szegényebb volna.

Isten tegye áldottá kegyeletes megemlékezésünk minden mozzanatát, s azokat fordítsa javunkra.

ZSIGMOND JÓZSEF
nyugalmazott. református lelkipásztor

Bemutatkozik a Szilágysomlyói Református Egyházmegye

*Annak pedig, aki véghetetlen bőséggel mindeneket meg-
cselekedhetik, feljebb hogynem mint kérjük vagy el-
gondoljuk, a mibennünk munkálkodó erő szerint, Annak
legyen dicsősség az egyházban, a Krisztus Jézusban
nemzetségről nemzetségre, örökkön örökké. Ámen*

Ef. 3,20-21

Egyike vagyunk a Királyhágómelléki Református Egyházkerület legkisebb egyházmegyéinek, csupán huszonegy anyaegyházközségünkkel, egy leányegyházközségünkkel és három szórványunkkal. A legutóbbi Esperesi Jelentés alapján egyházmegyénk lélekszáma 20.425 fő. A Szilágyságban három régióba tartoznak gyülekezeteink: Kraszna-mente, Berettyó-mente és Sarmaság környéke. Mindegyik magában hordozza a maga belső hitvilágát, hagyományait és sajátos szokásait, de ugyanakkor egységesen őrzi a szilágysági vallásos lelkületet.

Az egyházát szerető és fenntartó szilágysági embert sem kerülte el az új – modernnek mondott – világ szele, amely megtizedelte az istentiszteleti alkalmak látogatottságát. Elmúlt az 1989-es változások utáni nagy lelkesedés, nagyon sokan hódolnak inkább a kényelemnek vagy egyéb szokásoknak, de ennek ellenére megmaradt az a mag, amely minden korban és viszontagságos időben kitartott egyháza mellett.

Egyházmegyénk 17 éves közelmúltja sok szép emléket hordoz magában, építkezéseket, felújításokat, ünnepségeket és találkozókat, amelyek által külsőleg és belsőben is gyarapodott egyházunk. Ahhoz, hogy egyházmegyénk elmúlt másfél évtizedét áldásosnak és sikeresnek tudhassuk, szükség volt Lukács József esperes tizenöt éves lelkiismeretes szorgalmára is, aki nehéz időben kellett átvegye egyházmegyénk vigyázását.

A továbbiakban csupán szemelvényesen tesztek említést az elmúlt év néhány eredményéről és megvalósításairól. Ezek összegyűjtéséhez segítségemre voltak azok az egyházmegyei jelentések, amelyeket a 2007. évi Egyházmegyei Közgyűlésünk is elfogadott.

Építkezések és javítások egyházmegyénkben

Nem lankadtak és nem fáradtak el a Sarmaság-Bányatelepi Református Egyházközség hívei, akik immár harmadik éve építik új templomukat. Fárad-

hatatlan lelkipásztorukkal, szorgalmas presbitériummal és adakozó gyülekezettel sikerült immár tető alá hozni a templomot, amit 2008 októberében (négy év után) szeretnének felszentelni. Isten legyen ebben segítségükre.

Hasonló nagy áldozatot hozott a Szilágyperecseni Református Egyházközség is: önerőből, több milliárd lej értékű külső- és belső templomfelújításon van túl. Lebontották a templom teljes tetőzetét, átalakítva a belső mennyezetet, kicserélték a teljes villanyvezetékét, átfestették a padokat, a templom falait is lefestették, a templomkertet megszépítették. Egyedit és maradandót alkottak egyházmegyénkben.

**A szilágyperecseni református
templom felújítás közben...**

**...és a munkálatok
elkészülte után**

A Szilágysomlyói Református Egyházközség is tovább folytatta műemléktemploma felújítását. Miután kívülről immár zöld-fehér színekben pompázik, tetőtől-talpig „új ruhát” viselve, most a belsőt újítják fel. Ezek a munkálatok is nagy anyagi megterhelést jelentenek a gyülekezet számára, de mindeddig derekasan helytálltak a somlyóiak. Egyedüli városi gyülekezete egyházmegyénknek, de ők is igazolják, hogy egyházszerető és templomukat nagy becsben tartó hívek lakják.

Szilágysomlyói Református Egyházközség műemléktemploma

A fentiekén kívül más gyülekezetben is voltak templomfelújítások: Szilágynagyfalu, Lecsmér, Alsóvalkó, Bürgezd, Varsolc és Sarmaság. Istennek hála, elmondhatjuk, hogy immár nincs egyházmegyénknek olyan temploma, amely ne lett volna az utóbbi években felújítva; nincsenek omladozó vakolatok, repedezett és penészes falak.

Templomaink többségében meg van oldva a központi fűtés, így a téli hónapokban híveink már enyhébb körülmények között töltik az istentiszteleti alkalmakat. Egyre gyakoribb a harangok villamosítása is, amely megkönnyíti a harangozó munkáját, továbbá templomaink éjszakai kivilágítása is több gyülekezetben megvalósult.

Egyre égetőbb kérdéssé válik gyülekezeteinkben a ravatalozók megépítése. A mi egyházmegyénkben mindeddig csak Szilágysomlyón (tehát

A sarmasági ravatalozó

városon) volt elfogadott tény, hogy van ravatalozó. Tudjuk viszont, hogy az Európai Unió előbb vagy utóbb követelni fogja minden községben a ravatalozót. Ennek tudatában is, de a célszerűség és egyszerűség okán láttak hozzá Sarmaságon a központi temető ravatalozójának megépítéséhez. Saját erőből és testvérkapcsolatok támogatásával a terv immár valósággá vált, és annyira megértők voltak a sarmaságiak, hogy az átadás után és azóta is, már csak onnan temetkeznek a 3000 lelkes gyülekezetben. Követendő példa ez mindannyiunk számára.

Egyházmegyénk „dédelgetett gyermeke” a Sólyomkővári Ifjúsági Központ, amely Élesd és Szilágynagyfalu között található, Şinteu nevű szlovák nemzetiségűek által lakta településen. 1997-ben vásárolta egyházmegyénk az első telket, ami azóta körülbelül négy hektárosra tehető. Az álmom itt is lassan-lassan valósággá válik: egy olyan táborhelyet kialakítani, ahová gyermekek és fiatalok, énekkarok és presbitériumok bármikor kirándulhatnak, és szép napokat tölthetnek az erdő szélén, a patak partján.

2007 nyarán elmondhattuk, hogy a munkálatok lassan a végéhez közelednek. A háromezintes ház felépült, a konyha üzemkés, a szobák be vannak bútorozva, a központi fűtés üzemkés, az ivó- és egyben folyóvíz megoldott, a fürdők és mosdók használhatóak. Ezen kívül elkészültek a melléképületek is, amelyekben kinti mosdók vannak (a sátorozóknak), kazánház, raktár és főzőterasz található. Az épületben 66 ágy található, így bármely gyülekezeti csoportot vendégül tudja látni.

A sólyomkővári tábor

Lukács József esperes fáradhatatlan szorgalmának köszönhető elsősorban e nagy eredmény, de egyházmegyénk több gyülekezete is kivette részét a közmunkákban.

A nyári hónapokban nagy a zsúfoltság a táborhelyen, egymásnak adják a kulcsot a táborozók, ami azt igazolja, hogy nem volt hiábavaló az áldozat; az utókor, a jövő nemzedék, s még hisszük, mi is sokáig fogjuk élvezni e hely szépségét és gazdagságát.

Egyházi élet az elmúlt esztendőben

1. Ifjúsági Szövetség (KRISZ): Minden gyülekezetben van ifjúsági csoport, kivételt képeznek azok, ahol a kis lélekszám miatt nincs számottevő ifjúság. De elmondhatjuk, hogy 21 gyülekezetünkben 18-ban vannak ifjak. Lelkészeink igyekeznek olyan programokat szervezni számukra, amelyek felkeltik érdeklődésüket: bibliaórák, énekórák, karavánok, kirándulások, imaheti vendég-szolgálatok, ünnepi szolgálatok, sportvetélkedők stb.

Egyházmegyei szinten 2007-ben két fő rendezvényük volt az ifjagnak: a szilágylompéti Egyházmegyei Ifjúsági Nap, ahol 180 fiatal gyűlt össze a 18

gyülekezetből, valamint a sólyomkővári Ifjúsági Tábor, amelyen 250-en vettek részt. Mindkét rendezvény azt igazolja, hogy egyházmegyénk szép ifjúsági létszámmal rendelkezik, akik érdeklődnek rendezvényeink iránt, s akikre alapozni lehet majd a jövő egyházát.

2. Nőszövetség: Paniti Eszter, kémeri lelkész nő vezet e szövetséget. Egyházmegyénk minden gyülekezetében jelen van az asszonyok áldozatkész szolgálata, még akkor is, ha a Nőszövetség, mint szervezet nincs hivatalos formába öntve náluk. Az Egyházmegyei Nőszövetség taglétszáma így évről-évre változik, jelenleg 552 tagja van. Asszonyaink különböző szolgálatokban vesznek részt, mint például: betegek látogatása, szeretetvendégségek, idősek találkozója, kulturális tevékenységek, szövés-varrás, szeretet-csomagok készítése, csigatészta-készítés. Lelekesen szolgáltak gyülekezeti ünnepélyeken, nagy számban részt vettek az egyházkerületi nőszövetségi találkozón.

Az Egyházmegyei Nőszövetségi Találkozót évenként megszervezik meg Sólyomkőváron, tavaly a jelenlevők létszáma 100-130 volt.

Az ifjúsági tábor sátrai

3. Presbiteri Szövetség: Tóth András, sarmasági főgondnok vezetésével egyházkerületünkben példaértékű módon működik és szolgál a Szilágysomlyói Református Egyházmegye Presbiteri Szövetsége. Rendszeres gyűléseket, találkozókát tartanak, ahol terveiket, örömeiket és gondjaikat beszélik meg. Az elnökség pontosan ismeri a tagságot, a tagdíjat pedig rendszeresen gyűjtik, ezekből pedig találkozókát szerveznek. Minden évben neves előadókkal és tartalmas előadásokkal gazdagított Egyházmegyei Presbiteri Találkozót szerveznek – hol gyülekezetekben, hol Sóllyomkőváron. Tóth András, elnök rendszeresen jár gyülekezeteink presbiteri bibliaóráira, ahol közös beszélgetésekre kerül sor. Nagy szorgalommal, szervezéssel besegít a Sóllyomkővári Ifjúsági Központ munkáiba, sajátjaként vigyázza a központot és az ott folyó munkát.

4. Kórustalálkozó: Csodálatos színfoltja egyházmegyei életünknek az évenként megrendezett Egyházmegyei Kórustalálkozó. Minden évben más és más gyülekezet és templom vállalja a házigazda szerepét: 2007-ben Krasznán rendezték meg. Általában 13-15 énekkar jelentkezik a találkozóra, így a templom mindig zsúfolásig megtelik. Az énekkarok két szabadon választott éneket adnak elő, a végén pedig a teljes éneksereg közösen énekl el a kötelező közös dalt. Aki a zenét és az éneket szereti, feltöltődve mehetett haza a találkozóról. Jó volt látni azt, hogy nemcsak a nagy lélekszámú gyülekezetek (Kraszna, Sarmaság, Szilágysomlyó) tudtak összekovácsolni egy szép énekkart, hanem a kisebbek is (Szilagyborzás, Sarmaság-Bányatelep).

2007-ben Krasznán rendezték meg az Egyházmegyei Kórustalálkozót

5. Gyertyaláng: Egyházmegyei lapunk immár hatodik éve jelenik meg havi rendszerességgel, hogy fényt, reményt és lelki táplálékot vigyen a gyülekezetek, hívek szívébe. A lelkészekből álló munkacsoport a „szolgálati minimumába” vette fel a cikkírás szolgálatát is, tudva azt, hogy a modern média világában, az újságon keresztül is hirdetni kell az Evangéliumot, vizsgasztalni és bátorítani kell a híveket. A kellemes külalak és a tartalmas olvasnivaló vezetett bizonyára oda, hogy hat éven át hűségesek maradtak hozzánk olvasóink, és a lap példányszáma nem apadt. Jelenleg elmondhatjuk, hogy a havonta megjelenő 2000 példányszámmal (jelzem, hogy ez 21 gyülekezetben, 20.000 református körében – szerk.)

a legnagyobb példányszámban megjelenő magyar nyelvű lap vagyunk a teljes Szilágyságban. Nem vagyunk profi újságírók, nincs ilyen irányú végzettségünk, de amit hat éve csinálunk, az példaértékű lehet egész Erdélyben.

A teljesség igénye nélkül, dióhéjban így tudtam összefoglalni a Szilágysomlyói Református Egyházmegye 2007. évi életét. Tisztában vagyunk a krisztusi gondolattal, miszerint: „Az aratnivaló sok...”; évről-évre igyekszünk munkásokat, munka- és szolgatársakat gyűjteni magunk köré ehhez. Hiszem és érzem, hogy bár a modern kor, a szekularizáció egyre inkább teret hódít berkeinkben is, mégis a Szilágyságban még mindig van gyümölcse a gondozott „szólótőkének”. A lelkiismeretes pásztorok maguk mögött érezhetik a teljes nyájat, akik követésre méltónak tartják azt az utat, amit felmutat nekik, a Krisztus útját.

Kívánom, hogy az újesztendőben is sok legyen a munkás az aratáshoz, nemeset teremjenek a lelki szólótőkék, pásztor a nyájára odafigyeljen, a nyáj pedig lássa be, hogy a boldogsághoz, békességhez és üdvösséghez csakis Krisztuson át vezet az út.

A Szilágysomlyói Református Egyházmegye lapja

Gyertyaláng

Ára: 65 hani
VI. évfolyam, 8. szám
2007. Augusztus

A Szilágysomlyói Református Egyházmegye V. Kórustalálkozója

Az évenként megrendezett kórustalálkozó egyházmegyeink legnagyobb szabású és a legtöbb embert megmozgató események közé tartozik.

Ezt nyugodtan állíthatjuk a 2007. július 15-én megrendezése kerület V. Egyházmegyei Kórustalálkozóról is. A krasznai református templom teljesen megtelt és a népes gyülekezet nemcsak a hetek óta szorgalmasan készülő énekesekből tevődött össze, hanem azokból a krasznai gyülekezeti tagokból is, akik nagy önkéntességgel gyűltek egybe ezen a délutánon.

Nagy ünnep volt ez az alkalom, amilyen több száz aják és szív hirdette gyönyörű énekeiben Isten dicsőségét.

(folytatás az 3. oldalon)

Bogdán Szabolcs, lk., Szilágyszörz

Házi kenyér
Fatu Tamás

Házi kenyér, de messze vagy,
Aryám dagasztott egykorom.
Benned volt hűzünk íze is,
S benned maradt gyermekkorom.

A pékhez el én vitelék,
A pékél el én hoztalak,
A kenyérszag szemeimbe be
Húszag egész áttart.

Kerek voltál és illatos,
Kivül piros, belül fehér,
Bibbölő szél egy kis karját,
Ki most a múltban mendegél.

**Esperesi jelentés
egyházmegyéink 2006. évi életéről**

Működő az elcsúsztandó érdeklődés megteremtése, engedőségek meg, hogy emlékezzem, visszatérve esperesi szolgálatom odáig 15 évre.

1992 tavaszán esperesi elődök vártak, nem hozták illő módon, mihajta az egyházmegye. Az esperesiroda átvételkor gazdasági- és erkölcsi válság fogadtott. Hivatnak nem volt, egyháznak elcsúszta krasznai küldetésből fakadó melóságot és hiúsít. A 15. esztendő nem ön- vagyis lehatott érdeklő. Egy délután viszont krasznai egyház-közösségünk lelki és fizikai közepében voltál mindig valamilyen formában, ott voltál magad részével az egyházmegye.

(folytatás a 3. oldalon)

Lukács József, esperesi Szilágyság

KÖSZÖNTÉS

15 év esperesi szolgálata alkalmából ezúton köszönetünket fejezzük ki Lukács József esperesi úrnak azért, hogy a Szilágysomlyói Református Egyházmegyeét ez idő alatt lelkiismeretes szorgalommal vezette, pártoltatta, és tette egyházunknak szívbeműrt. Isten gazdag áldását kívánjuk további életre és gyülekezeti valamint egyházmegyei szolgálatára.

A lelkesi közösség

SZÓNYI LEVENTE
lelkipásztor
Szilágylompért

Hálaadás Nagykolcson

***„Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék
felülről való, és a világosságok Atyjától száll alá,
akinél nincs változás, vagy változásnak árnyéka.“***

Jakab 1,17

A Szatmári Egyházmegyében lévő Nagykolcson, 2006. augusztus 6-án ünnepelték meg száz esztendőös templomuk külső-belső felújítását és tisztelettel emlékeztek Sípos Béla lelkipásztor 50 éves szolgálatára, akinek emléktáblát állítottak. Koszorút helyeztek el néhai Tóth Dániel temetői síremlékénél, hálát adva 35 évi szolgálatáért.

Zsúfolásig megtelt az Isten háza, a kívül állókkal több mint ötszázan hallgatták Tókes László püspök beszédét, aki a nagykolcsi nép lelkére kötötte az Ige szavát: Jézus Krisztus a fundamentum, s e biztos alapon áll egyházunk és a gyülekezet lelki temploma. A gyülekezet lelkipásztora, Balla Gábor köszöntötte az ünnepség jeles résztvevőit: Fodor Lajos egyházmegyei főjegyzőt, a szomszédos gyülekezetek lelkészeit és vendégeit, valamint a helybeli görög katolikus és ortodox felekezet képviselőit. Megtisztelte jelenlétével a gyülekezetet Erdei D. István parlamenti képviselő, Muzsnay

Árpád tanár, Domokos Sándor polgármester, Bozsó Károly mérnök, cégvezető, aki a templom renoválási munkálatait irányította.

A nagykolcsi református templom

Három éves fáradozás eredménye a felújított templom. Köszönet illeti Kocsis Lajos, Fejes Antal, Székely József, Kiss Bálint, Béres József, Laczák Attila és Kiss Lajos munkáját, akiknek szakértelme és kezük munkája nyomán áll a felújított templom, otthonul jövőendő nemzedékeknek. Z. Kocsis Árpád főgondnok a gyülekezet és a Nagykolcsról elszármazottak áldozatát, támogatását méltatta.

Ünnepelt a gyülekezet. Székely Orsolya, Gergely Tímea, Mali Dorottya szavalatai között a Szatmár Szamos-

Balla Gábor tiszteletes a 2006. évi konfirmándusaival

negyed gyülekezeti kórusa énekelt. Radványi Eva nőtestvér himzett terítővel ajándékozta meg a püspök urat.

A templomi hálaadás után a templomkertben felállított emlékkő előtt hálával adóztak Sípos Béla, aki ötven esztendő Nagykolcson szolgált. Családjának több leszármazottja volt jelen. Radványi Margit tanítónő emlékezett a hajdani lelkipásztor és gyülekezet kapcsolatára. Z. Kocsis Árpád főgondnok és Tóth József gondnok helyezték el a kegyelet koszorúit.

A gyülekezet másik tekintélyes lelkésze volt Tóth Dániel, aki a 110 éves fatemplom helyére kőtemplomot álmodott és fel is építette egykor. Száz éve áll már ez a templom és hirdetik benne Isten Igéjét.

A Nőszövetség által rendezett ünnepi szeretetvendégségen is az egymásért való, együttes szolgálatból vizsgáztak – jelesre. Nem lenne teljes a hálaadás a holland és svájci testvérek segítségének megköszönése nélkül. Fráter György Svájcban élő testvér vállalt sokat ezért a templomért.

A helybeli polgármester és a hivatala segítő jóindulattal támogatta a gyülekezet munkáját.

Mindenen és mindenkin felül Istené a dicsőség és a hála. Az ő nevének tiszteletére neveltesse mai és jövőbeli ifjú nemzedékek.

Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a dicsőség!

BALLA GÁBOR
nagykolcsi lelkész

Börvely

A börvelyi nemes eklézsia életéről már a 370 évvel ezelőtti időkből vannak hiteles dokumentumaink. A korábbi templomainkról nem maradtak feljegyzések, de az Egyház életéről, létezéséről igen.

A jelenlegi négyhajós, 600 ülőhelyet biztosító templomot az 1802. évben kezdték építeni és 1806-ban fejezték be.

A templom fennállásának 200. évfordulójának megünneplésére – a lelkipásztor családjában történt tragikus esemény miatt – ez év június 24-én került sor. Az eseményre nagyszámú külföldi és hazai, magas rangú személyiségek is hivatalosak voltak.

Az istentiszteleti szolgálatot Tőkés László, Egyházkerületünk püspöke végezte. Az istentiszteletből kicsendült a buzdítás, bátorítás – „Legyünk továbbra is olyanok, mint a folyóvizek mellé ültetett fák”. Az ünnepi istentiszteletre a bevonulás két új zászló, a presbitérium és az énekkar zászlaja alatt történt.

Végezetül az egyházközségünkben munkálkodó, szolgáló személyekről: a gyülekezet lelkipásztora Pályi Kiss Zsigmond, főgondnoka Nyíri Károly, gondnoka id. Tóth András, a kántor-karnagy Kun Béla, a nőszövetség elnöke Pályi Kiss Aranka, vallástanára Csáki Mária, az IKE vezetői Likker Erika és Katona Júlia.

PÁLYI KISS ZSIGMOND lelkipásztor

A gyülekezetnek nagy áldás a népes konfirmációsereg

Presbitéri és nőszövetségi zászlókat avattak a börvelyi gyülekezetben

Ünnep Sárközüjlakon

Sárközüjlak kisközség a Túrhatón. Már a kő- és bronzkorszak óta megült hely. A sárközüjlaki református templom 2007-ben 550 éves. A kiemelkedő évforduló megünneplése előtt költséges tetőfelújítási munkálatokat.

Nagy Erika beiktatott lelkész köszönti a gyülekezetet

Október 14-én a templom fennállásának 550. évfordulója, felújításáért való hálaadás, lelkészbeiktatás kapcsán ünnepi istentiszteletet tartottunk. Tudtuk, sokan hazatérnek ünnepelni szeretteikkel, hazavágnak az ősi templomba. Ez a nap a „Hazatérés napja” is volt azok számára, akiket itt kereszteltek, akik ebben a templomban konfirmáltak, itt fogadtak egymásnak örök hűséget, akik bár ma már máshol élnek, mégis azt mondják a sárközüjlaki református templomról: ez az én templomom.

Több mint 600-an gyűltek össze az ünnepi alkalomra, a templomban a gyülekezet fele fért be csupán, így sokan megszenvedték azt, hogy foga volt az őszi hűvös szélnek. Velünk együtt ünnepeltek lelkipásztoraikkal együtt a római katolikus, görög katolikus, ortodox gyülekezetek tagjai is, akár hitvestársként, akár gyerekként, rokonként, szomszédként vagy egyszerűen sárközüjlaki lakosként voltak jelen.

Meghívott vendégünk volt a debreceni Kistemplom kamarakórusának 13 tagja, Pap Tibor és Pap Tiborné Mónika lelkész házaspár vezetésével, akik szép kórusfeldolgozásokkal köszöntötték gyülekezetünket.

A fiatalok szép műsorral szolgáltak a felújított templomban

Az ünnepi igehirdetés szolgálatát egyházkerületünk főpásztora, Tókés László püspök végezte Mt. 4,1-4 alapján.

Az igehirdetés után került sor a lelkészbeiktatásra. Sipos Miklós esperes szólt az gyülekezet új lelkipásztorához, majd ünnepélyes átadta az 550 éves templom kulcsát, az egyházközség pecsétjét és a Bibliát.

A presbitérium ajándékát – egy palástot – ifj. Kurpé Miklós főgondnok és Sipos Antal gondnok nyújtotta oda. A lelkipásztor köszöntése után Sebesi János, Sárközlak városának polgármestere is köszöntötte a gyülekezetet és egyházkerületünk püspökét, a gyülekezet ifjúsága alkalomhoz illő énekekkel és szavatokkal ünnepelt. Szavaltak: Székely Orsolya vallásórás, Mátyási Gerda konfirmándus, Amota Edina és Lőrinczi Klára KRISZ-tagok.

Az egyházmegye jelen lévő lelkipásztorai (17-en) egy-egy igeverssel köszöntötték a gyülekezetet és lelkipásztorát.

A meghívott lelkészek között jelen volt Májer András is, a gyülekezet volt lelkipásztora, aki 28 éven át pásztorkolta nyáját.

Az istentisztelet résztvevői a templomot ábrázoló bibliajelzőt kaptak ajándékba emlékül.

A presbitérium, a nőszövetség, és a gyülekezet számos tagja adománnyal járult hozzá az ünnepély megszervezéséhez.

NAGY ERIKA
lelkipásztor

A zsoltáros Szenci Molnár Albert

A különböző lexikonok, tudományos munkák ezt írják: református teológus, filológus, filozófus, egyházi író, zsoltárköltő, műfordító. Ha azonban a rímes-időmértékes magyar vers első hazai megvalósítóját, tehát Szencit kérdezték volna „akkor talán azt mondja magáról, hogy tanító, büszkébb perceiben azt, hogy nyelvtudós, keserűbb óráiban, hogy szerény jövedelmű nyomdai korrektor, de eszébe sem jutott volna azt mondani, hogy költő.

Igaz, a nyelvtudományban múlhatatlan emlékű nevet biztosított magának. Pedagógusként és a kálvini teológia szakembereként a világhírű professzorok közé küzdötte fel magát. De mint költő: Balassi után és Batsányi előtt senki se közelíti meg nyelvi és formai nagyságát, eredetiségét. Fejezet zárul és fejezet kezdődik a magyar költészetben Szenci Molnár Albert zsoltárfordításaival. A kései humanizmus korszakában, a költő Balassi Bálint után és a nagy nevelő Apáczai Csere János előtt, mind a költészetben mind a tudományban ő a magyar művelődés legerőteljesebb egyénisége. Bejárta Európát, „közben népét szolgálta, s a hiányzó haza helyébe megteremtette a szellemi haza arcát.” Négyesy László szerint a késő-humanista protestáns polgári irodalom jelentős alakja volt, „az irodalom szenvedélyének tán első rabja magyar fajunkból”.

1574. augusztus 30-án született Szencen. „A háború borzasztó lármájában születtem” – írja naplójában. A törökök állandó támadásainak időszaka ez a hódoltságon kívüli várak és települések ellen. A városkát a habsburg hadak is gyakran felégetik. Ez az a korszak, amelyre nézve az 1593-as országgyűlési naplóból olvashatjuk: „Mérhetetlen fájdalom tölt el bennünket, mert közeledni látjuk azt az időt, amikor végképp elveszünk.”

Ósei székelyek, nagyapja Mátyás katonája. A molnárság apáról-fiúra szálló mesterség a családban. Apja a faragó-molnárság mellett sokholdas gabonatermelő és szőlőtulajdonos volt. „Abban a családban születtem, amelyben a régi magyar nyelv romlatlanul maradt. Ősöm az erdélyi székelyek nemzetéből származott, akik azzal dicsekszenek, hogy náluk a magyar nyelv tisztább, vajon azért-e, mivel először vagy utószor jöttek ki Scithiából, azt nem tudom, csak tudom, hogy dicsekszenek.” – írja a Sztótár előszavában.

Iskolái

Apja írástudó ember lévén örvendett Albert fia azon igyekezetén, hogy tanult emberré váljon. Tíz éves korában kezdett iskolába járni, majd Győrben folytatja tanulmányait. A család közben anyagilag tönkremegy, a tizenkét éves gyermek édesanyját is elveszíti.

Szegény diákként veszi nyakába a világot: hol gyalogosan, hol szekerekre kérezkedve jut el Göncre, ahol beáll Károli Gáspár mellé nyomdászinasnak, így segíti az első magyar bibliafordítás megjelenését. Tógája alatt folyamatosan szállítja Gönc és Vizsoly között azokat a kéziratokat, amelyek Károli mindennapi munkája eredményeként a nyomdába kerültek. A még gyermek Szenci tehát ott segédkezett a Vizsolyi Biblia (1590) megszületésénél, két évtized elteltével pedig már annak a korrekciójával foglalatoskodott. Egy ideig Kassán tanítóskodik, hogy előteremtse a külhoni tanulmányaihoz szükséges pénzt. Bécsen keresztül Wittembergbe tart.

Szenci Molnár Albert „búdosása”

Élete nagy részét idegen földön tölti nagy nélkülözésben, de mindvégig elmaradott nemzetének szellemi felemelését tartja élete céljának. Erről így ír a nagy mesemondó, Benedek Elek:

„Vándorbot a kezében, ajánlólevél a zsebében, s az isteni Gondviselésben való bizalom a szívében: így vándorol a szegény diák helységről helysére, hegyeken, völgyeken át. Hol vendégszerető háznál, hol Isten szabad ege alatt a szállása; hol jóllakik, hol koplal, de ő nem csügged, bátran halad előre. A határról visszanez a vándordiak, szeme megtelik könnyel, de hirtelen letörli, s megy tovább.”

Ha életének jellemző motívumát, a bujdosást vizsgáljuk, azt látjuk, hogy ő nem volt öncélú bujdosó, nem csupán nyugtalan természete űzte egyik városból a másikba, hanem műhelyt kereső írói és tudós szenvedélye. A bujdosás szó ebben a korban művelődési célú vándorlást jelentett. Ő maga tesz éles különbséget a „búdosás” és a „csavargás” között. Az előbbinek minden esetben jól meghatározott célja van, haszna pedig egyéni és közösségi tekintetben egyaránt vitathatatlan. A „búdosás” valódi értelme Szencinél a „peregrinatio academica”, mely az ő életében soha nem lett egy befejezett korszak. Egész élete folytonos „búdosás” volt, jelleméhez kötött életformává vált.

Peregrinációját három korszakra osztják az egyháztörténészek:

1. 1590–1600 – Debrecen, Wittemberg, Heidelberg, Strassbourg, Genf, Róma, Velence, újra Heidelberg, majd 1599-ben hazatér.
2. 1600–1615 – Heidelberg, Herborn, Frankfurt, Nürnberg, Prága, Hanau, Oppenheim, majd Bethlen Gábor kérésére újra hazatér.
3. 1615–1634 – Oppenheim, Heidelberg, Hanau, Kassa, Kolozsvár.

Szenczi Molnár Albert zsoltáriró
(A festmény a szatmári
Kölcsy-gimnázium dísztermét ékesíti)

A legtermékenyebb korszak természetesen a második volt, amikor olyan alapvető munkái kerültek ki sajtó alól, mint a *Dictionarium*, A Zsoltárok fordítása, *Grammatica Ungarica*, a Biblia-fordítás stb.

A tudományért vállalt kényszerű bujdosásra gyakran panaszkodik sok munkájának előszavában. (*Discursus de summo bono*, Kálvin: *Institutio* stb.) A Hódmezővásárhelyi Református Gimnázium őrzi a zsoltárfordító saját bibliáját. Az 1544-es Biblia Tigurina egyetlen magyar nyelvű bejegyzést tartalmaz Szencitől: „Incertis vagamur sedibus” azaz, „Bizontalan helyeken budosunc”. 1604-es Szótára a peregrinációról ezt írja: idegen nép között járás, zarándokság, zarándokjárás. Ennek az életformának a bemutatására idézzük a bujdosó tudóst:

„Gyászos volt ez az évkezedet (1597) Heidelbergában. Dühöngött a pestis, a Kazimirkollégiumban borzalmas nélkülözés szorongatott, és szenvedtem a kemény hidegtől. De jaj, kegyetlenebb idők is köze-

lednek majd felém! Kora tavasszal visszatértek a kollégiumi ösztöndíjasok, és a hú professzor urak elvették tőlem az ingyenellátást. Mindez márcium 25-én, Nagypénteken történt, miközben én mit sem sejtettem. Húsvét első napján úrvacsorát vettem a Szentlélek-templomban, majd az ünnepi istentisztelet befejeztével megszólítottam Mileus urat, és előadtam neki szorult helyzetemet. Ő együttérezve velem adott 5 batzot, amelyből arra a napra élelmet vásároltam. A következő napon eladtam négy könyvet, és az így szerzett pénzen tartottam el magam a bursában addig, amíg április 7-én el nem nyertem a Kazimir-kollégiumban egy tizenöt forintos ösztöndíjat.”

A sok nélkülözésben annyira legyengül a szervezete, hogy eszméletét veszti és kórházba is kerül. Felépülése után 1599-ben hazamegy, hogy pártfogókat keressen irodalmi és tudományos céljai megvalósításához. Ezzel zárul peregrinációjának első szakasza. Sikerült némi pénzt összegyűjtenie, de úgy érezte, hogy Németországban jobbak az esélyei, ezért rövid idő múlva ismét Heidelbergben és Herbornban találjuk az egyetemen.

1603-ban egy időre a Nürnberg melletti Altdorfban telepedett le. Elkészítette az *Elemente grammatica Latinae* című (elveszett) munkáját (Nürnberg 1604), és latin-magyar valamint magyar-latin szótárát, amelyet Rudolf császárnak ajánlott. Könyveit személyesen mutatta be a császárnak, és ez alkalommal Kepler is fogadta Prágában.

A munka nemcsak a későbbi kétnyelvű szótáraknak lett a kiinduló pontja, hanem az enciklopédikus műveknek is. Életében még három kiadást ért meg. A 18. században Pápai Páriz Ferenc és Bod Péter is méltónak tartotta újra kiadni. Szenci Molnár szótára nemcsak a magyar szókincset gyűjtötte egybe, hanem földrajzi, történeti, mitológiai nevek, tudományos fogalmak magyarázatával is szolgált, és ezáltal enciklopédiaként is lehetett használni. Ezenkívül szólásmondásokat is tartalmazott, valamint szabályozta a helyesírást. A németországi perspektíva és környezet nyomaként egyes címszavak a külföldi olvasó informálásának célzatával fogalmazódtak meg. Szenci Molnár szótára kétszáz esztendőre a magyar szótáriradalom alapjává vált, görög része pedig egészen a múlt századig egyedülálló volt.

A Psalterium Ungaricum

1606-ban már a tudományos élet elismert alakjaként készíti el zsoltárfordításait, elnyerve Móric hesseni választófejedelem támogatását. Munkájáról így vall naplójában:

„Húsvét előtt a hatodik vasárnap [1606. márc. 9.]. A Zsoltárok könyvét elkezdtem a francia dallamokhoz igazítani. Május 24. Végeztem a 100. zsoltárral és megpihentem. [...] Szeptember 23. Befejeztem az egész

Zsoltároskönyvet, hála legyen érte az élő Istennek". Hét hónap alatt tehát elkészült az a munka, amely azóta is dacol az idő múlásával.

Teológiai gondolkodását is meghatározza az a szüntelen törekvés, hogy minden alkotásával – Isten dicsőségének szolgálata mellett – népének és egyházának szüntelen hasznára váljon. Habár a reformáció egyetemes szándéka volt az anyanyelvűség kialakítása (ld. Bibliafordítások stb.), és Szenci Molnár Albert nyugati nagy mestereinek e tekintetben reá gyakorolt hatása tagadhatatlan, mégis a Szentírásnak a nemzet szívéhez való közelhozása Károli Gáspár egész életet felölelő munkája után az ő érdeme. Erről tesz megható, erőteljes bizonytságot a Psalterium Ungaricum (A 150 zsoltár általa készített magyar fordítása) előljáró beszédében:

„Mióta tanulásnak kívánságától idegen országban élek és látás hallásnak okáért néha veszedelmekben is forgok, gyakran kérem azt az Ur Istentől, hogy az ő kegyelmes akaratyából avagy vigyen föl idein ez bűn szaporító világból az ő mennyei akadémiájába és bölcsességgel bővölködő paradicsomába; avagy ez földön életemet az Krisztusért szent Lelkével úgy vezérelje, hogy senkinek ne legyen botránkozására, hanem az hivek seregiben élhessek egyebeknek hasznokra és az ő felséges nevének dicséretire. Innet vagyon, hogy ez hires akadémiákban fő tanítók közt forogván, nem kapok ez világon gazdagító tudományokon, hanem olyanokat kívánok, mellyekkel legtöbbeknek használhassak az mi nyomorgó hazánkban”.

A Psalterium Ungaricum 1607-ben jelent meg nyomtatásban Herbornban.

A magyar zsoltárfordítás akkor már több évtizedes múltra tekintett vissza. Szenci elődei között találjuk Sztárai Mihályt, Baranya reformátorát és Szegedi Kis Istvánt is. Szenci útját készítette elő Károli bibliája is. Szenci ismerte az addig megjelent magyar zsoltárátköltéseket, de néhány kivételtől, pl. Balassiétól eltekintve azokat sem teológiai, sem esztétikai szempontból nem tartotta sikerültnek. Példaképének Clement Marot (1496–1544) és Theodore Beza (1519–1605) genfi kálvinisták francia zsoltárait tekintette, amelyeket Ambrosius Lobwasser (1515–1585) fordított németre. Szenci svájci utazásai során ismerkedett meg Marot-val és Bezával, hallotta énekelni a francia zsoltárokat,

„S még akkor megvillant lelkében a gondolat: mely jó volna a magyar protestáns egyházat megajándékozni e zsoltárokkal, mily más lenne az egyházi ének szerepe a templomban, ha a döcögős, parasztos verselésű énekek helyett a francia mintára írt, könnyű verselésű, változatos dallamú zsoltárok zendülnének fel Istennek házában” – írja Benedek Elek.

Tekintettel arra, hogy Szenci sokkal jobban ismerte a német nyelvet, így az 1607-ben megjelent Psalterium leginkább Lobwasser német fordításának

„vezető zsinórját” követi. Tudatában volt vállalkozása nehézségének, hogy a francia apró igék helyébe – mely a dallam természetes lüktetését adja – magyar igéket kell írnia. Munkája mégis csodálatosan sikerült, alig fél év alatt „magyar zubonköntöskébe öltöztette” a zsoltárokat. A fordítás során figyelembe vette az eredeti nyelv szövegét is.

Bár a szerzót nem költői szándék vezette, hanem mélyen hívő áhítat – amint maga írja: „mert nagyobb gondom volt az fundamentombéli igaz értelemnec fordítására, hogy nem az verseknec ékesgetésére” –; a fordító Szenci költői tehetsége folytán zsoltárfordításai valódi versek lettek, maga pedig modern értelemben vett műfordítónak bizonyult. Mindenek felett mély hit munkált benne, a hitnek ez az ereje röpítette sugárzó költői magasságokba. A 150 zsoltár mintegy 130 különféle versformában szólal meg. Ezt a teljesítményt Csokonaiig senki sem tudta elérni. Szenci zsoltáraitól minden kutató azt hangsúlyozza, hogy az eredetileg éneklésre szánt szövegek, olvasva vagy elmondva is, kitűnő versek. Buzgó hite arra ösztönözte, hogy népének legyen magyar zsoltára. Célja, a Szent Ige hűségese tolmácsolása, anyanyelvén.

Szenci Molnár további művei

A zsoltároskönyvvel egyidőben, 1607-ben Herbornban jelenik meg a Heidelbergi Káté alapján összeállított Kis Catechismus című műve.

1608-ban Hanauban jelenik meg az általa javított Károli Biblia, 1500 példányban.

Móric hesseni választófejedelem biztatására – aki jól beszélt magyarul – készíti el az első magyar nyelvtankönyvet, amely Grammatica Ungarica címen Hanauban jelent meg 1610-ben, és úttörő szerepet töltött be a magyar tudományosságban ezen a területén. Alaktan mellett már mondattant is tartalmaz nyelvtana, amely elsősorban azzal a célzattal készült, hogy idegenek számára lehetővé tegye a magyar nyelv elsajátítását. Szenci Molnár nyelvtana megalapozta a magyar nyelv tudományos kutatását, és kézikönyvként is hosszú időn át használták.

Szenci nagy tekintélyre tett szert a tudományos világban. Munkásságának otthon is nagy visszhangja támadt, és többen is próbálták hazatérésre bírni. Magyarországra csak 1612-ben látogatott el, miután 1611-ben feleségül vette Ferinari Kunigundát. Családjával rövid ideig telepedett le Szalonakon majd Rohoncon Batthyányi Ferenc főkapitány hívására. Később Komáromban működött prédikátorként. Német felesége azonban nem tudta megszokni az itteni életet, családját Sziléziába vitte. Szenci később Ambergben lett segédtanító, majd Oppenheimban kántor. Ebben az időben írta meg magyar imádságos könyvét.

1619-től Heidelbergben élt. 1622-ben itt élte át a harmincéves háború viszonyait. A császári csapatok a várost feldúlták, őt kirabolták és megkínozták. Életét mentve Hanauba menekült, hol két esztendőt töltött. Ebben az időben fordította le Bethlen Gábor megbízásából az Institutiot.

1624-ben Bethlen meghívására végleg hazatért Magyarországra. "Gábor fejedelem hazahív és igéri, hogy kegyelmesen gondoskodni fog rólam. Más hivatalt nem parancsol, mint hogy fordítással és könyvkiadással foglalkozzam és e célból íródeákokat fog adni. Erdélyben, Gyulafehérváron már megfelelő nyomda van a szükséges könyvek kinyomtatására" – írja 1624-ben.

Bethlen Gábor és Szenci találkozásában az erdélyi művelődéspolitikai nagy lehetősége csillant fel. Először 1615-ben találkozunk, de Szenci később is élénk figyelemmel kísérte a fejedelem politikáját. Németországban tudott a fehérvári iskola felállításáról, a fejedelmi könyvtárról, a külföldről meghívott jeles professzorokról.

Nem tudjuk pontosan, miért nem költözött egyenesen a fejedelmi székvárosba, de az életét jól ismerő kutatók úgy gondolják, hogy felesége rábeszélésének engedve rövid ideig erdélyi látogatást követően tért vissza Kassára.

Martin Opitz német protestáns költő és fordító ezt írja:

„...Kolozsvárott tartózkodik Molnár Albert, ez az igen művelt férfiú; Magyarország nagyobb hálával tartozik neki, mint bárki másnak, aki köztetek a széptudományokra adta a fejét. (1630. május 24.)“

Szenci Molnár Albert élete utolsó tíz évéről kevesebbet tudunk, mint az előző évtizedeiről, amikor húsz éven át naplót vezetett. Egy ideig Kassán élt, feltehetőleg tanárként, majd 1629-ben Bethlen Kolozsvárra rendelte. Művelődéspolitikai és diplomáciai kérdésekben vette igénybe szolgálatait. Bethlen halála után, élete utolsó kolozsvári éveiben eléggé elszigetelődött és elszegényedett, bár külföldi kollégái továbbra is számon tartották.

1634 januárjában Kolozsvárott halt meg egy pestisjárvány áldozataként.

Sorsa a magyar géniuszok sorsa... Egész életét végigkísérte az anyagi nyomor, de mindezekon felülemelkedett állhatatos mély hitével.

A gondtalan élet, a sajátjaitól méltán elvárt megbecsülés nem adatik meg a hűséges szolgáltnak ezen a földön. De ezeknek szól a mennyei Atya áldott szava: „Jól vagyon jó és hű szolgálom, kevesen voltak hű, sokra bízlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.” (Mt 25,21)

PÁSZTORI KUPÁN ISTVÁN GERGELY
lelkipásztor

Az Ige és a pénz

– Kísérlet egy megoldásra váró kérdés áttekintésére –

1. A kérdés felvetésének indoklása

Imre Lajos, hazai református egyházunk karizmatikus misszionáriusa 1934-ben megjelent könyvében arra figyelmeztet, hogy az egyház egyetlen földi dolga sem tárgyalható és kezelhető az Isten Igéjének figyelmen kívül hagyásával. E könyv – mely *Az Ige és a fegyelem* címet viseli – kínálta a figyelmeztetést jelen kérdésre nézve is, hogy gyülekezeteink anyagi-pénzügyi gondjairól és azok megoldásáról sem szabad és lehet beszélni Isten Igéjének mellőzésével. Ezt a gondolatot viszi tovább és teszi még átfogóbb érvényűvé Imre professzor 1940-ben megjelent ekleziasztikai munkájában. E munka figyelmeztetése: a lelkipásztornak tudakolnia kell, hogy mi Istennek a lelkipásztorra és az egyházra vonatkozó feladata, s azt az egyház jelen helyzetében hogyan kell elvégezni. – Úgy érezzük, hogy a közel hetven éve született professzori figyelmeztetés mára sem veszített érvényességéből; a harmadik évezredbe lépett egyház és szolgálói is lelki iránytűnek tekinthetik Imre Lajos gyakorlati teológiájának eme összegzését.

Mindenkor fennállott és fennáll az egyházban annak veszélye, hogy Isten Igéjét és annak figyelmeztetéseit "vasárnapi témának" tekintsék és azt a mindennapok szorításában élve mellőzhetőnek ítélik. Pedig látnunk kell, hogy a cél Isten reánk bízott Igéjének a hirdetése, hogy az az emberhez eljusson, és minden más – személyi és anyagi kérdés – csak eszköz e mennyei cél szolgálatában.

2. Teológiai alapvetés, eligazítás

Az Isten előtt álló ember Teremtőjéhez való viszonyát a megnyert földi-anyagi javak egy részének odakínálásával, feláldozásával igyekszik megpecsételni. A Szentírás bizonyossága szerint minden Istené –, a föld és annak teljessége; ebből ad részt teremtményének, aki háláját odaszánt áldozatával fejezi ki. Gondoljunk az özönvíz utáni Noé áldozatára. A Genézis megjegyzése, hogy Énós idejében kezdték segítségül hívni (qára = prédikálni is!) az Úr nevét, azt jelzi, hogy az Istennel való kapcsolat lényegében több, mint földi javak visszaajánlása az Isten számára – az mindenekelőtt: lelki kapcsolatfelvétel.

A pátriárkák – mint család- és nemzetségfők – maguk végzik anyagi javaik felajánlását az őket hordozó és oltalmazó Istennek. Ábrahám, a hit atyja kész akár odáig is elmenni, hogy egyszerűlöttjét viszi fel Mórija hegyére,

ha ezt Ura úgy kívánja. Ábrahám áldozati készsége jelzi, hogy nemcsak anyagi javai az Úréi, s nem csak a feleslegből kell Neki áldozni, hanem akár a legtöbbet és a legdrágábbat, saját gyermekét is!

A pusztai vándorlás során nyer konkrét földi formát, keretet az Istennel való kapcsolat a szent sátor felállításával, s az ahhoz rendelt főpap, papi rend és lévíták beiktatásával. Mindezek anyagi vonzatairól részletekbe menően rendelkezik Mózes öt könyve. A 2Móz. 30,13 szerint szegény és gazdag egyaránt fél siklust adjon az Úrnak a maga élete válságaként, azaz mai értékben kifejezve mintegy 8 gr ezüst értékének megfelelő összeget. Ezt minden 20 éven felüli izraelita meg kellett, hogy adja. Figyelmeztető és kirívó ellenpéldája ennek az általános érvényű adakozásnak az aranyborjúra elvesztegetett, önkéntes adományok felajánlása a 2Móz 32,1-6 szerint. Hol áll ehhez képest a Mózes által megkívánt fejenkénti fél sekel?

A kánaáni honfoglalás rendjén a szent sátor szolgálai, a Lévi nemzetség tagjai – papok és lévíták – nem kapnak részt a meghódított földből, csak 48 lévita várost, melyekben szerte az ország területén lakhatnak, azzal az indoklással, hogy az ő örökségük az Úr.

A bírák korának legelején a különböző kultuszhelyek papjai mellett olykor egy-egy család maga fogad papot, mint pl. Mika, aki előbb fiát teszi háza papjává, majd egy lévita váltja fel Mika fiát a családi oltár mellett. E magánjellegű kultusz fenntartása természetesen az illető családot terheli.

A nagyobb, törzsi kultuszhelyek papsága az ünnepekre felseregülő nép áldozataiból kap részt a megélhetésre. (1Sám. 1-3.). Ahol anyagiakról van szó, ott a visszaélés veszélye is fennáll. Gondoljunk a silói Éli főpap két fiára, Hofnira és Fineásra, akik anyagi-erkölcsi visszaéléseikkel botránkoztatják meg az áldozatokat felkínáló népet.

A királyság intézményének kialakulásával Dávid, de különösen Salamon idejében a kultusz Jeruzsálembe történt központosítása nyomán a vidéki papság szerepét, és így megélhetési lehetőségét veszti el, hisz áldozni ezek után már csak Jeruzsálemben lehet, és a mózesi sekel-adományt a központba kell befizetni. Emlékezzünk a templomadó beszédőire Kapernaumban, akik Péternek szegzik a kérdést, hogy Jézus miért nem fizeti meg a szent sekelt. Mt. 17,27 szerint Jézus eleget tesz a kérésnek, s a kifogott hal szájában talált státert, ezüst pénzt magáért és Péterért kifizetteti a templomadó begyűjtőinek.

Jézus korában főpapi kézbe került a kultusz körüli adományok és áldozati kereskedelem ügye, azt Annás családja tartotta kézben. Csak tíruszi pénzzel lehetett fizetni, s ezért volt szükség a templomudvaron működő pénzváltókra. Ebből jókora hasznot kaptak a templom előljárói, hogy megengedték a pénzváltást és az áldozati állatokkal való kereskedést a szentély körül.

A templom dologi szükségének, s magának a templom építésének kiadásait az uralkodó hordozta, s csak olykor-olykor, mint pl. a jósiási reform

idejét elindító nagy templomjavításkor kértek népi hozzájárulást a jeruzsálemi templom rendbetételére (Kr. e. 622). Figyelemre méltó megjegyzése a Szentírásnak, hogy nem kértek az építőktől bizonylatot a munkálatok anyagi kiadásairól, mert bíztak azok becsületességében. Ritka eset!

Összegezve: az Istennel való belső kapcsolattartás külső, emberi hozzájárulást is feltételez, de ez a hozzájárulás (1/2 sekel) töredéke Isten mérlegének serpenyőjében ahhoz a mennyei adományhoz képest, amelyet nekünk ad.

Az Újszövetség világába lépve át Jézus Krisztus és Pál apostol azonos elvet képvisel Isten ügyének földi finanszírozását tekintve. Jézus a tanítványok első kiküldésekor – Máté 10. sorai szerint – utasítja övéit, hogy se táskát, se pénzt ne vigyenek magukkal, mert az Ige szolgálíként azok kell hordozzák elemi szükségleteik terhét, akik közé küldetnek. El nem hanyagolható szempont, hogy ahol nem fogadják őket szeretettel és önkéntesen, onnan – lábuk porát is leverve – távozzanak. Pál ugyancsak azt tanítja munkatársainak, hogy az oltár körül forgolódnak az oltár javaiból kell, hogy részesüljenek, mint az egykoriak, bár – tudjuk – Pál apostol csak a filippbeliektől fogadott el támogatást, azt is csak hitük bizonyságaként, hiszen az apostol farizeusként és írástudóként kötelezően mesterséggel bírt, hogy magát fenntarthassa.

Csonka maradna az Istennel való kapcsolat anyagi vetületének bemutatása, ha elhallgatnánk a reászoruló Istentől az emberre rótt támogatását. A Szentírás egészén végigvonul a parancs, hogy az özvegyet, árvát, jövevényt támogatni, segíyezni kell. A végítéletben az Úr elsőként azt fogja számon kérni, hogy meglátogattuk-e a beteget, a foglyot, az éhezőt és nincstelent? Aki ezt elmulasztotta, az az Isten országában való részesedését mulasztotta el. Jakab apostol a Krisztusban való hit igaz bizonyságának tartja és istentiszteletnek minősíti, hogy meglátogattuk-e az özvegyeket és árvákat a maguk nyomorúsága idején. Pál a maga missziói útjai során nem feledkezik el arról, hogy az újonnan alapított keresztyén gyülekezetekben adományt gyűjtsön a jeruzsálemi anyagyülekezet számára, ahonnan a bizonyságok és a hit kiáradtak.

Összegezve: egymás terhét hordozzátok, és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét – mint olvassuk a Gal. 6,2-ben. Amint Isten a maga Fiában minden terhünket órára vetette, szükséges, hogy mi legalább töredékét vállaljuk át a másokénak, személyi és gyülekezeti szinten egyaránt. A gyakorlati keresztyén élet Alfája és Omegája e tehervállalás.

3. Rövid történeti visszapillantás

Az Anyaszentegyház két évezredes történelmét végiglapozva, beágyazottan ezernyi adatot találunk, melyek az egyházi életvitel anyagi-finan-

ciális vonatkozásait tárják eléink. Gyanítható azonban, hogy mind ezideig nem készült olyan monografikus munka, amelyik az Ige és a pénz sokrétű viszonyát átfogó módon mutatta volna be az egyház története folyamán. Így most mi is csak ún. típus-helyzeteket villantunk fel az egyház máig tartó történetéből, hogy azok – mintegy adalékként – támogassanak minket a továbbiakban.

Az őskeresztény, majd az ó-katolikus egyház 313-ig terjedő élete az evangéliumi szegénység útjait járja, hogy 313 után – helyet kapva a világi hatalom oldalán – az egyház nagy kísértéséről beszéljünk, amikor feladva egyedül Urához való szent kötöttségét, a világi hatalommal jegyzi el magát és nyer részt a világ gazdagságából. A földi javak birtoklásának eme lehetősége elfakítja a célt, az Istennek való engedelmességet, és olykor-olykor az eszközt, a megszerezhető anyagi javakat tekinti célnak. Bár mindig ott az egyház életében azoknak a vékony rétege, akik az Ige és a pénz egymáshoz való viszonyát nem torzítták el.

A keresztes hadjáratok azzal a magasztos célkitűzéssel indulnak, hogy a Szentföldet a nyugati kereszténységnek szerezzék vissza, de majdnem minden esetben az anyagi haszon bújik meg a cél mögött. Gondoljunk a nyugati lovagok alapította Latin Császárságra a 13. század elején, a Bizánci Birodalom kebelében.

A reneszánsz pápák kora egyenesen vezet a reformáció térhódításához, hogy a 16. század Európájában a búcsúcédulák uralmát Isten Igéjének érvényesítése váltsa fel. A földrajzi felfedezéseket tekintve – bár azokat a misszióval karöltve folytatták – az Evangélium iránti felelősség ez esetekben is alulmaradt a felfedezett kontinensek nemesérc- és fűszer-javainak kirablása mögött.

Ugyancsak szomorú párhuzamosság fedezhető fel az újkor, az ipari forradalom nyereségvágya és az emberbaráti-karitatív egyházi törekvések között. Ki tudná mérlegre tenni és megítélni, hogy mennyi kárt okozott az első és mennyit törlesztett ebből az utóbbi, az egyház szeretetszolgálat, tevőleges igehirdetése?

4. A jelenkori helyzet szorításában

Közmegegyezés alapján jelen dolgozat esetében tekintsük jelenkornak a második világháború végétől a mai napig terjedő időszakot. Témánkra nézve – akárcsak a magunk egyházát tekintve – már gazdag számadat áll rendelkezésünkre, hogy éles képet rajzolhassunk az Ige és a pénz eddig feszegetett kapcsolatáról. De talán ez esetben elegendő, ha kerülve az adathalmazt, az idősebb nemzedék emlékezetét is segítségül kérve, magunk is felidézzük azokat a gazdasági-társadalmi-demográfiai mutatókat, melyeknek előnyét-hátrányát egyházunk is hordozhatta, és hordozza a jelenben is.

Az 1945 utáni gazdaság lesüllyedés és az egyház ellen tudatosan folytatott ideológiai harc és lejáratás közepette is Isten titokzatos módon megőrizte egyházunkat, s benne a gyülekezetet, hogy – bár a hét szűk esztendő terhét hordozva – Isten Igéje vigasztalja, vezesse és oltalmazza azokat, akik nem pártoltak el nyomorúságaikban, vagy nem fordítottak hátat Isten ügyének – esetleges váratlan karrierjük folytán. Egyházvidékenkénti változatossággal, de népünk egyházunkat anyagi lehetőségeinek arányában fenntartotta. Sok esetben jól szolgált volna, ha lelkipásztoraink értettek volna a sátorponyva-készítéshez – hogy a páli életpéldát idézzük.

Az ötvenes évek második felére érkezett oda egyházunk, hogy megmaradt templomait, esetleg parókiális épületeit tataroztassa, ha tehetette a gyülekezet erejéből, vagy végszükségben más gyülekezetektől csordogáló támogatásból. Ez az időszak az önfenntartás próbaidejének számított. A teológiai intézeten kívül más intézménye nem is volt egyházunknak, ma már nem tudnánk megmondani, hogy lett volna-e ezek fenntartásához anyagi tehetőség, még ha a hitbeli készség meg is volt.

Tehát a szolgálat fele élt az egyházban – az igeszolgálat, (értsd: a lelkipásztori munka) –, de az egyház karitatív szárnya hiányzott.

Anyagiak tekintetében a lazítás nagyjából a hatvanas évek után állt be, legalábbis a tehetősebb közösségek számára. Ennek nyoma a megújított templomok, egy-egy új parókiális épület, és ha valahol hazai egyházunkban egy-egy új templom épült, az még a hetvenes évek táján is ritkaságszámba ment. Még mindig fennállott a lelkipásztorok javadalmazásának gondja, legalábbis a közepes és kis létszámú gyülekezetek esetében. Hány igehirdető tengette életét, nevelte családját szerény javadalmából és hordozta a kisnyugdíjból adódó gondok súlyát.

Vízválasztónak tűnt 1989, amikor egy csapásra nyílt történelmi lehetőség arra, hogy az egyház életvitele a régi örökséget véve alapul – újítsa meg szolgálatát, hitét és reménységét. Az ekkor beköszöntött változások a szolgálat szabadságát hozták el gyülekezeteink számára, s a megújulást támogatták a nyugati államok és egyházak pénzbeli és természetbeni segítyei is. Időí távlatra van szükségünk ahhoz, s lehet, hogy ezzel majd csak gyermekeink s unokáink fognak rendelkezni, hogy e korszakváltás áldásait s gondjait helyesen mérjük fel. A beérkezett sokirányú segítségből, híveink kezdeti lelkesedéséből épültek új templomaink, parókiáink, gyülekezeti termeink, oszthattunk pénzbeli, de elsősorban természetbeni támogatást szegényeknek, időseknek, létesülhettek – bár korlátozott számban – karitatív intézmények, jöhettek létre bizonyos anyagi hasznot jelentő egyházi vállalkozások.

Az ezredváltás azonban arra ébresztett rá, hogy azért gondjaink is vannak, némelyek megszűntek, hogy helyükbe másokkal kelljen szembeszelnünk.

A legszembetűnőbbeket említem csupán:

a. A demográfiai hullámvölgy, amit mélypontnak is nevezhetünk. Ennek a fájó jelenségnek több összetevője is van. A születések nagy fokú csökkenése, a munkanélküliségből adódó kivándorlás (anyaországba vagy még messzebbre), a negyven év feletti nemzedék mellőzése a cégek és vállalkozók részéről, a külföldi betelepült vállalatok profitéhsége – mind azok közé az okok közé számítanak, amelyek az egyház demográfiai-anyagi ellehetetlenülésének forrásai.

b. A társadalom szabadpiaccá vált az egyházak, vallások, szektacsoportosulások számára; az számít immár nyerőnek, amelyik a vallásos megélhetőség mezején többet kínál külföldi kapcsolataira támaszkodva. Az Evangélium tűnik vesztesnek a pénzzel szemben.

5. Előretékinés, útkeresés

A fogyasztói társadalom hozzánk is beköszöntött korszakának kétes csillogása és nyomasztó következményei egyaránt kérdésekkel lepik meg hazai világunkat –, így gyülekezeteink tagjait is. Mind gyakrabban fogalmazódik meg a kérdés bennünk: Hogyan tovább? Legyen meg az oltár mellett szolgáló igehirdető javadalma, és legyenek meg az egyházközség havonta esedékes kiadásai is. S ha mindezekre a kiadásokra meg is van a fedezet, hol van a tevételes igeszolgálat, a karitatív munka anyagiakat is megkívánó fedezete?

Ezeknek a dolgoknak az ismeretében és szorításában talán már nem is szabad csodálkoznunk, ha a lelkipásztor anyagbeszerzővé, adminisztrátorrá, menedzserre vedlik át a hét hat napjára, s csak lopva tud időt szakítani az egy igazán szükséges dolog számára, vagyis hogy vasárnap igehirdetővé váljék.

Konrád Kutarszki, Budapesten élő lengyel költő a közelmúltban vallotta magáról: „Az ember nem mindig lehet költő, csak néha.” Mintha az egyház igehirdetőin is beteljesedni látszanék e fenti megállapítás: Nem lehetünk lelkipásztorok, csak néha! Pedig az volna a mennyei mérték, ha minden munkánkban Isten mértéke szerint lelkipásztoroknak bizonyulhatnánk.

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelkipásztor

Atyai örökség

Partiumi református otthonaink ezreiben találjuk a Református falinaptárt. Ünnepeket, névnapokat követünk nyomon a minden esztendőben változó, népies motívumokkal keretezett fali díszben, közepén valamely templomunk metszetével.

Nyolcvankét éves, de illem és rend szerint ifj. Radványi Károly, aki atyjának örökébe lépett a nyomdászat és a művészet legtöbbünk számára ismeretlen világában. Református sajtónk munkatársi közösségében leginkább Karcsi apónak szólítjuk. Szakmai és emberi tekintélye iránti rejtelmes tiszteletet takar e megszólítás.

– Ötven esztendeje éppen, hogy naptáraink műves kivitelezése, nyomtatása egyetlen névhez kapcsolódik: Radványi Károlyéhoz.

– 1957. január 22-én édesapám temetésén a búcsúztató beszédet Buthi Sándor püspök tartotta, aki felém fordulva a következőket mondta: Károly, az édesapád szorgos kezéből kihullott vésőt vedd fel és folytasd tovább az ő munkáját alázattal. Én a könnyeim között csak rábólintani tudtam.

A tipográfia iránti elkötelezettségem családi hagyományokban gyökerezik. Az elmúlt 50 év alatt készült kalendáriumok, fali naptárak és füzet naptárak illusztrálásához több mint 188 templom és úrasztali kehely rajzait metszettem ólomba, vagy fába, szem előtt tartva az azonnali felismerés szabályait. Díszítéseknél mindig a magyar népművészet elemeit használtam fel, nem szolgain másolva, hanem a célnak megfelelően módosítva. A szép varrottas terítők, párnák írásos motívumai ihlették munkámat, bár az egyszerű rajz nem tudja visszaadni az eredeti varrottas szépségét.

1994-ben nagy kitüntetésben volt részem, megkaptam a Pro Partium-díjat. Az Ércnél maradandóbb című egyházkerületi kiadvány 19. oldalán a következőképpen méltatta mun-

kasságomat Tőkés László püspök és Szilágyi Aladár főgondnok: „Egyházi sajtónk e századi történetében folyamatos jelenlétével írta be nevét a Radványi család.(...) Radványi Károly 1925. március 3-án született. Apja örökébe lépve, az állami nyomda munkatársaként folyamatosan vállalta az egyház naptárnyira zsugorodott kiadványainak a grafikai kivitelezését. Ólommetszetekbe örökítette egyházkerületünk templomait, évszázados kazetták mintáit, vagy gyűlekezeteink értékes kegszereit.

Egyházi sajtónk felélesztésének idején megifjodott alkotóerővel vállalta el a Harangszó grafikai szerkesztését, verses füzetek és kalendáriumok illusztrálását, valamint más egyházi kiadványok művészi kivitelezését.

Református Anyaszentegyházunkban Misztótfalusi Kis Miklós és Szenczi Kertész Ábrahám kései örököseként megbecsült hely illeti meg Radványi Károly művészetét.”

– *Fél évszázadnyi munkásságod elevenjével kezdted az emlékezést, de nem kerülhetjük ki a kérdést, honnan ered e szépnek tudása?*

– Édesapámtól lestem el a metszést, de a váradi Képzőművészeti Iskolába is jártam négy évet. Balogh István festőművész növendéke voltam. Édesapám alapította ezt az iskolát.

– *A kommunizmus évtizedeiben is minden évben téged bíztak meg a falinaptárak készítésével. Érdekes lenne körberakni a falon őket. Aztán jött a '89-es forradalom...*

– Igen, éppen Karácsony előtt, már nyomásra készen állt az 1990 évi naptár. Napok alatt kicseréltük a szöveget, egy imádságot tettünk be. Hamarosan megkerestek a frissen induló Harangszótól. Farkas Antal, Gavrucza Tibor szerkesztették eleinte és igényt tartottak a segítségemre. Mint egy kis családban, úgy dolgoztunk ebben a szerkesztőségben az elmúlt másfél évtizedben. Szívesen vállaltam, szerettem ide járni.

– *Vaskos gyűjteményedet forgatva, látszik, hogy nemcsak a Naptárral és a Harangszóval foglalkoztál.*

– Hát persze. Itt vannak a fametszetek, melyeket Tőkés püspök úr számára készítettem, és ünnepi köszöntőként küldte őket. Szépre sikerült munkáim ezek.

– *Látom, ex libris metszeteid is sorakoznak szép számmal.*

– Barátok, jeles ismerősök számára készültek. Sok munkám és sok örömöm van bennük, emberi kapcsolatokat véstem beléjük. De nagy elismerés számomra, hogy részt vehettem ex libris kiállításokon Lipcsében, Brassóban, Sepsiszentgyörgyön, Belényesben, Bukarestben pedig második helyezést értem el.

– *Bibliáinkban, énekeskönyveinkben szebbnél-szebb népi motívumos, Igével ellátott bibliajelzőkben gyönyörködhetünk.*

– Azok édesapám munkái, a nyomdából való kitiltás után próbálkozott velük, nagy sikerrel.

– *Az utóbbi években a korábbi nyomdatechnikát felváltotta a számítógépes szedés, tördelés, nyomtatás. Hogyan élted meg ezt a „fejlődést”?*

– Tudomásul kell venni, hogy változik a technika. De a nyomdászat szabályai nem változhatnak olyan könnyen. Jó ízlésre, nyomdászetikára ezután is szükség lesz.

– *A nyolcvankét esztendőös ifj. Radványi Károly mit üzenne a mai nemzedéknek?*

– Azt javaslom a mai fiataloknak, ragaszkodjanak múltunk értékeihez. Számtalan irányzat, áramlat sodorja ma az embereket, a modern jelszóval rengeteg ízléstelen, giccses portéka kerül otthonainkba.

Én hívő ember vagyok... A hit pedig sok erőt ad. Kár, hogy a mi népünk elveszti istenes kötődését a szabados világban.

Lejegyezte: BERECKZI ANDRÁS

A halhatatlan Wass Albert

Magyar nemzeti irodalmunkat felbecsülhetetlen irodalmi értékekkel gazdagította. Nem véletlen, hogy 2005-ben Magyarországon a Nagy Könyv közvélemény-kutatás az író három regényét is a legnépszerűbb olvasmányok közé sorolta az olvasók szavazatai alapján. Wass Albert életútja célba érkezett.

Erdély ősi magyar földje sok történelmi kincset adott és sok fénylő csillagot, akik nemzetünk legkiválóbb fiai – művészek, tudósok és politikusok –, híres történelmi családok leszármazottai. Sokat közülük idegen földre sodort a történelem vihara, s velük együtt köddé vált az erdélyi arisztokrácia is, és az ősi családi kastélyokat, könyvtárakat és történelmi irattárakat a föld színéről is eltörölték. Mindezek ellenére, Erdély mostoha sorsú társadalmi rétege betöltötte hivatását: történelmi felelősséggel és hűséggel szolgálta a nemzet felemelkedését.

Ez Wass Albertre is igaz. Egy olyan erdélyi főnemesi család sarja, melynek múltja közel 900 évre tekint vissza. A családi irattár szerint Szent László királytól nyerték a nemesi címet és birtokaikat. Az író 1908. január 8-án született az erdélyi Mezőségen, Kolozsvár szomszédságában, Válaszúton, gróf Wass Endre és Bánffy Ilona gyermekeként. A nemesi kúria, ahol élt, már nem létezik. Megtalálhatjuk viszont azt a tájat, amely őt megihlette, mely műveinek szereplőjévé emelkedett – az ott élő emberekkel együtt.

Szülei hamar szétbomló házassága, apja katonás szigorúsága, mostoha anyjának hűvös szeretete, az édesanyához kötődés hiánya magányos gyermekké formálták. A befelé forduló, érzékeny lelkű ifjú ember a szépséget áhította a természetben, erdőkön-mezőkön és a vadászatokon. Nagypapa volt számára az erkölcsi példakép, aki hitelesen testesítette meg a családi értékrendet: az igazsághoz és becsülethez ragaszkodó, népéért munkálkodó magyar nemesember eszményét.

Iskolai tanulmányait a kolozsvári Farkas utcai Református Kollégiumban végezte, Közép-Európai humánus műveltségben, ahol hitében és erkölcsiségében is megerősödött. 1926-ban érettségizett, majd Magyarországon, a Debreceni Gazdasági Akadémián folytatta tanulmányait. Friss diplomával a kezében később európai egyetemeken folytatta a megmérettetést. Előtte,

mint román hadköteles, egy évet katonai szolgálatban töltött Bukarestben, a romániai hadsereg tisztjeként. Ösztöndíjas éveit a németországi Hohenheim-i egyetemen és Párizsban a Sorbonne-on töltötte, ahol erdészeti és kertészeti szaktudását tökéletesítette. Tanulmányai befejezése után visszatért a szülői és nagyszülői birtokra, és rátermettségét azzal bizonyította, hogy az otthoni gazdaságot fellendítette, körúton vett részt, előadásokat tartott és cikkeket írt a mezőgazdasági átszervezés és modernizálás lehetőségeiről. Végső célja az volt, hogy a pénzügyi válságot legyőzve, lehetősége legyen az erdélyi magyar kultúra támogatására.

Wass Albert korán eljegyezte magát az irodalommal: 1927-ben és 1928-ban két verseskötettel jelentkezett. (*Virágtemetés és Fenyő a hegytetőn*). Sikert mégis első regénye, a *Farkasverem* hozott, mely 1934-ben Kolozsváron, az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában jelent meg. A könyv bepillantást nyújt az erdélyi arisztokrácia életébe, főhőseit saját rokonságáról mintázta.

1935-ben megnősült. Felesége, Siemers Éva erdélyi magyar anya és hamburgi német apa gyermeke, aki Czegei és Szentegyedi Wass Ilona grófnő és Edmund Siemers építő-vállalkozó, a hamburgi egyetem alapítójának lánya, aki sok időt töltött a Mezőségen. Házasságukból hat fiúgyermek született, közülük egy kisgyermekkorában meghalt. Az ígéretesnek indult házasság törekeny bárkája ketté törik a második világháború után. Az író öt fia a mai napig ápolja és terjeszti Wass Albert örökségét: Vid (1936), Huba (1941), Miklós (1943), Géza (1944), Endre (1950.)

Megjelenő műveinek sorát a Csaba című regényével folytatta, amely a trianoni békeszerződéssel Erdélyre zuhanó tragédiákkal ismerteti meg az olvasót. Az író üzenete: az egyedüli túlélési lehetőség csupán a szívós helytállás. Az 1940-es évek termékenynek bizonyultak: *A Jönnek*, *A titokzatos őzbak*, *Mire a fák megnőnek*, *A kastély árnyékában*, *a Vérben és viharban* és *Egyedül a világ ellen* című művei egymás után sorakoznak. Minden regény történelmi ihletésű, a szülőföldhöz kapcsolódó hűség és felelősség hatja át. Nem idealista, éles kritikával illeti az elhibázott lépéseket, melyek többek között Trianon tragédiájához vezettek. A regények végső kicsengése mindig az Erdélyben való megmaradás és a népek békés együttélése melletti hitvallás.

Az író szívében a hazaszeretet és a népek megbékélésének őszinte vágya egyaránt megfér. Legszebb regénye, *A funtineli boszorkány* is ezt bizonyítja. Ennek ellenére, az ellenséges politikai érdekek feláldozták Wass Albertet a gyűlölet oltárán. Az íróban ellenségképet véltek felfedezni a korabeli történelmi visszasságok őszinte feltárása miatt.

Wass Albert irodalmi megítélése nem szűkülökodik babérokban: az Erdélyi Helikon 1938-ban, az Erdélyi Irodalmi Társaság 1939-ben tagjává választotta. Az „erdélyi szépprózáírót” (Babits), a helikoni írónemzedék fiatal képviselőjét 1940-ben munkássága elismeréseként Baumgarten-díjjal tüntették ki, majd 1941-ben Klebelsberg-díjjal jutalmazták. 1942-ben a Kisfaludy Társaság tagjává választották, 1944-ben Zrínyi irodalmi díjjal jutal-

mazták és tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának. Az író a Kolozsvári Egyetem, az alma mater, díszdoktorává avatta ugyanebben az évben.

1943-ban Wass Albert életútja egészen más irányba vezetett. A frontra került – Ukrajnába, a keleti frontra zászlósként. Az író Katonai Zsoldkönyve sok mindent elárul: az író tartalékos zászlóssá nevezték ki, majd a keleti fronton I. és II. osztályú német vaskereszttel tüntetik ki 1943-ban. 1944-ben kormányzói dicsérő elismerést kapott hadi szalagon a kardokkal és 1945-ben Érdemrend lovagkeresztet. Ugyanakkor, 1945. január 1-jén hadnaggyá léptették elő (Zsoldkönyv 31. oldal). Erdélyt elhagyva Magyarországon harcolt, az utolsó pillanatig küzdött az előnyomuló orosz csapatok ellen. 1944 végén Dálnoki Veres Lajos altábornagytól leszerelését kérte. Az altábornagy, az író félve, nem járult hozzá a leszereléshez. Így Wass Albert 1945 húsvétján katonai alakulatával Sopronnál hagyta el az országot. 1945 novemberében Regensburg-ban szerelt le.

A németországi évek, a bujdosás évei nem törték meg, folytatta írói tevékenységét: Adjátok vissza a hegyeim, Tavak könyve, Erdők könyve, Tizenhárom almafa, Elvész a nyom, Az Antikrisztus és a pásztorok, Ember az országút szélén, valamint A funtineli boszorkány, s mivel néhány művét több nyelvre lefordították – az író világhírnévre tett szert.

Wass Albert számára új fejezet kezdődött 1951-ben: életútja Amerikába vezetett, ahol nagyobb szabadságot, demokratikus intézményes rendet remélt, és ebben nem is csalódott. Írói pályája felvirágoztatásában második felesége, Elizabeth támogatása jelentős. Családja nevelésén kívül egyetemi katedrán is megállta helyét: a Floridai Egyetem tanára volt 1957–1970 között Gainesville-ben. Az amerikai magyar emigráció körében népszerű és megbecsült íróként működött, mivel megalapította az Amerikai Magyar Szépmíves Céhet, valamint kiadóját, a Danubian Press-t. Ennek segítségével 62 kiadványt jelentetett meg. Legjelentősebbek: Valaki tévedett, Magukra hagytak, Kard és kasza, Átoksori kísértetek, Te és a világ, Elvásik a veres csillag, Hagyaték. Néhány angol nyelven írt regény szaporítja műveinek sorát. A regényeken kívül folyóiratok kiadásával is próbálta népszerűsíteni a román elnyomás miatt szenvedő Erdély népét.

Wass Albert életének utolsó felvonását sötét képekkel lehet ecsetelni. Elizabeth halála után nem látta többé sikeresnek a könyvkiadást. Megbízott ügynöke becsapta, a magyar kormány elutasító magatartása megalázó volt. Családja a fizikai távolság miatt nem tudta az öregség és betegség terhét számára megkönnyíteni. Egy sötét pillanat hatására életének önkezüleg vetett véget. 1998. február 17-én hagyta itt a halandó világot, mely számára oly sok küzdelmet hozott, de melyben küldetését betöltötte. Astor Park Floridában temették, ahol hamvai egy részét elhelyezték, a többi Erdély földjében nyugszik.

Az író a halhatatlanságba költözött. Emléke nem halványul, sőt nőttön nő: könyvei, színházi művek, emlékprogramok, szobrok, emlékparkok jelzik:

az olvasók szívében él és hat munkássága. Magyar nemzeti irodalmunkat felbecsülhetetlen irodalmi értékekkel gazdagította. Nem véletlen, hogy 2005-ben Magyarországon a Nagy Könyv közvélemény-kutatás az író három regényét is a legnépszerűbb olvasmányok közé sorolta az olvasók szavazatai alapján. Wass Albert életútja célba érkezett.

Wass Albert könyvtár Miamiban

Észak-Amerika legdélibb végvárában, Miamiban található a Wass Albert könyvtár. A Lukácsi lelkipásztor házaspár közel egy évtizedig gyűjtögette az anyagot – ami mára ötezer könyvet jelent, faltól falig érnek a könyvespolcok. Az állomány nagy része szépirodalom, de bőven vannak történelmi könyvek is. Vannak ritka, sőt egyedi kiadványok is, melyeket az emigrációban nyomtattak ki és ami a magyarországi könyvtárakban nem található meg. Több mint ötven könyv található a nagy író, Wass Albert műveiből, ebből húsz felett van azoknak a száma, amelyeket az író életében adtak ki, s melyeket ő maga adott ki.

A könyvtár 1998. november 1. óta viseli nagy írónk nevét. Halála után nyolc hónappal irodalmi emlékezőt tartott a helyi közösség Wass Albertről. Itt volt a család részéről Wass Géza, az író fia és felesége Zsuzsa, valamint vendégük, Simó József Budapestről, aki elsőként kutatott Wass Albert hátrahagyott kézírataiban a család megbízásából. Méltó volt a könyvtárat Czegei Wass Albertről elnevezni, hiszen őt személyes kapcsolat fűzte ehhez a közösséghez. Az író a közép-floridai Astorból néhány alkalommal ellátogatott Miamiba is. A találkozásokról írásos feljegyzés található az egyházi évkönyvekben és jegyzőkönyvekben. A kapcsolat hatását az élő szemtanúk emlékezésén is lemérhetjük: még ma is eleven a találkozások emléke! Az emlékezők szerint Wass Albert nemcsak hazafias beszédekert mondott, de kézírataiból olvasott fel, s a megírt történetek nagyon megfogták a hallgatókat. Sokan fel is iratkoztak, hogy patrónusok legyenek az Amerikai Magyar Szépmíves Céh megalakulásában. Az itt látható fényképek a találkozások emlékét idézik. Az egyik fényképen a lelkipásztorral, Szőke Istvánnal fog kezét az író, a másik képen a templomban látható felesége, Elizabeth asszony mellett. A templom előtt készült fényképen

A Wass család címere

Wass Albertet az akkori vezetőség társasága fogja közre, valamint Kisjókai Erzsébet írónővel együtt is látható az író egy képen.

Sajnos, aki a későbbiek folyamán érkezett, az lemaradt a személyes találkozásról. Így történt ez a Lukácsi lelkipásztor házaspárral is. 1996-ban levélben meghívták az író egy történelmi ünnepségre, hogy jöjjön el újra Miami-ba. Levelükre válaszolt – melyet ma is őriznek –, de idős korára és betegségére hivatkozva akkoriban már nem vállalt közéleti szereplést. Volt két balesete is, melyek súlyosan megviselték. Küldött egy fényképet, mely 1998. január 8-án – az író 90. születésnapján – készült, mely itt is látható. Ezen már a megfáradtság jelei mutatkoznak, de az író tekintete derűs, tiszta és megnyerő.

A búcsúvétel egy tavaszi vasárnapon volt, 1998 február 22-én. Magyar és angol nyelven volt Igeszolgálat és megemlékezés. A magyar nyelvű temetési szolgálatot a lakelandi nyugdíjas református püspök, főtiszteletű dr. Király Zoltán tartotta. Wass Albert a lakelandi magyar református egyház tagja volt. A család nevében Wass Huba angolul emlékezett vissza szívhez szólóan a „Papi életútjáról“, és beszélt a családjára hagyott szellemi örökségről. A legidősebb Wass fiú, Vid egy erdélyi kitüntetést vett át a család nevében, mely egy nappal az író halála után érkezett. Szintén ő szavalta el magyarul édesapja versét, a Láthatatlan Lobogót. Az unokák közül a legidősebb a „nadzs-pápi“ életének egy megrendítő történetét mondta el, amelyet ők mindig szívesen hallgattak újra és újra. Ez a történet arról a csodáról szólt, mikor a II. világháború poklában Wass Albert a rábízott csapattesttel megmenekült a biztos halálból. Körül voltak zárva minden oldalon. Egyik felől az orosz partizánok közeledtek, a másik oldalon a német alakulatok gyűrűje vette őket körül. Nem volt kiút sem előre, sem hátra. Akkor az író megpillantott egy őzet a mocsaras erdő szélén. Arra gondolt: ha ez a vad biztonságosan közlekedik a mocsárban, akkor ott járható út lehet az emberek számára is. Elindult tehát csapatával együtt az őz nyomában a lápos területre és így mindnyájan megmenekültek.

Wass Albert mindvégig hű Erdélyi maradt, bár élete felét emigrációban töltötte. Mint magánember, egy életen át a mély, őszinte emberi kapcsolatok építésére törekedett. Nem véletlen, hogy családjá számára az író legnagyobb öröksége a megbízhatóság, a becsületesség és a hűség, hiszen ennek élő példáját kapták tőle. Ezt a szent elkötelezettséget őrzi és képviseli a Czegei Wass Alapítvány, melyet az író fiai hoztak létre – Erdélyi alapítványok támogatására és fenntartására. Aki megismeri Wass Albert életművét, az róla csak tisztelettel tud beszélni. Életéről is és haláláról is. És boldog lehet mindenki, aki átérzi, hogy számára Wass Albert életműve él és hat. A műveiben talált szellemi értékek ma is olyan üzeneteket hordoznak, melyek soha el nem avulnak. „Tolla et lege“ – vedd és olvasd: a mienk az író élő hagyatéka!

LUKÁCSI ÉVA Miami lelkipásztor összeállítása

Aki Wasst olvas, egy kicsivel jobb magyar lesz

Beszélgetés Takaró Mihály irodalomtörténésszel

– *Tabudöntögető írónak számít Wass Albert?*

– Nem, művészetének lényege nem a tabudöntögetés. Sokkal inkább abban korszakalkotó, hogy a valódi nemzeti sorskérdésekkel foglalkozik, identitás-gyökerzetet teremt abban, aki olvassa őt. Minden művében finom egyensúlyrendszert teremt. Nála nincsenek jó, illetve rossz népek, csak jó és rossz emberek vannak. Műveiben soha nem semleges, de mindig elfogulatlan. Szépirodalmi alkotásait egyáltalán nem jellemzi a politizáltság – épp az ellenkezője az igaz.

– *Egyáltalán, hogyan talált Wass Albertre?*

– Apám könyvtárában ott volt a Farkasverem, a Csaba és több más Wass Albert könyv az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában. Alig húszévesen már olvastam ezeket a köteteket. 1990 után pedig, amikor már az 1945 után írt könyveihez is hozzá lehetett jutni, egyre intenzívebben és tudatosabban foglalkoztam az életművével. Egyértelmű volt, hogy a század kiemelkedően jelentős prózaírójával állok szemben, ezért hozzáfogtam életművének szakmai értékeléséhez.

Wass Albert egyik dédunokájával

– *Tanítja Wass Albertet. Ön viszont ilyen szempontból tabudöntögetőnek számít...*

– Ez teljesen így van. Sajnos, ma is számos, magát irodalmárnak nevező szakember bújik a sommás ítéletalkotás leple mögé. Ez azért van, mert ők is tudják, hogy Wass nagy író. Egyrészt a Jókai-Kemény-Mikszáth-Herczeg által képviselt magyar szépprózai vonal folytatója, másrészt a magyar regény legnagyobb újítója.

– *Több könyvet és tanulmányt írt Wass Albert életéről, munkásságáról. Van még valami, amit nem mondtak el, nem írtak le róla? Az utóbbi időben az olvasóközönség érdeklődése nem lankadt iránta?*

– A Wass-kutatás még szinte a legelején tart. A Wass-archívumok igen nagy számú, kiadatlan anyagot tartalmaznak. Több, mint fél tucat drámája, számos elbeszélése, és a teljes levelezése kiadásra vár. De lírája is tartogat még újdonságokat. Talán a legizgalmasabb kérdés azon műveinek sorsát érinti, melyeket hazaküldött Amerikából és amelyek erdélyi lapokban álnéven jelentek meg. Ezek összegyűjtése is megkezdődött, számos szenzációs írása vár még arra, hogy Wass neve alatt jelenjen meg végre! A titok nyitját levelezése adta meg számomra.

– *Miben egyedi Wass Albert írásművészete a magyar irodalomban? Mi az, amit „csak ő tud“?*

– Abban egyedi, hogy sajátos szintézist teremt a magyarországi és a transzilvánista próza között. Ilyen regény a Csaba. De abban is egyedi, hogy tudatosan épít be lírai és kisprózai műfajokat regényeibe. Prózája általában is erősen lírizált. Ő alkotja meg az első tisztán parabolaregényt a magyar irodalomban az 1947-es Rézkígyó című művével. Prózájának sajátosságairól több kitűnő tanulmány is megjelent már Jászó Anna és Berta Zoltán tollából.

– *Sok fiatal – elsősorban balliberális kötődésű – író, újságíró bírálja, leszólja, pocskondiázza Wass Albert műveit. Ön szerint mi vezeti őket?*

– Akik Wasst támadják, leggyakrabban politikai, irodalompolitikai érdekből teszik. Még nem olvastam egyetlen valódi, szakmai kritikát írásművészetéről. Az ok a zsigeri gyűlöletben, elutasításban rejlik. Jellemző, hogy kritikusai még sosem mertek szakmai vitára kiállni Wass művészetével kapcsolatban... Talán azért, mert igen kevés érvük lenne.

– *Vannak azonban olyan fiatalok is, akik Wass művei nyomán kezdenek el érdeklődni Erdély, az elszakított magyarok iránt. Ők az Ön tanítványai...*

– Igen, ez így van. Számos tanítványom fordult Erdély felé Wass műveinek olvastán, még többen vannak, akik egyre alaposabban meg akarják ismerni az ottani magyarság életét, világlátását, kultúráját. Aki Wasst olvas, egy kicsit jobb magyar lesz.

– *Milyen érzés egy pesti fiatalnak találkozni Wass Alberttel, aki műveiben egy számára ismeretlen világba kalauzolja?*

– Elementáris! Számukra ez a világ teljesen ismeretlen, tudatosan eltakart, ám végtelenül vonzó. Az ember önmagára ismerésének heurisztikus örömeivel találkoznak e műveken keresztül. Érzelmek szakadnak fel bennük, értékekre ismernek rá, s az erdélyi kérdés valós gyökereit, okait ismerik meg e regények által.

– *Egyik tanulmányában megállapítja, hogy nemcsak a Nyugat írói csoportja alkotott nagyot a 20. századi magyar irodalomban, hanem van egy*

másik vonulata is az erdélyi magyar irodalomnak: Herczeg Ferenc vagy Wass Albert, aki Erdélyben és Magyarországon egyaránt közölt. Ez a vonulat is legalább annyira értékes, mint a Nyugat nemzedéke. Mit gondol, az irodalmi kánon mikorra küzdi le az íróval szembeni ellenérzéseit és lesz végre jelen Wass Albert is az iskolai olvasó- és irodalomkönyvekben?

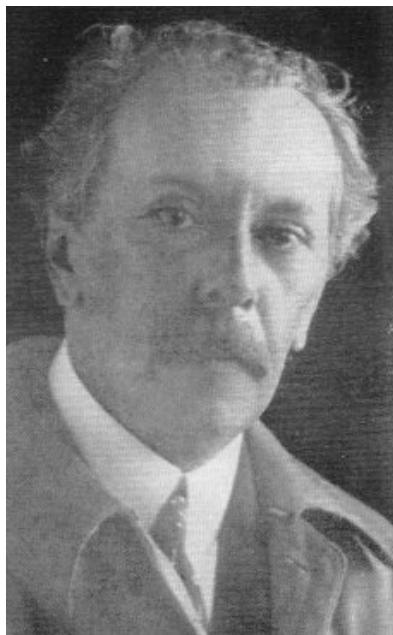
– A mai magyar irodalomtörténelem legsúlyosabb problémájához értünk. A jelenlegi hivatalos irodalmi kánon ugyanis tudatosan torzított és csonka. Különösen igaz ez a két világháború közti irodalmunkra! A mai tankönyvek úgy mutatják be ezt a korszakot, mintha csupán a Nyugat írói léteztek volna akkor, csak ők alkottak volna maradandó irodalmi értékeket. Ez súlyos tévedés. 1920 után a magyar irodalom hárompólusúvá vált. A Nyugat és a írói mellett önálló vonulatot jelentett az Új Idők és a hozzá tartozó konzervatív nemzeti irodalom – Herczeg Ferenc vezetésével –, a harmadik, teljesen önálló pólust pedig a kényszerből (TRIANON) önállóvá vált erdélyi irodalom jelentette. Ez annyira így van, hogy például a történelmi regény vonatkozásában a hangsúly az erdélyi irodalomra tevődik át. A mai egyetemisták még csak nem is hallottak a középiskolában arról, hogy létezett az úgynevezett transzilvánista irodalom. Teljesen ismeretlen előttük a transzilvánista kiáltvány, a Kiáltó Szó! A példákat sokáig tudnám sorolni.

– *Miben látja a megoldást?*

– Szakítani kell a marxista, posztmarxista, teljesen elavult irodalompolitikai gondolkodással, mely megpróbálta (próbálja) száműzni az irodalmi kánonból mindazokat az írókat, akik ebben a korban a valódi nemzeti sorskérdésekhez nemzeti-patrióta szemmel közelítettek, keresztény világnézeti alapokon. Nem kultúrpolitikát, hanem kultúrát kell közvetíteni végre! S ebben a kultúráközvetítésben a 20. századot szinte teljesen átívelő életművű Wass Albertnek kiemelt helye van. Az idő minden kétséget kizáróan Wassnak dolgozik. Kritikusai elhallgatnak majd, életművét milliók ismerik meg Magyarországon. Nem kerülhető el tehát Wass beemelése az irodalmi kánonba, mert a víz szalad, de a kő marad, a kő marad...

Lejegyezte: FÁBIÁN TIBOR

135 éve született Bánffy Miklós

Gróf Bánffy Miklós politikus, író

A főúr, Gróf Bánffy Miklós – írói álnévén Kisbán – Erdély egyik legősibb és leg-gazdagabb arisztokrata családjából származik. A Bánffyak építették Erdély leg-szebb palotáit és kertjeit, s a család adta több ízben is Erdély kormányzóját.

Isten áldotta tehetségét csak kevesek becsülték a maga rangján. A nagynemesség lekicsinylően csak „művésznek“, a polgárok pökhendien csak „Grófnak“ nevezték.

Mozgalmas, és zömében kedvére való életet élt. 1873. december 30-án született Kolozsváron, és 1950. június 6-án halt meg Budapesten. E két évszám közé zárt időben szerzett zenét, gazdálkodott, politizált a legmagasabb szinten; kormánybiztosa volt a budapesti Nemzeti Színháznak és az Operának, kiváló rajz- és festőtehetség volt, színházat rendezett, díszletet és kosztümöket tervezett, a biliárdhoz s a kártyához nála jobban kevesen értettek, de

igazi szenvedélye az irodalom volt. Bármilyen feladata mellett, ehhez soha nem maradt hűtlen. Ő az egyik legtermékenyebb erdélyi író.

Amikor 1906-ban előadják első drámáját, a Naplegendát – ez idő tájt Kolozsvár főispánja –, Ady üdvözli elsőként a művet és szerzőjét. Később erről így vall: „...örömmel írhattam meg azt is, mennyivel különb, fogékonyabb, kultúráltabb a jó magyar mágna s a pökhendi szolgabíró-fajnál.“

Bánffy három évvel a Naplegenda megjelenése után nyeri el főfelügyelői kinevezését a Nemzeti Színház és az Operaház élére. Mindkét intézményt megreformálja, „a két öreg, nehéz léptű színházat“ a modern felfogás irányába vezeti. 1913-at írunk, amikor kezébe kerül A fából faragott királyfi librettója, később kiderül, hogy Bartók ezt már meg is zenésítette. A mű ősbemutatóját tervezi, nem is sejtve, hogy mekkora ellenállásba ütközik. Senki nem vállalja a zenekar vezetését, a művészek sorra mondják le a darabban való fellépésüket, a zenekar tagjai is zúgolódnak, a legbecsmérlebb jelzőkkel illetik Bartók muzsikáját. Végül Itáliából hozat karmestert, újszerű jelmez- és díszletterveit maga készíti, s a darabot sikerre viszi.

E csaták közepette, 1913-ban írja meg legemlékezetesebb darabját, A nagyúr című színművet, s még ebben az évben be is mutatják a Nemzetiben.

A népvándorlás korában játszódó mű fő alakja Attila. A Nyugat a legnagyobb elismeréssel ír róla. Egy későbbi kolozsvári bemutató után Kós Károly így nyilatkozik róla: „A nagyúr Katona József óta máig a legmonumentálisabb és legtökéletesebb történelmi magyar dráma.“

Horthy uralomra jutása után, 1922-ben és '23-ban Magyarország külügyminisztere. Az ő diplomáciai érdeme, hogy kiharcolja: döntsön népszavazás a Trianonban Ausztriának ítélt Sopron hovatartozásáról. Az eredmény ismert. Egy genfi konferencián karikatúrát készít Buharinról, a Szovjet külügyminiszterről. A „modellnek“ megtetszik az alkotás és mások tetszését is elnyeri. Kora legnagyobb politikusairól készít karikatúrát, amelyek kötetbe foglalva világsikert aratnak.

1926-ban, miután a főurak szemében kegyvesztett lett, a művész-mágus hazatér Erdélybe, bonchidai birtokára. Még a román állampolgárságot is elveszi. Első ténykedéseként Kemény János író-gróffal megszervezi az erdélyi írók marosvécsi csoportosulását és főszerkesztője az Erdélyi Helikonnak. Erdélyi történet címmel regénytrilógiát ír. Ennek harmadik, Darabokra szaggattatol című, 1940-ben megjelent kötetében prófétaként megjövendöli Erdély és Magyarország négy év múlva bekövetkező tragikus sorsát.

A háború alatt a németek – hadikórház céljára – lefoglalják bonchidai kastélyát, majd elvonulásuk előtt, 1944-ben felgyújtják s porig ég, kedvenc ménesét pedig elhajtják.

Ekkor még van némi tekintélye. Közbenjárására Kolozsvár megmenekül a lerombolástól, a pusztulástól. A kommunista hatalom minden vagyonától megfosztja, írói munkásságát támadják, olyan kevés nyugdíjat kap, hogy választania kell – ahogy naplójában írja – „az éhhalás és az öngyilkosság között“. Budapesten élő feleségéhez, Várady Arankához utazna, de annyi pénze sincs, hogy vonatjegyet váltson, hitelbe viszik el a vasutasok.

„Rongyosan, lefogyva, reszkető lábakkal érkezett Budapestre“ – emlékezik felesége. Hajnal Imre klinikáján ápolják a hetvenhét éves gróft, de annyira legyengült, hogy életét már nem tudják megmenteni.

Halála után huszonöt évvel holttestét kihantolják, elhamvasztják, és Kolozsvárra szállítják. A Házsongárd legdíszesebb parcellájában, a Bánffy család kriptájába temetik el újra.

PAIZS TIBOR

Virág-ballada

*Szil-Tarcsán az őszi erdőn hét nagy erős kondás
vacsorázott s velük együtt Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.*

*Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste:
Falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul...?*

*...Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek.
Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba*

*fektetik Virág Andrást az erdei kondások.
– A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások.
Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel*

*Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobolyóból
nagyot ittak... nyolc ember egy fadongájú tóból.
Azután meg rádudáltak. Máskor úgyis csak bút láttak.*

*Kivált Eső-Virág András, kinek fél kenyere
se volt soha... s mint a pusztá, pusztá a tenyere.
Abba borult ő csak, hogyha pihenni a vágó elfogta.*

*Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst –
pedig barnára fogta már az idő meg a füst.
Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.*

*S volt egy aranyszín tolla is. Mérhetetlenségből
szállt az a toll... úgy szedte fel fütyölve a rétről.
Fütyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.*

*Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett.
– Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet.
S szegény... egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket.*

*Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt
kinn Szil-Tarcsán és dudáltak, és az idő haladt.
Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.*

*A húrokon egy hős ország támadt fel dalolva,
– a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik: leszúrják, vagy agyonlövik.*

*Hát mért játszik sokkal szebben, s más búron a bolond.
– Testét majd a disznófertő belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a húr pengését s elővette mind a kését.*

*Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok,
bosszús, irigy, erdőnyövé, nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak – volt.*

*Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját, de az széjjelpattant;
oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.*

*A tolla meg elszállott, el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb: – átka ne legyen a vérnek!*

*Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta –
s ha tavasz jön: nagy nyáját a pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövődre tej lesz és méz őbelőle.*

*Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól, s így lett Virág András
televényföldje a fának, s ágya száz új ibolyának.*

TÖRTÉNELMI FEJEZETEK

1918: a trianoni tragédia prológusa

Kilencven év elteltével is nehéz megérteni, s még nehezebb elfogadni azt a tragikus fordulatot, amely 1918-ban a magyarság életében, sorsában végbe ment. Lehet elemezni az akkori nemzetközi helyzetet, a korabeli Magyarország társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai viszonyait, a világháború hatását, következményeit és még sok belső és külső tényezőt, de nem lehet soha belenyugodni mindabba, ami népünkkel, nemzetünkkel, országunkkal történt. Egyedüli gyógyír a feledés lenne(?). Sokan hiszik és hirdetik ezt, de önmagunknak ártunk, ha elfogadjuk, magunkévá tesszük ez a nézetet. A múltat nem lehet „végképp eltörölni, de nem is szabad“. Szükségünk van ismeretére, a belőle adódó tanulságokra, hogy ezeket felhasználva építsük, formáljuk jövőnket, elkerülve mindazokat a hibákat, melyeket eleink vétettek.

Az 1918-as év, az első világháború utolsó esztendeje még a központi hatalmak (Németország, Ausztria-Magyarország) némi előnyével indult. Február 18-án megindítják támadásukat Szovjet-Oroszország ellen, miután Trockij elutasította a béke aláírását. Március 3-án aláírják a breszt-litovszki békét Németország és szövetségesei és Szovjet-Oroszország között. Március 21–április 4. – a németek 65 hadosztállyal, 7000 ágyúval indítanak támadást az angol-francia front áttörésére. Május 7-én különbékét kötnek Romániával, június 15–18-a az osztrák-magyar hadsereg nagy offenzívába kezd az olaszok ellen Piavénál. E látszólagos sikerek nem bizonyultak tartósnak, és már 1918 nyarán bebizonyosodott, hogy az Antant az Amerikai Egyesült Államok csatlakozásával legyőzhetetlen erővé lett. Már 1918 júliusában valamennyi hadszíntéren ellenállásba ment át. Az antant-erők előbb a francia fronton törik át a német vonalakat (augusztus 18-án) majd az olasz és a bolgár fronton (szeptember 12–25). 1918. szeptember 26-án az Antant szövetség általános offenzívát kezdett, s akkor már csak idő kérdése volt a központi hatalmak teljes veresége. A vereség, majd az összeomlás sem csupán az erőviszonyok megváltozásával magyarázható, és ez különösen igaz Ausztria-Magyarországra.

A soknemzetiségű birodalomban csak a két szövetséges nemzet tagjai rendelkeztek széleskörű jogokkal, a többi nemzetiség az önrendelkezési jogra hivatkozva ki akart szakadni a Monarchiából. A helyzetet súlyosbította a szociális kérdések megoldatlansága, a társadalmi feszültségek kiéleződése. A hosszantartó háború kimerítette az ország erőtartalékait, a hadiipar túlzott és erőltetett fejlesztése a többi iparágat, sőt az egész gazdaságot a csőd szélére sodorta. Egyre kevésbé tudták biztosítani a had-

sereg és a civil lakosság ellátását, miközben egyesek hatalmas vagytonokat harácsoltak össze kihasználva a háborús konjunktúrát. A monarchia hadvezetésebe és szervezésébe is sok hiba csúszott. Conrad kitűnő hadvezér volt, de alárendeltjei – kicsinyes érdekek miatt – hibákat követtek el a végrehajtásban, sőt egyes utasításait megtagadták. Conrad nem volt magyar, ezért a monarchia legnagyobb katonanyagát, a magyar csapatokat aránytalanul magas véráldozatokkal értékesítette. A tábornoki kar és a vezérkar összetételében a magyarok törpe kisebbséget alkottak, s a magyar katonanyagot mértéktelenül vették igénybe. Legtöbbször kevés volt a tüzéség a gyalogság támogatásához, így a támadó feladatokat csak nagy erőpazarlással tudták megoldani. A harcvonalon álló hadak hiányos élelmezése sorvasztotta a harci szellemet, a hiányos lőszerellátás a támadószellemet senyvesztette.

A német nagy vezérkar 1918 március közepén átvette az irányítást, de az események katasztrofális gyorsaságú torlódását már nem tudta megakadályozni. Románia és Ausztria felfokozott igényeit akkor már nemzetközi szerződések biztosították. A pittsburgi szerződés a cseheket és a szlovákokat autonómia ígéretével célközösségbe állította. A piavei támadás összeomlása június 21-én, a német visszavonulás a nyugati fronton augusztus 18-án és a szövetséges antant-csapatok általános offenzívája szeptember 26-án nyilvánvalóvá tették, hogy a központi hatalmak a háborút elvesztették.

Ifjú Andrássy Gyula ekkor lett Ausztria-Magyarország külügyminisztere, aki apjának 39 évvel korábbi művét bontotta le a német szövetség megszakításával. De békejavaslatával elkésett. Galícia Lengyelországhoz, a horvátok, szlovének, bosnyákok Szerbiához csatlakoztak. Csehország önállósult és a Felvidék szlovákjaival készült egyesülni, az erdélyi románok az elszakadás kinyilvánítására készültek.

Károlyi Mihály felosztja birtokai egy részét

Míg a magyar miniszterelnöki szék körül tehetetlen alkudozások folytak, addig Károlyi Mihály ellenkormányja, a Nemzeti Tanács, az elégedetlen és kimerült tömegek hangulatára támaszkodva magához ragadta a kezdeményezést, majd október 30–31-én a hatalmat is. Az államrendőrségtől kezdve minden polgári és egyházi szervezet csatlakozik a Nemzeti Tanácshoz. Az uralkodó október 31-én Károlyi Mihályt miniszterelnökké nevezi ki. A katonai összeomlás gróf Károlyi Mihályt sodorta Magyarország kormányrúdjához. A német orientációval szemben tanúsított ötéves küzdelme, a választójogi kérdésben elfoglalt álláspontja, valamint a parlamenttől távoltartott nacionalista vezérekkel fennálló kapcsolata a rendszerváltozásban egyedül őt predesztinálta az államügyek irányítására. Az eredetileg konzervatív beállítottságú Károlyit hiúsága hajtott a politikai baloldal felé, mert csak így látott lehetőséget arra, hogy felvehesse a politikai harcot az irigylet és gyűlölet, szellemileg és erkölcsileg fölötte álló Tisza Istvánnal. A szó szoros értelmében minden áron, a nemzet pusztulása árán is Tisza fölé akart kerülni.

Gróf Károlyi Mihály

Pethő Sándor nagyon találóan így jellemezte: „A történelem ritkán talál akkora méretű aránytalanságot képesség és ambíció, hivatottság és feladat között, mint amelyet Károlyi Mihálynál kénytelen megállapítani... Az ő bűne az, hogy hazájának és nemzetének legválságosabb időszakában igényelte és verekedte ki a vezérséget, olyan történelmi feladatot, amelyre szellemi és erkölcsi gyarlóságai egyenesen diszkvalifikálták.“

Az 1918. október 30–31-i eseményt a történészek többsége őszirozsás forradalomnak, vagy politikai demokratikus forradalomnak nevezi, pedig a katonai összeomlást, s az ország belső rendjének felforgatását, a katonai rangfokozatok eltörlését, az őszirozsza viselését nem lehet annak nevezni. Ez az esemény egyike a történelem azon dicstelen epizódjainak, amelyek csak romboltak, de nem alkottak. Nem változtatta meg az állam hatalmi szerkezetét. Esedékes volt egy nagy nemzeti forradalom, de hiányzott akkor egy nemzettudattal rendelkező erős polgári osztály. A magyar parasztok is szervezetlenül álltak. A szocialista szakszervezetek képviseltek ugyan bizonyos hatalmi erőt, de vezetőinek politikai iskolázatlansága lehetetlenné tette, hogy az ölükbe hullott hatalmat a szükséges reformok megvalósításá-

ra használják. Nem volt egy népszerű magyar hadvezér, aki a hazaözlő magyar csapatok megfelelő részét tekintélyével megszervezze s biztosítsa az ország védelmét és a reformok megvalósulását. Volt helyette egy katonát látni nem akaró, züllött hadügyminiszter, Linder, és nemsokára megjelentek Budapesten a Szovjetországban kiképzett kommunista agitátorok, élükön Kun Bélával, azzal a feladattal, hogy kirobbantsák a szocialista forradalmat és ezzel tehermentesítsék a Szovjetországra nehezedő katonai nyomást.

Az „őszirózsás forradalom“ győzelme Károlynak nemcsak az áhított hatalmat hozta meg, de ezzel egy időben megszabadult gyűlölt ellenfelétől, Tisza Istvántól is, akit a hazug propagandával megsédített katonák egy kis csoportja saját villájában, hozzátartozói szeme láttára galádul meggyilkolt a forradalomnak nevezett felfordulás idején.

Tisza István november 2-i temetésére Károlyi képmutató módon koszorút küldött a következő felirattal: „Legnagyobb politikai ellenfelemnek emberi kiengesztelésül“.

Tisza István temetése jelképesen a történelmi Magyarország temetését is jelentette...

Károlyit 1918 november elején felmentették az uralkodónak (IV. Károly) tett eskü alól, s még azon a napon népkormánynak nyilvánította kormányát. November 3-án Victor Weber Ausztria-Magyarország nevében, Páduában aláírta a fegyverszünetet, ami tulajdonképpen feltétel nélküli kapituláció volt. A fegyverszünet kötelezte a monarchiát a megszállt területek kiürítésére, de nem határozott meg demarkációs vonalat. Az osztrák-magyar hadsereg még aznap letette a fegyvert, a szembenálló olaszok viszont csak egy nappal később szüntették meg akciójukat, s ezalatt az egy nap alatt az osztrák-magyar hadifoglyok száma 80 ezerről 300 ezerre nőtt. A hadsereg teljes széthullása, felbomlása mégis csak ezután teljesedett ki.

1918. november 7-én Károlyi Belgrádba ment, ahol a francia Franchet d'Espèrey tábornok nyomására aláírta az ún. belgrádi fegyverszüneti szerződést, amelyet később katonai konvenciónak neveztek, s a fegyverletétel mellett demarkációs vonalakat is kijelöltek.

Két nappal később II. Vilmos német császár lemondott trónjáról, Németországban is forradalom tört ki, újabb két nap múltával, november 11-én Németország is aláírja a fegyverszünetet, ami gyakorlatilag az első világháború lezárását jelentette. Ugyanezen a napon I. Károly osztrák császár és magyar király manifesztumban jelentette be, hogy visszavonul a kormányzástól (de távolról sem mondott le).

1918. november 13-án Linder Béla, a Károlyi kormány hadügyminisztere aláírta az akkor már katonai konvenciónak nevezett, s Károlyi által még november 7-én szignált belgrádi egyezményt, amely demarkációs vonalat jelölt ki, nemcsak délen Szerbia felől, hanem Magyarország és Erdély között is, s így lehetővé tette az antant-csapatoknak Magyarország

stratégiai pontjainak indoklás nélküli megszállását. A konvenció csak hat gyalogos és két lovashadosztály fenntartását engedélyezte Magyarországnak. Így valóra vált Lindernek november 2-án megfogalmazott kívánsága, amikor is kijelentette: „Nem kell hadsereg többé! Nem akarok több katonát látni!” (Egyébként Linder korábban a magyarellenos Ferenc Ferdinánd bizalmasa volt, a háborúban súlyosan megsebesült, majd megszökött, alkoholista lett és katonatiszt létére a pacifizmust tartotta az emberiséget megváltó eszmének).

Amíg a magyar hadsereg szinte teljesen felszámolódott, azalatt a szerbek már a demarkációs vonalnál jártak, a csehek meg november 11-én behatoltak Magyarország északi s északkeleti részére, s a románok is megkezdtek előnyomulásukat a demarkációs vonal felé.

A történelmi Magyarország területén élő románok képviselőjére még 1918. október 31-én, Budapesten megalakult a Román Nemzeti Tanács, amely kezdettől fogva jelentős engedményeket ért el a Károlyi-kormánytól. Majd Aradra tette át székhelyét és november 8-án ultimátumban követelte a magyar kormánytól, hogy a közrend, személy- és vagyonbiztonság céljából adja át neki a teljes kormányzati hatalmat – hivatkozva a nemzetiségi jogok és az önrendelkezés biztosításának szükségességére.

1918. november 13-án, Aradon magas szintű tárgyalásra került sor az időközben Nagyszebenben megalakult erdélyi román kormányzat – Consiliul Dirigent – és a Jászi Oszkár nemzetiségi miniszter és Apáthy István, az Erdélyi Nemzeti Tanács elnöke által vezetett magyar kormányküldöttség között. Az estig tartó alkudozásban Jászi hiába ajánlotta fel a kormányzati hatalom átengedését és a teljes szuverenitást az erdélyi románoknak, azok kitartottak elszakadási törekvéseik mellett, így a tárgyalás eredménytelenül zárult.

November 20-án a Román Nemzeti Tanács kiáltvánnyal fordult a világ népeihez, melyben a „barbár magyar kormány bűnös cselekedetei” ellen tiltakozva az egész világ segítségét kéri, hogy a román nemzet a testi-lelki válságból, az ősei földjén elszenvedett erőszakos magyarosítástól megszabaduljon és „ősei földjén önmaga intézkedjen”, ahol „kész minden népnek teljes nemzeti szolgálatot biztosítani.”

A magyar kormány 1918. november 29-én az antant-misszió vezetőjéhez, Vix ezredeshez küldött levelében közölte, hogy „egyetért Erdély több pontjának antant-megszállásával, de a nemzetiségi béke fenntartása érdekében ezt csak a nemzetiségi törekvésekben közvetlenül nem érintett angol, francia, olasz és amerikai katonák érkezése esetén tudja elfogadni”. A francia hadvezetőség – Berthelot tábornok – engedélyezte a románoknak a belgrádi egyezmény felrúgását, s még ezen a napon román királyi csapatok léptek Erdély területére (Gyergyótólgyesnél).

1918. december 1-én a népszavazás helyettesítésére összehívott gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondta Erdély egyesülését

Romániával. December 14-én a román vezérkari főnök táviratban parancsolta meg csapatainak a Belgrádban pontosan megszabott demarkációs vonal átlépését – vagyis az egyezmény megszegését –, s egész Erdély elfoglalását.

Az önkéntesekből alakult Székely Hadosztály egyedül szállt szembe néhol a román hadsereggel. A kevés magyar haderő válságát az ún. katonatanácsok tovább mélyítették. A hadseregben teljesen megszűnt a katonai fegyelem, a tisztí tekintély. Ez történt többek között Nagyváradon is, ahogy azt a korabeli újságok is megírták. Kratochwil Károly ezredes, a 20. honvédhadosztály 39. dandárjának parancsnoka, amelyhez a 3. debreceni és a 4. váradi ezred tartozott, alakulatait ötvenegy hónapi távollét után teljes felszereléssel, rohamsisakban, gépfegyvereivel hozta Nagyváradra 1918. november 17-én, ahol a püspök, a főispán, a polgármester és a nemzeti tanácsok vezetői fogadták, s katonazene mellett foglalta el állomáshelyét a nagyváradi kaszárnyában, majd leszerelték őket! A csapatok nagy része így valószínűleg meg a visszavonulást, viszont hazatérve a nemzeti és katonatanácsok leszerelték őket. Agitátorok lepték el a legénységet, arra biztatva őket, tagadják meg az engedelmességet, tegyék le a fegyvert, menjenek haza.

1918 december elején a nagyváradi gyalogezred új parancsnoka, Gombos Zoltán alezredes jelentést küldött a hadügyminiszterhez a később bevonultak viselkedéséről. Ebből idézünk: „Ha például a közkatona új nadrágot akar, azt mondja tisztjének »Hallja! Mikor ad már más nadrágot?« Erre egy bajtársa közbeszól: »Hajítsd a pofájához!« A tiszt kérdésére, hogy ki használ ilyen hangot, az illető kiáll és fenyegető hangon jelentkezik: »Én mondtam, most új rend van, most másképpen beszélünk!«

Az alezredes jelentéséből a továbbiakban megtudjuk, hogy azok ellen a tisztek ellen, akik megpróbálták némi rendet és fegyelmet tartani, a katonatanácsok rögtön felléptek, például az ötödik század parancsnokát ezért távolították el. A legénység csak étkezéskor és zsoldosztáskor tartózkodott a kaszárnyában, nem teljesített helyőrségi szolgálatot, őrséget, nem voltak hajlandók dolgozni, polgári munkaerő végezte a takarítást, konyhai munkát. A katonák politikai gyűlésekre jártak, loptak, minden mozdíthatót eladtak a kaszárnyából, lövöldöztek, tivornyáztak.

Ez volt „a szabadság szép új rendje“, és a becsületes, jó szándékú, igaz emberek döbbenetén figyelték, hogy milyen mélyre süllyedtek a megtévesztett, félrevezetett tömegek. Azt hitték, azt remélték, hogy mindez nem tarthat sokáig, innen csak felfelé vezethet kiút. Sajnos, nem így történt, még csak ezután következett az igazi szenvedés, az igazi pokol: 1919-ben a tanácsköztársaságnak nevezett 133 napos kommunista rémuralom, és 1920-ban a trianoni trauma következett be, melynek következményeit ma is szenvedjük...

Tabutémák, avagy a másik fél érzékenysége

A nemzetiségi kérdés kétségtelenül a legkényesebb téma a magyar–román kapcsolatokban, de a tények elhallgatásával, tabutémákká nyilvánításával, a másik fél érzékenységére való egyoldalú hivatkozással soha sem juthatunk el a mindkét fél számára elfogadható megoldáshoz.

„Érdekvédelmi“ szervezetünk jelenlegi vezetői mintha nem ismernék ezt az igazságot és legtöbbször így cselekednek. Elhatárolódnak azoktól, akik nyíltan felvetik sérelmeiket, megfogalmazzák jogos igényeiket. Radikálisnak bélyegzik őket, szerintük ezek a személyek a két nép közötti béke és egyetértés megbontására törekednek.

Száz évvel ezelőtt egészen másképpen vélekedtek és cselekedtek azok, akik a nemzetiségi mozgalom irányítói voltak. Igaz, azóta gyökeres fordulat történt: a szerepek felcserélődtek.

Mindezt egy száz évvel ezelőtti történet hiteles felidézésével szeretnénk igazolni.

Az 1900-as évek elején a partiumi és erdélyi románság szellemi vezetőinek jogegyenlőségért folytatott harca felerősödött, a Román Nemzeti Párt megpróbált minél több mandátumot szerezni a magyar országgyűlésben. Az akkori magyar miniszterelnök, Tisza István is a magyar–román összefogást hirdette, felismerve a két nép egymásrautaltságát. Viszont nem fogadta el a területi autonómiára vágyakozó románoknak azt a követelését, hogy a megyehatárokat az etnikai elv alapján változtassák meg. Ennek ellenére belement a választókerületeknek a románság érdekeit szem előtt tartó átalakításába, elismerte a közigazgatás területén a román nyelvhasználat igényét és egy egész sor apróbb követelést is elfogadott.

Az 1905-ös választáskor a változtatások következtében az akkori magyarországi románok 40 választókerületben állítottak saját jelöltet, de csak nyolc képviselőt sikerült bejuttatniuk a magyar országgyűlésbe.

1906-ban újabb választásokat tartottak, amikor is a román jelöltek 18 választókerületben győztek. Ekkor váltak közismertté a magyar politizáló közvélemény előtt olyan személyiségek, akik később meghatározó alakjai lettek a román nemzeti mozgalomnak, sőt később a megszületett Nagyrománia politikai életének is. A jogász Iuliu Maniu, az orvosi földbirtokos Alexandru Vaida, Vasile Goldiș, Ștefan Ciceu Pop, Aurel Vlad és mások. Ők a magyar or-

Vajda Sándor
(Kós Károly linóleum
metszete 1922-ből)

szággyűlésben a román nemzeti sérelmek mellett időnként a parasztság érdekeiben is külön szót emeltek. Pozitív követeléseket is tartalmazó szónoklataikkal azonban nem emelkedhettek a kor képviselőházának átlaga fölé, sőt Alexandru Vaida (aki felvette a Voevod nevet is) olcsó parlamenti heccelődésektől sem riadt vissza. Őt kortársai pragmatikus, machiavellista modern jelenségnek látták, aki a legváltozatosabb módszerekkel és eszközökkel küzdött nemzete érdekeiért. 1907 februárjában Vaida a magyar parlamentben dinasztiahű és a magyar szeparatizmust bíráló beszédet mondott, ami után Ferenc Ferdinánd titokban bár, – de személyesen is fogadta őt. A trónörökös fel akarta számolni a dualista rendszert és visszaállítani a birodalmi centralizációt, s ehhez felhasználta a helyzetükkel elégedetlen magyarországi nemzetiségeket. Vaida ehhez felkínálta a segítséget, s rendszeresen beszámolót küldött a magyarországi állapotokról Dacus, majd Fidus néven egyenesen a főhercegnek. Ez a kapcsolat igen felbátorította Vaidát, s így ő lett a román frakció legharcosabb tagja.

Egyik képviselőházi beszédében többek között ezeket mondta: „Én román eredetű bocskoros családból való román vagyok, de úgy hozták a viszonyok magukkal, hogy felmenő ágban van bennem néhány csepp abból a Gyárfás vérből, amelyből sok-sok vér folyik a Bánffyak ereiben. Íme itt vagyok én, mint élő felkiáltójel, és tagadása annak a «törd le» elvnek, amelyet Bánffy Dezső vall. [Bánffy Dezső 1895-től 1899-ig volt magyar miniszterelnök, aki számos liberális szellemű törvényt kezdeményezett, de kíméletlen erőszakossággal lépett fel a nemzetiségi és szociális megmozdulások ellen. Az ő anyja Gyárfás lány volt.] Az ő megyéjéből vagyok, a Gyárfásokat nem tagadhatom meg, és bizony román ember vagyok, románul neveltem gyermekeimet, és el vagyok tökéelve, hogy nemzetem jólétéért, előrehaladásáért küzdeni fogok utolsó leheletemig.“

A nemzetért folytatott harcra jó alkalom adódott 1907 tavaszán, amikor gróf Apponyi Albert közoktatásügyi miniszter beterjesztette az 1907. évi XXVII. Törvénycíkket: a lex Apponyi néven ismertté vált új iskolatörvényt. Az új törvény előírta a tanítók fizetésemelését 1000–1200 koronára, s ezt a rendelkezést kiterjesztette a felekezeti iskolákra is. Mivel a falusi iskolák – köztük a román tannyelvűeknek is – fenntartói az egyházak voltak nagy többségükben, és nem volt megfelelő anyagi fedezetük a fizetésemeléshez, el kellett fogadják az államsegélyt. Az állam viszont feltételhez kötötte a segélyt: „kifogástalan hazafias állampolgári nevelést“ kellett adniuk, amit részben a magyar nyelv és irodalom, valamint alkotmány fokozott tanításával kellett biztosítaniuk. A kormány ezzel akarta megváltoztatni azt a helyzetet, hogy az ország lakóinak 40%-a nem tudott magyarul. A törvény köztisztviselőknek minősítette a tanítókat, s ha a fizetésükhöz legalább 200 koronával járult hozzá az állam, akkor a kinevezésükbe is beleszólhatott. Még nagyobb konfliktus származott abból az előírásból, mely szerint: ahol a magyar tanulók létszáma elérte a 20%-ot, azok számára biztosítani kellett a

magyar nyelvű tanítást, viszont ahol a tanulók fele magyar volt, ott a tanítás nyelve is magyar kellett legyen. Mindezeket kiegészítették olyan külsőségek előírásával, hogy az iskolára fel kell írni a magyar elnevezését, ünnepekkor ki kell tűzni a magyar lobogót, a formanyomtatványok magyar nyelven is kell tartalmazzák a megnevezéseket, a tantermekben magyar történelmi tablókat kell elhelyezni.

Ezek a „szigorú” előírások kiváltották a nemzetiségi képviselők heves tiltakozását. A román képviselők vezérszónoka Vaida-Voevod volt, aki 1907. április 8-án hosszan fejtette ki a törvénytervezettel szembeni ellenvéleményét. Szerinte: „Ezzel a törvénnyel államosítják a román iskolákat, de továbbra is az egyháznak kell azokat fenntartania. A románokat mélyen sérti ez a törvény, amely a magyar nyelv megtanulását erőszakolja. Erőszakkal nem lehet egy nyelvet megtanítani, de ha meg is tanulják, hamar el is felejtik, mert kivel beszélnek magyarul, ha kikerülnek az iskolából? A szolgabíróval, aki megalázza, s a csendőrrel, aki megfenyíti őket.” A továbbiakban a törvénytervezet egyes előírásáról fejtette ki véleményét, de olyan halkán beszélt, hogy az ülésvezető elnök többször figyelmeztette, beszéljen hangosabban, hogy az országgyűlési jegyzőkönyvbe rögzíteni tudják. Vaida beszéde befejezésekor leadta kéziratát az országgyűlés jegyzőjének.

Másnap – bevett szokás szerint – a képviselők kézhez kapták az előző napon elhangzott beszédek kinyomtatott, sokszorosított változatát, és akik Vaida-Voevod beszédére voltak kíváncsiak, meglepetéssel olvasták a szövegben az alábbi versnek is nevezhető gyalázkodást:

A magyarok

*Gézengúz nép valátok, kezdet óta
Azt sem tudjátok, honnan jöttetek.
Csak annyi áll, hogy ennek a hazának
Ádáz ördögeivé lettetek.*

*Tíz átkos század óta élőködtök
Mint vérszomjas poloskák e hazán.
És sokat tűrt, de semmit sem felejtett,
Mert „tine mintye” a román.*

*Oh rablócsorda! Egyedül e honban
Te tönkre mentél volna szaporán,
Hisz török testvéred ellen ki védett?
A hű oláh szív, Hunyadi csupán.*

*Hiába hős honvédek Ianku ellen,
Hiába hős tyúkászok szíttanak
Turini szent Kossuth s Hatvani
Végre esküszegéshez folyamodtanak.*

*Hiába minden, minden, el fogsz veszni
Jogtipró ázsiai söpredék!
Hiába alkudozol Isteneddel,
Hogy őseid jövőd megbűnhődék.*

*Ők saját vétükéért bűnhődtek egykor,
Te vétkezel e század hajnalán,
És feltámasztod botorul a bosszút.
Mert „fine mintye“ a román.*

A fenti szöveg bizony nem volt tekintettel az érintettek érzékenységre és természetesen hatalmas felháborodást váltott ki a képviselők sorában. Azonban Vaida aznap nem jelent meg az Országházban, csak másnapra sikerült beidézni, hogy válaszoljon képviselőtársai kérdéseire, akik szerint a beszéde során ezt a szöveget nem mondta el. Ő viszont kijelentette, hogy igenis elmondta a verset, amit nem ő írt és nem is ért mindenben egyet vele, de ezzel akarta ráébreszteni a Tisztelt Házat, hogy milyen érzelmeket válthat ki a románokban egy ilyen jogsértő törvény.

Az ügynek az érintettek haragján, felháborodásán kívül, amelyeknek az ülésteremben a képviselők és a sajtóban egyes újságírók adtak hangot, semmi következménye nem lett. A Ház határozata alapján az Országgyűlési Naplóból a 18–20. oldalakon levő bejegyzést törölték, a harcos képviselő nem vesztette el mandátumát, ahogy egyesek javasolták, sőt továbbra is sikeresen és eredményesen folytatta nemzetvédő politikáját.

Alexandru Vaida-Voevod pragmatikus politikai magatartása, felfogása több más esettel is igazolható. Egyik alkalommal a többi kisebbségi képviselő társaival egy kiáltvány megszövegezésén dolgoztak. Vaida Magyarország történelmi szerepéről beszélve gondosan elhallgatta a magyarok törökellenes harcait. Mikor egyik szerb kollégája erre figyelmeztette így felelt: „A magyarok állandóan hamisítják a történelmet. Hagyjad, hadd helyesbítsenek. Mi legitim védekezésben vagyunk!“ Egy másik eset: Kővár vidékén Rákóczi „pro libertate“ jelszavával mozgósította a javarészt kismemesi eredetű románokat.

Ez a politika – igaz nem csak ez – meghozta Vaidanak az igazi nagy sikert. 1918 októberében a magyar parlamentben ő jelentette be, hogy a románok élni fognak önrendelkezési jogukkal. 1918. november 9-én a Központi Román Nemzeti Tanács (melynek Vaida is tagja volt) felszólította a magyar kormányt, hogy adja át az ország keleti részét. 1918. december 1-jén a gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondta Erdély egyesülését

Romániával. A híres Gyulafehérvári Határozat elhíresült III. szakasza „az új román állam alapvető elveként a nemzetgyűlés a következőket jelentette ki:

1. Teljes nemzeti szabadság az összes együttlakó népnek. Minden nép oktatása, közigazgatása és igazságszolgáltatása saját anyanyelvén történik, az illető nép köréből származó egyének által. Minden nép képviseleti jogot kap az ország törvényhozói és kormányzói testületében, számarányának megfelelően.

2. Az ország összes felekezeteinek jogegyenlősége és teljes felekezeti autonómiája“ – és még négy pont, amely az ország valamennyi lakójának ígér demokratikus jogokat.

Mindezeknek a szép ígéreteknek a megfogalmazásában jelentős szerep jutott pragmatikus politikusunknak, Vaida-Voevodnak, aki tagja volt a Gyulafehérváron megalakult, ideiglenes kormányként szereplő Igazgató Tanácsnak (Consiliu Dirigent), majd 1919-től a párizsi békekonferencián a román delegációnak. Utóbb két ízben miniszterelnöke volt Nagyromániának (1919–1920 és 1932–1934), végül 1935-ben megalapítja a Román Front nevű szélsőséges jobboldali szervezetet.

A hatalom nem változtatta meg Vaidát. Pragmatikus szellemét megőrizve sorra megtagadta a Gyulafehérvári Határozatban foglalt ígéretek teljesítését, továbbra sem volt tekintettel a másik fél érzékenységre; csak azt nem vette figyelembe, hogy ezt már nem kisebbségként, nem „a legitim védekezés pozíciójából“ teszi. Beigazolódott az a tézis, hogy az elnyomottból lesz a legkíméletlenebb elnyomó. Habár azon is el lehetne gondolkozni, hogy mennyire volt elnyomott a Monarchiában a gazdag földbirtokos-orvos.

KUPÁN ÁRPÁD

Persevero

Tisza István tragikus halálának 90. évfordulóján

Gróf Tisza István

Kilencven éve annak, hogy 1918. október 31-én Budapesten meggyilkolták gróf Tisza Istvánt. Rá emlékezni ma a Biharban nemcsak azért fontos, mert a Tisza család ide kötődött, itt vívta csatáit történelmi felemelkedéséért, tagjai rajta hagyták kézjegyüket a vidéken, hanem azért is, mert Tisza István személyében – ellentmondásosságában is – kiemelkedő történelmi alakra tekintünk. Ellenfelei még életében „befeketítették“, „vad, geszti bolondnak“ nevezték, aki karhatalommal tüntetéseket vezet szét, erőszakos módszerekkel hallgattatja el parlamenti ellenzékét, nem hajlandó földosztásra és az általános választójog bevezetésére, durván elnyomja a nemzetiségeket, majd beleviszi

Magyarországot a vesztes első világháborúba, s így ő és az általa képviselt nagytőkés-nagybirtokos csoportok felelősek a trianoni országcsönkítésokért is. Persze ma már történelmi távlatban is szólhatunk arról, hogy nem Tisza István az egyetlen olyan magyar történelmi személyiség, akinek emlékét és tetteit a marxista történetírás tudatosan eltorzította, de talán ő az egyik, aki erre a legkevésbé szolgált rá, s akinél a félretájékoztatás és a hamis képformálás a legjobban sikerült.

Ma már tisztább, objektívebb és hitelesebb kép alakult ki Tisza Istvánról. Idézzük a róla írott sorokat a történettársadalomban komoly szaktekintélyként elfogadott Romsics Ignácnak a Magyarország története a XX. században című könyvéből: „Tisza kimagaslott kortársai közül. Világosan látta azokat a veszélyeket, melyek Magyarország soknemzetiségű jellege és az orosz támogatással kialakuló balkáni nemzeti államok területi ambíciói következtében a történeti magyar állam egységét fenyegették, s egyben azt is, hogy ezeknek a veszélyeknek az elhárítására Magyarország csak a Habs-

burg Birodalom részeként lehet képes, önálló államként semmiképpen. Emellett szilárdan őrködött azon is, hogy a politikai hatalom véletlenül se kerüljön azoknak a kezébe, akik a fennálló társadalmi rend radikális átalakulását szerették volna elérni. Az államférfiúi éleslátás mellett Tisza másik jellemző tulajdonsága a fanatizmus, illetve a hívő kálvinista rendíthetetlen elhivatottság-tudata volt. Amit helyesnek gondolt azt tűzön-vízen át, ha kellett a közvéleménnyel szemben, saját népszerűségére is fittyet hányva képviselte. Kortársa és nagy ellenfele Ady, ezért geszti bolondnak nevezte, ami azonban elfogult és méltánytalan minősítés volt (...) Szekfű Gyula némileg talán eltúlozva, de nem minden alap nélkül hasonlította Széchenyi Istvánhoz. „És egy idézet a tudós pedagógus Gyapay Gábortól: „Tisza István kétségkívül a legkiemelkedőbb személyisége volt ennek az időszaknak, politikai pályára komolyan felkészült, tehetséges, művelt és határozott egyéniség. Nem sokat törődött a népszerűséggel, hanem saját erkölcsi normáihoz igazította cselekedeteit. Meg volt győződve, hogy jól ítéli meg a helyzetet. Távlati célja a monarchia fenntartása, a birodalom súlypontjainak Magyarországra való áthelyezése volt. Az Osztrák-Magyar Monarchiából Magyar-Osztrák Monarchiát akart csinálni. A feltételeket alkalmasnak találta céljai megvalósítására: Ausztriában egyre labilisabb volt a helyzet, tehát ha Magyarországon működőképpé válik a parlament, a súlypont realisan áthelyeződhet a birodalom stabilabb felébe.“

Olyan családból származott, ahol a 17. század közepétől komolyan meg kellett küzdeni, egy évszázadon át harcolni a birtokért, kálvinista kitartással kellett megszervezni és megszerezni a geszti birtokközpontot. Tisza István 1861. április 22-én született Pesten. Apja, Tisza Kálmán, a „generális“, 1875 és 1890 között volt az ország kormányfője, egész életében aktívan politizált, így Istvánnak volt kitől tanulnia és a gyakorlatban is elsajátítania a politika tudományát. Iskoláit magántanulóként, osztályösszevonásokkal végezte, érettségi vizsgáját – melyre Géresi Kálmán jeles történelemtudós készítette fel – azonban 14 évesen már a debreceni református kollégiumban tette le. Jogi és közgazdasági tanulmányokat folytatott Berlinben és Heidelbergben. Tapasztalatból megismerte és nagy hatást gyakorolt rá a Bismarck kancellár vezette Német Birodalom robbanásszerű fejlődése. Diplomáját azonban Budapesten nyerte 1879-ben. Tapasztalatszerzés céljából dolgozott a közigazgatásban, a családi lovas-hagyományokat folytatva önkéntesként szolgált a huszároknál, majd a Tiszák több birtokát igazgatta. 1883-ban megnősült, unokahúgát, Tisza Ilonát vette feleségül, grófi címét pedig – nagybátyjától – 1897-ben örökölte meg. 1910-ben tudományos (történeti, jogi és közgazdasági) munkásságának elismeréseként – de nyilván politikai státusától nem függetlenül – a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja lett; 1912-ben pedig megkapta a Szent István-rend Nagykeresztjét. Református hívőként élete során szorosan kötődött az egyházhoz, s – akárcsak elődei – az egyházi vezetésben több fontos tisztséget

vállalt. Élete során kitartóan szolgálta faluja, Geszt eklézsiáját presbiterként, a Dunántúli Református Egyházkerületet tanácsbíróként, a Nagyszalontai Egyházmegyét gondnokként, a Dunántúli Egyházkerületet főgondnokként és a zsinatot annak tagjaként.

Politikai pályafutását a '67-es alapokon álló Szabadelvű Pártban kezdte. Előbb tiszteletbeli főjegyzőként, s bizottsági tagként Bihar megyében tevékenykedett, majd a vízaknai kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották. Az első sikeres parlamenti szerepléseit az 1889. évi védővitában érte el. Ettől kezdve szüntelenül a küzdelmek első csatásorában állott és felkészültségénél, tudásánál, vitatkozó erejénél fogva pártjának egyik legnagyobb erőssége, a szembenálló tábornak rettegett ellenfele lett. Kemény, gyakran kíméletlenségig éles, de mindig meggyőződése tudatától áthatott harcmódora révén nagy ellenségeket szerzett magának; már ebből az időből származott népszerűtlensége. Ezzel azonban nem törődött, s a felelőtlen jelszavakkal és politikai áramlatokkal soha meg nem alkudott, bármilyen előnyökkel járhatott is az, s a népszerűségben egyéni sikereket hozhatott volna számára. Első miniszterelnöki ciklusát 1903. november 3. és 1905. június 18. között töltötte be. Azzal a programmal alakított kormányt, hogy letöri az obstrukciót, számúzi a parlament falai közül az „agyonbeszélést” és új házszabályt készült bevezetni. Tervét azonban saját pártja sem támogatta igazán, s csak hosszas huzavona után alakíthatta meg kormányát. A vele egyetértő idős uralkodó, Ferenc József, amikor megtudta, hogy az új miniszterelnök mire készül, így szólt: „Ez nagyon szép Tiszától, de tulajdonképpen kár érte.”

Álljunk meg itt egy gondolat erejéig. Mint Szekfű Gyula Három nemzedék és ami utána következik című könyvében kifejti, Tisza István, minden kivételes nagysága mellett, nem született nemzeti reformátornak. Felfogását a nemzetről és az államról, politikai gondolkodását atyjától örökölte, aki mellett már gyermekfővel belépett a magyar parlamenti politikába. Tisza Kálmánnak, amint tudjuk, csaknem emberfeletti feladata volt az országot a '48-as közhangulattal ellentétben '67-es alapon kormányoznia. Ezt csak úgy tudta megoldani, hogy az ország politikai életét a parlamentbe összpontosította, az ország akarata helyébe a parlamentet állította, mivel ezt választási és egyéb korrupció segítségével könnyebben tudta az egyedül lehetséges '67-es irányba mozgatni. Innen ered Tisza Kálmán módszerében az a téves felfogás, mintha a parlament volna a nemzet központja és mellette minden egyéb tényező mellőzhető volna. Ezt a felfogást Tisza István már atyja oldalán magába szívta és hú maradt hozzá attól kezdve, hogy 25 éves korában az országgyűlés tagjává választották. Ebben különbözik Széchenytől, Kossuthtól, sőt Deáktól is, kik életük leggyümölcsözőbb fejezeteit az országgyűléstől távol töltötték el. „Ezt felismerve – írja Szekfű –, megértjük Tisza István közpályájának irányát és tragikus sikertelenségét. Atyjának a fia, korának a gyermeke abban, hogy a politikai tevékenység fontosságát túlbecsülte, s vi-

szont a kulturális tényezőket nem vette eléggé számba. Azt hitte, hogy a nemzet belső életét megváltoztathatja, ha a beteg központi szervet, a képviselőházat sikerül meggyógyítania. Ez a formalisztikus gondolkodás magyarázza folytonos kudarcait, valamint másrészt a szokatlan energiát, melyet a parlamenti anarchia megszüntetésére áldozott.“

Tisza István észérveket hozott fel az obstrukció ellen, amikor kifejtette: a magyar parlament tévútra jutott azzal, hogy „a nemzetet valóban érdeklő, életbevágó nagy kérdések helyét elcsépelt, üres jelszavak, elvi viták, névszerinti szavazások, zárt ülések és a napirend előtti felszólalások foglalják el; ahol a szellemi táplálék helyét, amellyel a képviselőknek fejlesztőleg, felemelőleg kellene hatniuk a nemzet gondolkodásmódjára, a jegyzőkönyvhöz beadott módosítások töltik be.“ Erőltette a döntő ütközetet, amely végül is 1904. november 18-án következett be, amikor előzetes megbeszélés szerint a szabadelvű képviselők helyükről felállva – Szavazzunk, szavazzunk! kiáltással – a házszabály-revízió feletti voksolást követeltek, majd a T. Ház elnökének zsebkendőjére helyükről felugorva – Elfogadjuk, elfogadjuk! kiáltással – megszavazták a házszabály módosítását. Az ezután kitört verekedésnek az ülősszak berekesztéséről szóló királyi leirat felolvasása vetett véget. Ám a következő ülősszak megnyitásakor, 1904. december 13-án az ellenzék visszavágott; jóval az ülés kezdete előtt megjelent a parlamentben, kiszorította az őrséget az épületből és összetörte az ülősterem berendezését. Erre a király 1905 januárjában feloszlatta a parlamentet és új választást írt ki. Ez viszont – megint Tisza reményeivel ellentétben – pártja elsőpró vereségét hozta, a Szabadelvű Párt negyvenéves uralmának vetett véget. Ellenben Tisza István politikai éleslátására vallott az a tény, hogy a bukást követően otthagya a parlamentet, pártját pedig feloszlatta, s csak akkor tért vissza a politikába, amikor ellenfele, a Függetlenségi Párt és koalíciós társai népszerűsége a mélypontra zuhant. 1910-ben régi Szabadelvű párti híveiből megszervezte a Nemzeti Munkapártot, ugyanazon év június 1-jén, pedig – Tiszával az élen – hatalmas választási sikert aratott az új párt. Ő maga, taktikai okokból és a Nemzeti Munkapárt megszilárdítását tartva szem előtt, nem vállalt vezető kormányállást; két év múlva, 1912. május 22-én elfoglalta a házelnöki széket. Erre volt a válasz a Szociáldemokrata Párt által szervezett, s a közvélemény és az értelmiség jelentős része által rokonszenvezett általános sztrájk, amely véres összecsapásokhoz vezetett. A mérleg: hat halott, 182 sebesült, másrészt több mint háromszáz letartóztatás. Tisza Istvánt mindez nem rettentette meg; határozottan haladt a maga útján. Néhány nap múlva – nem törődve az ellenzékkel – elfogadtatta a védőerőjavaslatot. Később pedig a rendőrség segítségével kivezettette az ülősteremből az ismét obstruáló képviselőket. E jelenetek a következő napokban is megismétlődtek, s a helyzet odáig fajult, hogy Kovács Gyula függetlenségi képviselő merényletet követett el a házelnök, Tisza ellen. Háromszor rálőtt, de nem találta el; a negyedik lövést magára irányította, ám a sérülésbe nem

halt bele. Minden esetre Tisza István elérte azt, hogy a továbbiakban az országgyűlés munkáját nem zavarta obstrukció.

Ez a másfél évtizedes sötét parlamenti korszak jelezte a dualizmus rendszerének valóságát, de ugyanakkor elvonta a figyelmet az égető, a nemzet jövőjét alapvetően meghatározó politikai és társadalmi kérdésekről. Mivel az ellenzék a házelnök erélyes fellépése után a parlamenten kívül indított támadást Lukács László miniszterelnök ellen, az lemondott. 1913. június 10-én Ferenc József ismét Tisza Istvánt bízta meg kormányalakítással.

Az ellenzék a legnagyobb gyűlölettel fogadta Tisza István kormányfői kinevezését. Hatalmas támadások érték Tisza kormányát, a választójogi törvény tárgyalása során pedig annak megoldását még az előző ellenzéki kormányzat a Habsburg-házzal kötött paktumban vállalta, de nem vitte sikerre. Most zajos ellentámadással Tiszától követelte ezt. A miniszterelnök ellenben tisztában volt azzal, hogy mivel Magyarországon a politikai javakat a vagyoni cenzus alapján választott és választható elit – a lakosság 6-7 százaléka – gyakorolja, idővel égetően szükségsszerűvé válik a választójog kiszélesítése. Erről a következőket írta: „Én át vagyok hatva attól a meggyőződéstől, hogy a magyar nemzet életerős fejlődésének követelménye az, hogy fokról fokra, lépésről lépésre mind szélesebb rétegei vonassanak be politikai életbe, (...) szerintem a szabadság barátai és ellenségei között a különbség abban van, hogy azok, akik valóban a szabadság érdekében kívánják kiterjeszteni a népjogokat, igyekeznek a népet arra nevelni, hogy e jogokkal kellő kötelességérzet mellett élhessen a nép és arra törekszenek, hogy szukcesszíve vegyék be a politikai jogok sáncaiba azokat, akikre az állami elit nagy érdekeinek gondozása aggály nélkül rábízható. Ellenben a másik irányzat, mely túllícitálva a szabadelvű pártok álláspontját, a nagy néptömegek kezébe teszi le a nemzeti akarat feletti döntést, csak a terrorisztikus demagógia vagy a cézárizmus eszköze lehet.“ Ebből egyértelművé válik, hogy bár Tisza eleinte ellenezte a választójog kibővítését, nem utasította el azt, csak angol mintára, lépésről lépésre, a műveltségi szint emelkedésével és a honpolgári öntudat erősödésével hosszabb folyamatként tartotta megvalósíthatónak. Ezt az elképzelését kormányzati munkája is igazolta: az 1910. évi választási győzelem után – 1913-14 folyamán – módosította a választójogi törvényt, mely elsősorban a szakképzett munkásokra terjesztette ki a választójogot. Bevezette továbbá a műveltségi cenzust, ugyanakkor Budapesten és a törvényhatósági városokban titkossá(!) tette volna a szavazást. Igaz, az első világháború kitörése miatt nem tartottak választást Magyarországon. Ám rögtön megállapítható az is, hogy Tisza ellenzéke az általános választójog parlamenti elfogadása ellenére sem törvényesítette az 1918. október 31-i „forradalmat“ egy parlamenti választással, s 1919-ben a Kun Béláék által tartott elektori rendszerű választás még a dualizmus-kori választásokat is megszégyenítő körülmények között zajlott le. És leszögezhető az is, hogy nemcsak a dualista kor Magyarországa

volt az, ahol az általános választójog nem illett meg mindenkit. Abban a korban sehol a világon nem volt mindenkire kiterjedő általános és titkos, szabad és egyenlő választójog! Akkor ellenfelei miért csak Tisza Istvánon kérték számon?

Gyakran szemére vetették Tiszának azt is, hogy elmulasztotta, sőt elszabotálta a földreformot, amikor egy nagy arányú földosztással csökkenthette volna a társadalmi és nemzetiségi feszültségeket. Egyesek még azt is hozzátették, hogy ezzel siettette az 1918-as összeomlást. Történelmietlen ez a vád is. Hiszen a tulajdon szentsége, a gazdasági szabadverseny liberális alapelve akkor még sehol sem fogalmazódott meg, sőt, a mai földosztás elvét sem fogadták még el. A többségiben nemzeti-liberális magyar elittől sem lehetett komolyan elvárni a különben igen egészségtelen földbirtokviszonyok megváltoztatását. Különösen az első világháború alatt. Tisza is látta ezt, tudatában volt annak, hogy milyen kockázattal jár a birtokviszonyok megváltoztatása. Egyébként a földosztás programját jelszóként felkaroló Károlyi-kormány sem vette elég komolyan, bár a baloldali értelmiség felmentette őt a földosztás elszabotálásának vádjá alól azzal, hogy nem volt ideje annak végrehajtására, olyan gyorsan megbukott... Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy Károlyi Mihály is csak a legértéktelenebb kápolnai birtokait osztotta fel. Tehát, amikor Tisza Istvánon számon kérik a birtokviszonyok konzerválását, a földreform elszabotálását, olyan „mulasztást“ kérnek számon, melynek komoly politikai realitása akkor nem volt és nem is lehetett.

Hasonló a helyzet a nemzetiségi kérdésben is. Az tény, hogy ragaszkodott az egységes magyar politikai nemzethez, de a korszak minden magyar politi-

Őszirozsás forradalom Budapesten

kusának alapgondolata volt ez. Ugyanúgy mint a francia, brit, vagy egyesült államokbeli politikai elit is saját politikai nemzetére megfogalmazta, sőt, a mai román Alkotmány is kimondja tézisét az egységes román nemzetállamról... Tisza István hangsúlyozta: „El kell ismernünk a nemzetiségek jogait, nyelvük, vallásuk, kultúrájuk fenntartásához, ápolásához, gondozásához. Nem szabad rossz néven vennünk, ha ehhez ragaszkodnak. Nem szabad fennakadnunk azon, hogy a román románnak, a tót vagy szerb tótnak vagy szerbnek érzi magát. Azért, hogy nem tagadják meg nemzetiségüket, az igazi testvériség álláspontján kell velük szemben is viselkednünk, gondolkodnunk és éreznünk. Tért kell nyitnunk az érvényesülés számára minden hazafiasan gondolkodó polgártársunk előtt, és nem szabad megengednünk, hogy idegeneknek és ha nem elnyomottaknak is, de ami ennél is rosszabb, lenézettnek érezzék magukat.“ Milyen messze áll ez az álláspont attól, ahogyan a marxista történetírás Tiszát beállította, mint a dualista Magyarország elnyomó politikájának élharcosát, aki „nem ismerte fel a történelmi szükségszerűséget és az erőltetett asszimilációs gyakorlatot vitte tovább.“

1914-ben Tisza István – aki tiszttában volt a háború végzetes lehetőségeivel – minden erejével a katonai összecsapás elhárításán dolgozott, de amikor a szarajevói gyilkos merénylet után mégis bekövetkezett, erős és biztos kézzel vezette a háborús ország ügyeit.

Amint a helyzet súlyosbodott, megszokott nyugalomával lovagiasan tűrte az ideges tömeg gyűlölködését, mely ellenfelei heccelésére őt okolta a háborúért és annak minden szenvedéséért. Az öreg uralkodó mindvégig szilárdan bízott benne; a rágalmak, intrikák megtörttek rajta. 1916-ban azonban meghalt az agg Ferenc József. Az új király, IV. Károly, akinek fejére Tisza, az országgyűlés által megválasztott nádor-helyettes (1867 óta nem töltötték be a nádori tisztséget) és hercegprímás tette fel Szent István koronáját, egyelőre még megtartotta magyar kormányát. Sőt, 1917 tavaszán külön elismerésben és köszönetben részesítette a Tisza-kabinetet, s teljes bizalmáról biztosítva felszólította a kormányfőt, hogy „az ország ügyeit kipróbált hűségével továbbra is vezesse“, mégis néhány hét múlva, 1917. június 15-én felmentette Tiszát miniszterelnöki tisztségéből. Eerre több mint harminc vármegyei törvényhatóság bizalmi nyilatkozatát küldte Tiszának, mintegy bizonyítékeként annak, hogy távolról sem volt az a gyűlölt ember, mint amilyennek ellenfelei beállították. Az ócsárlók saját gyűlöletüket akarták ráerőszakolni a közvéleményre, ilyen irányban befolyásolták a királyt is.

Tisza, mint a király által kinevezett ezredes a harctérre távozott és átvette a debreceni huszárezred parancsnokságát. 1918 szeptemberében vált meg az ezredtől. A következő hónapban pedig a képviselőház nyíltan ki mondta a háború elvesztését, s a szerencsétlenségben a nemzetet összetartozásra buzdította. A későbbi zűrzavaros események ellenére Tisza István a fővárosban maradt, a forradalom kitörése is ott érte. Noha tiszttában volt

veszélyes helyzetével, visszautasította családjának és tisztelőinek azt a kérését, hogy hagyja el a várost, mert élete komoly veszélyben van. „Soha életemben nem bujkáltam, amint éltem, úgy fogok meghalni“ – hangzott az elutasító válasz. Személye ez időben már bűnbakkereső irányzatok célpontja volt. 1918. október 31-e késő délutánján forradalmi anarchisták hatoltak be a Hermina úti lakásába. Tisza kérdésére, hogy mit akarnak, a fegyveresek egyike azt felelte hogy ő „a háború okozója“, s ezért bűnhődnie kell. Rövid szóváltás után felesége és Almásy Denise unokahúga jelenlétében gyilkos golyó vetett véget életének.

Ma már a történelem a maga helyére állítja Tisza István személyét és tevékenységét. Látnunk kell azt, hogy az első világháborús örületében ő volt az egyetlen magyar politikus, akit egy pillanatra sem öntött el a háborús lelkesedés, a világháború négy éve alatt – ellenzékével ellentétben – pontosan számot vetett a küzdelem magyar nemzeti szempontból sorsfordító jellegével. Nem az ő felelőssége, hogy a sorsdöntő pillanatban a kormányzás helyett politikai merénylettel kellett szembenéznie, s el nem követett bűnökért méltatlanul kellett meghalnia.

A család jelszava: Persevero – kitartok. Akárcsak a Tiszák jellemét, Tisza István közéleti szerepvállalását is hűen tükrözi ez a jelszó. Tragikus halálának 90. évfordulóján a kiemelkedő államférfira, a jogállamiság elkötelezett harcosára emlékezünk.

MIHÁLKA ZOLTÁN
történész

MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN

Haddad Anne-Marie Gyömrőn született, anyai ágon marosvásárhelyi református gyökerekből táplálkozott. A kommunizmus éppen eltítani igyekezett a templomtól, amikor ő édesanyjával gyermekként tovább látogatta az Isten házát.

Budapestre vezetett a sorsa, ahol egy algériai fiatal-emberrel kötött házasságot. Farkas József lelkipásztor áldotta meg a házasságukat, ő keresztelte súlyos szívrendellenességgel született leánykájukat.

– Már eddig is a gyökerektől való elszakadás látható életedben. De Párizsig még hosszú az út...

– 1969-ben hú hazafi férjemmel Algériába költöztünk. Tizenhárom évig építettük itt a házat. Algírban egy nagy, többnyire a diplomata világ családtagjaiból álló nemzetközi protestáns gyülekezetbe tartoztunk. Itt született Dávid fiunk, akit reformátusnak kereszteltünk.

Tizenhárom év után Párizsba költöztünk, ahol hamarosan megtaláltam a magyar gyülekezetet. Még ismertem a legendás Kulifay Gyula tiszteletest, aki 1927-től példásan pásztorolta a párizsi gyülekezetet és a környékbeli magyarokat, annak ellenére, hogy taxi-sofőrködéssel pótolta fizetését.

– *Jelenleg milyen körülmények között él a párizsi magyar gyülekezet?*

– Kulifay tiszteletes 1986-ban meghalt. Utóda, Drótos Árpád lelkipásztor tíz évig szolgált közöttünk. Tulajdonképpen csak tengődött, nem tudtunk megfelelő fizetést adni neki. Tíz évvel ezelőtt meghívták Amerikába, azóta mi állandó lelkész nélkül élünk. Egy ideig még támogatásokat is kapott a gyülekezetünk, de mostanában már teljesen önerőből igyekszünk megmaradni.

– *Kitől várnának segítséget a lelkészkérdés megoldására?*

– Mondjam azt, némi naivitással, hogy anyaországi egyházfőktől várunk támogatást; ígéretek szintjén meg is kaptuk, de tíz éve már, hogy nincs állandó lelkészünk. Így aztán minden istentiszteletre külön gondoskodni

kell az igehirdetőről. Genfből, Münchenből, Hollandiából... Nagy kár, mert bár nagyon tiszteletre méltó presbitériumunk van, az állandó lelkészt nem pótolhatjuk. A lelkigondozás, a gyermek- és ifjúsági vallásos foglalkozás szenved meg leginkább a lelkészhiányt. Értelmiségiek, egyetemi tanárok, egyetemisták, diplomata-családok járnak hozzánk. Fiatalok itt ismerkednek meg Párizsban, bejelentik a házasságkötést, keresztelezés, konfirmálás esetén azonnal lelkészt kell keresni a rendkívüli szolgálatra. Azt szoktam mondani, hogy ha Isten azt akarta volna, hogy ne legyen magyar gyülekezetünk, már rég bezárhattuk volna a kaput, de Isten ezt biztosan nem akarta.

– *Bevallom utólag, valamiért egy arisztokrata hölgynek képzeltelek ismeretlenül, de egy ritka szerény, barátságos asszonnyal találkoztam, akinek minden gondja a párizsi gyülekezet. Hogy bírod ezt csinálni?*

– Drótos Árpád távozásával szinte nyakunkba szakadt a gyülekezet rengeteg gondja. Isten a világ bolondjait választja ki magának. Vállaltam én is a rám eső részt. Néha rám is kell szólni, hogy nyugi-nyugi Annamária. A sok családi gondom mellett mindig kaptam időt és erőt Istentől a közösség szolgálatára. Hálás vagyok Istennek azért, hogy a szervezés ajándékát kaptam, amolyan családi betegség is ez nálunk. Ameddig a presbitérium megbíz és erőm van, én szívesen csinálom. Nagy segítség, hogy nem vagyok egyedül. Presbitériumunk dicséretesen aktív, az ősgyülekezet olyan, mint egy nagy család.

– *Hallottam a beszámolódból, hogy két magyar iskola megnyitását is tervezik Párizsban?!*

– Pontosabban Párizs környékén. Két magyar szervezet is fáradozik ezen. St-Germaen-ben van egy nemzetközi iskolaközpont, itt tervezik magyar iskola megnyitását. Azt szeretnék, hogy a vegyes házasságban született gyermekek ne felejtsek el az anyanyelvet. Sok magyar család él francia földön, és egyelőre nem apad a számuk.

– *2007 novemberében 80. születésnapját ünnepli a párizsi magyar gyülekezet. Gondolom jeles nap ez a gyülekezet életében?*

– A hetvenötödik évfordulón nagy seregszemlét tartottunk, sok meghívottal. Idén is ünnepi keretek között adunk számot nyolc évtizedes múltunkról, de jóval szerényebb körülmények között. Picit úgy érezzük, öt év alatt nem oldódott meg a lelkészkérdés, nincs okunk nagy felhajtásra.

– *Gondnokasszonytól értesültünk arról is, hogy jövőre Svájcban Kálvin János reformátorunk születésének 500. évfordulóját készülnek megünnepelni.*

– Sajnos, erről is majdnem véletlenül értesültünk. 1996-ban a Magyar Reformátusok Világtalálkozója is elfelejtettek meghívni. A Kálvin-ünnepségeken szeretnénk részt venni, úgy gondoljuk, ötszáz év után új erőt méríthetünk a kálvinizmusból, és ez nagyon fontosnak látszik a magyarság számára is.

Keresztelésnek örülnek a párizsi magyar gyülekezetben

– *Úgy tűnik nekem, hogy igen bensőséges, meleg lelkületű gyülekezet a párizsi. A lelkészhiány ellenére is családias, dinamikus életről hallok.*

– A szervezésen nagyon sok múlik. Istentiszteleteink után mindig elbeszélgetünk egy kávé, sütemény mellett. Különös része a mi istentiszteleteinknek az, hogy délután külön foglalkozunk a fogyatékosokkal. Foglalkozásokat rendezünk számukra. Megünnepeljük a születésnapokat. Megterítjük számukra az imaasztalt. Közöttük tanultam meg magam is hangoosan imádkozni. Nagy lelkesedéssel játszanak el vallásos történeteket. Éppen a megbocsátásról beszélgettünk, s mindenki egy piros papírszívet is kapott, melyre ráírták kinek bocsátanak meg. Könnyet csalt a szemünkbe, amint a saját lányom felkiáltott: én annak a hülye testvéremnek megbocsátok. Csak mi érthettük ott az ő nagyon komolyan gondolt bocsánatát. Egy másik alkalommal mindenki imádkozott valakiért, leányom pedig arra kérte a társaságot, hogy imádkozzunk a távoli nagymamáért és nagypapáért.

– *Kedves gondnokasszony, kipróbált hited, magyar gyökereid tudatában arra kérlek, üzenj a Kalendárium olvasóinak.*

– Tudom, a mai magyar közgondolkodásban a határon túliakat szokás kitarásra, megmaradásra buzdítani. Ezen túl azonban láthatjátok, nem irigylésre méltó a mi helyzetünk sem. Az erdélyi magyarok mindig is a szívemben voltak, istentiszteleteinken, rendezvényeinken mindig találni szép számmal erdélyieket. Édesanyám bibliai öröksége egyben erdélyi örökség is. Drága ajándéka Istennek a ti erdélyi hitetek. Én az imádságot nagyon fontosnak tartom, arra kérem a magyar földön élő feleinket, imádkozzanak értünk.

BERECZKI ANDRÁS
lelkipásztor

Délvidéktől az őssejtek orvosáig

*Beszélgetés dr. Békássy Albert,
Svédországban élő orvossal*

A „Nyugatra való lelépés“ szinte áruházként tudatosult bennem. Református lelkészcsalád legidősebb gyermekeként magyarságom és reformátusságom miatt kötelességem lett volna maradnom, hisz leróvándó tartozásom volt a köz iránt.

– A hazáját elhagyni kényszerülő magyar önmagának is fel-felteszi a kérdést, lelkiismeretével is elszámolandó: honnan és miért kellett elhagyni az atyai házat, és merre vezetett az útja?

– Köszönöm szíves figyelmedet. Önvallomást vagy öngigazolást kérsz?

Alig 34 évesen, öt nyelvet anyanyelvi szinten beszélve odahagytam a Délvidéket. A könnyebb megértés végett ismerni kell a hátteret. Ott kettős kisebbségben, magyarként és reformátusként léteztünk a szerb, de főleg kommunista környezetben. A zombori gyülekezet 27 évesen, az egyházi felsőhatóság külön engedélyével legfiatalabb presbiterévé választott. Néhai Édesanyám kora ifjúságától kezdve – hogy korhű kifejezéssel éljek – egyházi agitátor volt, a KIE és az ébredési mozgalom „lelke“, tökéletes lelkészfeleség, egyházi munkás és három fiúgyermek édesanyja. Néhai Édesapám kiváló képesítésű délvidéki református lelkész, bácskai esperes volt, a két világháború között Kolozsvárott tanult. Apai nagyapám pedig baranyai kántortanító volt.

Tudtam, hogy nem saját akaratomból váltam akadémiai ranggal rendelkező gyermekgyógyász szakorvossá. Két évvel korábban, az amerikai honosító vizsgával a zsebemben, szakmai továbbképzésre mentem volna az Egyesült Államokba. Helyette falusi rendelőbe kényszerített a rendszer. Hála szüleimnek és a második világháborút követő emberi és gyülekezeti nyomorúságot átvészelő áldozatos segítőknek, éreztem, hogy az elemi iskolában anyanyelvünkön belénk vert „megtúrteknek“ kellett lennünk, de léteztünk. Amikor a mindennapok e mértékeztetésétől túrhetetlenné váltak, a 6. elemi után szerb nyelvű iskolába mentem: ekkor minden „balhé“ megszűnt.

Érettségiig megváltozott a légkör, és ismét magyar osztályba jártam, majd 1967-ben a horvátországi Fiumében (Rijeka) szereztem orvosi oklevelet, 1976-ban pedig Belgrádban tudományos rangot. Papgyermek lévén, soha nem voltam kommunista, ennek következtében nem boldogultam a munkapiacon. A kötelező cselédkönyves év letöltésére önkéntesként járhattam be a zombori kórházba, míg a délszláv nemzetiségűeket fizették. Később ki is mondták, hogy egy népnúzó pap leszármazottja vagyok, akit, ha már kiirtani nem lehet, de tíz esztendei orvosi működésem után sem tartanak jogosultnak szolgálati lakásra. Maradhattam két gyermekkel a falusi albérletben. De addigra már „feladtam“. 1977-ben, Lundban, az egyetemi gyermekklinikán kaptam bizonyításra lehetőséget, majd mászhattam felfelé a számlélétrán. Az utóbbi tizenöt évben az őssejt(csontvelő)-átültetési egység főnökeként, akadémiai pozícióval rendelkező nemzetközi szaktekintélyként tartanak számon, valamint sok száz közlemény és szakirodalom szerzőjeként.

– *Mennyi magyar élhet Svédországban? Melyek a közösségi életük, egyházi életük, anyanyelv-megőrzési lehetőségeik?*

– Jó kérdés, mondaná a politikus. Svédországban a „külföldieket“ – előkelően „bevándorlóknak“ nevezik. A hivatalos statisztika csak akkor tartja „magyar származásúnak“, ha magyar útlevéllel érkezett. Így az erdélyi kisbetegetem szülei megsegítésére román tolmácsot küldtek hozzánk a klinikára, nekem meg cirill betűs szerb nyelvű tájékoztatót – lévén, hogy „jugoszlávnak“ könyveltek el. Saját feltételezéseink szerint legalább jó ötvenezeren lehetünk: legkorábban 1947-ben a mezőgazdasági munkára Magyarországról behozott első ötezres csoportot követte az „ötvenhatosok“ derékhada, majd a hetvenes-nyolcvanas években az erdélyi menekültekkel tetézett.

Svédországi magyar egyházi berkekben 12 gyülekezetünkben mára 5000 a bejegyzettek száma. Jól szerkesztett honlapunk és negyedévenként megjelenő kiadványunk az „Új Kéve“. 500 körüli az istentiszteletek látogatottsága és ezen személyek egy töredéke az anyagi teherviselő. Tudni kell, hogy a kétezer kilométer hosszú országban a korábban államegyházként működő Svéd Egyház állományába tartozik a magyar protestáns szolgálat ellátására beállított egyetlen lelkész. Az anyagi költségek fedezésére bizonyos állami támogatás is jár, de a hívek (tagok) zsebe a mérvadó a mennyiség meghatározásában. Ezzel pedig valahogy úgy vagyunk, mint valamikor a rendek, akik nagy lelkesedéssel „életünket és vérünket“ felajánlották Mária-Teréziának – ám, a szénánkról nem volt szó – mondták őseink a hagyomány szerint.

Természetesen van minden nagyobb városban magyar kultúrklub, vagy egyéb néven futó egyesület. Az ország fővárosában, Stockholmban és délen, Kristianstadban pedig „magyar ház“, amire országszerte gyűjtöttünk és

megvettünk az épületet. Rugalmasan működő világhálós honlappal rendelkező hírhálónk a „HUNSOR“ <http://www.hunsor.nu/> (Svédországi Magyarok Országos Szövetsége). Kiváló irodalmi és kiadói tevékenységet fejt ki a „Magyar Liget“ és az Erdélyi Könyv Egylet. A skandináviai magyar képzőművészek pedig „Az Ághegy“-ben mutatkozhatnak be. E lapok némelyikében főmunkatársként közreműködök.

Hála az európai uniós szabad mozgásnak, mostanság sok magyar szakember kerül Svédországba. Ennek ellenére fogynak. A negyvenhetesek és ötvenhatosok nemzedéke a természetes elmúlás folyamatában lassan eltűnik, az erdélyiek közül sokan vagy visszatelepültek a Kárpát-medencébe, vagy továbbvándoroltak a nagyvilágba. Az iskolai ingyenes anyanyelvoktatás ellenére a beolvadás és a beolvasztás taposómalmban igen keveset tarthatunk meg „magunknak“ a második nemzedékből, pedig még mindig vannak konfirmandusaink, működik a cserkészet és a táncház. Az uniós szakemberek pedig, a tisztas kivételektől eltekintve – talán a közelmúlt ateista nevelése eredményeként – igen ritkán jutnak el az egyházi berkekig.

– *A NyEMRLSz németországi tanácskozásán találkoztunk, e szervezetnek a világi elnökeként tisztelhetünk. Merre tart ma ez az ötven éves Szolgálat?*

– Elsősorban tisztázzunk egy félreértést: Szolgálatunk idején hittudományi és vezetőségi tanácskozása alkalmával névadásunk 50. jubileumi alkalmára emlékeztünk, de a NyEMRLSz immár 63 esztendő keretszervezet. A magyar nyelvű lelkigondozás 1944-ben Nagy Sándor, volt bukaresti esperes irányításával kezdődött, aki Ravasz László, az Egyetemes Konvent lelkészi elnökének megbízásából a menekülőkkel Nyugatra jött. A Konvent legitimitásával Ravasz László őt nevezte ki vezető lelkésszé. Nagy Sándor munkatársaival együtt megszervezte a magyar református lelkigondozást, s ennek a munkának továbbépítésére az Egyetemes Konventtől 1946-ban újból megbízást kapott. Közvetlen munkatársaival együtt történelmi szerepet töltek be az országonkénti állandó magyar református egyházi szervezet megteremtésével – címerünkben erre utal a Szórványban Élő Magyar Református Egyház rövidítése, a SzÉMRE, és az évszám. Ennek jogutódja az európai keretszervezetté 1957-ben alakult Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat lett, amely átmenetileg, 1993-ban – nemzetiségi jellegét hangsúlyozva – magyar nyelvűvé módosult, megtartva korábbi rövidítését, NyEMRLSz.

A kérdés második fele személyemre vonatkozik: 1987 óta világi elnökként szolgálom – az „ahogy lehet“ elv szerint. A NyEMRLSz a nyolcvanas években tapasztalt fellendülése után mostanra ismét a pusztaságért harcol. De nem holmi külső hatalom ellen – hisz környezetünk már a hetvenes-nyolcvanas években sem vett tudomást rólunk. Sokkal súlyosabb a baj: atyánkfiai nagy többsége (szervezetileg) feladta református önazo-

nosságát. A nyugati demokrácia – vagy inkább liberális anarchia(?) – és a másság értékelése (örve) alatt gyülekezeteink „nem református” kisebbsége a hangadó. Ezt tetézte a számos „nagytiszteletű” lelkipásztorunk segédletével megalkotott protestáns szervezet létrehozása, amelyben a törtető felekezeten belüli megosztottság vezető szellemisége tovább osztja az oszthatatlant, megkísérli kiirtani, ami még hagyományosan református.

– Hogyan minősítenéd ezt a fél évszázadot, a nyugati református magyar lelkészek szolgálatát, kapcsolatát... a jelenlegi gondokat?

– A lét és a szolgálat fenntartásának anyagi gondjai miatt Szolgálatunk nehézkesen működik. A nyugat-európai hatalmas méretű szórványban, népegyházi szervezéssel és zsinat-presbiteri elv alapján működő Szolgálat a magyar református hagyományok és lelki értékek megőrzésére és továbbvitelére hivatott. Hollandiában alapítványként bejegyzett jogi személy.

Célunk ma is a nyugat-európai nagy szétszórtságban élő reformátusok és protestánsok között a magyar nyelvű igehirdetés és lelkigondozás munkálása. Gyülekezeti szinten a kapcsolattartás, az egymást „lássátok és halljátok” célkitűzés, a kölcsönös tájékoztatás összehangolásával és az evangelizációs igények kielégítésével kívánunk eleget tenni küldetésünknek. Feladatunknak tartjuk a magyar reformátusok közös munkája tevőleges elősegítését az egész világon. Ez különös nyomatókat érdemel Magyarországon, Szlovákia és Románia európai uniós csatlakozásával. Számottevő magyar kisebbség él Szerbiában, Horvátországban és Kárpátalján is, akik Nyugat-Európában mind gyakrabban megjelennek. A felelősséget értük is magunkra kell vállalnunk, ezt senki más nem teszi meg helyettünk. Testvérek vagyunk és maradunk. Felelősek vagyunk egymásért és egyházunkért. Feladataink közösek.

A nyugat-európai magyar protestánsok lelkigondozása természetszerűleg református egyházi szervezet kereteiben működött (kivéve Svédországot, ahol az evangélikus egyház a közelmúltig államegyház volt). Először azért, mert a magyar protestánsok legnagyobb része református; másodszor azért, mert református egyházi szervezetünk szilárd egyházi törvényes alapokon nyugodott és nyugszik mindmáig; s harmadszor, de nem utolsósorban azért, mert az egyházalapítás és fenntartás nehéz terhet a reformátusok viselték kezdettől fogva. Mindenütt hagyományos, jó együttműködés állt fenn evangélikus testvéreinkkel, akik – viszonylag kis számuk miatt – sehol nem építettek ki egyházi szervezetet. A kilencvenes években evangélikus kezdeményezésre beindult egy mozgalom, amely „protestáns” jelző alatt a munkát valójában lutheránus vezetés alá kívánta vonni, amit részben sikerült is megvalósítani. Részletekre itt most nem térek ki. Anglia, Hollandia, Csehország, továbbá Németország és Ausztria egyes gyülekezetei ennek ellenálltak.

A NyEMRLSz a nyugat-európai magyar reformátusokat népegyházi alapon egybefogva, az eredeti szervezeti és egyházjogi alapokon tovább viszi elődeink munkáját és halad az egyenes úton. Nem áruljuk el magyarságunkat, hűségesek vagyunk hitvallásainkhoz és megtartjuk református voltunkat, miközben történelmi hagyományainkhoz híven, a gyakorlati szolgálatban együtt dolgozunk minden protestáns és minden magyar testvérünkkel.

– Hogyan látod odakintről a mai magyar nemzet sorsát, határokon belül és kívül?

– Nyugat-európai helyzetünk a trianoni békediktátum 85. évfordulóján a nagyvilág szégyene. A harmadik évezred küszöbén továbbcipeljük a trianoni traumát. Ennek távlatában látom magyar református egyházunk lelki, szellemi és szervezeti egységének hiányát. Református népünkkel az eltelt jó nyolc és fél évtized minden időszakában az egyház próbálta tudatosítani, hogy lelkileg sohasem szakadtunk el a magyarországi református egyháztól, de az „egy“ nemzettesttől sem. Az 1881. évi debreceni zsinat olyan szervezeti egységet mondott ki, amely meg is valósult – egyszerűen azért, mert meg volt még az 1848-as lelki gyökér. A szervezeti szálak 1919 után elszakadtak, majd a nemzettestek közötti szakadék mind mélyebbé vált a II. világháború utáni diktatúrákban. A lelki összetákolás folyamata a kommunista rendszer bukása után, a '80-as évek végén kezdődhetett volna. Közös liturgia kidolgozásával, egységes énekeskönyv kiadásával és a világtalálkozók szervezésével, ill. ezek szellemi-lelki termékeinek nyomtatásával beindult az Egyetemes Zsinat (az MRETZS) és a Világszövetség (MRVSZ) ígéretes tevékenysége. Ám kiderült, hogy könnyebb a régi szervezeti formákat újraéleszteni, vagy egész újakat alkotni (példa erre a Kárpát-medencei Generális Konvent), mint létrehozni magunk és népünk tudatában az egyház, a nemzet lelki egységét – példa erre a soha egységesen be nem vezetett liturgia, az énekeskönyv csupán néhány egyháztestre korlátozódó használata stb.

Ennek oka Trianon óta a leszakított részek szellemi és anyagi elszegényedése; a közösségi érzés elsatnyulása és az „ügyben“ való gondolkodás leépülése; az anyagiak terén pedig a teljesítményorientált, individualista ember kialakítása.

A szakadás egyrészt a magyarországi reformátusság vezetősége, másrészt a nyugat-európai reformátusság kettős szórványhelyzetéből adódik a kisebbségi lét terheit hordozó valós szellemi és lelki gondokkal küzdő utódállamok között.

A EU keresztyén értékeket egyenesen tagadó rendszere és a demokratikus elvek örve alatti „másság“ előretörése, végül, de nem utolsósorban Magyarországnak az uniós értékrendet magáévé tevő, a széthullott

nemzetrészek összefogását és egységét nem prioritásként kezelő hozzáállása mind-mind hozzájárult a kialakult helyzethez.

A NyEMRLSz csak akkor kaphat esélyegyenlőséget a Kárpát-medence tömb-reformátusságával valós párbeszéd és közös gondolkodás újrakezdésére, ha a Magyarországi Református Egyház felelősei lelkileg-szellemileg felkarolják a kilátástalanságba taszított, nagyvilágba szakadt magyar református szórványt és az egész Kárpát-medence reformátusságát. „A szakadás az ember bűne, az egység Isten csodája“. Ebben látom az MRVSZ és a MRETZS feladatát. Feladataink sokasodnak az Európai Unión belül. A magyarok költözése komolyabb méreteket ölt, mint a múltban. Ezért fontos, hogy mint „külhoni magyar református egyház“ megmaradjunk és munkálkodjunk egész Európában.

– Mint nemzetközi tekintélynek örvendő orvost kérdezném, mi a véleményed a Magyarországon zajló egészségügyi átszervezésről?

– A rendszerváltás utáni magyar egészségügy átalakítási kísérletében részt vállaltam a Magyarok Nemzetközi Orvostudományi Akadémiája gyermekgyógyászati szekciójának elnökeként. Fájdalmasan tapasztaltam, hogy a beidegződések szinte személyes támadássá váltak. A rendszer mostani kísérletezéseit nem kívánom kommentálni, etikátlan volna csupán a külföldi szaklapokon és az egyéni kapcsolatokon alapuló nyilatkozat.

– Rendkívül elfoglalt, sokat vállaló orvosként, közéleti és egyházi szolgálóként ismertünk meg. Mit tudhatunk meg a családi életedről, hiszen az otthon nagyon fontos az ember számára?!

– Életem történetéhez tartozik a válás is: 1986-ban a délvidéki magyar feleségem összeállt egy svédde. Nyolc év múlva találkoztam litván feleségemmel, vele a koppenhágai német református templomban esküdtünk meg. Gyermekeink keresztelőjén a svéd egyház érseke s Édesapám szolgáltak. Az akkor már nyolcvanvalahány esztendőes Édesapám a délszláv háborúsdiből kifolyólag és az ellehetetlenített körülmények miatt élete utolsó nyolc évét nálam töltötte. A keresztség sákramentumában az „Egyetemes Magyar Református Egyház“ tagjává fogadta mindkét fiúmat. Gyermekeink már három nyelvűvé váltak: „anyanyelvük“ – litván, „apanyelvük“ – magyar, valamint a domináns környezeti nyelv a svéd. A családban mindenki a saját anyanyelvén beszél, s – a fiúk kérésére – az iskolában magyar anyanyelvi oktatásban részesülnek.

Lejegyezte: BERECHKI ANDRÁS

Magyar szívvel a világban

Beszélgetés dr. Tóth Miklós lelkész-ügyvéddel

**dr. Tóth Miklós, a Hollandiai
Lelkigondozói Szolgálat főgondnoka**

*„...akármilyen elesettségben élünk,
a magyar református egyház a
magyarság utolsó fellegvára.”*

– *Úgy tudom, hogy nem állt szándékodban Hollandiában maradni, de a Gondviselés másképpen akarta. Mikor és miért kerültél évtizedekre a tulipánok országába?*

– 1948-ban kaptam jogász oklevelet Budapesten, rá egy évre befejeztem teológiai tanulmányaimat, és egy teológiai ösztöndíjjal az amszterdami szabadegyetemre mehettem. Talán én voltam az utolsó, aki politikai föltételek nélkül kimehetett. Másfél hónapja voltam már Hollandiában, amikor Magyarországon „kitört a Népköztársaság” – nem láttam szerencsésnek visszajönni.

Mindenképpen lelkészi szolgálatot akartam vállalni. A hollandiai szigorú kálvinista egyházban, amelyikhez a szabadegyetem is tartozott, nem éreztem otthon magam, az általános refor-

mátus egyház pedig akkor 70 munkanélküli lelkésszel rendelkezett. Megbeszéltem a Kanadai Presbiteriánus Egyházzal, hogy lelkész leszek Vancouverben, de „a meghívást még mindig küldik”. A jogi diplomámmal próbáltam érvényesülni. Azt elismerte a leideni egyetem, megszereztem a holland jogi diplomát is, azzal egy biztosító társasághoz kerültem. Később egy másik biztosító társasághoz mentem át, és annak pedig pár év múlva az igazgatója lettem. Ez később az AEGON biztosító társaság lett, amelyik többek között Magyarországon is átvette az állami biztosítót, ma pedig Aegon Magyarország néven fut – közben terjeszkedik az egész Közép-Európában. Ez volt életemnek az egyik része.

A másik része volt az egyházi. Kezdetől – 1949–1950 – fogva Tüski Istvánnal építettük ki a Hollandiai Magyar Protestáns Lelkigondozói Szolgálatot, amelyik most is működik; emellett fokozatosan szerveztük a magyar kulturális életet. 1951-ben indítottuk el a Mikes Kelemen Kört, amelyik még mindig funkcionál, nagyon aktívan, különösen a Mikes International keretében. Tulajdonképpen ebből az egyházi indításból született meg a Hollandiai Magyar Szövetség is, amelyik összefogja az összes Hollandiában működő magyar szervezetet.

– *Egy lelkészi oklevél egy jogász-oklevéllel nagyon érdekes és értékes dolognak tűnik számomra. Arra gondolok, hogy a hollandiai magyarok, vagy később a kárpát-medencei magyar református egyház dolgaival kapcsolatosan bizonyára hasznos volt ez a két oklevél...?!*

– Én a Nyugat-európai Magyar Református Egyház lelkésze vagyok. A fő dolog, hogy az ember mit tesz. Az emigrációban – és ezt ti is megtapasztaljátok Erdélyben, mert Erdély vagy éppen a Partium is emigráció, kényszer-emigráció – nekünk mindent magunktól kell kitermelni: amire van ember, az van, amire nincs ember, az nincs.

– *Arra gondolok, hogy volt olyan eset bizonyára, hogy a jogi ismereteiddel tudtál segíteni.*

– Hát persze. Nagyon sokszor. A jogi oklevél nélkül nem építhettem volna ki magamnak egzisztenciát, de nagyon sok embernek tudtam segíteni. Jogi képzettségemmel tudtam szervezni a magyarságot. Mert egy jogász szervez és tudja hogyan kell szervezni.

– *Ma hány magyar élhet Hollandiában, és hogy sikerül a magyar közösség éltetése, megtartása?*

– Hollandiában kb. 8 ezer magyar van, de a központi statisztikai hivatal szerint 12 ezer. Nem mindenki kapcsolódik be a magyar munkába, sokan tudatosan nem, mert föl akarnak oldódni a közösségbe, amelyikben élnek. Ez egy nagy probléma, talán a nyugati magyarság legnagyobb problémája. Előttünk egy óriási missziói terület van. Nekünk kell megmondanunk az embereknek, mi az értelme, hogy a magyar háttérből él. Ezért a magyar önérték-tudatot kell az emberekbe önteni, mert 1949-től kezdve a legkülönbözőbb politikai vezetések mindig azon törték a fejüket – a mai szent napig –, hogy hogyan lehet a magyarokból kioltni az önérték-tudatot: hogy a magyar nem ér semmit.

– *Tanuljunk meg kicsiknek lenni, így hallottuk ezt már Budapestről is.... erre gondolsz?*

– Igen, de mi nagyok vagyunk... Mikó Jenő püspök, a szlovákiai parlament egykori tagja mondta el a következő történetet. Pozsonyban, a szlovák

parlament kávézójában magyar képviselők beszélgettek. Odajött egy szlovák képviselő hozzájuk és a következőt mondta nekik: „Tudjátok, hogy nektek mi a nagy erőtök? Az, hogy nektek van egy nagy történelmetek és nekünk pedig nincs.“ A másik történetet egy szerb költőnő mondta, akit Hollandiában ismertem meg. Ő kezdetben távol tartotta magát tőlem, de később megváltozott. Egy adott pillanatban ültünk egymás mellett egy közös barátunk születésnapján. Elfordította a fejét, a levegőbe nézett, megváltozott az arc kifejezése és a hangja acélos, kemény és erőteljes lett. Azt mondta nekem: „Miklós, én most elmondok neked valamit, amit neked soha senki nem fog bevallani és tőlem ezt soha többé nem fogod hallani. Titeket, magyarokat minden körülöttetek élő nép bámul és irigyel, mert nektek van egy kisugárzásotok, ami nekünk nincs és sose lesz.“

– *Oberweitzban beszélgettünk az elmúlt nyáron. Többször is hallottam, hogy nagy tisztelettel emlegeted az erdélyi magyarságot, az erdélyi egyházi életet. Miért szeretsz bennünket ennyire?*

– Ennek először is személyes okai vannak. Nagybátyám, Málnási Bartók György, a kolozsvári filozófia professzora volt rám nagy hatással, nekem is professzorom volt még Budapesten a Teológián, a sógora Ravasz László püspök, gyakran fordult meg nálunk és nagyon jó kapcsolatban voltunk mindig. Ez a személyes oldala. Másrészt meggyőződésem, hogy a magyarság legjelentősebb szellemi kikristályosodása Erdélyben folyt le. Nyugat-Európából nézve titeket érzünk magunkhoz a legközelebb: az erdélyieket és a felvidékieket.

– *Úgy tudom, kiterjedt közéleti és kulturális tevékenységben veszel részt, A Mikes Kelemen Körnek milyen szerepe van a magyar értéktudat formálásában?*

– A Mikes Kelemen Kör 1951-ben alapítottuk Hollandiában, mint többféle fakultáson tanuló magyar diákok. Azóta is működik. Ez egy intellektuális csoport, amelyik 1959-ben elkezdte az un. tanulmányi napjait, és ezek a tanulmányi napok minden év szeptemberében zajlanak Hollandiában, egy-egy központi témának szentelve a figyelmet, ahová elismert szakembereket hívunk meg a világ minden sarkából. A közönség is a világ minden sarkából jön. 2001-ben, mikor 50 éves fennállásunkat ünnepeltük, beindítottuk a Mikes International-t az interneten. Kiadói társaság, de egyben szervezők is vagyunk. Háromhavonta kiadjuk a Mikes International folyóiratot, de nagyon sok könyvet is kiadtunk, aolyanokat, amelyeket már sehol nem lehet megtalálni. Tudatosan szeretnénk ezáltal elérni az egész világ magyarságát. Ebben kell gondolkodnunk: mi az egész világon vagyunk – Ausztráliában és a Kárpátalján, Sydneyben, Los Angelesben is, Buenos Airesben is, Londonban is. Mindenütt olvassák a Mikes International-t és ezáltal mi egy tudatos magyar kultúrpolitikát folytatunk.

– *Jól ismert költői kérdés: mit ér az ember, ha magyar?*

– A 90-es évek elején az Európai Közös Piac megbízásából elég sokat jártam Magyarországra. Budapesten beültem egyszer egy taxiba, a sofőrrel hirtelen összenéztünk, s azt mondtam neki: mi már láttuk egymást. Igen – mondta –, ön volt az az ember, aki elmagyarázta nekem, hogy milyen kiváló emberek a magyarok.

Nekem valóban ez a tapasztalatom. Holland üzletemberként dolgoztam már az egész világon, de az izgalmas az, hogy mindenütt a magyar identitásommal találtam meg az utakat, Dél-Amerikában vagy éppen Ázsiában és Nyugat-Európában.

Nekünk van egy óriási kincsünk. Ez pedig a magyar értékfilozófia. Böhm Károly magyar filozófiája, melyből merített Makkai Sándor, Ravasz László, Tavaszy Sándor...

A világon három fontos filozófus van, szokta mondani egy barátom: Platón, Kant, Böhm. Előbb csak egy szellemes összehasonlításnak véltem, de rájöttem, hogy igaza van. Ha egy népnek van filozófiája, az megváltoztatja, formálja azt. Descartes formálta a franciákat, Kant és Hegel a németeket, Böhm Károly kolozsvári iskolája pedig a magyarokat. Ki is adtuk Böhm teljes életművét. Mi magyarok nagyon sok nehézségen mentünk keresztül a történelem során, de éppen a történelmi kohókban tisztultunk mindig, s jelenlegi állapotunkban is egy elismert, tehetséges, megtartásra szánt nép vagyunk.

– *Kedves Miklós bátyám, a családonról néhány szót, ha mondanál...*

– A feleségem félig magyar, félig holland, kiváló művészettörténész, többek között Árpádházi Szent Erzsébetről írt egy nagy tanulmányt. Most pedig von Eyck, genti „Isten báránya“ című oltárképét dolgozza fel, melyben Zsigmond királynak is emléket állít, aki minden körülmények között magyar maradt. Magyarország soha nem volt olyan magasan a nemzetközi létrán, mint Zsigmond idejében. Három fiam és három unokám van. Ők szintén bekapcsolódtak a magyar életbe.

Isten áldását kérjük dr. Tóth Miklós életére és családjára, valamint Hollandiában élő magyar testvéreinkre.

Lejegyezte:
BERECZKI ANDRÁS

BARTALIS JÁNOS

Ez olyan idő

*Uram, így gyötrődöm a földön.
Magamban kint kínra halmozok.
Vad késsel hasogatom szívem
S magamon ejtek végső sebeket.*

*Mert hiába a földön minden:
Ígézet, mosolygás, mennyderű.
Csalóka álom mindegész.
Fekete fájdalom s vak terű.*

*Ím, nézd, kitárom fekete karom.
Ím, lásd, az én végtelen golgota-utam.
Nincs eleje és nincs soha vége.
Ezerszer feszülök fel a keresztre.*

*Ez olyan idő, hogy százszor kell
Meghalni.
Eszményért, hitért, életért
Ezerszer meg kell lakolni.*

*Ez olyan idő, hogy lehullunk,
Mint csillag az égről.
És a földön sírunk, sírunk.
S a fényes magasba fel
Talán sose jutunk.*

ÍRÓINKRA EMLÉKEZÜNK

Bartalis János, Kosály szerelmese

Kosályi kert!

*Látom nemesen csillogó ékköveid
a lombok közt.*

*Látom függő briliánsaid, az arany körtéket,
látom a pazar szilvafonatokat,
mint gyöngyfüzéreket.*

*Látom a kerteken túl a távoli határt,
a beért mezőket,
a kéklő hegyoldalakat,
az enyhe-zöld szőlődombokat.*

(ARANYGYÜMÖLCSÖS KOSÁLY)

BARTALIS JÁNOS 1893-ban, a Brassó-megyei Apáca községben látta meg a napvilágot, ahonnan az erdélyi magyar művelődési élet büszkesége, Apáczai Csere János is származott.

Elete is sok vonatkozásban hasonlít nagy elődje sorsához: egyikük sem talált igazi pártfogókra a hazai földön, ha fel is ismerték különös képességüket, szorgalmukat, nem nyújtottak értékes segítséget, így nem tudtak szárnyalni, nagy terveiket nem tudták megvalósítani.

Bartalis János korán anya nélkül maradt gyermek, nehezen emelkedett ki a paraszti világ kötöttségéből, apja nem akarta városi iskolába engedni. Mégis sikerült Kolozsvárra jutnia a tanítóképzőbe, majd Budapesten a tanárképzőt is elvégezte, de nem tanügyi pályára készült. Csak a tanulási vágy, a tudás nagyszerű érzése hajtotta az iskolák felé, a városi élet vonzotta, úgy érezte, ott több lehetősége lesz költői-írói hajlamait megcsillogtatnia. Nehéz időszakban vált felnőtté. Alig volt ideje bemutatkozni, kitört az első világháború. Katona lett, majd négy év fogság következett. Pedig a legjobb úton járt már ekkor, a világirodalom élvonalába kerülhetett volna, mivel úttörője volt a magyar nyelvű szabad verselésnek. Senkitől nem tanulta, nem olvasott még ilyet. Valahol az Amerikai Egyesült Államokban élt ekkor már egy költő, Walt Whitman, aki ugyanígy fejezte ki gondolatait, de Bartalis nem találkozhatott még a nevével sem, hiszen magyarul még nem jelentek meg a fordítások. Sőt, a szabad világban sem fogadták még el ezt a formabontó verselési módot.

Megkérdezték Bartalis Jánost, hogy mi vezette a kötetlen verselési formához? Ő így válaszolt: „Valami megmagyarázhatatlan, öntudatlan belső ösztön, amely nem engedte, hogy a rendszertelenül és törvények nélkül rám

zuhanó élményeket formák béklyóiba szorítsam. Éreztem, ha kötött formába kényszerítem a zabolátlanul rám törő indulatok és érzések kifejezését, nem tudnék közvetlen és őszinte hangon megszólalni.“ Szabad verseinek zsengeit már az iskola önképzőkörének tagjai és tanárai is hallhatták, de értéküket nem ismerték fel a rímes, klasszikus versformákhoz szokott fülek. Húszéves korában mégis összegyűjtötte addigi kéziratos verseit, és felküldte Budapestre Kosztolányi Dezsőnek címezve, aki ismert költő volt már akkor. Választ is kapott a küldeményre, biztató szavakat: „Ön tehetséges ember, van egyénisége, de azt ajánlom, várjon a könyvkiadással, előbb megjelentetünk néhány verset a Nyugat hasábjain, hogy ismerjék meg az Ön nevét. Ismeretlenül senki nem veszi meg verseskötetét. Valamit okvetlenül kihozunk a Nyugatban.“ Később így ír Kosztolányi egy neves folyóirat szerkesztőjének: „Bartalis erdélyi költő, hitem és nézetem szerint a legkülönb a maiak közül.“ De hiába volt a Nyugatabeli siker, hiába volt a nagy költő kézszorítása, hiába a Kosztolányi elismerése, a húszas évekbeli felkaroltság az erdélyi lapokban, szegény Bartalis csaknem úgy járt, mint Bolyai János az ő matematikai problémájának megoldásával. Amíg pénzre várt, hogy zseniális felfedezésével a tudományos világot megismertesse, megelőzte egy ismeretlen tudós kortársa. Bartalis is addig várta anyagi helyzetének javulását, hogy kéziratos kötetét kiadhassa, hogy megismerhesse a magyar verskedvelő közönség a nagyszerű újat, amíg lefordították Walt Whitmant magyarra, és a pesti formabontó költők is bemutatkoztak. Így szorult háttérbe Bartalis, aki legelőször írt szabad verseket, mert életének robotos, kenyérkereső hajszájában eltöltött tizenkét éve után csak 1926-ban jelenteti meg az Erdélyi Szépművés Céh első verseskötetét.

A kötet megjelenése megnyitotta számára az érvényesülés útját. A két világháború közötti években, amikor a magyar színészek és előadóművészek különböző rendezvényeken, szavalóesteken vitték közelebb a magyar lírát a versekért rajongókhoz, ezeken az alkalmakon hallhatók voltak a Bartalis-versek is. A húszas-harmincas évek leghíresebb előadóművésze, N. Tessitori Nóra választotta műsorába a legtöbb Bartalis-költeményt. És most a nagyhírű szavalóművész szavait hívom segítségül, aki nemcsak előadni tudta művészi módon Bartalis János verseit, hanem gyönyörűen meg is tudta fogalmazni, mit jelentettek számára ezek a költemények: „Én egy torockói tavaszon találkoztam legelőször a Bartalis verseivel, és attól kezdve hogy megismertem azokat, valahányszor friss kristályforrást láttam kibuzogni szűzi erővel hegyek méhéből, ha zsendülő kalászt láttam kibújni az őstelevényből, ha szellők lebegtették meg a madárdalos lombokat, ha gyermeket hallottam felkacagni, fehér galambot láttam repülni és harmatot megcsillanni a falevelen, könnycseppet az igaz ember szemében és a szeretet tüzének csóvját fellobbanni az emberi szívekben, mindig Bartalist idéztem. Mert forrás ő, őstelevény, madárdal, harmatcsepp, a béke fehér galambja, a szeretet és

jóság forradalmárja, gyermekkacagás és igaz ember sírása, a lelki tisztaság élő szimbóluma: „az isteni jóság harmata.“

Tessitori Nóra művésznő érezte meg igazán, ismerte fel Bartalis kitartásának, lelki és fizikai erejének titkát, hogy a költőt gyermekkorától kezdve égi erő vezette, egyengette útját, hiszen Istentől kapta költői tehetségét, az Úr nem hagyta elveszni ezt a talentumot. Ha lassabban is, de beérett a fáradozás gyümölcse, és a költő soha nem lett hűtlen gyermekora templomos lutheránus székel emlékeihez. Költeményeiben felnőttként is bizalommal fordul az Egek Urához, és hűségét, háláját sok szép versben juttatja kifejezésre:

*„Mikor fellegek feltornyosultak
és a hullámok összecsaptak fejünk felett.
Mikor a templomok leomlottak
és meghasadott a hegy.
Mikor sötétség borult a világra,
végtelen sötétség
és az égre nem jöttek fel a csillagok,
mikor a Halál örvényénél álltunk...
Mikor az utolsó kiáltás is elhangzott
Krisztus ajakáról – függve a keresztfán,
utolsót lehelve lelke:
„Éli, Éli! Lama Sabaktani!“
Ó, népem, drága népem!
E szörnyű ítéletben,
ez elveszejtő nehéz időben
mindig hitted:
„Isten kezében vagyunk
és ott vagyunk a legbiztosabb helyen.“*

*Mikor Ég-Föld megszakadt,
Folyók-Tengerek kiöntöttek,
végig nyargalván sós hullámaikkal
a veszett világban,
mikor megpecsételtetett minden
teremtett állatoknak sorsa –
Ó, Uram!
mi: árva néped,
árva magyar néped
„Tebenned bízunk eleitől fogva.“*

(ISTEN KEZÉBEN)

Tessitori Nóra jellemzése csodálatosan megfelel a valóságnak. Olyan ember volt, aki a természetben találta meg az élet értelmét, a megnyugvást. Felesége birtokára vonultak el – a háború borzalmait feledni akarván –, a Dés melletti Kosályba. Fél évre tervezték az ottmaradást, de a költő annyira jól érezte magát, hogy tizenhárom év lett belőle. Itt került igazi közelségbe a természettel, a mezei munkákkal, kaszált, kapált, szántott, vetett, gyümölcsöt termesztett, a falusi emberek csodájára jártak a terményeinek. Ő látta el tanácsokkal a szomszédokat. Csodával határos módon tudta összeegyeztetni a fizikai munkát a szellemivel. Nappal végezte a mezőgazdasággal és állattenyésztéssel járó feladatokat, este pedig, amikor elhaltak a zajok, amikor mindenki aludt, elővette ceruzáját és betűkké, versekké rózta aznapi álmait és látomásait.

Életének Kosályban töltött évei alatt több író, költő, művész meglátogatta. Egy vadcseresznyeфа alatt szavalt igen emlékezetesen egy harmatos nyári reggelen Tessitori Nóra. Ő is kíváncsi volt, hol írja azokat a szép szavalásra alkalmas költeményeket, s hol töltődik fel lelkileg a sok viszontagságot megélt költő.

A második világháború után sokszor kényszerül letenni a ceruzát, sok éven keresztül tanároskodik és könyvtárosi munkát vállal a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban és a Bolyai Tudományegyetemen. Sok tanár emlékezhet rá egyetemi éveiből, kedves, mosolygós szeméből hit, bizakodás és reménység sugárzott. Ezt a munkát is teljes odaadással, jókedvűen végezte, szolgálat volt ez is, mindig megnyugodott az Úr akaratában.

Gárdonyi Géza: „az egri remete”

A prózaírók közül GÁRDONYI GÉZÁra esett a választás, aki száznegyvenöt évvel ezelőtt született, 1863-ban. Maradandó alkotásokat hagyott az utókorra, az ifjúság ma is példaképnek tekintheti regényeinek hőseit, és együttérzéssel olvashatunk kis falusi iskolák növendékeiről, akik tanulságos történeteikkel egy-egy emberi jellemet testesítettek meg.

Önéletrajzában, a Gyermekkori emlékeimben Gárdonyi egy helyen arra emlékezik, hogyan döbbsent rá: ha felnő, az lesz a dolga, hogy a „percek mámorát megmentse az elmúlástól.” „A gondolat oly rendkívüli volt – írja, mintha éjfél

után két órákor látnánk az égen átvillanni a napsugarat.“ Ezek az idézetek már tartalmazzák az írói hitvallás, az ars poetica előrevetítését. Sokáig kellett várnia, amíg íróként elfogadták: „Ha átgondolom az eddig lefolyt életemet, azt kell látnom, hogy kövek alatt nőtt fű vagyok. Sok idő kellett, míg ki tudtam bújni a levegőre. Körülményeim olyanok voltak, hogy el kellett vesztenem hivatásomnak ösztönszerű tudatát is. Hajós voltam, akinek harmincöt évig kellett haladnia iránytű nélkül. Csak hanyódtam, süllyedeztem, ide-oda terelődtem a folytonos ködben, nem tudva, hova jutok. De azért mentem, haladtam, irányozgattam magamat ösztönszerűleg, mint a madár, mikor hazaindul térkép nélkül Afrikából. S ma már, mikor odajutottam, hogy bizonyos utamat felismerve, egyenes irányban haladok tovább, bámulva kérdezem: mi vezérelt?“

Méltatói, az irodalomtörténészek ma már megtalálták a kérdésre a feleletet. Apját, aki uradalmi gépészként birtokról birtokra vándorolt, rajongásig szerette. Sok történetet hallott tőle a dicsőséges 1848-as forradalom harcairól. Apja még a rongyos ruhájú koldust is behívta a lakásába, ha megtudta, hogy az honvéd volt a szabadságharcban. Az író ezt vésette édesapja sírkövére: „Az 1848-49-i honvédelem fegyvergyárosa.“ De róla formálta meg Dobó István, az egri várkapitány jellembeli tulajdonságait, és az örökké barkácsoló vidéki lakatost ismerhetjük fel a hadi újítások mesterének, Bornemissza Gergelynek az alakjában is.

Gárdonyi szülei a „szegények egyetemé“-re, tanítóképzőbe írták be Egerbe. A Dunántúlon tanítóskodó Gárdonyi a szegénység kenyerét ette. Erről az időről írja: „Egy kis veszprémi faluban nyomorogtam, mint tanító. Együtt laktunk anyámmal, és nagyon szegények voltunk. Bekopogott hozzám egy koldus, és alamizsnát kért. De se anyám, se én nem találtam egyetlen krajcárt sem a házban. Erre a koldust kenyérhéjjal fizettük ki. Zúgolódni kezdtem, hogy ez nem mehet tovább, nem maradok tovább tanító. Hogy abban a pillanatban még a koldusnál is nyomorúságosabb voltam, fellázított, s annak a lázadó percnak köszönhetem, hogy íróvá lettem.“

Az ifjú Gárdonyi négyévi tanítás után vidéken, majd Pesten újságírói állást vállalt. Mikor elismerték írói tehetségét és nevét szárnyra kapta a hír, elköltözött a zajos fővárosból a „magyar dicsőség“ városába. Mint „egri remete“ írta legszebb történelmi regényeit: az Egri csillagokat, a Láthatatlan embert és Az Isten rabjait.

Gárdonyi neve, írói alakja egyé kovácsolódott Eger városának, Eger várának nevével. Szeretet vette körül a csendes magányban élő író, de ő is megható módon ragaszkodott Egerhez. Amikor Aradra hívták a kultúrpalota igazgatójának, ezt felelte: „...ez a város dédelgetve szeret. Itt építettem fel hajlékomat. Munkásságom javát itt írtam Egerben. Nem megyek.“

Történelmi regényeken kívül sok novellát írt a falu életéről. Tanítóként megismerhette a falu gondjait, a falusi gyermekek életét. Tulajdonképpen a gyermekek, a házak, az állatok és a bogarak érdekelték. Egyszerű, hallgatólag

és jószívű embernek ismerték. A gyermekek arcát csak megsimogatni tudta, azt vallotta, hogy „az arc a lélek tükre, azt nem szabad megütni,” de ugyanaz a kéz ökölbe szorult, ha igazságtalanságot látott.

Nemzete iránt érzett büszkeségét az Egri csillagokban írta ki magából, népismerete, vallásos, istenkereső természete, kolostorba vonzódó zárkózottsága tökéletes művészi formát talált az Isten rabjai című regényében.

Végrendeletében nem kért pompás temetést és díszes sírt. „Íróasztalom legyen síremlékem. Az az íróasztalom, ahol a lelkem és szívem minden érzése átömlött tollam vonásaiba.” A város lakóinak kívánságára a várban, a város felé néző Bebek-bástyán temették el. Hamvai fölött a „Csak a teste” felírás hirdeti, hogy Gárdonyi szelleme halhatatlan.

Tompa László: „a magányos fenyő”

Egy dán író azt a megállapítást fogalmazta meg egyik regényében, hogy „egy emberi élet csak akkor teljesülhet ki egésszé és igazzá, ha megtalálja azt a talajt, amelyben kivirágozhat énjének teljes és tiszta tudata”.

Tompa László, a fenyves zúgású székely poéta, megtalálta igazi énjének tiszta tudatát. Olyan költő volt, aki mindig tudta, mit akar, őszinte, szókimondó költő és ember volt.

1883-ban született, és minden idők legszebb hónapjában, májusban intett végső búcsút a földi életnek 1964-ben, de haláláig szülőföldje hűséges fia maradt. Nem csábította az érvényesülési vágy, a nagy kalandok, melyekben része lehetett volna. Sem özvegyen maradt édesanyjától, sem szülőfalujától, a Székelykeresztúr mellett fekvő Betfalvától nem akart nehezen megközelíthető távolságba kerülni. Pedig jogi végzettsége feljogosította volna nagyvárosi munka vállalására, de ő inkább elfogadta a közigazgatási gyakornoki állást Székelyudvarhelyen, falujától csak 22 km-re. Számára Székelyudvarhely maradt a világ közepe. Itt él, dolgozik, házasodik, négy gyermeket nevel fel szerető asszonyával együtt, innen küldi veseit az erdélyi irodalmi lapok számára, s úgy válik országszerte ismert és elismert költővé, hogy lábát alig teszi ki Székelyudvarhelyről.

Ide kívánczik a második világháború előtti évtizedek Erdély-szerte ismert előadó művésznőjének, Nagyné Tessitori Nórának a neve. Ő különös előszeretettel választotta szavalóestjeinek műsorába Tompa László

verseit. A művésznő a következőképpen indokolta választását: „Tompai László egész lelkével, egész életével és művészetével az Ember és a Természet iránti szeretetét igazolja, gyakorolja a Jóságot, hirdeti a Béke szentségét, az Igazság szépségét és sóvárogja azt a szent harmóniát, amely majdan minden embert egygé ölel a szellem szárnyaló szabadságában.“ Erdélyi télben című költeményét a művésznőnek ajánlotta: „N. Tessitori Nórának, egy sötét kor bús gyermekeit szépségek fényével vigasztalónak.“

Székelyudvarhely sáros kisváros ezekben az évtizedekben még. Írókkal, társakkal csak levelezés útján tartja a kapcsolatot, személyesen nem keresi fel az akkori erdélyi irodalmi központokat, sem Kolozsvárt, sem Marosvásárhelyt. Nyomon követi az országon belüli változásokat, szóvá is teszi azokat egy-egy versében, de a hangos véleménynyilvánítási alkalmakat kerüli. A háborúk borzalmai ellen többször felemeli szavát, lelke a nyugalmat, a csendet, a biztonságot kívánja:

*Zenét nekünk, hogy biztasson: különben
Itt meg kell halni! Minden oly zilált!
Zaj s jaj zuhog ránk éjsötét özönben –
S rémült lélek hasztalan kiált!*

*Zenét, amelybe – mint egy deszkaszálba –
Kapaszkodják megrendült szellemünk.
Míg csillapul a bolydult vizek árja,
S valahol biztos partra léphetünk.*

*Zenét! Szárnyunkat megtépték a vércsék:
A sok baj és kín – élnünk csak teher.
Számunkra legyen a zene az épség,
A szárny, mely ismét egekig emel.*

*Zenét, hogy szálljunk, nyűgöket szakítván,
Föl, föl e földről, hol csak dudva nő,
Csúf csúfolódik, erényhős a hitvány,
S szívek helyén csak kő van, durva kő.*

*Ott fönnt talán még egyszer újra látjuk
Az Örök-Úr szent megbékélt szemét,
Míg lenn dolgoznak a gyilkok s az ágyúk,
S mindent elönt a rosszaság, szemét.*

(ZENÉT)

A körülmények szorításában magányossá szigorodott emberi jelleme, tartózkodó modora. Súlyos zengésű, mély felelősségérzetről valló versei előkelő helyet biztosítottak számára a Helikon íróközösségében, de ritkán járt el a marosvécsi találkozókra. Önmaga-építette sziklavarában élt. Magányos fenyő volt a széljárta ormokon. De a költő udvarhelyi magányában nagy versek születnek. A vidéki kisvárosban is pontosan meghallja a világ szívverését: „szilárd pont, a föld egy kis vidéke, / honnan amíg lát: tisztán lát a szem” – írja egyik versében. És az udvarhelyi kilátóról valóban tisztán látja az embertelen világ bűneit.

Tompa László, mint ember és mint költő, kiállja a történelem legnagyobb próbáit. A fasizmus előretörése idején kemény és tiszta szóval tiltakozik a barbárság ellen. A második világháború előkészítésekor borzongva aggódik az Emberért. Konok férfidaccal feszül szembe mindennel, és sohasem tud megbékülni sem a kisvárosi lélekzsugorító életkerettel, sem a társadalom rémségeivel. De hite és a remény nem hagyja el, rábízza magát és népét Istenre, és hisz a székely nép szívósságában, kitartásában.

A zenéhez, a vershez, a természethez, a bibliai egyszerűségű élet halk színeihez menekül a nagy idők bomlott zűrzavara elől. Az egyszerűséget meg is találja a gyermekeiben való folytatódás végtelenségének, a napfénynek, az édesanyai simogatásnak szelíd örömeiben, és hitvesének kedves arcában és szívig ható mosolyában. A természetből nőtt ki és benne él szerves eggyé olvadással. A természet változásaival változnak hangulatai, élményei is, mintha ősszel ő vetkőznék le zöld lombjait, télen az ő lelke lenne hóval borítva és tavasszal ő születne újra új életakarással és bimbót váró megtermékenyülési vágygal, magában hordozza a természet változásait és a maga életét átvetíti a természet sorsába.

Sokszor és sokan elmondták már róla, hogy a kisváros magányossá tette. De meg kell értenünk, hogy ez a magány nem az emberektől való elfordulás, hanem a farkastörvényű társadalomban magányba hajszolt, vagy a farkasok közti ordítás helyett inkább a magányt választó ember életérzése. Ez a magány tiltakozás az elburjánzó embertelenség ellen. Dacosan, keményen, félreérthetetlenül. Ezért válhatott sors-verssé Tompa László egyik legtöbbet emlegetett költeménye, a Magányos fenyő. De magányát túlharsogja reménységgé váltott élethite.

Tompa László lírájának minden hangjából, színéből, zamatából, melegségből, könnyéből uralkodó erővel zeng ki erős erdélyi öntudata és Erdély iránti szerelmének érzése. Annyira szervesen eggyé vált Erdély földjével és lelkével, és annyira hozzátartozik lényegileg Erdély egészéhez, mint ahogyan a hargitai, csíki és háromszéki havasok. Tompa László lelke is, akár a havasi hegyek völgyei, komor és sötét tónusú, ám a hegyek méhében vulkanikus erők lehetőségei forronganak, míg a csúcsokon a mindent kibékítő Napnak élethite zeng.

Az irodalmi emlékezést JÁROSI ÉVA tanárnő állította össze

TOMPA LÁSZLÓ

Magányos fenyő

*Hogy görnyed, mint aki bűnt lakol
Az őszcibálta bús bokor!
Az ágakról levert levelek
A szélben föl – s le – kerengenek.*

*Haraszt röpül, vén fűz nyikorog –
Minden csupa gyász, por, pernye, homok.
A végét várja minden e zord vidéken –
Csak én nem!
Én, amíg minden omlik, összedül,
Gyökereimmel e kopár fokon
– Bús székel fenyő – megkapaszkodom,
S állok, daccal, társ nélkül, egyedül.*

*S míg havat dob rám, hóköpenyt,
Egy szeles nap vagy egy vad éj,
Így biztatom magam: ne félj,
Te tovább tartasz, mint a tél!
A gúnyos holdnak, mely nekem
Halált s hasonlót emleget,*

*Így szólok: „uram, láttam én
Már karón varjat eleget!
Görnyedtem én még máskor is,
Némultan, hó és jég alatt –
De törzsem, ágam akkor is,
A hó alatt is zöld maradt.*

*Kibírtam én már sok telet,
Míg jöttek jégtörő szelek,
S gallyaimon, mint húrokon,
Új fuvalmak zenéltek!
Így múlnak, újulnak évek...
Én az idővel bátran szembenézek!“*

Tizenöt éve halt meg Horváth Imre

A tömondatok költője volt, csak elvétve találni a magyar költészetben az övénél tömörebben fogalmazó, sallangmentes, tisztább gondolati lírát. Egyik méltatója így vall róla: „Képes a legnagyobb-ra: tömondatokban írni, a legegyszerűbb képekkel verselni“.

Horváth Imre a Nagyvárad melletti Margittán született 1906.november 4-én. Horváth István gyógyszerész és Fráter Irén egyetlen gyermeke magányosan nő fel, a vézna fiúcskát joggal óvják, kímélik, kényeztetik, féltik. Végül maga is félénkké, visszahúzódnóvá, zárkózottá válik. A gyermek nyolc éves, amikor a család Désre költözik, apja itt, e Szamos-menti kisvárosban vásárol drogériát. A szemlélődésre hajló gyermekben az itteni gimnáziumi évek során érik meg az érdeklődés a költészet iránt, a színház és az írott szó szeretete is ekkoriban alakul ki benne. Különösen Heine művei hatnak rá. E vonzalom nem csupán a nagy költő verseinek, de mindkettejük zsidó származásának, a matrac-sírba száműzött beteg költőnek is szól.

Költőnk tizenhét éves, amikor a szűkös anyagi körülmények miatt a család szerencsét próbálni Nagyváradra költözik. Itt, a Gojdu Líceumban szerez két év múltán igazolást érettségéről. Aztán maga is elindul szerencsét próbálni. A legkülönbözőbb helyeken vállal irodai munkát, kis ideig még az Estilap szerkesztőségében is megfordul, de leginkább munka nélkül él. Amikor 1930-ban megismer egy szatmárnémeti lányt, hozzájuk költözik. Egy évig tart a szerelem, ez idő alatt a Szatmári Újság, majd a Szamos munkatársa.

1931-ben visszaköltözik Váradra, néhány hónapig ismét az Estilapnál, majd az Erdélyi Lapoknál dolgozik. Ez a lap közli első versét 1932-ben. Ettől kezdve ez az önbizalom-hiányos ember, aki csak benső magányában hős, lassan egyre öntudatosabb „költő-egéniséggé“ válik. A fizikailag vézna ember a művész izmait növeszti. A vélt Parnasszus magaslatain jár, amikor tíz másik – ma már ismeretlen váradi költőtársával együtt – megjelenik verseivel a Tíz tűz című antológiában. Ettől kezdve már az Erdélyi Szemle, a Pásztortűz és a budapesti Új Idők is el-elfogadják, a korszellemnek még elfogadott, de a modernnek számára dekadens, világfájdalmas verseit.

1933-ban az Aradon megjelenő Reggel című lapnál újságíróskodik, ez gyakran közli verseit, sőt 1934-ben Örvény felett című első kötetét is megjelenteti, amelyet 1936-ban a Hangtalan beszéd című könyv követ.

Miután a Reggel 1937-ben megszűnik, visszamegy Váradra, ahol egy újabb kalandos szerelem várja. Élettársa, Diamandy Viktória író, drága svájci és angliai iskolák neveltje, tíz évvel idősebb Horváth Imrénél és túl van már egy házasságon. Két kötete és egy színházi bemutatója is volt. Mindketten úgy döntenek, hogy nem vállalnak hivatali állást, megélhetésüket könyveik eladásából biztosítják. Vonaton, vendéglőben, utcán kínálják megvételre műveiket. Nyomorúságos körülmények között, de szép szerelemben élnek.

Horváth Imrének a kritikai fogadtatás sem kedvezett. A nyomor, a betegség, a megalázottság, no meg az erősödő Heine-élmény jót tett költészetének. Érezni rajtuk, hogy az élet érdekesebb felületén él – miként maga mondta: „a fény csak borzalmakra világít az ember lakta tájon” –, de ezek a versek már egyéniek és egyediek, ezek már Horváth Imre versek.

Leggyakrabban négysorosaiban leli medrét forma és tartalom, mindkettő szoros egymásrautaságban. Távol áll tőle a harsányság, és költői létformájává válik a szigor: felesleges szavakat nem ír le, nem használ úgynevezett „költői képeket”. Ellentétpárokban rögzít, tömör és valóságra törekvő, apró megfigyelésekből épít és ébreszt elmés gondolatokat.

Versei a lélek s a gondolat kis csiszolt ékkövei. „Jobb egyedül, baktatok csendben. / Kóbor kutyák értenek engem.” (Kutyasorban) – írja a magányos költő, kiben egyre inkább munkál a rokonszenv a szenvedőkkel, elesettekkel: „Fűért, fáért halljátok hát szavam: / követelem, hogy igazuk legyen: / itt élni fűnek, fának joga van / akár völgyben sarjad, akár hegyen.” (Fűért, fáért)

Érzelmek olykor az indulatok irányába lökik: „Bontsd ki hajad és oldd meg öved: / meztelenül kívánlak – Gyűlölet.” (Gyűlölet)

A „felszabadulás” után, 1948-tól 1960-ig az új társadalmi-politikai igényekhez igazodó költészetet művel. Találhatóan szól erről az időszakról Bajor Andor A kispolgártól a pártköltőig című írásában. Mondanivalója ugyan új tartalmakkal bővül, harciasabb, mint korábban, de őszintétlenség és túlbuzgóság soha nem tették hangját fülsértővé. Ennek ellenére, mi tagadás: megalkudott. Mint aki házát, hazáját, hitét hagyja el, úgy menekült a „párthűség” súlya alatt a bőbeszédűségbe, cserben hagyva otthonos négysorosait.

A hatvanas évektől viszont folyamatosan visszatér a régebbi költői hangjának áramába. A jóérzésű utókor még életében megbocsátott neki, hisz ő egyik legnagyobb formaművészünk, a miniatűr vésetek nagymestere. A bölcs idézetek gyűjtői belőle merítenek.

PAIZS TIBOR

Lemenő nap

*Látott mindent, ami itt lent folyik,
Hökkent arcán pirosság ömlik át.
Látott mindent hajnaltól alkonyig –
S most helyettünk is szégyelli magát.*

Kutykuruty

*Buggyan a víz: a bő hínár alatt
Beszél a tó két nyugtalan lakója.
Az egyik szól: „végre felkél a Nap!”
A másik szól: „És fölébred a gólya...”*

Villog mindörökre

*Ügyelj minden kis mozdulatra.
A pillanat az időbe faragja:
Ha virágot törsz, időtlen töröd le –
S mit megvillogtatsz, villog mindörökre.*

Szökőkút

*Karcsún szökell a vízszugár magasba,
Aztán lehull, szétporlik a kövön,
S úgy hal meg, ahogy született, kacagva –
Mert egyetlen eleme az öröm.*

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ)

Az 1956-os Magyar Forradalmat követő megtorlás elől sokan menekültek Nyugat-Európa demokratikus berendezkedésű országaiba. A magyar társadalom gondolkodó és cselekvő értelmiségi rétegének jeles személyiségei menedéket találtak nemcsak a pusztta lét fenntartására, de szellemiségük megőrzésére is. Ott sem éltek egymástól elszigetelten, hanem keresték és meg is találták a kapcsolat lehetőségét. Hosszú előkészítő munka, több találkozás és közös táborozás után született meg az elhatározás egy átfogó magyar szervezet megalakítására, amely az emigrációba kényszerült protestáns értelmiséget gyűjtené egy szervezetbe. 1969-ben alakult meg és 1972-ben Svájcban jegyezték be az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem nevű egyesületet, melynek székhelye Bázeli.

Az EPMSZ az első években a Svájci Protestáns Egyházak Szövetségének támogatását élvezte, működésében azonban kezdettől fogva mind egyházi szervezetektől, mind politikai pártoktól vagy más csoportosulástól független.

Az egyesület legfőbb céljai:

– Európa különböző országaiban élő magyar vagy magyar származású értelmiségiek között tudományos, művészeti és vallási kapcsolatok létesítése és fenntartása;

A 2007 őszén, Nagybányán tartott találkozó tagjai kiránduláson vesznek részt
Máramarosban

- Egyetemes emberi- és kivált a magyarságot érintő kérdések tanulmányozása, különös tekintettel a protestantizmus spirituális értékeire és az ökumenikus gondolat fejlesztésére;
- A szabad véleménycsere előmozdítása nyitott, toleráns keresztény szellemben;
- A magyar kultúra, a magyarság szellemi kincseinek ápolása.

Azt a küldetését, melyet az alapító okirat szerint "az egyetemes emberi és kivált a magyarságot, a magyar protestantizmust és az ökumenikus mozgalmat érintő kérdések" nyitott, toleráns, de mindenkor keresztényen elkötelezettség alapján történő tanulmányozása jelent, ma még nehezen felbecsülhető szolgálatként végezték az alapítók, majd a tanítványok generációi az elmúlt majd ötven esztendőben.

Hogyan működik az egyesület? Évente április vagy május havában, váltakozó helyen Akadémiai Napokat rendezünk. A konferencia témáját neves szakemberek előadásai, viták és kerekasztal-beszélgetések dolgozzák fel. Marad idő és alkalom barátságok kötésére és elmélyítésére is. A hét rendezvényeit ökumenikus istentisztelet, áhítatok, kulturális műsor, irodalmi est, filmbemutatók és hangverseny egészítik ki. Katolikus és evangéliumi testvérszervezetekkel együtt időközönként ökumenikus konferenciákat is szervezünk. Alkalmilag hétvégi találkozóra, előadóestre vagy a budapesti Protestáns Fórummal közös rendezvényre is sor kerül.

Az egyesület 1977 óta rendszeresen ad ki könyveket, mégpedig olyan szerzőktől, akiknek nevét és munkáit az Anyaországban nem lehetett emlegetni. A kiadói tevékenység és a könyvterjesztés előmozdítása céljából a nagy múltú Erdélyi Szépmíves Céh példájára létrehozták az EPMSZ Könyvbarátok Körét. Áldozatos munkájuk folytán ma már szinte felbecsülhetetlen értéket hagytak az utókorra igényes válogatásuk és szép kivitelezésű könyveik által.

A szervezet bátorságára és szolidaritást vállaló merészségére vall, hogy a kommunizmus idején tartott konferenciáikra meghívtak rangos erdélyi személyiségeket: Kányádi Sándort, Sütő Andrást, Toró Tibort és másokat.

A '89-es változást követően az egyesület tagokat toborzott a volt kommunista országokból, így a Kárpát-medence területéről is. Erdélyi és magyarországi értelmiségiek kapcsolódtak be az évenkénti konferenciák és Akadémiai Napok munkáiba. A egyesület meghívása és a konferenciákon való részvétel kiváló lehetőséget nyújtott arra, hogy sok, szerény körülmények között élő lelkipásztor ellátogasson egy-egy nyugati országba, ahova saját költségén, támogatás nélkül nem tudott volna eljutni. Nagyon sokan ma is hálásan emlékszünk vissza az egyesület nagylelkűségére.

A kilencvenes években, a svájci szervezet támogatásával és útbiztosításával, egymás után alakultak meg a társszervezetek a volt szocia-

lista országokban is. 1996 februárjában Budapesten létrejött az EPMSZ magyarországi testvérszervezete, az Európai Protestáns Magyar Szabad-egyetem Egyesület.

2000 januárjában Marosvásárhelyen megalakult az EPMSZ Erdélyi Köre, az erdélyi protestáns értelmiség közművelődési egyesülete, melyet be is jegyeztetett a szervezet elnöksége. Működését, hasonlóan a svájci anyaszervezetéhez, konferenciákon és köri találkozókon fejti ki. Évente kétszer, tavasszal és ősszel, köri találkozókat szervez, melyet Erdély egy-egy nagyhagyományú vidékére hív össze. Minden alkalommal a hazai magyarság életében jelentős szerepet játszó kérdéseket, problémákat vitatnak meg a résztvevők, neves hazai tudós szakemberek értekezése nyomán. A beiratkozott tagok száma már majdnem eléri a százat.

A 2007 őszi találkozó keresztmetszete alapján szeretném bemutatni és egyben kedvet csinálni olvasóinknak ahhoz, hogy részvételükkel csatlakozzanak körünkhöz.

Nagybányán gyűlt össze október 19-21. között az Erdélyi Kör tagsága. Máramaros vidéke még eddig nem szerepelt a találkozók színhelyéül. Azzal a nyílt szándékkal szerveztük Nagybányára a Kör találkozóját, hogy Erdély északi részéből is toborozzunk tagokat, akik egyetértenek a protestáns értelmiségi kör célkitűzéseivel és működési formájával. A Nagybányai Festőiskola és az 1547-ben alapított Scola Rivulina nevű református iskola történetét vázolták fel az előadók (1547–1755). Véső Ágoston Munkácsy-díjas festőművész és Balogh Béla helytörténész, nyugalmazott levéltáros érdekes előadását nemcsak a Kör tagjai, de a városból érkezett értelmiségiek és a svájci, magyarországi, felvidéki és délvidéki társszervezetek képviselői is érdeklődéssel hallgatták. A zsúfolásig telt nagybányai Teleki Magyar Házban zajlott konferencia megszervezésében Dávid Lajos újságíró, helytörténész, a Ház igazgatója nagy segítségére volt az elnökségnek. A 19. században épült Ház patinás termeiben vetített képek a Festőiskola történetéről és festőművészei képeiről szóló szemléletes előadás különleges varázssal töltötte meg. A képek által bejártuk a magyar festészettörténet legtermékenyebb és rangjában vonatkoztatási értékű állomásait: Hollósy Simon, Réti István, Ferenczy Károly, Ferenczy Béni és Noémi, Thorma János, Iványi Grunwald Béla. A „plain-air” festészet nagybányai iskolája nemcsak egy múltbeli történés, de a jelenben is, a helybeli festők és az évenkénti festőtáborok által tovább élő magyar valóság.

A 16. századi református iskolák sorában a nagybányai Scola Rivulina, Kopácsi István vezetésével úttörő szerepet játszott a reformált hitű egyház történetében. Diákjai egész Erdélyországból, sőt a Kárpát-Medence minden szegletéből jöttek a nagyhírű iskolába, amely a 208 éves története folyamán meghatározója nemcsak Nagybánya, de az egész régió református egyházának egész történetében.

A máramarosi táj és a magyar kultúra öröksége igen vonzóak mindazok számára, akik érdeklődéssel fordulnak szellemi értékeink felé. A Kör tagjai körúton vettek részt. A Dióshalomban lévő görög katolikus fatemplom a maga 72 méterével a világ legmagasabb ilyen jellegű épülete, amely a világörökség része. Máramarossziget története összefonódott református tanintézeteivel, illetve a híres jogakadémiával. Itt született a magyar nőnevelés és pedagógia úttörője, Lóvey Klára, a későbbi nagy színésznő, Petőfi egyik ihletője, Prielle Kornélia, a Nagybányai Festőiskola alkotója Hollósy Simon, vagy a zsidóüldözés áldozataiért szavát felemelő, Béke-Nobel-díjas Elie Wiesel. A hatalmas református templom uralja a főteret, körülötte szebbnél-szebb eklektikus épületek teszik európaivá és magyarrá ezt a várost, ahol már csak néhány ezer magyar ember él. A harmincas években még ez a város volt az arányaiban legnagyobb zsidó közösséget számláló magyar város, ahonnan majd 34 ezer zsidó embert hurcoltak el a koncentrációs táborokba. A Kör tagjai nagy megilletődöttséggel sétáltak a gyönyörű városban, ahol már csak elvétve hallottak magyar szót.

Ezt követően Szinérváralja templomához ért a Kör tagsága. A jó gazdára valló, rendezett parókia-udvaron fogadtak Bakk Lászlóné Major Enikő lelkipásztor és férje. Ismertetőjükből kiderül, hogy az erdélyi/partiumi reformáció emlékei sehol másutt nem találhatók meg olyan sűrű egymásutánban, mint Szatmárnémeti és Nagybánya között. Szinérváralja cintermében áll Erdősi Sylvester János reformátor és bibliafordító emlékműve, aki itt született a 16. század elején. Ő adta ki először a teljes Újszövetséget magyar nyelven 1541-ben. Batizi András reformátor Erdőd után itt is elvetette a reformált hit Ige-magvait. A közösség múltjából olyan hősök emléke él, mint a Mikes Kelemen falujából, Zágomból idekerült Zágonyi Károlyé, aki az 1848-49-es forradalom húsznál több csatájában diadalmaskodott, majd 1861-ben távol szülőföldjétől, az Amerikai Egyesült Államok hősévé vált. A „springfieldi halálrohamban” győzelemre vitte az északiakat. Ennek emlékére a washingtoni Capitolium falán freskó hirdeti a hőst és tetteit. Szinérváralja vallja magáénak Incze János Dés festőművészt is, akinek bölcsője szintén itt ringott. Korunk népszerű emberei közül Kepes András nevét hallottuk, aki szintén itt látta meg a napvilágot. A szelíden emelkedő Zúgó, Vár és Bocs hegyek ölelik védőn a várost és őrzik az emlékeket. Valamikor a fő megélhetést az andezit (fekete színű kő) bányászata jelentette az itt lakó népnek. Ma már ez az iparág is haldoklik, illetve az andezitet sírkövekként használják fel a temetőben. A sok helyről betelepült gyülekezet szépen ápolja közösségi életét, látható egyházát és hagyományait, melyben a lelkipásztornő az Úr alkalmas eszköze, jó munkása.

Alig pár kilométer megtétele után már meg is álltunk Misztótfaluban, a Kiss Miklós múzeumnál. Ecsedi Árpád fiatal lelkipásztor szakavatott ismertetésében hallhattunk a híres nyomdász életútjáról (1650–1702), aki

1685-ben saját metszésű betűivel, díszes kötésben adta ki az Aranyos Bibliát, amely a magyar fordítású Biblia hatodik kiadása volt. Messze Hollandiában is öregbítette a magyarok jó hírét. Hazatérve nem kapta meg a megérdemelt megbecsülést a kor egyházi hatóságától, ám az utókor jóvátette a mulasztást és 2001-ben felmentette és rehabilitálta őt.

Koltoíg begyűjtöttük emlékezetünkbe az itt látott csodákat. Teleki Sándor koltói udvarházában, kastélyában – ahol Petőfi Sándor és Szendrey Júlia töltötték mézesheteiket (1847 szeptember 9–október 20.), – fogadta a küldöttséget Varga Károly lelkipásztor. Szolgálatában szerencsésen és eredményesen párosul az Ige szolgálata és a magyar kultúra élő emlékezetének ápolása. Példaértékű munkája nyomán áll a kastély-kertben a Petőfi Sándorról és Szendrey Júliáról mintázott szobor. A Petőfi somfájának már csak a „fia” él, de a kerti asztal még állja az idő porlasztását, hiszen olyan versek születtek rajta, mint a Szeptember végén, Beszél a fákkal a bús őszi szél és Milyen a szerelem. A kiválóan rendbetett templomban a lelkipásztor részletesen ecsetelte, milyen nagy áldás van ezen a népen, amely nemhogy fogyna, hanem gyarapszik. A fiatalok nem vándorolnak el, hanem megtalálják a munkalehetőséget a faluban és a környék vállalkozásainál. A faluturizmusra alkalmassá tett szép házak sora az egész falu díszére válnak. A jól felszerelt gyülekezeti házban, amely fiatalok táborozásra is alkalmas, jól felfrissültünk a kedves vendéglátók kínálása által.

A gyülekezeti házban elfogyasztott magyaros vacsora után a gyülekezet ifjaiból álló tánccsoport magyar néptáncot mutatott be, majd dalokat énekeltek a Kör tagjainak nagy gyönyörűségére.

Az Erdélyi Kör nagybányai konferenciája szellemi táplálkozás is volt mindazoknak, akik ennek a tájegységnek magyar hagyományait és élő örökségét lelkükbe és értelmükbe fogadták.

Az eddig megjelent kalendáriumainkban még nem mutattuk be az európai magyar protestáns értelmiség e szervezetét, illetve az Erdélyi Kör munkáját. A szerkesztők jóvoltából most kerítettünk sort arra, hogy a kedves olvasókat is bevonjuk európai magyar kultúránk jeles szervezetének életébe. Azzal a szándékkal írjuk ezt a beszámolót, hogy hazai református gyülekezeteink jeles értelmiségi tagjai bátorkodjanak bekapcsolódni e szervezet munkájába.

VERES KOVÁCS ATTILA
lelkipásztor

Élő gyülekezeti könyvtár

Ha veszek egy könyvet és azt otthon a polcra teszem, az csak az ÉN KÖNYVEM. De ha veszek egy könyvet és azt egy közösség polcára teszem, akkor az a MI KÖNYVÜNK. Ha azt a könyvet csak én olvasom, csak ÉN ÉPÜLÖK, de ha többen is elolvassuk, akkor MINDENKI ÉPÜL ÁLTALA. Így válik a könyvből KÖNYVTÁR, az enyéből a MIÉNK, AZ ÉN TUDÁSOMBÓL és a TE TUDÁSODBÓL a MI TUDÁSUNK. E szerény filozófiám a könyvről és a könyvtár értelméről mindig munkált bennem, de akkor vált kifejezetten megvalósíthatóvá, amikor úgy 2000 táján Veres-Kovács Attila lelkipásztor az egyik istentisztelet végén, a hirdetések rendjén bejelentette, hogy a Nagyvárad-Olaszi Egyházközség nyilvános könyvtárat szeretne létrehozni. Én ezt akkor, már nyugdíjasként, nagy örömmel és önként elvállaltam. Összeszedtem hajdan volt tudásomat, hisz a Bolyai Tudományegyetem magyar szakának elvégzése után az akkori tartományi könyvtárban dolgoztam bibliográfusként, miután Bukarestben egy hathónapos tanfolyamot is elvégeztem a könyvtártudományi főiskola szervezésében.

Nekiláttam hát a kis könyvtárunk megszervezéséhez. Pedánsan felleltározott, szép sorjába rakott könyvek között kellett rendet „vágni“, tematikusan rendszerezni, vagyis működő könyvtárat formálni. Nagy öröm volt látni, ahogy lassan minden a megszabott helyére került: a könyvek a polcokra, a könyv-cédulák (a könyvek adatait tartalmazó cetlik) pedig a Szilágyi Péter presbiter által gyönyörűen elkészített katalógus-szekrénykébe úgy, ahogy az egy „igazi” könyvtárhoz dukál. Akkor még két régi, de patinás üveges szekrény és egy új beépített, három részből álló könyvszekrényünk volt, amelyben kényelmesen elfért a 3104 könyv. Középen egy hosszú, ovális asztal állt, körülötte székekkel.

A presbiterek be-benéztek, hogy lássák, minden rendben megy-e, kelle valamilyen segítség? Együtt örültünk, hisz „közös gyermekünk született.” Abban ugyanis mindnyájan egyetértettünk, hogy a könyvtárnak s a könyvnek az informatika századában is helye van, s éppen egy lelkesen, unokájának internetező nagymama volt az egyik első olvasóm. Hisz ma már közhelynek számít, hogy a kettő igenis kiegészíti egymást. Hogy a gyors információközlésen kívül, amely az internet tagadhatatlan előnye, az értékes és szép könyv kézbe vehető, megtapintható, szemet gyönyörködtető, visszalapozható, elmélkedésre időt hagyó, a polcra tehető és onnan bármikor visszavehető, értékes mondandója pedig jellemet formáló.

Így aztán a 2001-ben megnyitott könyvtárunk élni kezdett. Már 30 olvasónk volt. Természetes volt az igény, hogy a könyvállományt tovább gyarapítsuk. Mivel pénzünk nem igen volt, hogy vásárolhassunk, a tiszteletes úr ismételt buzdítására az egyháztagok elkezdtek hozni a könyveket. Volt

Benedek Anna az olasz könyvtár lelkes és szakértő vezetője

olyan, aki egyet-kettőt hozott, de olyan is, aki ötvenet-százat. Fészerekbe, utcára kitett könyvekkel teli dobozokat, zsákokat találtak. Volt olyan idős ember, aki azért hozta el értékes könyveit, hogy megmentse az utána esedékes „nagytakarítástól”. Úgy is minősíthetnénk ezt a közös cselekvést, hogy „könyvmentés” folyt és folyik mind a mai napig, mely kétoldalú dolog: az is menti, aki adja, az is, aki befogadja. Itt említjük meg, hogy a hosszú ideig tőlünk hermetikusan elzárt Nyugat-Európából és a tengerentúlról hazaküldött könyvek igen jól példázzák a fenti megállapítást. Milyen kevesen hallottak eddig Cs. Szabó Lászlóról, Szitnyai Zoltánról, Fiala Ferencről vagy Oláh Györgyről és a többi tehetséges emigráns íróról.

Létezésünk hetedik évében megilletődve állapítjuk meg, hogy adományozóink igencsak kitettek magukért. Eddig hetvenheten gyarapították könyveink számát. 2007 augusztusában már 7967 kötetre emelkedett könyveink száma. Könyvállományunk gazdagodása külön fejezetet érdemel. Pályáztunk és nyertünk. Veres Kovács Attila lelkipásztor úgy a hozzánk érkező látogatóknak, mint kiszállásai alkalmával, mindenkinek figyelmébe ajánlotta kis könyvtárunkat. Már 1999-ben könyvadomány érkezett a Magyar Tudományos Akadémiától. 2002-ben a Pro Hungaris Értékközvetítő Alapítványtól, 2005-ben a Kóhalmi Református Egyháztól, az Illyés Közala-

pítvány elnökétől, Pomogáts Bélától, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága- Anyanyelvi Konferenciájától és több ízben a Protestáns Szabadegyetemtől, a Pápai Református Gimnázium részéről, a Nagyváradi Premontrei Öregdiákok Egyesületétől. Hogy valamilyen formában kifejezzük hálánkat, leltárkönyvünkbe minden adakozónk a nevét feltüntetjük az általuk adományozott könyvek mellett. Ilyen formán próbáljuk, ha szerény eszközökkel is, a nevüket megörökíteni.

A könyvek folyamatos szaporodása szinte évente szükségessé tette új könyvszekrények, polcok beszerzését, sőt, 2007 nyarán a presbitérium elhatározta és meg is valósította a könyvtár bővítését s annak bebútorozását. Ezért is köszönet illeti az adakozó egyháztagokat.

A könyvtár könyvállományának tartalmát tekintve enciklopédikus felépítésű. Ezért bizonyos tekintetben tartalmi felépítését nem csupán a tudatosság, hanem sok esetben a véletlenszerűség alakította. Ez viszont azt jelenti, hogy a könyvek tematikájuk szempontjából sokszínűek, széles skálájúak. Habár a könyvek zömét a magyar- és világirodalom teszi ki, jelen vannak az általános tartalmú írásművek mellett a filozófia, pszichológia, vallás és teológia tárgykörébe tartozók is. Elég gazdagon jelenik meg a néprajz, etnográfia, etnológia és folklór. A természet- és orvostudomány bár szerényen, de mégiscsak képviselteti magát. Van sok képzőművészetet, építészetet és iparművészetet bemutató könyvünk is. Színház- és zenetörténet, játék és sport. Van földrajz, életrajz, útikönyv és útleírás, van Európa, Magyarország és Erdély történelme.

Kialakítottunk egy helytörténeti polcot. Erre kerül minden Nagyváradra, vagy Bihar-megyére vonatkozó könyv, valamint az egykori és kortársíróink, költőink, tudományos kutatóink művei. Van régi tankönyv, kalendárium, évkönyv és néhány ritkaságszámba menő folyóirat-gyűjteményünk is.

Végül, de nem utolsó sorban említjük meg a Biblia és Énekeskönyv gyűjteményünket. Van Tóránk és Kádisunk, holland, német, angol és román nyelvű bibliánk, katolikus liturgiánk, ismertetések a különböző vallásokról és szektákról. Elég sok vallástörténeti vonatkozású anyaggal rendelkezünk. Van egy szerény dokumentációs értékű prédikáció- és imádság-gyűjteményünk neves lelkészeldőktől, s természetesen a napjainkban megjelenő vallásos tárgyú művekből.

A közelmúltban két tudományos örökséget is ránk bízta megőrzés végett. Az egyik dr. Kováts Lajos ornitológus kutatásai nyomán megjelent szakdolgozatokat tartalmazza, a másik a néhai Gy. Szabó Gyula újságíró kiadatlán kéziratos nyelvészeti munkája, Erdély személyneves földrajza címmel.

A néhai, Biharból elszármazott szobrászművész, Balogh Péter, kispasztikái mellé saját könyvtára legbecsebb darabjait ajándékozta nekünk.

Szükség anyagi körülményeink ellenére, főleg az utóbbi években, számos frissen megjelent, értékes könyvet vásároltunk. A nagyváradi könyvbemutatók meghívott vendégeinek dedikált könyveit is őrizzük. Csak példaként

említjük Dobai Istvánt, Pomogáts Bélát, Tisza Kálmánt, Jókai Annát, Faludy Györgyöt vagy Vámos Miklóst. A váradiak közül pedig Diósszilágyi Ibolyát, Kupán Árpádot, Dukrét Gézát, Jósa Piroskát, Gavallér Lajost, Szilágyi Aladárt, Implon Irént, Barabás Zoltánt, Tüzes Bálintot, Varga Gábort, Tókes Mátét, Molnár Juditot, Kiss-Törék Ildikót és Varga Vilmost.

Olvasóinkról szólva, elmondhatjuk, hogy számunkra ők legalább olyan fontosak és olyan sokfélék, mint a könyveink. A legfiatalabb olvasóink másodikos elemisták, a legöregebb olvasónk 85 éves. Van köztük a Lorántffy, Ady, Eminescu, Szent László, Bălcescu iskolák diákjai, valamint egyetemista fiatalok, nyugdíjas és dolgozó, református és katolikus olvasók. Van, aki szakdolgozatához, nagy-papi vizsgájához vagy helytörténeti kutatásaihoz gyűjt nálunk anyagot. Van, aki Wass Albertért vagy Máray Sándorért jön be; illetve van olyan is, aki az írónőket olvassa, mások az élet-, vagy útírajzokat kedvelik. Van, akit a kisebbségi lét gondjai foglalkoztatnak és van köztük, aki egyszerűen csak művelődni vagy kikapcsolódni akar.

Végül felvetődik a kérdés: az elmúlt hét év alatt mit is hozott létre Nagyvárad-Olaszi gyülekezete? Könyvtárat? Klubbot? Talán nem tűnik nagyképűségnek, ha azt mondjuk, hogy egy lelki házat, ahová a kicsi és a nagy, a fiatal és az öreg, a szegény és a gazdag egyaránt betérhet egy könyvért, vagy akár csak egy jó szóért. Hogy ez kevés-e, vagy sok, számottevő-e vagy elhanyagolható, majd eldönti az idő. Mi, Antoine de Saint-Exupérynek a kis herceghez intézett szavait valljuk, amelyet a bölcs róka szájába ad az író s amely így hangzik:

„– Az idő, amit a rózsádra vesztegettél: az teszi olyan fontossá a rózsádat...

– Az emberek elfelejtették ezt az igazságot – mondta a róka – Neked azonban nem szabad elfelejtened. Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszeli-dítettél. Felelős vagy a rózsáért....”

BENEDEK ANNA
könyvtáros

WASS ALBERT

Gátak

*Ha látsz egy gátat,
egy büszke kemény gátat,
habos, tajtékos vadvizek előtt:
imádkozz, hogy a vizek győzzenek.
Kérj Istentől a vizeknek erőt,
földszakítót, világrengetőt,
hogy verje le a gátat!*

*Mert nem Istentől való dolog
gátat emelni a vizek elé.
Elzárni tüzes rohanásukat,
a nótáikat, a kacagásukat,
dölyfös szavakkal: nem lehet tovább!*

*És mennyi gát van, ó de mennyi gát...!
ha körül nézel, nem látsz egyebet:
béklyóba törpült szenvedélyeket,
mederbe kényszerített vágyakat,
csók-gátakat,
kacagás-gátakat,
vér-áztatott, könny-áztatott,
elátkozott szabadság-gátakat!*

*Ha látsz egy gátat,
egy büszke-kemény gátat,
örvénylő, zúgó vadvizek előtt:
kérj Istentől a vizeknek erőt,
földrombolót, világot rengetőt,
hogy a gátakat, a gátakat
ledönthesse még időnap előtt!*

A MÚLTBAN ÉLŐ JELEN

Fürdőélet Nagyvárad környékén

1850-1950

*„Most hát ég veletek, ti hőforrások,
lomha, kén-teli gőzzel nem fortyogtok,
ám timsó vegyül itt a fényes habbal,
gyógyít, nem csavar orrot, de a szemnek
tisztul általa fénye élesebbre...”*

(Janus Pannonius, Búcsú Váradtól)

Történelmi visszapillantás

Nagyvárad közelében, a központtól mindössze 9 km-re két régi híres fürdőhelység is található. A Félix-fürdő, amely 1950 és 1963 között a Május 9. Victoria (Győzelem) nevet viselte, és a Püspökfürdő, az egykori Szent László fürdő, mely 1950 óta napjainkig a Május 1. fürdő hivatalos nevet viseli.

Régebbi források gyakran említenek váradi, Várad környéki fürdőket, anélkül hogy megkülönböztetnék őket. Az tény, hogy e terület már az

Félix-fürdői képeslap

őskorban lakott volt, a hévizekről pedig 1221-ben történik az első említés. 1549-ben megjelent művében Georg Wernher is említi Várad hőforrásait, amelyek addigra jelentősekké váltak.

Az első okleveles említése Hévíj településnek 1249-ből való, amely 1374-ben királyi rendelettel a váradi katolikus püspökség tulajdona lett. Később elpusztult, akárcsak a közeli Szentmárton, emiatt a 17. században szentmártoni pusztaként tartották számon, amely a 18. század elején a váradhegyfoki premontreiek birtokába kerül, majd 1802-ben a jászovári premontrei rend tulajdonába ment át.

A Félix-fürdő nevét valószínűleg első adminisztrátora, Helcher Félixről kapta. Az általa kialakított fürdőt Bél Mátyás leírásából ismerjük. 1824-ben a különálló tükörfürdő mellé az elsőként épült Félix szállót bővítették.

Csatári Ottó 1844. évi leírásából siralmas állapotokat ismerünk meg, akkor a két medencében társadalmi pozíciótól függően lehetett fürödni.

A Püspökfürdőt, vagy ahogy régebben nevezték Szent László fürdőt, Várad 1692-beli visszafoglalása után, mint római katolikus birtokot Benkovich Ágoston püspök hozatta rendbe, s 18. század eleji állapotát ugyancsak Bél Mátyás leírásából ismerhetjük meg. Az itteni hévizek elemzését vegyi és orvosi szempontból már 1731-ben elvégezték. A források 1733-ban négy medencéről tesznek említést, az úri fürdőzőkét téglából építették és fedett volt, a középhévíz fedett medencéjét kerítéssel vették körül, az alsóbb rétegeknek két medencét tartottak fenn, amely csak nyáron volt használható.

A Püspökfürdő hírnevét Kitaibel Pál 1798-as felfedezése is növelte, mivel bebizonyította, hogy az itteni tündérrózsa (*Nymphaea Lotus var. thermalis*) évezredes múltra tekint vissza. Az 1841-es tűzvész után újra kellett építeni az egész fürdőt és ez a korszerűsödést is magával hozta.

A fürdők arculata

A Félix-fürdő fejlődése 1850 után indult meg, ekkor épült fel az Európa Szálló, amelyben ebédlő és szalon is volt, melyeket egy zárt folyosóval, a Félix mederrel is összekötötték. Az előrelépés az 1880-as években gyorsult fel. A Váradszentmártonhoz tartozó település szerkezete teljes mértékben az üdülési, fürdési szerepkörhöz igazodott, állandó lakossága azonban még rendkívül csekély volt, 1910-ben mindössze 36 lakost tartottak számon!

A források hozamának csökkenése már azt sejtette, hogy a kis fürdő teljesen eltűnik. Váratlan és kedvező fordulat 1885-ben történt, amikor egy fúrás alkalmával, alig 47 méter mélységben 49 °C vizet találtak, amely olyan elemi erővel tört fel, hogy a vízoszlop 8 méter magasságig ért. Ezt Bálint-forrásnak nevezték el és 196 literes hozamával a korabeli Európa legnagyobb hozamú hévízforrása volt. Ettől kezdve a fürdőhely páratlan haladást könyvelt el. Így felépítették az Amerika, Európa, István, Alföld,

Békés, Viktor szállókat, később pedig a Népszállót és a Bihar Szállót. A legelegánsabb az 1908-ban felépült Menyhért Szálló volt 40 szobával, melyet a felsőbb rétegek igényei szerint rendezték be, kezdettől fogva villanyvilágítással. A szállodák mellett sorra épültek a magánvillák is, ilyenek voltak például a Bálint-villa, az Orvos-villa, vagy az Erzsébet-lak. Felépült az úgynevezett gyógy- és étterem is.

A legrégibb fürdő a Félix-meder volt két medencével. Az egyiket, az I. osztályú tükörfürdőt 1898-ban teljesen újjáépítették az úri közönség számára, öltözővel és pihenővel is ellátták. A másodosztályú tükörfürdőt a köznépnek tartották fenn; volt egy kisebb méretű családi fürdő is, ezt használták a püspökök is.

Az Amerika-fürdő az azonos nevű szálloda mellett két tükörfürdőből állt, külön férfiak és nők számára. A Ferenc-fürdőt az igényesebb vendégeknek építették: két tükörfürdőből állt, külön férfiak és nők számára, hideg és melegvizet zuhannyal, pihenő és öltöző kabinokkal ellátott terem is volt benne, ahol masszázst és pokrócozást is végeztek. Ezeken kívül volt 8 kádfürdő is.

1917-ben épült fel az úgynevezett szabadtéri úszómedence, amelyet faváz, téglaborítású, sarkain tornyocskákkal ellátott épület vett körbe. Ebben kabinok, büfé stb. voltak. Az egyik oldalon napozót alakítottak ki, napközben állandóan cserélték a vizet. Ez vált később a fürdő jelképévé. A víz gyógyhatását izületi bántalmak, köszvények, ficamok, reumatikus betegségekre mutatták ki. A Bálint-forrás vizét ivókúrára is használták.

A múlt századfordulón a Félix-fürdő központjában rendezett park állt, közepén a Bálint-forrás; mesterségesen kialakított szikláik közül feltörő bővizű forrás a Jávor patakot táplálta, amely egy halastóba torkolt. Ez díszbokrokkal beültetett szigetet vett körül. A parkot 500 holdas tölgyerdő határolta sétautakkal, pihenőhelyekkel. A fürdőtelep ekkor már több mint 30 épületből állt. A háború utáni visszaesés 1922-ben ér véget, amikor a premontrei rend részéről Károly József Iraeneus kanonok szerződést köt Weisz Normann londoni ékszerkereskedővel és sógorával, Klein Mártonnal, akik 1941-ig bérlik és fejlesztik is a fürdőt. Így 1923-ban bevezetik a villanyvilágítást, a fürdő csatornarendszerét a váradi csatornázási rendszerhez kötik, korszerűsítik, rendezik a parkot. Ezzel átalakult a középosztály igényeit kielégítő fürdővé.

1941-től a premontrei rend vette házi kezelésbe a Félix-fürdőt, az igazgató Labancz György lett. A háború utolsó szakaszában a helyzet tragikusan alakult, a környék hadi események színhelye lett, az előrenyomuló szovjet és román katonák, amit lehetett elmozdítottak, eltulajdonítottak. 1948-ban megtörtént az államosítás, majd 1950-ben a fürdők új elnevezést kaptak, amely egyúttal új szakaszt is jelentett fejlődésükben, de ezt csak kitekintés szintjén taglaljuk.

A Püspökfürdő fejlődése is felgyorsult a 19. század végén. Az Amerika Szálló mellett felépült az István Szálló, majd a Népszálló. A fürdő rendezett parkját erdők és épületek övezték, amelyek közül kiemelhetjük a kápolnát és a díszes gyógyépületet (a későbbi Kaszinó), amely mellett modern vendéglő és cukrászda is volt.

Sok forrás volt itt, a 19. század végén még összesen 17 létezett. A Bugyogó-forrásból eredő patak egy földcsuszamlás nyomán tavat alkotott, ahol a tündérrózsa terjedt el. A legnevezetesebb a Frigyes-forrás volt, vizét ivókúrára használták.

A múlt századfordulón 5 tükörfürdőt és 11 kádfürdőt találunk. Az István Szállóban voltak a kádfürdők és a két medence: a nőknek fenntartott Erzsébet és a férfiaknak fenntartott István tükörfürdő. A Lőrinc-fürdő három medencéből állt, egy nagyobb, közösből és két kisebbből, külön férfiak és nők számára. 1903-ban kiváló hatású iszapot találtak, majd 1908-ban átadták az első beton medencét. A 20. század elején évente mintegy 5000 ember kereste fel a fürdőket. A háború után a látogatottság visszaesett, évente 2-3000-re.

1925-re a fürdő már inkább egy romhalmazhoz kezdett hasonlítani. A gazdasági helyzet javulása mellett fontos volt 1928-ban egy új forrás felfedezése, amely alapul szolgálhatott a fejlesztésekhez. 1930-ban Komzsik Alajos megépítette Románia legnagyobb hullámfürdőjét, akkoriban egyébként csak Bukarestben és persze Budapesten volt még ilyen. Ez megnövelte a Püspökfürdő versenyképességét, amit az iszapfürdő, a víz- és villany-gyógyosztály, és a kristálytisztató tó – amelyen csónakázni lehetett – egészített ki. Ennek köszönhetően 1935-ben 3571 állandó és 5977 ideiglenes vendég kereste fel.

Érdekes végig követnünk a tulajdonosok és bérlők kilétét, illetve váltakozását.

A Félix-fürdő első adminisztrátorát már említettük, az utána következők bővítették, majd a 18. század közepétől bérbe adták azt. 1802 után eleinte kevésbé tudták fejleszteni, majd 1835–1891 között 58 éven keresztül a bérlő a Hoffmann család, ez alatt az adminisztrátorok igyekeztek a fürdő hírnevét öregbíteni. Az 1885-ben feltárt forrás megváltoztatta a fürdő képét és megnövelte a látogatók számát. A dinamikusan fejlődő fürdő bérlői 1891–1902 között Kernáts János és Bibó Lambert voltak. 1902 és 1915 között Komzsik Lajos a bérlő, majd 1915–22 között Reigl Ernő. Általában a közép vállalkozók közé sorolhatók azok, akik megfelelő gazdasági érzékkel tudták, mikor jött el az ideje a fejlesztéseknek, és mikor lehet a beruházásokat kigazdálkodni. 1922–1941 között Weisz Normann londoni ékszerkereskedő és sógora Klein Márton a bérlők, akik jelentős fejlesztéseket is végeztek.

A Püspökfürdő életében a katolikus püspököknek és a fürdőorvosoknak nagyobb volt a jelentősége. A fejlesztések főleg Lajcsák Ferenc, Bémer

László, Szaniszló Ferenc, Lipovniczky István és Schlauch Lőrinc püspököknek, illetve Sándorffy József, Grósz Frigyes orvosoknak köszönhetőek.

1916 és 1940 között Komzsik Alajos a bérlő és ebben az időszakban a fürdő igyekszik saját arculatot kialakítani.

A fürdőélet szinterei

A közlekedés

A Várad környéki fürdők jelentőségének növekedéséhez lényegesen hozzájárult a közlekedés fellendülése. A hagyományos közlekedési eszközökön kívül, köztük vidéki szekerek és fényes városi hintók, később is csak bérkocsival lehetett kijutni a fürdőbe. Lényeges áttörést a vasúti közlekedés hozott. Mivel a váradi nagyállomástól induló egyfogatú konflit, vagy kétfogatú fiákert, csak a tehetősebbek engedhették meg, így a tömegek számára a vasút biztosította a főbb közlekedési eszközt.

A Nagyvárad-Rontó-Püspökfürdő vasútvonal ünnepélyes felavatására 1885. május 14-én került sor. Ettől kezdve a fürdőévad is meghosszabbodott, mert április 15-től október 15-ig a vonatok a nagyváradi nagyállomástól, illetve a belvárosban lévő Nagyvásártérről indultak minden órában. 1886. június 16-tól a Rontó-Drágcséke vonal megnyitásával a vasút eljutott a Félix-fürdőig is, az állomást 1894-ben létesítették. Ettől kezdve a vasút dominált és az ország bármely pontjából el lehetett ide jutni. 1906-tól omnibusz (társaskocsi) is ment a fürdőkbe, amely 40 perc alatt tette meg az utat a városközpontból. 1909-ben kezdeményezték a Nagyvárad központja és a fürdők közötti villamos közlekedés kiépítését. Ez merész tervnek tűnt, de a mindössze három éve megindult váradi villamosközlekedés lendületes fejlődésben volt, és a vonalak hossza alapján a város máris az élvonalba jött fel. A terv a 20. században még sokszor napirendre került, de máig sem valósult meg.

A jobban gyarapodó Félix-fürdő posta, távírda és telefon szolgálattal volt ellátva, a fürdőorvos pedig állandóan ott tartózkodott.

A háború utáni visszaesés elmúltával az 1930-as években a szezon idején 8 vonatszerelvény közlekedett a fürdőkbe, de Várad főteréről csúcsidőben félóránként autóbuszok is indultak.

Szállásviszonyok

A szállodák megfeleltek a korabeli igényeknek, az egyszerűbbek pedig a szélesebb rétegeknek épültek. Így a Félix-fürdőben a Viktor Szálló 42 szobát foglalt magába, 1-2 ágygal, hencserrel, matt diófa bútorzattal, részben szalon garnitúrával felszerelve. Ezek ára ágyneművel s kiszolgálással napi 1,70-3 ft. A többi szállóban csak külön kérésre biztosítottak ágyneműt, mivel szokásban volt azokat otthonról hozni. A szobák 2-3 személyre voltak berendezve, a napi árak 80 kr. és 1,30 ft. között mozogtak.

Étkezés

Az étkezés általában étlap (à la carte) történt, de társas ebédet is lehetett rendelni, 4 fogás esetén 1 frt-ért, 5 fogás esetén 1,40 frt-ért. A leveseket 8-15 kr., főzelék feltéttel 30 kr., pecsenyék 30-60 kr., sütemények 6-10 kr., feketekávé 14 kr., fagylalt 20 kr., egy liter váradi, 1888-as óbor 60 kr., 0,7 üveg badacsonyi 1,50 frt., kőbányai poharas sör 10-16 kr., üveges 20 kr., szobákban felszolgálva 3-5 kr-val többet számítottak.

Szórakozás

Mindkét fürdőben igyekeztek gondoskodni a vendégek szórakozásáról. A Félix-fürdő zenekara a gyógy- és étterem folyosóin vagy a zenepavilonban játszott. Rendeztek házi hangversenyeket, táncmulatságokat. A társalgóban zongora, cimbalom, tekeasztal, egyéb társasjátékok álltak a vendégek rendelkezésére, de járatták a fontosabb hírlapokat és folyóiratokat, a kölcsönkönyvtárban sikeres szerzők műveit találhatták.

Fürdőkultúra

Általában a polgári fürdőélet népszerűségében nagy jelentősége volt a csehországi és ausztriai nyaralóhelyek mintájának követésének. A váradi környéki fürdők nem nőttek fel a nemzetközi hírnévig, de az ország 180

minősített nyaralóhelye között az első csoportban foglaltak helyet, az első világháborúig ismertekké, keresetteké váltak országos szinten is.

Gyógykezelés

A szabadidő eltöltésén és a szórakozáson kívül a gyógykezelés volt a fürdők kiemelkedő feladata. A korabeli szórólapok gyógyulást ígértek, de legalábbis a betegségek lényeges enyhülését. A gyógyhatás bizonyított volt s emiatt sokan keresték fel ebből a célból, természetesen a teljes gyógyulásra csak ritkán kerülhetett sor.

Fürdővendégek, látogatók

A rendelkezésünkre álló források keveset mondanak a fürdővendégek és látogatók társadalmi, etnikai és vallási összetételéről, egyrészt az adatok hiánya, másrészt az adatfelvétel szűkszavúsága miatt. Egyes időszakokban divat volt a sajtóban közölni, kik tartózkodnak alkalmilag Nagyváradon és a fürdőkben. Ezeken a neveken kívül általában csak a származási hely, ritkább esetben a szakma kap helyet. A részleges adatokból kitűnik, hogy a 19. században főleg a váradiak, illetve a Bihar megyeiek képezik a vendégek többségét, a 20. század elején már jobban érvényesül az országos jelleg, elsősorban a közlekedés tökéletesedése miatt.

Ez a sajátosság a két világháború között is megmaradt, s igazán csak 1970 után áll be változás. A fürdőárak a századelőn 20 kr. és 1,20 frt. között váltakoztak a fürdők szintje, időtartama szerint. Ha a társadalmi mentalitást és viselkedésformát próbáljuk vizsgálni, akkor szembetűnik, hogy vasárnapokon, illetve ünnepnapokon a váradiak ezrei keresik fel a fürdőket, családostól, rokonok és barátok népes seregével. Ki a szabadban a nyitott medencéket, ki a tükör- vagy kádfürdőket vette igénybe. A déli óráktól késő estig az árnyas parkban vagy az erdőkben sétáltak, falatoztak, szalonnát vagy flekkent sütöttek. A vendéglőkben és kiskocsmákban lelkesen húzták a cigányzenekarok, s nagy keletje volt a hordós sörnek. A fiúk háncsból font ostorokat durrogtattak, a kislányokat kagylókból fűzött nyaklánccal ajándékozták meg.

Gyakran átsétáltak a dombon, egyik fürdőből a másikba. Este jókedvű társaság töltötte meg a helyi érdekű vonat kocsijait.

A fürdők mai helyzete

A háború után mintegy 15 évig alig történt említésre méltó esemény; 1960-tól kezdve viszont ismét jelentős fejlesztések indultak.

A Félix-fürdőben már 1959-től nagyszabású fejlesztések történtek. Az egykori tó helyén 5000 négyzetméteres szabadtéri medencét létesítettek. 1963-ban visszavehette régi nevét, s rákapcsolták Nagyvárad víz-és csatornahálózatára. A fürdő nagy átalakítása 1969 és 1989 között tartott. Sorra épültek a nagy szállodák: Nufärul, Félix, Szakszervezeti I. és II.,

Termál, Lotus, Belvedere (International), Crișana, Poienița, Someș, Unirea, Mureșul stb. Ezek mellett üdülő és kezelési központok, az Apollo 2 medence, a bazár negyed, a rehabilitációs kórház is felépült. Ezzel egyike lett az ország legnagyobb fürdőhelyeinek. 1987-ben a kezelték száma meghaladta a 110.000-et. Nyári hétvégeken gyakori volt a napi 40-50.000 vendég is, a szállodák és pavilonok pedig összesen több mint 10.000 vendéget tudtak egyszerre befogadni. A külföldi vendégek száma is jelentős volt, hiszen állandó charter járatok indultak a nagyvárad repülőtérre a skandináv országokból, Izraelből, Németországból és Ausztriából.

1990 után egész Romániában az addigi tömegturisztika összeomlott, a Félix-fürdő látogatottsága is lényegesen megcsappant, majd alacsony szinten állandósult. A privatizációnak nevezett szabadvásár a szállodákat több kézbe jutatta, míg a premontrei rend vagyona visszaszerzéséért küzdve, máig semmire sem jutott. A korszerűsítések elmulasztása miatt a Félix-fürdő elmaradt nemcsak a régi nagy üdülőközpontoktól, de az újonnan feltörekvőktől is.

A Püspökfürdőben a hullámfürdő mellett kempingtábort létesítettek, a fürdőt Nagyvárad víz- és csatornahálózatára csatolták. 1976-ban megépítették a 14 különböző méretű és vízhőmérsékletű medencéből álló Vénusz strandot, közelében két kempinggel. 1979-ben átadják a mezőgazdasági szövetkezetek 250 személyes szállodáját (ma Ceres Hotel), amelyet később 500 személyesre bővítettek. Az 1980-as évek elején a váradiak, a közelebbi nagyobb városok, illetve megyék lakosai megtöltötték hétvégeken a fürdőhelyet, hét közben pedig számottevő volt a kezelésre beutaltak száma. 1990 után a fürdő látogatottsága fokozatosan visszaesett, majd egy jóval alacsonyabb minőségi szinten stabilizálódott. Jelenleg a Püspökfürdő egyike a terület kisebb, de fontos üdülőinek.

A Nagyvárad-környéki fürdők jelentős hagyományokkal rendelkeznek, fejlődésük azonban hullámzó volt, a kiemelkedő szakaszokat gyakran erős visszaesés követte. Országos hírnévre és jelentőségre a 20. század elején tettek szert, de a két világháború között is voltak kiemelkedő fejlesztések. A 20. század végi intenzív továbbfejlesztés által nemzetközi ismertséget kaptak, azonban a korszerűsítések elmaradása miatt ma már nem versenyképesek a nyugatabbra lévő fürdőhelyekkel. Csak remélni lehet, hogy a jövőben ismét visszakapják helyüket az első rangú fürdőhelyek között.

DR. FLEISZ JÁNOS
történész

GYEREKEKNEK

Mese egy fáról

Volt egyszer egy kicsit fa, amit a kertész és a felesége ültettek. Nem telt el sok idő, és máris lehetett látni, amint az első zöld hajtás szelíden kibújt a földből. A fa, ami tulajdonképpen még egyáltalán nem volt egy igazi fa, először pillantotta meg a Napot. Érezte levélkéjén a Nap sugarainak melegét, és feléje nyújtózott. Köszöntötte a maga módján, boldogan hagyta magát beragyogni és csodaszépnek találta, hogy a világon van és növekszik.

– Nézd csak, hát nem kedves a mi fánk? Szólt a kertész a feleségéhez.

– Igen, kedvesem, ahogy mondd, egy szép fa.

A fa elkezdett növekedni, nagyobb és magasabb lett, mindig tovább nyújtózott a Nap felé. Érezte a szelet és az esőt, élvezte a meleget és a biztos talajt a gyökerei körül, és boldog volt. Valahányszor a kertész és a felesége eljöttek, hogy megnézzék, megittassák vízzel és szép fának nevezzék, jól érezte magát. Mert valaki szerette őt, ápolta, gondozta és vigyázott rá. Nem volt egyedül a világon. Így, megelégedetten növekedett magának, és nem is akart semmi mást, mint élni és növekedni, érezni a szelet és az esőt, a földet és a napot, azt, hogy szeretik és ő is szeretni akart másokat.

Egyik napon észrevette a fa, hogy különösen jó volt egy kicsit oldal felé nőni, mert onnan jobban sütött a Nap a leveleire. Most azért egy kicsit balra kezdett nőni.

– Nézd a mi fánk ferdén nő! - mondta a kertész. Mióta szabad a fáknak ferdén nőniük, és méghozzá a mi kertünkben? Pont a mi fánk! Hozd csak az ollót, hogy egyenesre nyessük a fát!

A fa keservesen sírt. Az emberek, akik őt eddig olyan szeretettel gondozták, akikben bízott, levágták ágait, amelyek közelebb voltak a Naphoz. Ettől kezdve nem nyújtotta ágait a Nap felé.

– Ugye milyen jó kis fa a miénk?

– Bizony kedvesem, igazad van, a mi fánk jó fa.

A fa elkezdte érteni a dolgot. Ha azt csinálta, ami kedvére volt és örömet okozott, akkor szemmel láthatóan rossz fa volt. Csak akkor volt kedves és jó, ha azt tette amit a kertész és a felesége elvártak tőle. Ezért aztán egyenesen fölfelé nőtt, és vigyázott arra, nehogy még egyszer ferdén nőjön.

– Nézz oda, a mi fánk szégyentelen gyorsasággal nő a magasba. Illik ez egy igazi fához?

Gyorsan elküldte feleségét az ollóért, hogy visszavágja az ágakat. Ezen az éjszakán nagyon sokáig sírt a fa. Miért vágták le csak úgy az ágait, amik nem tetszenek a kertésznek és a feleségének? A fa dacos lett. Nos jó: ha a magasba nem lehet, akkor majd széltebe! Majd meglátják, mire mennek

vele. Végül is ő csak növekedni akart, érezni akarta a Napot, a szelet, a földet, örömmre vágyott, és örömet akart adni. Bensejében egészen pontosan érezte, hogy a növekedés helyes dolog. Így hát most oldalágakat hajtott.

– Hát ezt nem tudom megérteni – morgott a kertész – képzeld csak a mi fánk egyszerűen csak szélteben növekszik. Illik ez?

– Ezt nem engedhetjük meg neki. Újból helyre kell nyesnünk.

A fa már nem tudott sírni, nem volt több könnye. Abbahagyta a növekedést. Már nem volt öröm számára az élet. Mégis úgy tűnt, most tetszik a kertésznek és feleségének. Ha az egész már nem is okoz igazi örömet, de legalább szeretik. Így gondolta a fa.

Sok évvel később arrafelé járt egy kicsi leányka az apjával. Közben a fa felnőtté vált, a kertész és a felesége büszkék voltak rá. Igazi, tisztességes fa lett belőle. A kicsi leányka megállt a fa előtt.

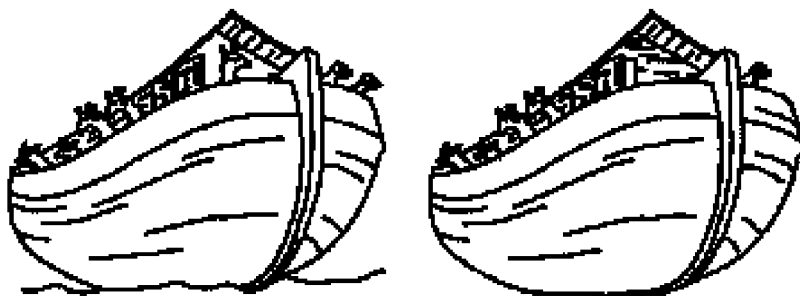
– Apa, szerinted is szomorúnak látszik ez a fa?

– Nem tudom. Amikor kicsi voltam, mint te, még én is láttam, hogy egy fa örül vagy szomorkodik. De ma már ezt nem látom.

– A fa tényleg szomorúnak látszik, biztosan senki sem szereti igazán. Nézd csak, milyen rendesen nőttek az ágai. Azt hiszem, egészen másként akart volna nőni, és ezért szomorú most.

Amikor a leányka látta, hogy senki sincs a közelben, gyöngéden simogatni kezdte a fa kérgét. Közben halkán suttogetta: „Én szeretlek téged, fa. Veled vagyok. Ne add föl, kedves fa!” Együtt éltek át, ahogy a fa nagyon óvatosan, először félénken és tétován, majd kicsit bátrabban, végül erőteljesen növekedni kezdett. Telve életörömmel, görbén lefelé növesztette ágait, mintha először csak hajladozni akarna, és kinyújtóztatni a tagjait. Azután oldal irányba növelte ágait, mintha az egész világot a karjaiba akarná zárni, majd a magasba, hogy mindenkinek megmutassa, milyen boldognak érzi magát.

A kertész és a felesége alig hittek a szemüknek, mégis csendes örömmel figyelték, ahogy a leányka mindenért megdicsérte a fát, amit csak növesztett magán. Legjobban a leányka örült, hogy az ő fája mindazoknak, akik megcsodálták, bátorságot és kedvet adott az élethez.

A két kép között öt eltérés van. Keresd meg a különbségeket!

Húsvéti szóvadászat – nagyobbaknak

A	R	O	S	C	A	V	Á	D	Á
L	E	K	A	R	D	S	L	D	P
S	T	A	L	A	F	Á	F	O	É
Z	É	T	E	L	Ü	D	Ü	Z	N
I	P	O	H	Á	R	U	L	Ó	Z
K	Á	N	A	T	E	J	E	S	T
A	S	A	M	A	S	T	V	R	S
É	K	R	I	N	E	T	Á	O	Ü
P	A	P	S	Ú	K	E	G	K	Z
L	Á	B	M	O	S	Á	S	M	E

Keresd meg a betűhálóban a következő szavakat (vízszintes és függőleges irányban le-fel, illetve jobbra vagy balra haladva):

LÁBMOSÁS

KORSÓ

VACSORA

PÁSKA

KATONA

JÚDÁS

KESERŰ

PÉNZ

ALSZIK

ÉTEL

HAMIS

TANÚ

ÁRULÓ

KARD

EZÜST

FÜL

FALAT

IMA

POHÁR

PAP

PÉTER

VÁD

LEVÁG

Jobb adni, mint kapni

Két, súlyosan beteg ember feküdt ugyanazon kórteremben.

Egyikük, aki az ablak melletti ágyban feküdt, minden nap felült egy órásckára. A másik beteg egész nap csak feküdt az ágyában, a plafont bámulva. Beszélgettek a családról, feleségről, gyerekekről, a katonakorukról, a nyaralásaikról, ahogy az szokásos ilyen helyzetben.

Az az ember, aki az ablaknál feküdt, minden délután, amikor felült, azzal töltötte az időt, hogy elkezdte közvetíteni a másiknak, mit lát az ablakon át a kinti világból. A másik ágyon fekvő embert egy idő után szinte csak ezek a színes beszámolók tartották életben, már alig várta őket, ez volt minden változatosság az életében.

Az ablaknál fekvő beteg elmesélte, hogy az ablakból egy kellemes, tavacskával díszített parkra látni. Vadkacsák és hattyúk úszkálnak a tavon, és gyerekek játszanak távirányítós játékhajóikkal rajta. Szerelmespárok üldögélnek a színes virágágyások mellett órákig, egymásba felejtkezve.

Miközben az ablak melletti beteg kimerítő részletességgel írta le a kinti világot, a másik, folyton fekvő behunyta a szemét és maga elé képzelte a látványt.

Egy meleg délutánon az ablak melletti ember egy, a parkon átvonuló karneváli menetről beszélt. Bár a folyton fekvő ember nem hallotta a zenészeket, maga elé képzelte őket a másik érzékletes leírása alapján.

A napok és hetek teltek. Egy reggel a betegetek fürdetni készülő nővér az ablak melletti embert élettelenül találta az ágyában, mert azon az éjjelen csendben örökre elaludt. Elszomorodva hívta a személyzetet, hogy kivigyék az elhunytat.

Amint alkalom kínálkozott rá, a korábban a belső ágyon fekvő beteg kérte, hogy a másik ágyban fekhessen. A nővér szívesen segített, kényelembe helyezve őt azon az ágyon, majd magára hagyta. Lassan, fájdalomtól gyötörve az ablak felé fordult az ember, és megdöbbenve látta: az ablak egy tűzfalra néz. Megkérdezte a nővért, mi történhetett az eltávozott szobatárssal, hogy olyan szépnek festette le az ablakon túli világot.

A nővér elárulta, hogy az ember vak volt, nem láthatta a falat sem...

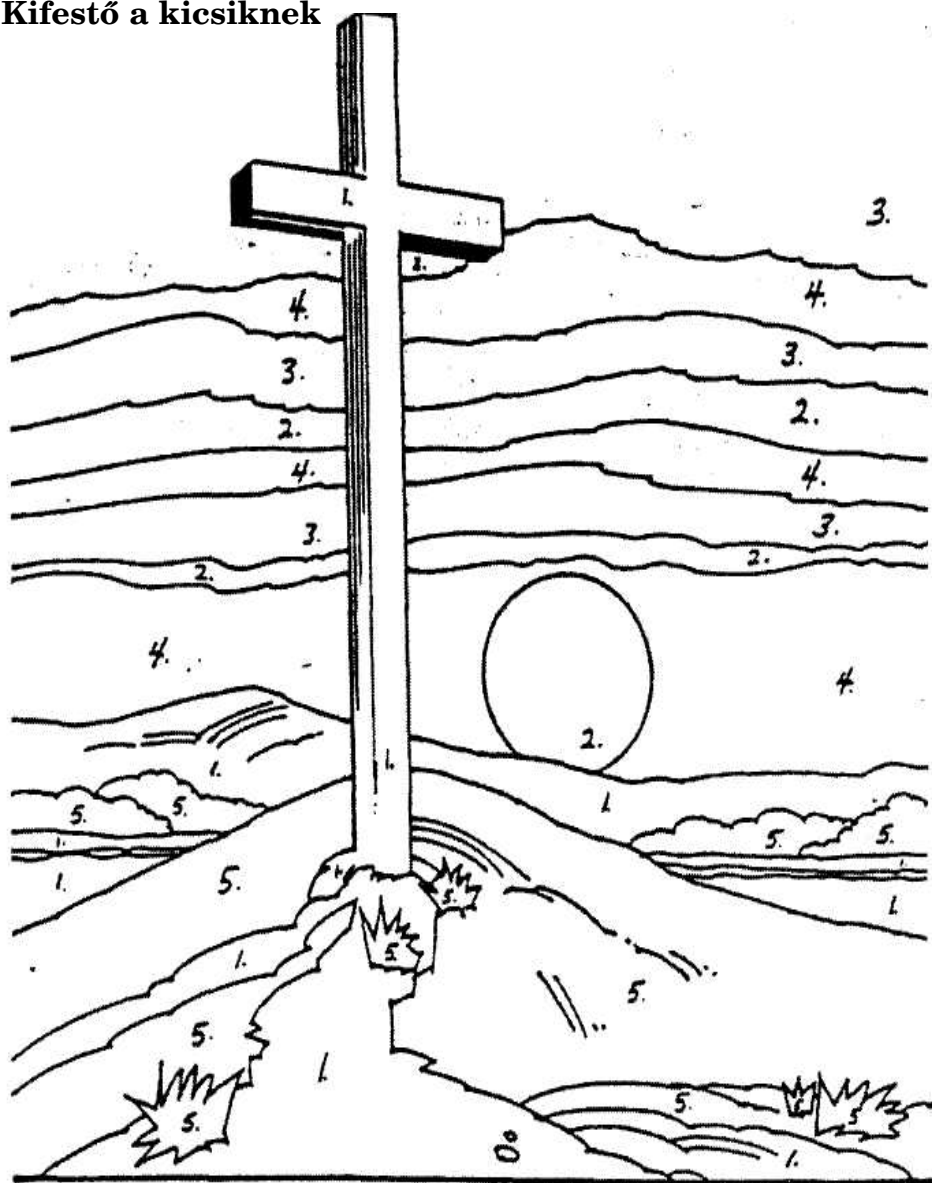
– Valószínűleg csak bátorítani akarta Önt! – mondta a férfinak.

TANULSÁG: Igazi boldogság boldogabbá tenni másokat, nem törődve saját helyzetünkkel. Bajainkat megosztva csökkenthetjük őket, de ha derűnket és boldogságunkat osztjuk meg másokkal, megsokszorozzuk azt.

Ha gazdagnak szeretnéd érezni magad, számold össze azokat a dolgokat az életedben, melyeket nem vehetsz meg semmi pénzért.

„Mindenestől megmutattam néktek, hogy ily módon munkálkodva kell az erőtlenekekről gondot viselni, és megemlékezni az Úr Jézus szavairól, mert ő mondá: Jobb adni, mint venni.” (ApCsel. 20,35)

Kifestő a kicsiknek

1. Barna
2. Sárga

3. Piros
4. Narancsszín

5. Zöld

JÉZUS FELTÁMADT!

Ki ő?

Pénzre vágyott. Most elérte.
Most elérte, mit nyert vele?
Mintha átkos lánggal égne
Mind a harminc ezüst pénze.
Jézus bére! Nem bír vele!
Szórja a templom kövére,
Szörnyű halál lesz a vége!

MEGFEJTÉS: _____

Kikről szól Győri József verse?

Fogadkozók, csalatkozók,
Botránkozók, húzódozók.
Nem ezt várták, s mikor látták
Jézust ellenség kezében:
Nem maradtak közelében.
Ámde Jézus kakasszóra
Ránézett egy tagadóra.
Így fakadt fel igaz bánat,
Lett a válasz – bűnbocsánat.

MEGFEJTÉS: _____

HUMOR

Egy család vendégül lát egy házaspárt. Vacsora előtt, az asztalnál ülve a házigazda anyuka odafordul hatéves kislányához és azt mondja:

- Szeretnéd most te mondani az asztali áldást?
- Nem tudom, mit kell mondani – feleli a kislány.
- Csak mondd azt, amit én szoktam.

A kislány lehajtja a fejét és ezt mondja:

- Istenem! Miért is hívtam meg ezeket az embereket vacsorára?

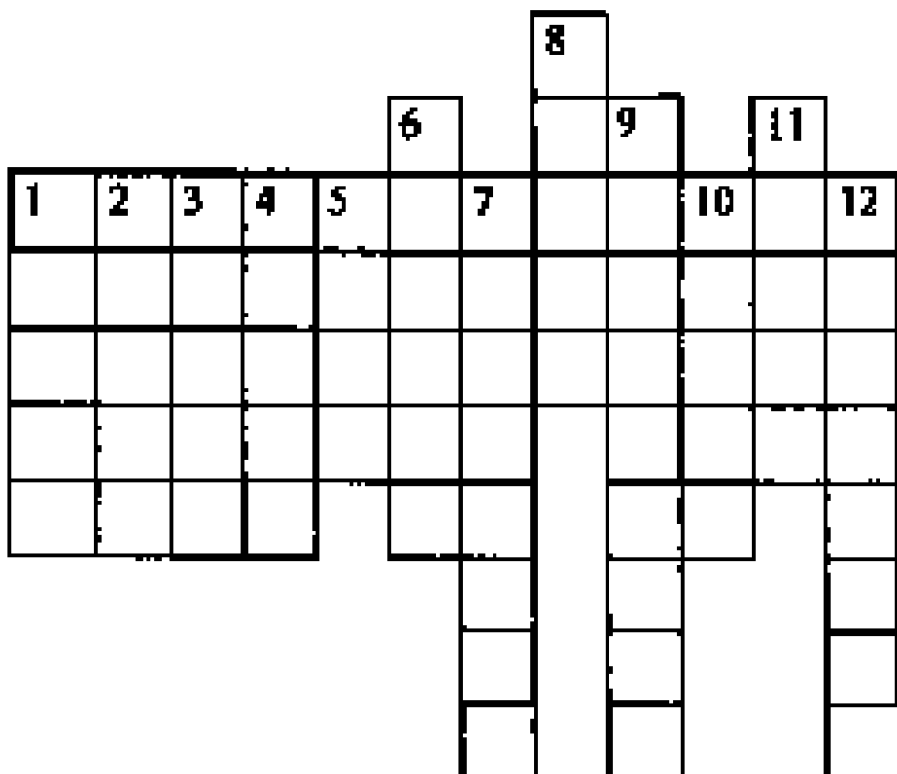
Népmesékhez szokott Gellért fiúnk játszik a szobában. Mellette Bori nővére a barátnőjével bibliai totót játszik. Bori kérdezi a barátnőjét:

- Na, mit éreztek a Háromkirályok, amikor a kis Jézus előtt hódoltak?
- Emberszagot éreztek! – szolt bele a játéka fölé Gellért a totóba.

Keresztrejtvény

1. Mit kér tőlünk Jézus?
2. Ábrahám és Sára gyermeke.
3. Jézus anyja.
4. Jákób csellel szerezte meg az apai _____
5. Ő győzte le a filiszteus óriást.
6. Ábel testvére.
7. Filiszteus óriás.
8. Erzsébet férje, Keresztelő János apja.
9. Ő fejtette meg az egyiptomi fáraó álmát.
10. Jézusnak 12 követőjét nevezzük így.
11. Jézus hitetlenkedő követője.
12. Kehely köznapi megfelelője.
13. „ne vígy minket _____-be,
de szabadíts meg a gonosztól!” – a hiányzó szó

MEGFEJTÉS: _____

TANULSÁGOS MESE A SZERETETRŐL

A sziget

Volt egyszer nagyon régen egy sziget, ahol emberi érzések éltek: a Vidámság, a Bánat, a Tudás és még sok más, így a Szeretet is.

Egy napon az érzések tudomására jutott, hogy a sziget süllyed. Ezért valamennyien előkészítették hajóikat és elhagyták a szigetet. Egyedül a Szeretet akart az utolsó pillanatig maradni.

Mielőtt a sziget elsüllyedt, a Szeretet segítségért imádkozott.

A Gazdagság egy luxushajón úszott el a szeretet mellett.

A szeretet megszólította:

– Gazdagság, el tudnál vinni magaddal?

– Nem, nem tudlak! A hajómon sok aranyat, ezüstöt viszek, itt nincs már hely számodra!

Így hát megkérdezte a Szeretet a Büszkeséget, aki egy csodaszép hajóval közeledett:

– Büszkeség, kérlek! El tudnál engem is vinni?

– Nem Szeretet, nem tudlak elvinni! – Válaszolt a Büszkeség, – itt minden tökéletes, és Te esetleg árthatnál a hajómnak!

Hát, a Szeretet megkérdezte a Bánatot is, aki éppen előtte hajózott el:

– Bánat, kérlek, vigyél el magaddal!

– Oh Szeretet! – mondta a Bánat – Én olyan szomorú vagyok, de egyedül kell maradnom a hajómon!

A Vidámság is elhúzott a Szeretet mellett, de olyan elégedett és boldog volt, hogy meg se hallotta Szeretet kérését.

Hirtelen megszólalt egy hang:

– Gyere Szeretet, én elviszlek téged!

Aki megszólalt, egy öregember volt. Szeretet olyan hálás volt és olyan boldog, hogy elfelejtette megkérdezni az öreg nevét.

Amikor földet értek, az öreg elment. A Szeretet úgy érezte, sokkal tartozik neki, ezért megkérdezte a Tudást:

– Tudás, meg tudod mondani, ki segített nekem?

– Az Idő volt – mondta a Tudás.

– Az Idő? – kérdezte a Szeretet. – Miért segített rajtam az Idő?

A Tudás válaszolt:

– Mert csak az Idő érti meg, hogy milyen fontos az életben Szeretet!

Miért kell a fiataloknak templomba járni?

Éveken keresztül gondot okozott nekem a vasárnaponkénti templomba járás. A pap legtöbbször unalmasan beszélt. Zavart a sok idős néni hamis éneklése, vagy az, ahogyan végigmértek mindenkit, de legfőképpen bennünket, fiatalokat.

Pedig senki nem kényszerített arra, hogy istentiszteletre járjak, de tudtam, hogy ez az elvárás. Furcsa kérdések kavargtak bennem: miért kell templomba menni, amikor otthon is tudok imádkozni, Bibliát olvasni? Istennel nemcsak a templomban, az istentiszteleten találkozhatok, ha akarok bármikor felüthetem a Bibliámat, vagy imádkozhatom....

Amikor elmentem, akkor is képmutatónak éreztem magam: Isten tudja jól, alig várom, hogy vége legyen...

Ezekkel a gondolatokkal küzdöttem hosszú hónapokon keresztül, míg egy vasárnapi istentiszteleten megéreztem, mellettem van Isten. Éreztem, hogy szeretete körülvesz. Elfogad engem. Szeret engem úgy, ahogy vagyok. Ettől az érzéstől határtalan béke töltött el és mérhetetlen öröm, amit korábban nem tapasztaltam. Megértettem, hogy a templomban, az istentiszteleten, a hívek közösségében tudom igazán kitárni szívem Isten előtt és Ő Szentlelke által közel jön hozzám.

Ettől a vasárnaptól kezdve tudatosan figyeltem arra, hogy felfedezzem Isten közelségét. Éreztem, hogy már a templom ajtajában fogad: Annyira örülök, hogy eljöttél, nagyon vártalak.

Amikor a bűnvalló imádságot mondtam, szinte éreztem ahogy körülvesz szeretete és így bátorít: Gyermekeim, én így is szeretlek. Az enyém vagy, nincs semmi amit szégyellened kellene előttem, megértelek és segíteni akarok neked. Ne keseredj el, ha elbúsz újra és újra. Akarj felállni és Én melletted leszek. Csak annyit kérek tőled, te is szeress engem!

Addig a napig – bevallom – nem sokat figyeltem a prédikációra. Attól kezdve viszont tudatosan figyeltem az Igét, s a prédikációt. Vártam, kerestem azt a néhány szót, amin keresztül nekem szól, hozzám szól Isten. Hagytam, hogy egy gondolat megérintse a szívemet és azt magammal vittem egész hétre.

Éreztem ilyenkor, hogy Isten velem akar maradni, a szívembe akar költözni. És én hagytam költözzön belém.

Tudtam, hogy amit érzek nem tarthatom meg csupán magamnak. Keresni kezdtem az alkalmat, hogy másoknak is beszéljek mindezekről. Csodálatos felfedezés volt számomra, hogy mások is hozzám hasonlóan éreznek.

Hamarosan nemcsak a vasárnapi istentiszteleteken vettem részt. Boldogan mentem újra és újra találkozni Istennel és a közösséggel a hétköznapi bibliaórákra és ifjúsági istentiszteletekre.

Ezt a boldogságot szerettem volna hazavinni, magammal vinni az emberek közé.

Persze hazudnék, ha azt mondanám, hogy minden istentiszteleten bennem van ez az érzés. Néha tudatosan kell irányítanom a gondolataimat, az érzéseimet: mi Istennek ma a nekem, hozzám szóló üzenete?

Mégis azóta sok minden megváltozott. Már tudom, miért kell templomba mennem.

Tudom, hogy amit most itt leírtam, az nem csupán a képzeletem játéka. Isten mindig mellettünk van. Csak a szemeinkkel nem látjuk Őt. Fia szavain keresztül megígérte: „Én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig!” (Máté evangéliuma 28, 20)

Mivel Istennel találkozom, már nagy öröm számomra templomba menni és a hívek közösségében lenni.

HUMOR

Gyerekektől – gyerekeknek és felnőtteknek

A pap a templom kerítését szögeli. Egy kisfiú áll ott és vigyorogva bámulja.

– Na, kisfiam, te mire vársz itt?

– Arra, hogy a pap bácsi mit fog mondani, ha az ujjára csap a kalapáccsal!

– Na, és gyerekek, miért fontos, hogy csendben legyünk a templomban?

– Hogy ne zavarjuk azokat, akik alszanak! – kiáltja a kis Julcsi.

– Miért vitte el József és Mária Jézust Jeruzsálembe?

– Mert nem volt pénzük bébicsószt.

Egy lelkészt megkérdezi a kisfia:

– Apu, amikor vasárnap prédikálni készülsz, előbb mindig leülsz és lehajtod a fejed. Ilyenkor mit csinálsz?

– Tudod, fiam, megkérem az Urat, hogy adjon nekem egy jó prédikációt.

– És akkor miért nem ad?

Mi vagyok én?

A gyerekek arról tanulnak a vasárnapi iskolában, hogyan lehet megkülönböztetni a rosszat a jótól. A tanítónő szemléltetni próbálja a tanultakat:

- Nos, gyerekek, ha én belenyúlok egy férfi zsebébe és elveszem az összes pénzt, akkor mi vagyok én?
- A felesége! – kiáltja hangosan Pistike.

Hogyan juthatunk a mennybe?

Egy lelkész kisgyerekeket tanít a jó viselkedésre és arra, hogyan juthatnak a mennybe. A lecke végén megkérdezi a gyerekeket:

- Na, gyerekek, hova akartok jutni?
- A mennybe! – kiáltja a kis Zsuzsi.
- És mit kell tennetek, hogy oda kerüljete?
- Meg kell halnunk! – kiabálja Peti.

Tünetek

A gyerekek arról tanulnak a vasárnapi iskolában, hogyan teremtett Isten mindent, beleértve az embert is. Jancsit nagyon érdekli a történet, főként az a rész, amelyik arról szól, hogy Évát Ádám bordájából teremtette az Úr. Pár nappal később, egy délelőttön anyukája látja, hogy Jancsi még mindig az ágyban fekszik, látszólag betegen.

- Mi a baj, Jancsi?
- Hát... Fájt az oldalam... Azt hiszem, feleségem lesz.

A doktornő vizsgálja a kis Annát:

- Mondd szépen: Á! Megnézem van-e huncut manó a torkodban. Van bizony, piros ecsettel befestette a manduláidat. Akkor most mutasd meg a hátad, megkopogtatok és meghallgatok van-e ott kismanó. Úgy hallok dörömböl bent egy zsvány. És most meghallgatok a szívedet, kalapál-e benn ott manócska?
- Ott nem kalapál manó. Az én szívemben Jézus lakik!

Nagypénteken templomba menet magyarázom óvodás korú kisfiamnak a nagypénteki eseményeket:

– Tudod ez nagyon szomorú nap. Sok évvel ezelőtt ezen a napon halt meg Jézus. Emlékszel tavaly is voltunk templomban.

– Emlékszem – mondja szomorúan.

– De ne búsulj, harmadnapra feltámadt! – folytatom én.

– Emlékszem már – derül fel kisfiam arca –, a múltkor is feltámasztotta a pap bácsi.

Mi történt?

Egyszer a tengerparton voltam a gyerekeimmel, amikor odajött hozzám négyéves fiam, megfogta a kezemet és odavezetett a partra, ahol egy elpusztult sirály feküdt a homokban.

– Anyu, mi történt vele? - kérdezte.

– Meghalt és felment a mennybe – válaszoltam.

A fiam elgondolkodott, majd azt mondta:

– És Isten visszadobta?

A lelkész becsönget egy házba. A kaputelefonon keresztül kiszól egy női hang:

– Te vagy az, angyalom?

A pap mosolyogva visszaszól:

– Nem egészen, de ugyanaz a cég...

– Mi a különbség a teológus és a geológus között?

– Ég és föld!

Férjének panaszkodik a feleség, hogy nincs már egy normális rongya sem, amit felvegyen.

– Vásárolnunk kellene néhány új ruhát – mondja, mire kisfiuk csodálkozva megszólal:

– Nem is igaz anyu. Épp tegnap vettél két új konyharuhát magadnak.

A rovatot szerkesztette:

SZÚCS ÉVA

Otthonunk a természet

A honfoglaló őseinket megörökítő Feszty körképen – Ópusztaszeren –, még lovak, szekerek impozáns látványa tárul elénk, így érkeztek eleink a Kárpát-medencébe. Mögöttük sok száz kilométer, s Isten tudja hány hónap, hány év menetelés úttalan utakon.

A fáraók korában jármű hiányában még hordszéken szállították az uralkodót. Az első járművet kb. ötezer éve építhették, a kerék feltalálása után.

Fokozatosan alakultak ki az első úthálózatok, melyeken kezdetleges, lassú közlekedés folyt. A tömegközlekedés első formája a postakocsi volt.

A gőzgép feltalálása indította el a közlekedés hatalmas fejlődését. Bár az első, gőzzel hajtott autó óránként öt kilométert tett meg. Az első gőzmozdony mindössze 15 km-en szállította a vasércet Angliában. A négyütemű motor felfedezése vezetett el a mai autósodákig és sebességekig.

A tömegközlekedés jól bevált formája a vasút. Akár 300 km-es óránkénti sebességet elérő vonat is van már.

Hasonló technikai robbanás történt a légi közlekedésben. 1907-ben szállt fel az első repülőgép. Ma már két-háromszáz személy, vagy nagy

menyiségű teher szállítására alkalmas gépek szelik a levegőt, több ezer méteres magasságban.

Lassúbb a vízi közlekedés, de szintén több száz ember szállítására alkalmas, ugyanakkor a Verne Gyula által megálmodott és lehetetlennek tartott tengeralattjárók szolgálják főképpen a hadi technikát és tudományos kutatást.

A földön, vízen, levegőben közlekedő járművek azonban rengeteg üzemanyagot fogyasztanak és rengeteg mérgező anyagot bocsátanak ki a természetbe.

Napjainkban a globális felmelegedés látszik elérkezőnek, és ez számtalan gondot vet fel. Némelyek szerint időzített bombán ülünk. Az klímaváltozása a természet átalakulását eredményezi. Nem kis mértékben éppen a mérgező, széndioxidot árasztó közlekedés és a szennyezett füsttömeget kibocsátó gyárak tehetők felelőssé. Szennyezettek a folyóink, patakjaink, melyeknek kihal az élővilága.

A természet az emberiség oltalmazó fészke, otthona.

Az ugyancsak felgyorsult életmód és munkaviszonyok közepette egyre inkább érezzük: menekülnünk kell. A néhány évtizedes múltra visszatekintő, felhőkarcolóig magasodó építkezésekről hamar kiderült: nem emberléptékű. A zsúfolt nagyvárosokból menekülnek az emberek. Pihenni, mindennapi új erőre kapni csak a természetes környezetben vagyunk képesek. A vadon élő természet, a megművelt kert és udvar egyaránt örömet szerez, és védelemre szorul.

Fokozott szükségünk van a környezetünk védelmére. Ki gondolta volna, hogy egyszer védett virágunk lesz a hóvirág és védett állatunk a fülesbagoly. Mára az is nyilvánvaló, jó néhány árvíz éppen a kipusztított erdőségek következménye. A folyók szabályozása is nagyon fontos, de teljes eszeve-

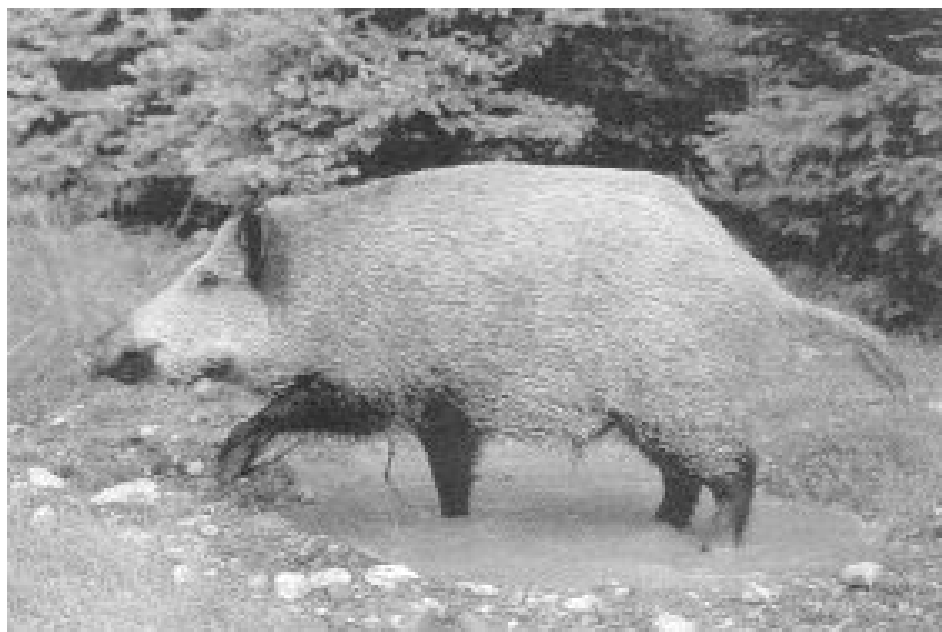
szettség a városi folyópartok fáinak kiirtása, hogy utána betonpartokat emeljenek. A városok amúgy is szennyezettek.

Az egykori kollektív gazdálkodás jegyében rengeteg fát, utak menti fasorokat kivágtak falvainkban is. Senki nem gondolt azok esőhúzó szerepére. Hazai tájainkon láthatóan alig fordítanak gondot fásításra. Az emberi felelőtlenség és rossz beidegződés nyomán mérhetetlen mennyiségű műanyag hulladék kerül az utcákra, járdákra. Riasztó, hogy mezei utak mentén szemétteltelepek sorakoznak, vegyszeres műanyag tartályaiktól itt szabadulnak meg a gazdáik, de még falusi temetőinkben is sokasodnak a műanyag hulladékok.

Felbecsülhetetlen értékünk: az erdő. Gyermekkorunk bűbájos éneke volt az:

*Árnyas erdőben szeretnék élni nyáron át,
Nékem a zöld árnyas erdő vidám kedvet ad,
Lomb a fán virág a fűben, mintha intene,
Árnyaimban megpihenhetsz jöjj, ó jöjj ide.*

A számítógép rabságába kényelmesedett nemzedékünket hívogatja a mozgást, friss levegőt, egészséges életet biztosító erdő, a vadon, változatos fáival és aljnövényzetével, gombáival, szamócaival, gyógynövényeivel. Ráadás, ha az erdei, mezei madarak, vadak nyomába szegődhetünk... Ritkábban – csendben járva – szerencsénk lehet őzeket, szarvasokat látni. Még ritkábban vaddisznó poroszkálhat el a közelünkben. Nappal csendes

rejtekeikben pihennek, inkább éjjel keresik táplálékukat. Jócskán megdézsmálhatják a gazdák tengeri tábláit is. Szerencsére, inkább csak a fegyveres vadászok tehetnek ellenük. Malacait nevelő anyától óvakodjunk, mert veszélyes.

Egyre kevesebb a mezei nyúl, velük is addig találkozhatunk, míg a vegyszeres mezőgazdaság következtében ki nem pusztulnak. Magasabban fekvő, csendesebb helyeken, s főleg a fenyvesekben igazi gyermeköröm a kedves légtornász, a mókus. Tyúkólhoz settenkedik a ravasz róka, amely szinte mindenütt megtalálható.

Erdők-mezők rejtekeiben fészkelnek madaraink, melyeknek mind teremtésbeli értéke, szerepe van a természetben. Létszámukat szüntelenül csökkenti az erdőkivágás, a vegyszerezés, a járművekhez csapódás és a gondatlan ember. Csak távolról és felügyelet alatt tekinthető meg a Kis-Kúnság terebélyes futómadara, a túzok, melyre olyan szépen emlékezett Arany János Toldijában. Ritkán látni serényen szaladó fürj- vagy fogolycsapatot, de a mezők csendjét még olykor felveri a fácán csattogása. Harkálydoktor kopogása hallatszik, amint öreg fáink kérge alatt próbálja elcsípni a rovarokat. Bár tojását más madarak fészkébe rakja, kedvesen szól a kakukk.

Egyre több az üresen maradó gólyafészek. Az emberhez szokott vándormadarunk leginkább az elektromos vezetékek áldozata lesz, de a táplálkozását biztosító apró állatkák száma is megcsappant.

Háziasodott a rigó. Emberközelen keres menedéket a parkok, nagyobb kertek kedves madara. Hamar megérzi, hogy kell-e félnie az embertől, vagy sem. Ha barátnak találja, egészen közel merészkedik, és fészket is rak. Falun úgy tartják, ha közelről szól a rigó, eső várható. Magyarázata, hogy a védettebb helyekhez közelít ilyenkor. Az éjjeli vadász baglyok számtalan egeret, patkányt elfogyasztanak

„Csípős“ tapasztalataink vannak a hangyákkal kapcsolatban. Pedig nem is csípnek, hanem egy maró hatású hangyasavat bocsátanak ki. A kirándulók bosszúból sok hangyabolyt feldúlnak, pedig szegény állatkák nem ezt érdemlik. Ők az erdő-mező takarítói, fertőtlenítői, mert minden apró szemetet megrágcsálnak, elfogyasztanak. A hangyatojások pedig az énekes madarak kedvelt csemegéi.

Apró bosszúságunk a pókháló. Szobáinkba nem is igazán illik, de egyébként felettébb hasznosak. Legyek, szúnyogok, apró rovarok ezreit ejtik csapdába.

Izgalmas, titokzatos a vizeink élővilága. Folyóinkról, tavainkról többnyire csak a halászat jut eszünkbe, de a vadászok számára a vadkacsák és vadlibák birodalmát jelentik. „Odajár a hosszú lábú gém is“ – mondja a nóta... Vidrák és cickányok lesnek a vacsorát szolgáltató halakra. Az emlősök megdézsmálják a vízi madarak fészkeit.

Külön öröm lehet a sokféle madarunk tojásainak megismerése. Színükben, méreteikben különböznek, akár gyűjteményt is lehet készíteni, de oktan fészekromboláshoz senki se folyamodjon.

A természet körforgásában mindennek helye és rendje van. Még az egerekkel, patkányokkal táplálkozó siklóknak is, melyekkel egyes vidékeken gyakrabban találkozhatunk, de – talán a bibliai ősbűn példázatának következtében – idővel teljesen kiirtjuk őket, pedig nem is mérgeskígyók.

Az emberre bízta Isten az Édenkert őrzését és megművelését. Az ember felelőssége a természet védelme is. Minden mesterséges beavatkozásnak beláthatatlan következményei lehetnek.

A 21. század elején óriási a kihívás: lesz-e harmonikus életet biztosító, oxigént, nyugalmat árasztó természet körülöttünk.

B. A.

A jellemről

Keresztúry Dezső (1904–1996), a sokoldalú író, költő, irodalomtörténész, kritikus, műfordító egyik gondolatát idézzük a rejtvényben a **vízzs. I.** és **48.**, valamint a **függ. 13.** alatt.

Vízszintes: 13. Huzal. 14. Védettséget nyújtó eljárás. 15. Lope de ... – spanyol drámaíró (1562–1635). 16. Webber rockoperája (1976). 18. Csomót lazít 20. „... s jól! Ebben áll a nagy titok” (Kazinczy Ferenc). 21. Hideg, száraz bukószél az Adriai-tenger partján. 23. Magas építmény. 26. Az eisteinium vegyjele. 27. Nehezek. 29. Az USA nyugati államaiban elterjedt sportág. 30. Az... – Sosztakovics vígoperája. 31. Irving... – amerikai író (1903–89). 33. Szövetség. 36. Ér... – érmelléki község. 37. Körülbelül. 38. Tokio régi neve. 39. Nagytestű kutya fajta. 41. ... Gardner – amerikai színésznő. 42. Perzsa uralkodó. 43. Kassák lapja. 44. ... Andrea – musical-énekesnő. 46. Váltópénz Szerbiában. 49. Kenneth Loach 1969-ben rendezett filmje. 50. Szolgai módon hízelgő. 53. Belgyógyászati betegség. 55. Panama gépkocsijele. 56. Küzdősport. 57. Hidrogén, nitrogén és indium vegyjele. 58. Zsurló tartalmazza! 59. Csalogat, csábít. 60. Folyó Közép-Ázsiában. 62. ... Dick, a fehér bálna – Herman Melville legsikeresebb regénye (1951). 65. Magyar író, filmrendező (Barna, sz. 1948). 67. József Attila verse. 68. Lakkok, szigetelők gyártásához használt anyag.

Függőleges: 2. Egészségügyi dolgozó. 3. Község román neve Nagyváradtól dél-nyugatra. 4. Sötét egynemű betűi. 5. Japán drámai műfaj. 6. Víz jelzője lehet. 7. Georgia (USA) állam fővárosa. 8. Ipari növény. 9. Kertben dolgozik. 10. Ultraviola – röv. 11.... Buda! – szólás (két szó). 12. Kilogramm. 17. Gárdonyi Géza regénye. 19. Gleccsértől szállított hordalék. 22. Háziállat lakja. 24. Fába vés. 25. Tiltás. 27. Maláj földszoros. 28. Függelék, befejező rész jelölése a zenében. 30. Műholdcsalád az USA geofizikai kísérleteinek lebonyolítására. 32. Új csillag. 34. Gárdonyi regényhőse. 35. Natalie... (sz. 1950) – amerikai énekesnő, Nat King lánya. 37. Végtag. 39. A szíu indiánok egyik törzse. 40. Apró, rovarévó énekesmadár. 42. Címerállat. 45. TV-készülék működésbeli zavara. 46. Barnás szőrű, sötét sörényű és farkú ló. 47. Afrikai dögevő madár. 49. Német filozófus (1724–1804). 51. Spanyol újság. 52. Szolmizációs hang. 54. Előtag, kettősséget jelöl. 55. A legjobb minőségű. 58. Röghegység Európa és Ázsia határán. 59. Buborékos, laza képződmény. 61. Pamlag része! 63. Dolog vége! 64. Fordított kettős betű. 65. Félkész! 66.... királya – E. Lalo operája.

	1	2	3	4		5	6	7	8	9		10	11	12		↓
13				●	14					●	15					
16				17	●	18			●	19	●		●			
20			●	21	22			●	23		24			25		
26		●	27					28	●	29						
	●	30			●	31			32		●		●			
33	34			●	35	●	36					●	37			
38			●	39		40	●	41			●	42				
43		●	44				45	●		●	46					
	●	47	●	48					●	49			●			
50	51		52		●	53			54			●	55			
56					●	57				●	58					
	●		●		●	59			●	60	61					
62	63		64	●	65				66	●	67					
↪									68							

Az Úr érkezése

Ady Endre (1877–1919) költő, publicista, novellista fenti verséből idézünk:

„Mikor elhagytak,

Mikor a lelkem roskadozva vittem...”

– folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és függ. 13. alatt.

Vízszintes: 13. Keresettség, becs. 14. Gyomrába juttat. 15. Terményt betakarít. 16. A tealevél alkaloidja. 18. Mókus. 20. Az adott mértéket meghaladva. 21. Régi hosszsmérték. 22. Boldogító szó. 25. A földgázban előforduló szintelen, szagtalan, éghető gáz. 27. ... Fontaine – francia költő (1621–1695). 28. Brit földrajztudós, róla nevezték el a Himalája legmagasabb hegycsúcsát. 30. Védelmi építmény. 31. ... van – nem támogatja. 33. Sereg. 34. Fekete István állatregénye. 35. Christopher ... – angol filmszínész. 36. Két méret közötti méret. 38. Színes TV-rendszer. 39. Ország Nyugat-Afrikában. 40. Ebéd idejéig. 41. A földtörténeti ókor befejező szakasza. 43. Ausztria, Norvégia és Spanyolország nemzetközi gépkocsijele. 44. Irányodba. 46. Déry Tibor regénye (1917). 47. Zenedarab! 48. A ... – Jókai alapította politikai napilap. 49. Hazai magyar költő író (Zoltán, sz. 1936). S 1. Ben... – W. Wyler filmje (1959). 52. Kifogható hal nagysága. 54. Kígyóhang. 56. Népies dal. 58. A sor elején. 59. A földre. 60. Számrendszerünk alapja. 62. Nádor Erkel Hunyadi László c. operájában. 64. James... – fiatalon elhunyt amerikai filmszínész. 66. Fejlődési szakasz. 68. A szokásosnál kisebb. 70. Francia regényíró (1828–1905) 71. Gerhart Hauptmann német drámaíró darabja (1932).

Függőleges: 2. Kenyeret vág. 3. Nagyon régen. 4. Ókori mezopotámiai város. 5. Szolmizációs hang. 6. Ön vegyjele. 7. London... – a londoni óriáskerék neve (London szeme). 8. Jókedvű. 9. ... Háza – óegyiptomi intézmény, ahol vallási és tudományos szövegeket szerkesztettek és másoltak. 10. Határozói igenév képzője. 11. Rossz hatással van. 12. Fidel Castro öccsének személyneve. 17. Richard ... – amerikai filmszínész. 19. Nagy befogadóképességű. 23. ... Kelly – amerikai táncos, színész, rendező. 24. Nemesgáz vegyjele. 26. Télen aratják. 28. ... van – unja. 29. A görög mitológiában a Hold istennője. 32. Sierra ... – afrikai állam. 33. Sebhely. 34. Harsogó hangú költöző madár. 36. Tart valamitől. 37. Dúr jellegű egyházi és ógörög hangsor. 38. Kastély a Praha völgyében. 40. Textilszálak finomságának egyik mértékegysége. 42. Francia zeneszerző (1842–1912). 44. Tengely körül mozog. 45. Balkezes. 48. Attila népe. 49. Csontban van. 50. Javasol, előír. 52. ... Antoinette – francia királyné. 53. Francia sziget az Atlanti-óceánban. 55. Magyar királyné volt. 57. Orosz Nobel-díjas fizikus. 59. A költészet jelképe. 61. Romlott tojás. 63. ... Sheridan – amerikai filmszínésznő. 65. Fizikai képesség. 67. Lengyelország gépkocsijele. 69. Igeképző. 70. Rag, a -va párja.

	1	2	3	4	5		6	7	8	9		10	11	12	
13						●	14				●	15			
16				●	17	●	18			19	●	20			
21		●		22	23		24	●	25			26	●	27	
	●	28					29		●	30				●	
31	32					●		●	33			●	34		
35			●		●	36		37			●	38			
39				●	40					●	41				42
43			●	44					●	45	●	46			
47		●	48			●		●	49		50				
	●	51			●	52		53					●		
54	55	●	56		57		●	58				●	59		
60		61	●	62			63	●		●	64	65			
66			67	●	68			69	●	70					
71															

Németh László gondolata...

... található a rejtvényben a **vízzs. 1.** és **függ. 63.** alatt.

Vízzszintes: 13. A három testőr egyike. 14. Külföldön szolgálatot teljesítő amerikai katona. 15. Az összes. 16. Hazai könyvkiadó. 17. Rövid, vidám történet. 19. Spike ... – amerikai filmrendező, színész. 20. Szlovákia gépkocsijele. 21. ... és Pan – komikus páros. 22. Kettős betű. 24. Karády Katalin névbetűi. 25. A ... kiskacsa – Andersen meséje. 27. Magyar származású amerikai fotó- és filmművész (Ferenc, sz. 1908.) 29. Benn mozog! 31. Igeképző. 32. Továbbít. 33. ... Beszéd és Könyörgés – legrégibb nyelvemlékünk. 36. Fekete István golyája. 37. Ugyanaz – rövid. 38. Zola személyneve. 39. Elég hosszú. 41. Flotow vígoperája. 44. Vissza: adósságot megad. 45. Mindenható. 47. Római 101. 48. Gyógyító eljárás. 50. Alkoholt tartalmaz. 52. Tobzoska. 53. Tiltás. 54. A szelén vegyjele. 55. Félmajom. 56. Kurosawa filmje (1985). 57. Alacsonyabb rangú. 59. Személyes névmás. 61. Francia filmszínész, rendező (Jacques). 62. Természetes radioaktív fém elem vegyjele. 63. Hátasló. 65. Város és üdülőhely Prahova megyében. 67. Kábítószer. 69. Díjért folytatott sport- vagy művészeti verseny. 71. Naplaboratórium műhold nevének rövidítése. 72. Tartomány és város Észak-Olaszországban.

Függőleges: 1. Anyagias. 2. ... melegséged – Ady verse. 3. Jerry Zucker filmje (1990). 4. Ausztráliai félsziget. 5. Marosvásárhelyi sportklub volt – rövid. 6. Némán ráz! 7. Kikötőváros Horvátországban. 8. Az ókori egyiptomiak főistene. 9. ... Basinger – amerikai filmszínésznő. 10. Annyi mint – rövid. 11. Kézi munkával gyártott orosz limuzin. 12. ... az esőben – Stanley Donen amerikai rendező filmje (1952). 17. Város Somogy megyében, a Rinya patak partján. 18. Névelő. 21. Bibliai (őszövétségi) helység, neve egyes értelmezések szerint Jeruzsálem nevének rövid változata. 23. ... vasárnap – Seress Rezső dalszerző nagysikerű slágere. 26. Tervszerű eljárás. 27. Hőt veszít. 28. Értékes növény. 30. Új-zélandi alagút. 32. Jövedelem. 33. Változást idéz elő. 34. Folyadék. 35. Részben vétlen! 36. Vitatható, homályos. 37. Svájci kanton. 40. Kiejtett betű. 42. Jézus nevelőapjának foglalkozása. 43. Akakievics ... – Arany János egyik írói álneve. 46. Üresen néz! 49. Ilyen könyv is van. 51. Az itteni. 52. Magyar város. 53. A nátrium vegyjele. 55. Hunor testvére. 56. Harun al ... – bagdadi kalifa. 58. A ... – Rófusz Ferenc Oscar-díjas animációs filmje. 60. Viadukt része! 61. Küzdelem, viadal. 62. A hindu mitológia hőse, Visnu isten hetedik megtestesülése. 64. Kettőzve: Gauguin óceáni élményeiről szóló könyve. 66. Község Pécestől délnyugatra. 67. Értesülés. 68. Folyó Ausztriában. 70. Numero. 72. Heyerdahl papiruszhajója. 73. Azonos magánhangzók.

	1	2	3	4	5	6		7	8	9		10	11	12		↓
13							●	14			●	15				
16						●	17				18	●	19			
	●	20		●	21				●	22	23	●	24			
25	26		●	27				●	28	●	29	30	●			
31		●	32				●	33		34			35			
	●	36				●	37		●	38						
39	40			●	41	42			43	●	44					
45				46	●	47		●	48	49			●			
50					51		●	52				●	53			
	●	54		●		●	55				●	56				
57	58	●	59	60	●	61				●	62		●			
63		64	●	65	66				●	67			68			
69			70	●	71			●	72						73	
71																↩

Édesanyám

Horváth István (1909–1977) költő, író, népköltészeti gyűjtő, mesemondó verséből idézünk:

„Mentünk, a por szállt utánunk,

Édesanyám úgy vezetett, ...“

– folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és függ. 27. alatt.

Vízszintes: 11. Adják, veszik. 12. Hosszabb, gyalogos kirándulás. 13. Háromszéki székely falu. 14. Győr város folyóvize. 15. Apróra vagdalt húsból készült étel. 17. Olyan. 18. Rágcsáló víziállat. 19. Állóvíz. 21. Ausztria és Spanyolország nemzetközi gépkocsijele. 22. Mister – rövid. 24. Elterő. 25. Nagy C-vitamin és kalciumtartalmú gyümölcs. 27. Ezt teszi a partra vetett hal. 29. Kiejtett betű. 30. Indítékok. 32. Latin én. 33. Egyik szülő becézése. 36. A lábaihoz. 37. Olaszország fővárosa. 39. Juttat (népiesen). 40. Hamis kutya teszi. 42. Szavát adja. 44. Taszít. 45. Jeep végei! 46. Visszaül! 48. Fordított kettős betű. 49. A Nap a látóhatár fölé emelkedik. 51. Trombitahang. 53. Ebben az évben. 55. A házon kívül. 57. Szórja a magot. 59. Ünnepelesen tett ígéret. 61. ... és Jerry – rajzfilm.

Függőleges: 1. A mesében gyakori szám. 2. Idómérő (ékezetcsere). 3. Selyemhernyó készíti. 4. Közlekedünk rajta. 5. Sütemény jelzője. 6. Marosparti város, a „vértanúk városá"-nak is nevezik. 7. Gyümölcsben van. 8. Román tagadás. 9. Beszéd. 10. Francia író (Émile). 16. Társ is van ilyen. 18. Hollandia kormányzati székhelye. 20. Védelmesz. 23. Az ilyen gumi csemege. 24. Mosakodni kezd! 25. A szivárvány egyik színe. 26. Azonos korú testvér. 28. Becézett Tamás. 29. Jól felel az iskolában. 31. Kenőanyag. 34. Egymást kiegészítő két tárgy. 35. Amely helyen. 38. A gondolkodás szerve. 41. Alacsonyabb rangú. 43. Mennyei. 44. Fürdőhely a Fekete-Körös partján. 47. Kis barlang. 49. Befejezett munka. 50. Brad ... – amerikai filmszínész. 52. Becézett Attila. 54. Részben édes! 56. Bibliai hajós (ékezet-hiány). 58. Határrag. 60. Ilyen manó az E.T. 62. Szélein mutat!

	1	2	3		4	5	6	7		8	9	10		↓
11			●	12				●	13					
14				●	15			16	●	17				
	●		●	18			●	19	20	●	21			
22	23	●	24			●	25			26	●			
27		28			●	29		●	30		31			
32			●	33	34			35	●	36				
37			38	●	39		●	40	41					
	●	42		43		●	44			●	45			
46	47	●	48		●	49			●	50	●			
51		52	●	53	54			●	55		56			
57			58	●	59			60	●	61		62		
↪														

Felfedezések, találmányok

Jó 30.000 évvel ezelőttről, a kőkorból származik a legkorábbi „kézzel fogható” bizonyíték arra, hogy az ember már ismerte a számokat. Megmunkált csontokon ötösével csoportosított rovátkákat találtak a régészek, ami a számok használatára utal. De az ember feltehetően már jóval korábban is ismerte a számokat. Később aztán a különféle kultúrákban különböző számrendszerek alakultak ki. Valószínűleg a sumerok, a mai Irán délnyugati részén élő elámiak és az egyiptomiak vezették be elsőként a számjeleket Kr.e. 3000 körül.

Írás nélkül szinte elképzelhetetlen a kapcsolatok fenntartása a modern társadalmakban. Az emberiség azonban nem ismerte mindig az írást. Az írás kialakulását a Kr.e. 6. évezred végére teszik. A Balkán-félszigeten, a mai Belgrád közelében egykor létrejött Vinča-kultúrában a vallási szertartásokhoz használt apró agyagszobrocskákat írásjelekkel látták el. Az írás tehát itt vallási célokat szolgált. Teljesen önállóan alakult ki az írás Kínában, aminek első bizonyítékai úgy Kr.e. 1200-ból származnak. Más kultúrákban az írás fonetikus írássá fejlődött tovább, ahol a jeleknek formájuktól függetlenül fonetikus értékük van. Míg a Kr.e. 4. évezredből származó egyiptomi hieroglifák vagy az ékírás egyfajta szó- és szótagírás keverékét testesítette meg, Kr.e. a 9. században a görögök kifejlesztették a magánhangzókból és mássalhangzókból álló első teljes ábécét, amely nagyjából a föníciai ábécének felelt meg. A görög „anyaábécére” vezethető vissza végső soron az összes modern európai írás.

A kereskedőknek már 7000 évvel ezelőtt is meg kellett határozniuk az áruk mennyiségét, mert csak így lehetett megállapítani az árat. Míg a gabona vagy az olaj mennyiségét űrmértékkel határozták meg, a fémeknek – például az aranyaknak – a súlyát mérték meg. Feltehetően az aranyárakok találták fel a kétkarú mérleget is. A legősibb forma a kalmármérleg volt, egy vízszintes tengely körül forgatható mérlegkar, melynek két végén serpenyők lógtak. A Kr.e. 2. évezredben használt mérlegek pontosságát csak a késő középkorban, a tudomány fejlődésével sikerült újra elérni.

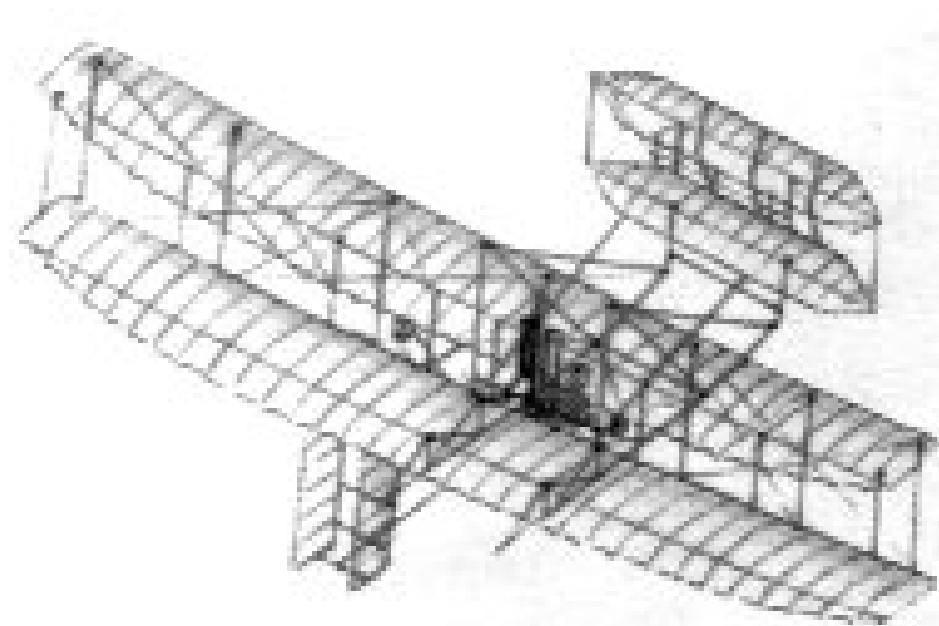
Az idő számítása a Nílus áradásával kezdődött. A hatalmas folyam évente egyszer rendszeresen kilépett medréből, és termékeny földet terített be a part menti sávokat. Pontosan 365 nap múlva a folyó újra elárasztotta a földeket. Ez a megfigyelés arra indította az egyiptomiakat, hogy Kr.e. 4000 körül elkészítsék az első naptárt, amely nemcsak az első megbízható kalendárium volt, hanem az emberiség történetében a legrégebbi, amely a Naphoz igazodott. Körülbelül ugyanebben az időben a Tigris és az Eufrátesz között élő sumerok a Hold változásaihoz igazodtak. A földek öntözéséhez a holdhónapot hívták segítségül, amelyet 29,53 napban határoztak meg. A tizenkét holdhónap számított egy évnek. Amikor a babiloniak Kr.e. 2000 körül elfoglalták a sumerok birodalmát, igyekeztek a megszokott holdévet a hosszabb napévhez igazítani. A tizenkét – felváltva 29 és 30 napból álló – holdhónap alkotott egy 354 napból álló évet. A teljes napévhez hiányzó 11 napot szökőhónapokkal egyenlítették ki. A babiloniak vezették be a 7 napból álló hetet is, és ezt adták tovább az egyiptomiaknak, a görögöknek és a rómaiaknak.

Először volt az írás. De szükség volt egy könnyen és egyszerűen előállítható anyagra is, amelyre írni lehetett. Egy idő után a sziklafalak és kődarabok éppoly alkalmatlannak bizonyultak, mint a csontok, bőrök vagy agyagtáblák. Az egyiptomiak már Kr.e. 2000 táján elkészítették az első „papírt”: a papiruszsás belét csíkokra hasították, hosszában és keresztben egymásra fektették, simává sulykolták, és a lapot megszárazították. A papír még ma is egykori őséneke, a papirusznak nevét viseli. Emellett a Kr.e. 2. században az egyiptomiak feltalálták a pergament is, amely tulajdonképpen különlegesen kikészített marha-, kecske- vagy borjúbőr. A pergamen tartósabb volt a papirusznál, de nehezebb volt előállítani. Hogy később a rómaiaknál mégis kiszorította a papirusz-papírt, azzal magyarázható, hogy Európában nem nagyon nőtt papiruszsás. A Római Birodalomtól távol, a messzi Kínában egy udvari hivatalnok, Caj Lun már Kr.u. 105 körül kitalált egy eljárást, amellyel a ma is használatoshoz hasonló papírt állított elő. Egészen a 7. századig Kína hétpecsétetes titokként őrizte ezt az eljárást, aztán lassan kiszivárgott Japánba, majd az arab világba.

Már a kőkorszakban felfedezte magának az ősember a vulkáni üveget – az obsziánt –, hogy nyílhegyeket, késeket és ékszereket készítsen belőle. Kr.e. 3400 körül feltehetően véletlenül jöttek rá az egyiptomiak

kerámiaégetés közben, hogy a homokos agyag hamuval elkeveredve helyenként megolvad, és lecsöppentve üvegszemcsévé dermed. Két évezreden át színes üveggyöngyökkel és kisebb ékszerekkel kellett beérniük, mivel nem tudtak hosszabb ideig nagyobb mennyiségű üvegolvadékot cseppfolyós állapotban tartani. Az üvegekészítés művészete csak Kr.e. 1550 körül kezdett felvirágozni, és a Kr.e. 14. században érte el csúcspontját. Az egyiptomiak Kr.e. 650 körül megtanulták, hogy arzénal tisztítsák meg az üvegmasszát, így átlátszó üveget kaptak. Szidónban a Kr.e. 1. évszázad kezdetén a föníciaiak feltalálták az üvegfúvó pipát, amely segítette megformálni az üveget.

Ma már mindenütt ott van az utakon és a síneken a kocsikerék, szinte elképzelhetetlen az élet guruló kerekek nélkül. De hol lenne a kerék utak és sínek nélkül? Az ember viszonylag későn – Kr.e. 3200 körül Mezopotámiában – kezdte használni a kocsikereket. Önmagában a kerék jóval korábbi találmány, mint a kocsikerék. Legalább 300 évvel azelőtt, hogy az első kordé végiggördült a kemény talajon, már forgott a kerék – mint fazekaskorong – Mezopotámiában. Kr. e. 2000 körül a Tigris és az Eufrátesz völgyének lakói feltalálták a könnyű kereket, ők használtak először fából készült korong helyett küllös kereket. Sokáig tartott, amíg a kerék – módosított formában – már más technikai feladatokat is ellátott. Így például az egyiptomiak és a görögök a Kr.e. 4. században vízemelő szerkezetekben alkalmazták a fogaskerekeket, száz évvel később már fogaskerék-áttételekkel növelték egy berendezés teljesítményét.

Először alighanem a nyugodt víztükörben fedezte föl a kőkori ember önnön képását. Több százezer évvel később már réztányérokból csodálta magát. Az első, csiszolt rézből készült tükröket egyiptomi sírokban találták a Kr. e. 3000-2800 közötti időszakból. De nemcsak az egyiptomiak ismerték a tükröt a történelem előtti időkben: a Neuchâtel-i tónál – Svájcban – feltárt cölöépítmények között a Kr.e. 2000 körüli korból származó fémtükröt találtak a régészek. A tükrökészítés a Kr.e. 6. században élte első virágkorát az etruszkoknál, tetőpontját pedig Kr.e. 300 körül érte el. Az ókori Rómában a tükrökészítő mesterek már új technikát vezettek be: a fekete vulkáni üveget, az obszidiánt csiszolták le, vagy fényezett bronzkorongokat vontak be ezüsttel.

Úgy Kr.e. 2700 körül, tehát több mint 5000 éve már ismerték Keleten a teát. Először csak a zöldteát, majd nem sokkal később a feketeteát is, három évezred óta pedig az egész világon elterjedt és kedvelt ital. De a mai napig vitatott, hol is volt valójában a teacerje hazája, éppúgy származhatott Délnyugat-Kína felföldjeiről, mint Burmából. Teljes bizonyossággal csak annyit tudunk, hogy Kr.e. 221-ben ismerték Kínában a serkentő hatású italt, Csin Si Huang-ti ugyanis ebben az évben vezette be a tea-adót. Kínában a teát eleinte inkább gyógyító szernek tekintették. Ám egy csapásra megváltozott a helyzet, amikor 780-ban Lu Ju kínai költő és filozófus megírta háromkötetes művét a teáról, amellyel megalapozta a teázás hagyományát Kelet-Ázsiában.

Az ókori egyiptomiak, akik az öntözőcsatornák építésében is járatosak voltak, Kr.e. 2150 körül megépítették a világ első ismert hajózható csatornáját, a Nílus-csatornát, amely az első vízeséstől délre fekvő termékeny területre vezetett. II. Nekó fáraó is nagy vállalkozásba kezdett, Kr.e. 600 körül ő tette meg az első kapavágást egy hajózható csatorna építéséhez, amely a Nílus deltájától a Vörös-tengerig vezetett volna. A nagy művet azonban csak Kr.e. 490-ben fejezte be I. Dareiosz, Perzsia királya. De a Kr.u. 8. században a csatornát már ismét betemette a sivatag homokja. A csatornaépítés továbbra is hatalmas vállalkozásnak bizonyult – csak az igen fejlett civilizációk birkóztak meg vele. Kína nagy folyói nyugat-keleti irányúak voltak, ezért kiépítettek egy észak-déli irányú mesterséges vízi utat, a Nagy-csatornát. Az építkezést a Kr.e. 5. században kezdték, az első csatornaszakaszt Kr.u. 610-ben adták át nagy pompával, 1300 körül pedig elérték Pekinget, a végállomást. A több mint 1700 km hosszú Nagy-csatorna a világ leghosszabb mesterséges vízi útja lett, 800 körül Nagy Károly viszont már néhány kilométer után feladta a reményt, hogy csatorna épüljön a Rajna és a Duna között.

JÁROSI ÉVA
tanár

SZENTGYÖRGYI ALBERT

Ötödik zsoltár: A FÖLD

Uram!

E drága bolygót adtad nekünk lakóhelyül

Rejtett, titkos kincsekkel tele,

Képessé tettél művedet megérteni,

Könnyítsd meg hát munkánk, űzd el az éhséget és a kórt.

Kiássuk a kincset, hogy elherdáljuk,

Hogy megalkossuk a pusztulás iszonyú gépezetét,

Mely most azt pusztítja, mit mások építettek,

Mely majd ellenem fordul, elpusztít engem s gyermekeim.

Uram! Legyünk társak az alkotásban,

Dolgozzunk tovább műved nyomán,

Hogy bolygónk a bőség, a boldogság

És az összhang erős otthona legyen.

Jelentős évfordulók 2008-ban

JANUÁR

1. – 80 éve, 1928-ban született Könczei Ádám néprajzos
 - 185 éve, 1823-ban született Petőfi Sándor költő
 - 65 éve, 1943-ban halt meg Rejtő Jenő író
3. – 85 éve, 1923-ban halt meg Jaroslav Hasek cseh író
5. – 130 éve, 1878-ban született Emil Gârleanu román író
6. – 215 éve, 1793-ban halt meg Carlo Goldoni olasz író
 - 170 éve, 1838-ban született Max Bruck német zeneszerző, karmester és tanár
8. – 130 éve, 1878-ban halt meg Nyikolaj Alekszejevics Nyekraszov orosz író
 - 295 éve, 1713-ban halt meg Acerangelo Corelli olasz zeneszerző
9. – 30 éve, 1978-ban halt meg Szemplér Ferenc erdélyi költő
10. – 35 éve, 1973-ban halt meg Földes László erdélyi kritikus
 - 515 éve, 1493-ban született Oláh Miklós humanista
12. – 130 éve, 1878-ban született Molnár Ferenc drámaíró
18. – 45 éve, 1963-ban halt meg Tomcsa Sándor erdélyi író
19. – 130 éve, 1878-ban halt meg Szigligeti Ede drámaíró
21. – 185 éve, 1823-ban született Madách Imre író
23. – 225 éve, 1783-ban született Stendhal francia író
24. – 125 éve, 1883-ban halt meg Friedrich von Flotow német zeneszerző
26. – 230 éve, 1778-ban született Ugo Foscolo olasz költő
27. – 185 éve, 1823-ban született Édouard Victor Lalo francia zeneszerző
30. – 30 éve, 1978-ban halt meg Nagy László költő
31. – 75 éve, 1933-ban halt meg John Galsworthy angol író
 - 180 éve, 1828-ban halt meg Franz Schubert osztrák zeneszerző

FEBRUÁR

2. – 135 éve, 1873-ban született Leo Fall osztrák zeneszerző
4. – 435 éve, 1573-ban született Káldi György műfordító
5. – 125 éve, 1883-ban született Nagy Lajos író
7. – 530 éve, 1478-ban született Thomas Morus angol humanista
8. – 180 éve, 1828-ban született Jules Verne francia író
12. – 105 éve, 1903-ban született Rideg Sándor író
 - 55 éve, 1953-ban halt meg Somogyváry Gyula író
13. – 105 éve, 1903-ban született Georges Simenon belga író
 - 135 éve, 1873-ban született Fjodor Ivanovics Saljapin orosz operaénekes

- 125 éve, 1883-ban halt meg Richard Wagner német zeneszerző
- 17. – 335 éve, 1673-ban halt meg Molière francia drámaíró
- 355 éve, 1653-ban született Arcangelo Corelli olasz zeneszerző
- 19. – 265 éve, 1743-ban született Luigi Boccherini olasz zeneszerző, hegedűművész
- 22. – 105 éve, 1903-ban született Tudor Muşatescu román drámaíró
- 23. – 180 éve, 1828-ban halt meg Fazekas Mihály költő
- 24. – 545 éve, 1463-ban született Giovanni Pico della Mirandola olasz humanista
- 25. – 135 éve, 1873-ban született Enrico Caruso olasz operaénekes
- 28. – 475 éve, 1533-ban született Michel de Montaigne francia író

MÁRCIUS

- 2. – 95 éve, 1913-ban született Entz Géza művészettörténész
- 3. – 145 éve, 1863-ban halt meg Iancu Văcărescu román költő
- 4. – 55 éve, 1953-ban halt meg Szergej Szergejevics Prokofjev orosz zeneszerző, karmester
- 7. – 185 éve, 1823-ban született Vas Gereben író
- 8. – 150 éve, 1858-ban született Ruggiero Leoncavallo olasz zeneszerző
- 9. – 95 éve, 1913-ban született Bözödi György erdélyi író
- 10. – 25 éve, 1983-ban halt meg Paul Géraudy francia költő
- 12. – 145 éve, 1863-ban született Gabriele D'Annunzio olasz író
- 14. – 205 éve, 1803-ban halt meg Friedrich Gottlieb Klopstock német költő
- 15. – 735 éve, 1273-ban halt meg Aquinói Tamás olasz gondolkodó
- 125 éve, 1883-ban született Enrico Toselli olasz zeneszerző
- 18. – 265 éve, 1743-ban halt meg Czwittinger Dávid irodalomtörténész
- 20. – 180 éve, 1828-ban született Henrik Ibsen norvég drámaíró
- 23. – 80 éve, 1928-ban született Deák Tamás író
- 25. – 195 éve, 1813-ban született Cezar Bolliac román költő
- 90 éve, 1918-ban halt meg Achille-Claude Debussy francia zeneszerző, karmester
- 28. – 65 éve, 1943-ban halt meg Szergej Vasziljevics Rahmanyinov orosz zeneszerző, zongoraművész
- 30. – 375 éve, 1633-ban született Miron Costin román krónikás

ÁPRILIS

- 1. – 135 éve, 1873-ban született Szergej Vasziljevics Rahmanyinov orosz zeneszerző, zongoraművész
- 3. – 115 éve, 1893-ban született Damian Stănescu román író
- 4. – 125 éve, 1883-ban született Juhász Gyula költő
- 5. – 115 éve, 1893-ban született Szabó Pál író
- 100 éve, 1908-ban született Herbert von Karajan osztrák karmester

- 8. – 30 éve, 1978-ban halt meg Rónay György költő
- 160 éve, 1848-ban halt meg Domenico Donizetti olasz zeneszerző
- 110 éve, 1898-ban született Paul Robeson amerikai fekete énekes
- 10. – 425 éve, 1583-ban született Hugó Grotius holland jogtudós
- 11. – 15 éve, 1993-ban halt meg Horváth Imre erdélyi költő
- 12. – 245 éve, 1763-ban halt meg Hermányi Dienes József író
- 70 éve, 1938-ban halt meg Fjodor Ivanovics Saljapin orosz operaénekes
- 15. – 25 éve, 1983-ban halt meg Illyés Gyula író
- 18. – 105 éve, 1903-ban született Jurij Szergejevics Miljutyin orosz zeneszerző
- 20. – 115 éve, 1893-ban halt meg George Barițiu román író
- 22. – 350 éve, 1658-ban született Giuseppe Torelli olasz zeneszerző
- 24. – 95 éve, 1913-ban született Jékely Zoltán költő
- 29. – 35 éve, 1973-ban halt meg Jacques Maritain francia filozófus

MÁJUS

- 3. – 205 éve, 1803-ban született Ralph Waldo Emerson amerikai költő
- 5. – 65 éve, 1943-ban halt meg Gergely Béla erdélyi nyelvész
- 6. – 335 éve, 1803-ban született Bárd Oszkár erdélyi költő
- 7. – 175 éve, 1833-ban született Johannes Brahms német zeneszerző, zongoraművész, karnagy
- 8. – 45 éve, 1963-ban halt meg Baktay Ervin orientalista
- 9. – 245 éve, 1763-ban született Batsányi János költő
- 12. – 75 éve, 1933-ban halt meg Krúdy Gyula író
- 15. – 110 éve, 1898-ban halt meg Reményi Ede magyar hegedűművész
- 17. – 135 éve, 1873-ban született Henri Barbusse francia író
- 18. – 75 éve, 1933-ban született Páskándi Géza író
- 22. – 35 éve, 1973-ban halt meg Gergely Márta író
- 195 éve, 1813-ban született Richard Wagner német zeneszerző
- 26. – 95 éve, 1913-ban halt meg Bálint Gábor tudós
- 28. – 45 éve, 1963-ban halt meg Ion Agârbiceanu román író
- 30. – 230 éve, 1778-ban halt meg Voltaire francia író

JÚNIUS

- 6. – 475 éve, 1533-ban halt meg Lodovico Ariosto olasz költő
- 105 éve, 1903-ban született Aram Iljics Hacsaturjan örmény zeneszerző, karnagy
- 7. – 105 éve, 1903-ban született Szántó György erdélyi író
- 11. – 435 éve, 1573-ban született Ben Jonson angol író
- 15. – 165 éve, 1843-ban született Edvard Hagerup Grieg norvég zeneszerző
- 115 éve, 1893-ban halt meg Erkel Ferenc magyar zeneszerző

- 17. – 10 éve, 1998-ban halt meg László Gyula tudós
- 190 éve, 1818-ban született Charles François Gounod francia zeneszerző, karnagy
- 19. – 385 éve, 1623-ban született Blaise Pascal francia író
- 21. – 100 éve, 1908-ban halt meg Rimszki Korszakov orosz zeneszerző
- 22. – 95 éve, 1913-ban született Weöres Sándor költő
- 26. – 1645 éve, 363-ban halt meg Fravius Claudius Iulianus filozófus

JÚLIUS

- 2. – 230 éve, 1778-ban halt meg Jean-Jacques Rousseau francia író
- 3. – 125 éve, 1883-ban született Franz Kafka cseh író
- 4. – 45 éve, 1963-ban halt meg Adolf Meschendörfer erdélyi német író
- 6. – 130 éve, 1878-ban született Eino Leino finn költő
- 115 éve, 1893-ban halt meg Guy de Maupassant francia író
- 14. – 175 éve, 1833-ban halt meg Simái Kristóf író
- 16. – 65 éve, 1943-ban halt meg Eugen Lovinescu román kritikus
- 18. – 130 éve, 1878-ban született Krenner Miklós erdélyi publicista
- 21. – 115 éve, 1893-ban született Hans Fallada német író
- 23. – 145 éve, 1863-ban született Bródy Sándor író
- 24. – 205 éve, 1803-ban született Alexandre Dumas francia író
- 29. – 115 éve, 1893-ban született Bartalis János erdélyi költő
- 45 éve, 1963-ban halt meg Kelemen Lajos erdélyi történész

AUGUSZTUS

- 2. – 145 éve, 1863-ban született Gaál Mózes író
- 3. – 145 éve, 1863-ban született Gárdonyi Géza író
- 8. – 455 éve, 1553-ban halt meg Girolamo Fracastoro olasz humanista
- 13. – 25 éve, 1983-ban halt meg Szabó Lajos erdélyi író
- 14. – 30 éve, 1978-ban halt meg Féja Géza író
- 80 éve, 1928-ban halt meg Klabund német költő
- 45 éve, 1963-ban halt meg Monoki István erdélyi bibliográfus
- 18. – 445 éve, 1563-ban halt meg Étienne de La Boetie francia költő
- 21. – 285 éve, 1723-ban halt meg Dimitrie Cantemir román tudós
- 25. – 90 éve, 1918-ban született Leonard Bernstein amerikai zeneszerző
- 26. – 230 éve, 1778-ban született Vitkovics Mihály író
- 27. – 80 éve, 1928-ban született Mircea Zăciuș román irodalomtörténész
- 29. – 35 éve, 1973-ban halt meg Lám Béla erdélyi író

SZEPTEMBER

- 3. – 195 éve, 1813-ban született Eötvös József író
- 125 éve, 1883-ban halt meg Iván Szergejevics Turgenyev orosz író

- 5. – 105 éve, 1903-ban született Kemény János erdélyi író
- 6. – 105 éve, 1903-ban született Kadosa Pál magyar zeneszerző, tanár
- 9. – 180 éve, 1828-ban született Lev Nyikolajevics Tolsztoj orosz író
- 15. – 85 éve, 1923-ban halt meg Rákosi Viktor író
 - 150 éve, 1858-ban született Hubay Jenő magyar zeneszerző, zongoraművész
- 17. – 15 éve, 1993-ban halt meg Pataki József erdélyi történész
- 23. – 145 éve, 1863-ban született Herczegh Ferenc író
- 26. – 110 éve, 1898-ban született George Gershwin amerikai zeneszerző, zongoraművész
- 28. – 205 éve, 1803-ban született Prosper Merimée francia író
 - 45 éve, 1963-ban halt meg Sík Sándor költő
- 30. – 100 éve, 1908-ban született David Ojsztrah orosz hegedűművész, pedagógus

OKTÓBER

- 2. – 130 éve, 1828-ban született Kristóf György erdélyi irodalomtörténész
- 4. – 30 éve, 1978-ban halt meg Erdélyi József költő
- 5. – 295 éve, 1713-ban született Denis Diderot francia író
- 8. – 95 éve, 1913-ban született Rónay György költő
- 10. – 195 éve, 1813-ban született Giuseppe Verdi olasz zeneszerző
- 11. – 145 éve, 1863-ban halt meg Andrei Mureșanu román költő
 - 120 éve, 1888-ban született Pero Coppola olasz karmester
- 16. – 380 éve, 1628-ban halt meg Francois de Malherbe francia költő
- 18. – 115 éve, 1893-ban halt meg Charles François Gounod francia zeneszerző
- 19. – 365 éve, 1643-ban született Mihail Halici román humanista
- 21. – 130 éve, 1878-ban született Krúdy Gyula író
- 24. – 90 éve, 1918-ban halt meg Lehár Ferenc magyar zeneszerző
- 25. – 85 éve, 1923-ban született Tóth István erdélyi költő
 - 170 éve, 1838-ban született Georges Bizet francia zeneszerző
- 27. – 455 éve, 1553-ban halt meg Miguel Servet spanyol hitújító
- 29. – 135 éve, 1873-ban halt meg Ernest Feydeau francia író
- 30. – 55 éve, 1953-ban halt meg Kálmán Imre magyar zeneszerző

NOVEMBER

- 2. – 120 éve, 1888-ban született Bethlen Béla erdélyi naplóíró
- 3. – 95 éve, 1913-ban született Albert Camus francia író
- 5. – 155 éve, 1853-ban halt meg Garay János költő
- 6. – 115 éve, 1893-ban halt meg Pjotr Iljics Csajkovszkij orosz zeneszerző
- 7. – 80 éve, 1928-ban halt meg Tóth Árpád költő
- 10. – 525 éve, 1483-ban született Luther Márton reformátor

- 340 éve, 1668-ban született François Couperin le Grand francia zeneszerző, orgonaművész
- 12. – 130 éve született Köpeczi Sebestyén József erdélyi heraldikus
- 515 éve, 1493-ban született Theophrastus Bombastus Paracelsus német humanista
- 175 éve, 1833-ban született Alexandr Porfirijevics Borodin orosz zeneszerző
- 13. – 140 éve, 1868-ban halt meg Gioacchino Antonio Rossini olasz zeneszerző
- 15. – 35 éve, 1973-ban halt meg László Dezső erdélyi egyházi író
- 17. – 235 éve, 1773-ban született Csokonai Vitéz Mihály költő
- 1415 éve, 593-ban halt meg Grégoire de Tours frank krónikás
- 19. – 180 éve, 1828-ban halt meg Franz Schubert német zeneszerző
- 22. – 45 éve, 1963-ban halt meg Aldous Huxley angol író
- 95 éve, 1913-ban született Edward Benjamin Britten angol zeneszerző, zongoraművész
- 26. – 125 éve, 1883-ban született Babits Mihály költő
- 29. – 365 éve, 1643-ban halt meg Claudio Monteverdi olasz zeneszerző
- 30. – 165 éve, 1843-ban született Kiss József költő

DECEMBER

- 1. – 115 éve, 1893-ban született Ernst Toller német költő
- 4. – 125 éve, 1883-ban született Tompa László erdélyi költő
- 85 éve, 1923-ban született Maria Callas görög származású amerikai énekesnő
- 7. – 145 éve, 1863-ban született Pietro Mascagni olasz zeneszerző, karnagy
- 8. – 105 éve, 1903-ban halt meg Herbert Spencer angol filozófus
- 11. – 205 éve, 1803-ban született Louis Hector Berlioz francia zeneszerző
- 13. – 315 éve, 1693-ban halt meg Dosztojevics román egyházi író
- 15. – 395 éve, 1613-ban született François de La Rochefoucauld francia író
- 16. – 125 éve, 1883-ban született Kós Károly erdélyi író
- 18. – 205 éve, 1803-ban halt meg Johann Gottfried Herder német író
- 22. – 150 éve, 1858-ban született Giacomo Puccini olasz zeneszerző
- 24. – 145 éve, 1863-ban halt meg William Makepeace Thackeray angol író
- 29. – 30 éve, 1978-ban halt meg Franyó Zoltán erdélyi műfordító
- 30. – 135 éve, 1873-ban született Bánffy Miklós erdélyi író

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

Agnulli Dei – Református Szociális Központ

410559 Oradea Str. Grădinarilor nr. 16. 0359/175375, agnullidei@rdsor.ro

Intézményvezető: Bara Tünde – 0728-983661, 0766-590123

Arany János Kollégium

410209 Oradea Str. Primăriei nr. 36, 0259/439931 kollegium@partium.ro

Intézményvezető: Szilágyi Ottó 0745-312447

Kollégiumi referens: Derecskei Renáta 0741-106487

Egyetemi lelkész: Anca Tibor 0731-615842 office@anca.name

Bethesda Egészségügyi Központ – Szamosardó

437356 Arduzel nr. 145/a, 0262-264107

Intézményvezető: Tóbiás Tibor 0788-079345 tobiastibor@gmail.com

Cigánymissziós Központ

410060 Oradea Calea Clujului nr. 63, romabihar@freemail.hu

Intézményvezető: Nagy József Barna 0259-413644, 0747-901090

Csillagocska Zeneóvoda

410115 Oradea B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259-464523

Intézményvezető: Kecskés Edit 0747-363645

Érmelléki Református Diakóniai Alapítvány (ÉRDA) – Bihardioszeg

417235 Diosig Str. Livezilor nr. 75., 0259-350-337

Intézményvezető: Gellért Gyula 0788-813242 bihardioszeg@yahoo.co.uk

Élesdi Református Gyermekotthon

415100 Aleșd Str. Viilor nr. 32, 0259-342719

Intézményvezető: dr. Anne-Marie Sadler

Hadadi Degenfeld Egyházi, Oktatási és Művelődési Központ

447155 Hodod Str. Principală nr. 199.

Igazgató: Kurta-Tóthos Beáta 0749-035745 kurtatotos@yahoo.com

Harangszó Szerkesztősége

410001 Oradea Str. Moscovei nr. 14, 0259-416067 harangszo@yahoo.com

Főszerkesztő: Fábian Tibor 0745-946470 fabitibor@freemail.hu

Munkatárs: Babes Arday Erika 0742-611856

Igazgatótanácsi Hivatal

410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710; 0259-435386, 0259-431708, 0724-393528
partium@rdsor.ro

Tisztségviselők:

Tőkés László püspök
Csűry István püspökhelyettes, lelkészi főjegyző
Tolnay István világi főjegyző
Csomay Árpád generális direktor
Katekétikai előadó: Fodor Lajos lekipásztor, Halmi
Egyházzenei előadó: Oláh Mihály lekipásztor, Zilah-Fenyves
Ifjúsági előadó: Lucza István lekipásztor, Sarmaság-Bányatelep

Tisztviselők:

Közigazgatási Ügyosztály: Forró László előadó-tanácsos 0722-686780
forrolaszlo@yahoo.com
Gazdasági Ügyosztály: Salánki Lóránt előadó-tanácsos 0723-481466 és Dénes István
referens 0745-374441 denesistvan@yahoo.com
Missziói Ügyosztály: Csomay Árpád generális direktor 0742-463780 acsomay@web.de és
Vinczéné Pálfi Judit előadó-tanácsos 0741-179307 vinczezoltanro@freemail.hu
Tanügyi Ügyosztály: Tolnay István előadó-tanácsos
Külügyi Osztály: Antal János előadó-tanácsos
Kiadói és Sajtóosztály: Dr. Hermán M. János előadó-tanácsos 0722-508424
jhermanm@gmail.com
Katekétikai Ügyosztály. Vezető: Szűcs Éva 0745-306661 szucseva@yahoo.com
Műszaki előadó: Emődi Tamás 0745-311387 emoditamás@gmail.com
Jogtanácsos: Máthé Edith 0722-686827. Referens: Petrucz Izabella 0752-875320
petruczi@freemail.hu
Levéltáros: Fazakas Márta 0740-039754 fazakasmarta@gmail.com

Illyés Gyula Református Könyvesbolt

410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 2.
Intézményvezető: Nagy Ibolya 0745-990924

Jámbor-féle Öregotthon

410094 Oradea Str. M. Kogălniceanu nr. 30.
Intézményvezető: Nyeste Emese 0766-430946

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Dokumentációs Könyvtára (KREDOK)

410095 Oradea Str. Mihai Viteazul nr. 3., 0359-436475; 0359-436474
Intézményvezető: Dr. Hermán M. János 0722-508424 jhermanm@gmail.com

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Segély- és Kölcsönpénztára

410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1. Nagyvárad-Újváros Egyházközség irodája
Pénztáros: Borsi Zsigmond ny. esperes 0727-156433

Krasznamihályfalvi Michiel de Ruyter Egyházi, Ifjúsági és Turisztikai Központ

447007 Mihăieni nr. 40.

Intézményvezető: Jobb Domokos 0788-293398, 0740-686026 jobbdom@freemail.hu

Külügyi Osztály

410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27.

Antal János előadó-tanácsos 0259-414887, 0722-686824 antaljanos@partium.ro

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

410042 Oradea Str. Libertății nr. 38., 0259-237069

Intézményvezető: Török Sándor 0744-255683

Könyvelő: Bertalan Stella 0741-089939

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

410102 Oradea Str. Andrei Șaguna nr. 1., 0259-455804, 0359-410623

Intézményvezető: Szabó Zsuzsanna igazgató 0744-472887 zsuzsannasz@yahoo.com, lacrisco@yahoo.com

Orvosi rendelő: dr. Pásztori Kupán Mária 0745-155075 kupanmaria@gmail.com

Micskei Timotheus Ifjúsági és Katekétikai Központ

417183 Mișca nr. 183; tel. 0259-364311

Intézményvezető: Gavallér Lajos

Nagyvárad-Ősi Mentálhigiénés Központ

410252 Oradea Str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, jud. Bihor, 0259-413550

Intézményvezető: Csűry István 0722-597364 csury@rdslink.ro

Partiumi Keresztény Egyetem

410445 Oradea Str. Primăriei nr. 27., 0259/418244 www.partium.ro

Rektor: D. Dr. Geréb Zsolt

Partiumi Közlöny Szerkesztősége

410445 Oradea, Str. Primăriei nr. 27, 0259-432837 krekph@partium.ro

Főszerkesztő: Barabás Zoltán barabas.zoltan@yahoo.com

Péter Iskola – Nagyszalonta

415500 Salonta Str. Aradului nr. 25, jud. Bihor, 0259-373202

Intézményvezető: Tornai Melinda 0745-970411 tornaimelinda@freemail.hu

Püspöki Hivatal

410445 Oradea Str. Primăriei nr. 27, 0259-432837 www.kiralyhagomellek.ro

Püspök: Tőkés László

Püspöki titkár: Wagner Erik 0740-338805 krekpht@rdsor.ro, wagner.erik@yahoo.com

Közeleti előadó: Nagy Attila 0742-386602 krekph@partium.ro

Irodavezető: Joó Ágnes

Titkárnő: Tóth Rozália 0742-664652 tothrozi@partium.ro

Református Percek Műsor Szerkesztősége

410210 Oradea Str. Libertății nr. 30., 0259-416357

Főszerkesztők: Gavrucza-Nagy Emese 0745-537433, 0766-299741, gnmese@gmail.com,

Veres-Kovács Attila veres53@yahoo.com

Romániai Református Pedagógiai Intézet nagyvárad irodája

410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1., 0259-431710, 0259-435386

Főmunkatárs: Szűcs Éva 0745-306661 szucseva@yahoo.com

Sámuel Ház – Micske

417183 Mișca

Intézményvezető: Bertalan Csilla 0745-623607

Sólyomkővári Agnulli Dei Tábor

417550 Șinteu 180., 0359/175375, agnullidei@rdslink.ro

Intézményvezető: Bara Tünde 0728-983661

Szatmári Református Gimnázium

440080 Satu Mare Str. George Coșbuc nr.2., 0261-710635 lref@lref.satmar.ro

Intézményvezető: Szilágyi Éva igazgató 0724-047692, 0745-628183 szilagyieva74@yahoo.com

Szenczi Kertész Ábrahám Nyomda

410001 Oradea Str. Moscovei nr. 14, 0259-416067 harangszo@yahoo.com

Intézményvezető: Sándor Lajos 0722-686749 dorla@rdslink.ro

Szociális Napközi

410102 Oradea Str. Mihai Viteazul nr. 3.

Intézményvezető: Kerekes Mónika 0745-595294

Tájékoztatási Szolgálat

410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27, 0259-432837 krekph@partium.ro

Szóvivő: Barabás Zoltán barabas.zoltan@yahoo.com

Tanügyi Osztály

410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27. 0259-432508

Tolnay István előadó-tanácsos 0722-696460, 0740-217519 tolnay@partium.ro,

jamboreva@yahoo.com

Tenkei Szeretetotthon

417595 Tinca Str. Avram Iancu nr. 53., 0259-310299

Intézményvezető: Berke Katalin 0740-124852, 0740-185206 berkesandor@gmail.com

Zilahi Református Wesselényi Kollégium

450099 Zalău Str. Mihai Viteazul nr. 59., 0260-614881

Intézményvezető: Kovács Irénke 0740-089384 kovacsirenke2004@yahoo.com

Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete – Budapest

H-1106 Budapest Gyógyszergyári út 3. 0036-1-2637862 porta; 0036-1-2609455 iroda;

0036-1-3416602 konyha; 0036-1-4310012 fax; info@erdelyigyulekezet.budapest.hu

Intézményvezető: Dr. Zalatnay István

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Sipos István	430321 Baia Mare P-ța Libertății nr. 18. ☎ 0262-212770, 0722-597362
Főgondnok	Nagy József	430321 Sighetu Marmăției nr. 55. ☎ 0722-330169
Apahegy Avasfelsőfalu	Bak László Huszár László Zsolt	435402 Vile Apei nr. 154. 445200 Negrești Oaș Str. Victoriei nr. 8/20. ap. 4. ☎ 0745-407420
Avasújváros	Bajnai Csaba Zsigmond	447220 Orașu Nou nr. 235. ☎ 0261-830043, 0742-976764
Domokos	Keresztes Nagy Imre-János	435604 Dămăcușeni nr. 305. ☎ 0262-385265, 0744-890837 sz.: Erzsébetbánya
Felsőbánya	Alföldi Lakatos Tibor	435100 Baia Sprie P-ța Libertății nr. 21. ☎ 0262-260450, 0744-707494 alfotibor@gmail.com le.: Kapnikbánya sz.: Felsőtőtfalu
Hagymáslapos	Mihály Lehel István	437227 Lăpușel 3. ☎ 0262-288791, 0740-040929 mlehel@freemail.hu le.: Hosszúfalu; sz.: Erdőszáda
Hosszúmező	Sebestyén László Ede	437080 Câmpulung la Tisa nr. 132. ☎ 0262-370616, 0743-030132 slede@citromail.hu sz.: Kistécső, Kövesláz
Koltó	Varga Károly	437283 Colțau nr. 62. ☎ 0262-289112, 0743-985024 v.karoly@mailbox.hu le.: Katalin
Kőszegremete	Sziszik József	447227 Remetea Oas nr. 9. ☎ 0261-831002, 0744-104203 sziszikjo@yahoo.com le.: Bixád
Magyarberkesz	Gellén Sándor Károly	437231 Berchez nr. 66. ☎ 0262-281410, 0744-864572 Gellensandor@yahoo.com le.: Nagysomkút
Magyarlapos	Székely Zsolt	435600 Târgu-Lăpuș Str. Florilor nr. 2. ☎ 0262-384345, 0744-263133 zsekely@kolozsvar.ro
Máramarossziget	Sipos István	435500 Sighetu Marmăției Str. Dr. I. M. de Apsa nr. 27. ☎ 0262-311924, 0722-597362 siposistvan2004@freemail.hu le.: Felsővisó; sz.: Borsabánya
Misztótfalu	Ecsedi Árpád	437345 Tăuții Măgherauș nr. 845 ☎ 0262-293272, 0745-662539 ecsediarpad@yahoo.de sz.: Misztbánya, Borpatak
Monó	Nagy András	437358 Mîna nr. 184. ☎ 0262-483490, 0752-552289 le.: Égerhát
Nagybánya-Óváros	Kádár Miklós Bogya Árpád	430406 Baia Mare Str. Dacia nr. 3. ☎ 0262-211048 le.: Alsófernezeley
Nagybánya-Újváros	Tasnádi András Zsolt Tóbiás Tibor György	430263 Baia Mare Str. Republicii nr. 9. ☎ 0262-227263, 0751-029501, 0362-401263 tasnadiar@rdslink.ro
Sülelmed	Kátai Tibor	437355 Ulmeni Str. P. Dulfu nr. 30. ☎ 0262-264305 le.: Szamoscikó
Szamosardó	Tóbiás Tibor	437356 Arduzel nr. 144. ☎ 0262-264107, 0788-079345 tobiastibor@gmail.com le.: Szamosújlak

Szinérváralja	Bak Enikő	435400 Seini P-ta Sylvester J. nr.1. ☎ 0262-490020
Vámfalu	Müller Dezső	347350 Vama nr. 939. ☎ 0261-857008

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Sipos Miklós	440114 Satu Mare P-ța Păcii nr. 4. ☎ 0261-711816, 0788-284250
Főgondnok	Bara Csaba	410114 Satu Mare Str. C. Brâncuși nr. 18. ☎ 0741-770163 kekfeher@gmail.com
Adorján	Besenyődi Attila	447181 Adrian ☎ 0745-195190, 0788-260241 le: Meggyesgombás
Amac	Ary László	447231 Amați ☎ 0788-233207, 0788-260235
Apa	Nagy Róbert	447015 Apa ☎ 0261-843375, 0742-514594
Aranyosmeggyes	Keresztúri Gábor Erzsébet	447185 Medieșu Aurit ☎ 0261-842607
Atya	Gödri Réka	447131 Ata ☎ 0261-711762, 0741-098822
Batiz	Király Lajos	447065 Botiz Str. Teilor nr. 81. ☎ 0261-774067, 0788-260534
Csengerbagos Dabolc	Gönczi Gábor Szilágyi István	447126 Boghiș 447148 Dobolți ☎ 0744-451959
Dobrácsapáti	Apjok Artúr	447116 Apateu ☎ 0745-653292
Egri	Kovács Sándor	447066 Agriș ☎ 0745-897371, 0788-098369
Halmi	Fodor Lajos	447145 Halmeu Str. Eliberării nr. 85. ☎ 0261-773265, 0788-284256 le: Halmi-Hegy
Hirip	Bartha Sándor	447233 Hrip ☎ 0261-829420, 0788-254229
Józsefháza	Varga Szilárd	447187 Iojib ☎ 0742-020317, 0788-036704 le: Józsefházi-hegy
Kakszentmárton	Sipos Ákos	447214 Martinești ☎ 0745-398582
Kisbábony	Kovács József	447146 Babești ☎ 0745-258697, 0788-284266
Kiskolcs	Pakulár István	447121 Culciu-Mic ☎ 0751-580282, 0788-899452
Kispeleske	Varga Sándor	447176 Pelisor ☎ 0744-584769
Lázári	Képiró Gyula Jenő	447170 Lazuri ☎ 0261-753214, 0745-906878, 0788-254104
Mikola	Higyed István	447195 Micula ☎ 0261-828602, 0788-259621
Nagykolcs	Balla Gábor	447119 Culciu-Mare ☎ 0261-829518, 0788-254228

Ombód	Fodor Elemér	447232 Ambud ☎ 0261-757462
Óvári	Igaz Árpád	447357 Oar ☎ 0261-875515, 0745-545867
Patóháza	Máthé Róbert	447191 Potău ☎ 0261-842067, 0741-014879
Pettyén	Genda Szabolcs	447234 Petin ☎ 0748-241082, 0788-254232
Pusztadaróc	Szatmári Elemér	447130 Dorolti ☎ 0744-475881, 0788-284249
Sándorhomok	Kovács Zsuzsanna	447172 Nisipeni ☎ 0261-828839, 0788-036853
Sárkőzújlak	Nagy Erika	447180 Livada ☎ 0261-840142, 0751-217050
Szamosdara	Versényi István	447132 Dara ☎ 0745-904743, 0788-259622
Szamosdob	Mészáros Mihály	447125 Doba Str. Petőfi S. nr. 80. ☎ 0261-758406, 0788-255208, 0744-958175 le.: Sándormajor
Szamoskóród	Pakulár Julianna	447118 Corod ☎ 0788-899452
Szamoskrassó	Sipos László	447117 Cărașeu ☎ 0261-870311, 0788-284255
Szatmárgörbed	Keresztúri Sándor Zsolt	447192 Românești ☎ 0261-842607
Szatmárhegy	Kovács Ferenc	447360 Viile Satu Mare ☎ 0261-754277 le.: Erdőd
Szatmárnémeti-Láncos	Korda Zoltán Szilágyi Balázs	440114 Satu Mare P-ța Păcii nr. 8. ☎ 0261-712455, 0261-712069, 0744-908388, kozotit@freemail.hu 003670-5822477
Szatmárnémeti	Sipos Miklós	440058 Satu Mare Str. Wolfenbüttel nr. 1. ☎ 0261-712116, 0722-597376, 0788-284251
Szatmárnémeti	Higved János Máttyás	440216 Satu Mare Str. Basarabia nr. 13/B ☎ 0261-779270, 0788-284262 le.: Körtvélyes
Szatmárnémeti	Bogya Kis Ferenc	440199 Satu Mare Str. Inăului nr. 11. ☎ 0261-769745, 0788-284545, 0788-284535
-Szamosnegyed	Bogya Kis Mária	bogyakis@gmail.com
Szatmár-Szigetlanka	Reha Endre	440061 Satu Mare Str. Titulescu f.n. ☎ 0261-710130
Szatmárpálfalva	Kiss József	447230 Păulești ☎ 0745-360629
Szatmárudvari	Mihály István	447210 Odoreu Str. Republicii nr. 102. ☎ 0261-775010, 0788-284252 le.: Berend
Szárzaberek	Ilonczai Zsombor	447171 Bercu nr. 8. ☎ 0261-828945, 0724-077381, 0788-200278 izsombor@yahoo.com
Tamásváralfa	Simon Attila	447030 Tămășeni ☎ 0766-366433, 0788-284263
Túrterebes	Somfalvi Edit	447335 Turulung ☎ 0744-479972, 0788-899456 edit.somfalvi@gmail.com le.: Túrterebes-hegy
Vetés	Kulcsár Erzsébet	447355 Vetiș ☎ 0261-820727, 0745-927374

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Nagy Sándor	445100 Carei, str. Rákóczi Ferenc nr. 18. ☎ 0261-865706
Főgondnok	Geréb Miklós	447007 Mihăieni nr. 154. ☎ 0261-871020, 0261-871161
Ákos	Dobai Zoltán	447005 Berea nr. 235 ☎ 0788-254222, 0744-634074, dobaiz@yahoo.com sz.: Krasznabéltek
Bere	Csóka Dezső	447261 Berea nr. 83. ☎ 0745-327375 sz.: Csomaköz
Bogdánd	Bogdán János	447060 Bogdand nr. 294. ☎ 0261-828211
Börvely	Pályi K. Zsigmond	447050 Berveni nr. 350. ☎ 0261-872173 sz.: Kálmánd, Újbörvely
Dobra	Kurta-Tóth Szabolcs Kurta-Tóth Beáta	447291 Dobra nr. 310. ☎ 0788-083185, 0749-035745, 0744-511934 kurtatotos@yahoo.com sz.: Alsószopor
Domahida	Balogh Enikő	4411201 Domănești nr. 69. ☎ 0744-603278
Érdengeleg	Sámi Vilmos	447011 Dindești nr. 331. ☎ 0749-770669
Érendréd	Erdős Csaba	447010 Andrid nr. 586. ☎ 0261-820435, 0726-739411
Érkavas	Balla Árpád	447085 Căuș ☎ 0742-920569 sz.: Krasznakszentmiklós
Érkörös	Csáki Andrea Márta	447102 Chereușa nr. 102. ☎ 0261-878410 sz.: Kandel, Sződemeter
Érszakácsi	Gál Sándor	447275 Săcășeni nr. 537. ☎ 0261-822612, parszakaci@freemail.hu sz.: Szekeres
Érszentkirály	Nagy Tibor	447107 Eriu-Sâncrai nr. 165. ☎ 0742-010330, nagybibi@yahoo.com
Gencs	Szomor Attila	447087 Ghenci nr. 80. ☎ 0261-868078, 0740-133013, szomorattila@yahoo.com sz.: Lili, Terem
Hadad	Mészáros Árpád	447155 Hodod nr. 205. ☎ 0261-829052, 0744-860757 mahod@freemail.hu
Hadadnásd	Tatár János	447158 Nadișu-Hododului nr. 76. ☎ 0261-829102, 0740-680591
Iriny	Szabó Sándor	447012 Irina nr. 176. ☎ 0261-879250, 0720-042600, sandor.sz@freemail.hu
Királydaróc	Szilágyi Tibor	447105 Craidorolți nr. 110. ☎ 0261-876462 sz.: Nagymajtény
Kaplony	Sebestyén Elek Előd	447080 Căpleni nr. 523. ☎ 0788-083677, 0745-678244, sebestye@yahoo.com
Kismajtény	Balogh Enikő	447207 Mofina-Mic nr. 218. ☎ 0261-875007, 0744-603278 sz.: Spitzanya
Krasznamihályfalva	Jobb Domokos	447007 Mihăieni nr. 140. ☎ 0788-293398, 0740-686026, jobbdom@freemail.hu sz.: Krasznacégény
Lele	Nagy Sándor	447157 Lelei nr. 50. ☎ 0261-829125, 0745-775342

Magyarcsaholy	Nagy Róbert	447096 Cehăluți nr. 323. ☎ 0261-822204, 0748-137834, nagyrobert74@yahoo.com sz.: Tasnádcvány
Magyargéres	Nagy Attila	447042 Ghirișa nr. 219. ☎ 0261-876020, 0745-587101
Nagykároly-Belváros	Tukacs József	445100 Carei Str. Rákóczi Ferenc nr. 17. ☎ 0261-861787 sz.: Mezőpetri
	Soós Noémi	445100 Carei Str. Károli Gáspár nr. 4. ☎ 0261-866719, 0743-689614
Nagykároly-Kertváros	Tolnay István	kertvaros_nagykaroly@yahoo.com valamint 0748- 220349 sz.: Mezőfény, Csanáros, Klára
	Orosz Raymond	447281 Becheni nr. 26. ☎ 0726-184802
Pelekeszi	Csáki Andrea Márta	447250 Pișcolt nr. 328. ☎ 0261-824604, 0745-656006, gedeonlkp@freemail.hu sz.: Reszege
Piskolt	Csáki Gedeon József	447260 Sanislău nr. 968. ☎ 0261-821230
Szaniszló	Fórizs Károly	447245 Pir nr. 212. ☎ 0261-821708
Szilágypér	Tolnai Ferenc	447063 Ser nr. 145. ☎ 0744-785234
Szilágyszér	Tarsoly Gyula	445300 Tășnad Str. Ștefan cel Mare nr. 1. ☎ 0261-827561 sz.: Újtasnád
Tasnád	Hegedűs István	445300 Sărăud nr. 146. ☎ 0261-822035, 0744-980672
	Fazekas Ildikó	447270 Santău nr. 653. ☎ 0788-098520, barabasattila@freemail.hu
Tasnádszarvad	Pap Dénes	Érhatvan
Tasnádszántó	Barabás Attila	

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. ☎ 0259-350070, 0788-813242 bihardioszeg@yahoo.co.uk
Főgondnok	Czaholi Tibor	417192 Săniob ☎ 0744-779268
Albis	Dénes Béla	417106 Albiș nr. 61. ☎ 0259-459111
Apátkeresztúr	Kovács Levente	417016 Cristur nr. 13. ☎ 0745-990840
Asszonyvására	Székely István	417177 Târgușor nr. 27. ☎ 0788-033222 szekely100@yahoo.com.
Bályok	Jónás Sándor	417040 Balc, str. Petőfi nr. 53. ☎ 0259-326313, 0745-075417 james58@freemail.hu
Berettyószéplak	Bede Ferenc	417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei nr. 3. ☎ 0259-368363, 0726-236981 bede_f@freemail.hu
Bihardioszeg	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. ☎ 0259-350070 bihardioszeg@yahoo.co.uk

Csokaly	Mátyás Árpád	417437 Ciocaia nr. 29. ☎ 0259-352750, 0746-031760
Éradony	Simon István	417571 Adoni nr. 155. ☎ 0740-529311 ssz_istvan@yahoo.com
Érábrány	Balla Tibor	417005 Abram nr. 25. ☎ 0745-147388
Érbogyoszló	Oroszné Mészáros Márta	417105 Buduslău nr. 101. ☎ 0788-099937
Érkeseű	Orosziné Zih Magda	417176 Cheşereu nr. 238. ☎ 0740-471708, 0788-848228 erkeseru@zappmobile.ro.
Érköbölkút	Czondi István	417438 Cubulcut nr. 42. ☎ 0741-934125, 0788-857522 Egeresi Gábor
Érkötvélyes	Szabó József	417225 Curtușeni nr. 916. ☎ 0259-465028, 0744-567714
Érmihályfalva	Balászné Kiss Csilla Balázs Dénes	415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin nr. 16. ☎ 0259-355447, 740-626336 denes.balazs@freemail.hu
Érolaszi	Futó Ferenc	417439 Olosig nr. 223. ☎ 0745-961-883
Érsemjén	Fülöp János	417545 Șimian nr. 153. ☎ 0259-356269, 0744-919339
Érselind	Oroszi Kálmán	417546 Șilindru str. Gării nr. ☎ 0742-080703, 0788-885771 erselind.ref@gmail.com
Érszőlős	Illyés Tamás	417625 Vișoara nr. 85. ☎ 0259-328-923, 0742-513909, 0741-234375 illyestamas@rdslink.ro
Értarcsa	Kulcsár Árpád	417570 Tarcea nr. 251. ☎ 0259-464-091, 0741-145800, 0788-045231 arpadk2002@yahoo.com
Gálospetri	Szabó Zsolt	417572 Găloșpetreu nr. 379. ☎ 0788-069769, 0744-127175 nemzetes.zsolt@freemail.hu
Hegyközszentmiklós	Kiss Zoltán	417441 Sănnicolău de Munte nr. 33. ☎ 0259-352591, 0788-385785
Jankafalva	Uri Imre	417235 Com. Diosig Sat. Ianca str. Măreșești nr. 11/B. ☎ 0742-612998 uriimre@citromail.hu
Kiskereki	Bozsóky Sándor	417175 Cherechiu nr. 80. ☎ 0722-575144
Magyarkéc	Mike Pál	415301 Cheț nr. 118. ☎ 0788-415862, 0788-011004, 0748-143853 mikepal@zappmobile.ro
Margitta	Fazakas László	415300 Marghita, str. Horea nr. 5. ☎ 0259-362858, 0359-459760
Micske	Gavallér Lajos	417183 Mișca nr. 183. ☎ 0259-364311
Monospetri	ifj. Mátyás Árpád	417018 Petreu nr. 225. ☎ 0259-353855, 0746-031761; arpadmatyas@freemail.hu
Nagykágya	Bara László	417436 Cadea nr. 81. ☎ 0740-435636 nagykadref@freemail.hu

Ottomány	Darabont Tibor	417446 Otomani nr. 220. ☎ 0259-357312, 0744-550973, 0788-214827 bontti@freemail.hu
Papfalva	Kovács Szabadi Tünde	417390 Popești nr. 78. ☎ 0747-117266 eszabadi@freemail.hu
Poklostelek	Erős-Joó Enikő	417184 Poclușa de Barcău nr. 153. ☎ 0742-223246; 0742-091908
Szolnokháza –Sándorfalva	Árus Csongor László	417063 Păgaia nr. 82. ☎ 0740-581790 laszloarus@yahoo.com
Szalacs	Botos András	417445 Sălacea nr. 26. ☎ 0259-463047 andrasbotos@yahoo.com
Szentjobb	Rákosi Jenő	417192 Sâniob nr. 381. ☎ 0259-328323, 0745-586592 hajmirakosi@hotmail.com
Székelyhid	Gavrucza Tibor Jakó Sándor	417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37. ☎ 0259-352511, 0743-612238, 0740-215802 gavrucza@yahoo.co.uk
Tóti	Demeter Sándor	417580 Tăuteu nr. 208. ☎ 0259-354851
Vedresábrány	Árus Csongor László	417015 Abramut nr. 52. ☎ 0740-581790 laszloarus@yahoo.com

BIHARI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Mikló Ferenc	410473 Oradea str. D. Cantemir nr. 23 Bl. D23 ap. 1. ☎ 0259-426142, 0722-686790
Főgondok	Szilágyi Péter	410058 Oradea Str. Barbu Delavrancea nr. 25. ☎ 0259-473842
Ant	Tolvaj László	417036 Ant nr. 180. ☎ 0744-905385
Árpád	Filep Ferenc Miklós	417046 Arpășel nr. 300. ☎ 0259-312686, 0743-868896 filep-ferenc@freemail.hu
Belényes	Réman Elek	415200 Beiuș str. 22 Decembrie nr. 34. ☎ 0259-322861, 0745-923348, 0359-190390
Belényessonkolyos	Földesy Márta	417269 Șuncuiuș de Beiuș nr. 14. ☎ 0744-959241 martakatalinfoldesy@yahoo.com
Belényesújlak	Boros István	417610 Uileacu de Beiuș nr. 74. ☎ 0259-324002, 0721-981564 sz: Magyarcséke i.boros@yahoo.com
Bihar	Csernák Béla	417050 Biharia, str. Szent Péter nr. 52. ☎ 0259-369690 ekkla_bihar@clicknet.ro sz: Gostat-telep
Biharfélegyháza	Szabó Zsolt	417238 Roșiori Bihor nr. 51. ☎ 0259-462013, 0723-595448; szabozsolt@freemail.com
Biharszentjános	Csomay Árpád	417078 Sântion nr. 243. ☎ 0259-316025, 0742-463780 acsomay@web.de
Biharvajda	Kondor Endre	417239 Vaida nr. 177. ☎ 0259-462070, 0740-871001 kondor.endre@gmail.com

Bors	Dénes Károly	417075 Borş nr. 96. ☎ 0259-316131
Erdőgyarak	Prém Imre Csaba	417197 Ghiorac nr. 373. ☎ 0259-312620, 0743-915481
Élesd	Lugosi Mihály	415100 Aleşd, str. Bucegi nr. 21. ☎ 0259-342890, 0723-377218 lugosimihaly@gmail.com sz: Esküllő
Feketeerdő	Bogya Miklós	415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26. ☎ 0259-327403, 0722-992178 bogyamiklos@gmail.com
Feketetót Fugyi	– Zsigmond Attila	417048 Tăut 417364 Fughiu nr. 245. ☎ 0359-805990, 0766-463886 azsigmond@gmail.com
Fugyivásárhely	Kállay László	417360 Oşorhei str. Mică nr. 593. ☎ 0259-313265, 0722-418136 kallay@rdsor.ro
Gyanta	Soós József-Tamás	417131 Ginta nr. 130. ☎ 0259-312005, 0745-926516 soosjt@yahoo.com sz: Kisháza, Tenkeszéplak
Hegyközcsetár	Miklós Csaba Péter	417165 Cetariu nr. 341. ☎ 0259-451023, 0744-779470 mikloscsabal@vipmail.hu
Hegyközkovácsi	Forró László	417051 Cauaceu nr. 175. ☎ 0259-369773, 0722-686780 forrolaszlo@yahoo.com
Hegyközpályi	Katona János	417166 Paleu nr. 20. ☎ 0742-922197, 0765-553289 katjan@vipmail.hu
Hegyközsáldobágy	Kelemen István	417167 Săldăbagiu de Munte nr. 80. ☎ 0259-435742, 0722-769959, kiszal@freemail.hu sz: Săldobăgyhegy
Hegyközszentimre	Kucharszki Zoltán	417452 Sântimreu nr.60. ☎ 0259-441177, 0766-584040
Hegyközújlak	Orbán Zoltán	417172 Uileacu de Munte nr. 190. ☎ 0259-451418, 0788-482261
Jákóhodos	Mikló István Boldizsár	417451 Hodoş nr. 83. ☎ 0259-353353, 0740-207488
Kisnyégerfalva	Filep Attila Zoltán	417252 Grădinari nr. 23. ☎ 0259-438118 filepati@email.ro sz: Vaskohsziklás, Nucet, Stei
Kisszántó	Finta Lilla Emese	417077 Sântău Mic nr. 166. ☎ 0259-316080, 0745-672966
Körösjánosfalva	Földesy Márta	417269 Şuncuiuş de Beiuş nr. 14. ☎ 0744-959241 martakatalinfoldesy@yahoo.com
Köröskisjenő	Lukács Pirooska Angéla	417295 Ineu nr. 100. ☎ 0259-347272, 0742-019027 lukacsangela@yahoo.com
Köröstárkány	Szakács Zoltán	417575 Tărcaia nr. 56. ☎ 0259-322480, 0743-840780, szakacstark@yahoo.com
Kövesegyháza Kügypusztá	Papp József Maksay Árpád	417534 Sălişte sz: Derna, Tataros, Varaszó 417054 Satu Nou nr. 77. ☎ 0259-369483
Magyarkakucs	Buşcă Szilágyi Gyöngyi	417337 Cacuciu Nou nr. 43. ☎ 0740-062864
Magyarremete	Szigeti Ferenc	417410 Remetea nr. 211. ☎ 0259-325226, 0744-198562 ferenczigeti@freemail.hu

Mezőbaj	Arany Sándor	417196 Boiu nr. 449. ☎ 0259-370358
Mezőtelegd	Szoboszlai Gáspár István	417585 Tileagd, str. Unirii nr.35. ☎ 0259-345059; 0723-328103, mezotelegd@gmail.com, capora@autocom.ro
Mezőtelki	Fazakas Ferenc	417608 Telechiu nr. 103. ☎ 0259-345661; 0745-757647 mezotelki@email.ro
Nagyszalonta	Mikló Ferenc	415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9.
Nagyszántó	Szigeti Ferenc-Ernő Szatmári-Gergely Elemér	☎ 0259-373109 refegyh@rdslink.ro 417076 Santău Mare nr. 71. ☎ 0259-316024, 0723-164729 elemer2@rdslink.ro
Nagyvárad -Biharpüspöki	Szekeres Sándor	410141 Oradea, str. Dealului nr.20. ☎ 0359-455288
Nagyvárad -Csillagváros	Vincze Zoltán Vincze Judit	410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15. ☎ 0259-440729, 0742-942975 vinczezoltanro.@freemail.hu
Nagyvárad-Hegyalja	Wagner Erik	410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31. ☎ 0740-338805 wagner.erik@yahoo.com
Nagyvárad-Olaszi	Tőkés László Veres Kovács Attila	410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40. ☎ 0259-416357 mai-resko@olaszi.rdsor, veres53@yahoo.com
Nagyvárad-Ósi	Csúry István Szabó Árpád	410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5. ☎ 0259-413550, 0722-597364 sz: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd
Nagyvárad-Rét	Pálfi József Orbán László-Csongor	410175 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare nr. 6. ☎ 0259-453914
Nagyvárad-Rogériusz	Fazakas Sándor Kerekes József István Geréb Miklós	410175 Oradea, str. Eroului Necunoscut nr. 6. ☎ 0359-178359, 0744-602782, 0742-144576 gerebmiklos@gmail.com
Nagyvárad-Szőlős	Szűcs Imre	410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27. ☎ 0259-419717, 0745-595142 szucs- imi@freemail.hu sz: Szentmárton
Nagyvárad-Újváros	Herdean Gyöngyi Sándor Lajos	410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1. ☎ 0259-431684, 0747-601644, 0722-686749 herdeangyongyi@yahoo.com, dorla@rdslink.ro
Nagyvárad-Velence	Farkas Antal Forró Csaba	410522 Oradea, str. Chujului nr. 91. ☎ 0259-417285, 0723-465499 varadvelence@freemail.hu
Nyüved	Dénes István Lukács	417052 Niuved nr. 1. ☎ 0259-458641, 0745-374441 denesistvan@yahoo.com
Örvénd	Kánya Endre	417317 Urvind nr. 196. ☎ 0259-346037, 0745-576018 kanyaendre@yahoo.de
Paptamási	Bereczki András	417056 Tămăşeş nr. 121. ☎ 0259-413569, 0742-305711 bereczki@rdslink.ro
Pelbárhida	Visky István	417053 Parhida nr. 58. ☎ 0726-242824 istvanvisky@gmail.com, istvanvisky@zappmobile.ro
Pósalaka	Pál László	417588 Poşoloca nr. 126. ☎ 0741-588459
Pusztáújlak	Papp József	417591 Uileacu de Criş nr. 42. ☎ 0259-345356, 0740-781793 pusztaujlakref@freemail.hu

Rév	Boros József Attila	417615 Vadu Crişului nr. 3. ☎ 0359-442990 sz: Nagybaród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa
Síter	Gavrucza-Nagy Emese	417168 Şistera nr. 9. ☎ 0745-537433, 0766-299741 siteritemplom@gmail.com
Szalárd	Borzási Gyula	417450 Sălard nr. 553. ☎ 0259-441063, 0744-838276 sz: Újfeigyvernek
Tamáshida	Pázmány Attila	417037 Tămaşda nr. 66. ☎ 0259-391353, 0748-248837 pazmanyattila@freemail.hu
Tenke	Berke Sándor	417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53. ☎ 0259-310299, 0742-014371, 0740-124852, berkesandor@gmail.com sz: Bélyenyér
Toldinagyfalu	Farkas Zsolt	417153 Sănnicolau Român nr. 487. ☎ 0740-838274 zsolif@yahoo.com
Várasfenes	Szabó László	417265 Finiş nr. 506. ☎ 0359-808838

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Seres Géza	310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33. ☎ 0257-283072 0722-686798 seresgeza@freemail.hu
Főgondnok	Czinczér József	310052 Arad Str. Ceahlău nr. 18/A ☎ 0257-283320, 0721-210956
Arad-Belváros	Baracsi Levente Baracsiné Dávid Zsuzsanna	310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33. ☎ 0257-283072, 0745-618992, 0740-179157 baracsi@arad.ro le.: Majlát
Arad-Gáj	Czégé Imre	310501 Arad Str. Dunării nr. 16. ☎ 0257-275464, 0745-525813, 0744-623442 czegeimre@hotmail.com
Arad-Mosócz	Józsa Ferenc	310205 Arad Str. A. Ivireanu nr. 6. ☎ 0257-218414 jozsaferenc@freemail.hu sz.: Németszentpéter
Ágya	Módi József	317301 Adea nr. 429. ☎ 0257-357629, 0740-227395 modijozsef@yahoo.com
Angyalkút	Seres Géza	317120 Fântânele nr. 106. ☎ 0257-456101, 0722-686798 seresgeza@freemail.hu
Bélzerind	Petruć János	317218 Zerindu Mic nr. 34. ☎ 0257-354605 belzerind@rdslink.ro
Borosjenő	Bodnár Lajos	315300 Ineu Str. Horea nr. 6. ☎ 0257-511750, 0742-033464 brehl@rdslink.ro le.: Csermő sz.: Bokszege, Beliu
Borossebes	Balla Sándor	315700 Sebiş P-cul Libertăţii nr. 29–31. ☎ 0257-310425, 0745-494764 srell@yahoo.de
Erdőhegy-Kisjenő	Kovács Gyula	315100 Chişineu-Criş Str. Înfrăţirii nr. 36. ☎ 0257-350615, 0745-888908 erdohegyreflph@freemail.hu sz.: Gyulavarsánd, Pil, Szintye, Szapárliget, Székudvar, Simánd

Feketegyarmat	Nagy József	317421 Iermata Neagră nr. 32. ☎ 0257-355633, 0742-386723 feketegyarmat@freemail.hu
Kispereg	Váradi Sándor Károly	317241 Peregu Mic nr. 321. ☎ 0257-459022, 0747-940144
Lippa	Seres Géza	315400 Lipova Str. Timișorii nr. 7. ☎ 0722-686798 seresgeza@freemail.hu le.: Györök sz.: Szépfalu, Ménes, Ópálos, Radna, Neudorf, Baracka, Soborsin, Valea Mare
Nagylak	Mészáros József	315500 Nădlac nr. 1082.
Nagypereg	Váradi Sándor Károly	317240 Peregu Mare nr. 76. ☎ 0747-940144
Nagyzerénd	Dénes József	317420 Zerind nr. 282. ☎ 0257-355516, 0721-596036 denesjosef@freemail.hu
Pécska	Mészáros József	☎ 0746-567701
Pankota	Szász Zoltán	315600 Păncota Str. Avram Iancu nr. 4. ☎ 0257-466116, 0740-178651 szaszoli@freemail.hu sz.: Gálsa, Szentanna, Szőlős, Világos, Nagyarát
Szemlak	Mészáros József	317295 Semic nr. 1028 ☎ 0746-567701
Szentleányfalva	Papp Csaba	317206 Sânleani nr. 183. ☎ 0257-381762, 0745-578123 csbax31@yahoo.com sz.: Fakert, Zimándköz
Vadász	Lőrincz Lóránd Péter	317217 Vânători nr. 250. ☎ 0257-354770, 0740-144248 lorinczorand@zappmobile.ro sz.: Simonyifalva, Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Fazakas Csaba	305500 Lugoj, Al. Mocioni 8 ap.2. ☎ 0256-337637, 0256-337637, 0788-636989, temrefmegye@yahoo.com
Főgondnok	Pataki Károly	300013 Timișoara Str. Făgăraș nr. 5. ☎ 0256-242426, 0741-985258
Bégamonostor Igazfalva	Czapp István	307275 Mănăstir, sz.: Făcsad 307155 Dumbrava 197. ☎ 0256-325540, 0256-325540, 0723-289474, czappis@yahoo.com sz.: Kisszécsény
Karánsebes		325400 Caransebeș, Tribunalului 9. sz.: Nándorhegy, Herkulesfürdő
Lugos	Fazakas Csaba Gáll Zoltán	305500 Lugoj, Magnoliei 15., és Al. Mocioni 8 ap.10. ☎ 0256-351103, 0256-351103, 0788-636989, fazakas senator@gmail.com valamint 0788-628750, gallzoli@yahoo.com sz.: Buziásfürdő
Nagybodófalva	Bálint István	307006 Bodo 54. ☎ 0256-333296, 0788-198770 sz.: Vásáros
Resicabánya	Megyasszai Bíró Attila	305500 Reșița, Paul Iorgovici 17. ☎ 0788-627610 sz.: Boksánbánya, Stăjerlak-Anina

Szapáryfalva	Bódis Ferenc	307128 Tipari 110. ☎ 0256-326741, bodisferi@yahoo.com
Temesvár-Belváros	Bányai Ferenc Demeter Sándor	300200 Timișoara, T. Cipariu 1., valamint T. Cipariu 10. ☎ 0256-492992, 0256-492992, 0788-627611, refbelvarostm@freemail.hu sz.: Szentandrás, Temesság 300200 Timișoara, ☎ Cipariu 1. ap.12. ☎ 0256-495922, 0256-495922, 0745-376018, ujezredeve@yahoo.com
Temesvár-Új Ezredév	Gazda István	300434 Timișoara, Herculanu 81. ☎ 0256-215794, 0256-215794, sador_balint@yahoo.com sz.: Kardostelep, Otvosd
Temesvár-Újkisoda	Bálint Sándor	300200 Timișoara, Dr. Russel 2. ☎ 0256-433488, 0256-433488, 0788-626373, voroscsarda@yahoo.com
Temesvár-Vöröscsárda	Kovács Ibolya	307160 Moșnița Nouă 254. ☎ 0256-393502 sz.: Medves
Újmosnica	Gazda Melinda	307160 Dumbrăvița, Gh.Doja 36. ☎ 0256-214649, 0788-219042, refujszentes@gmail.com sz.: Gyarmata
Újszentes	Szűcs András-Ottó	307430 Tormac 360. ☎ 0256-392824, 0726-198111, gyongyosics@yahoo.com sz.: Niczkifalva
Végvár	Gyöngyösi Csilla	305400 Jimbolia, Peter Jung 22C. ☎ 0723-438576 sz.: Nagyszentmiklós, Valkány, Keresztúr, Gyertyámos
Zsombolya	Nyeste János	

SZILÁGYSOMLYÓI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Lukács József, esperes	457260 Nușfalău str. Petőfi Sándor nr. 19. ☎ 0260-678902, 0260-670358 lukacs.jozsef@comptrade.hu
Főgondnok	Márkus László	457213 Zăuan nr. 269. ☎ 0260-623388, 0743-155740 markus@vipmail.hu
Alsóvalkó	Sziszik László	457345 Valcău de Jos nr. 61/A. ☎ 0260-670945, 0742-598784
Büргеzd	Ruzsa István	457261 Bilghez nr. 86. ☎ 0260-670643
Ipp	Kocsis Ambrus Tibor	457210 Ip str. Principală nr. 138. ☎ 0260-671548, 0743-468339 ippref@freemail.hu
Kémer	Paniti Zoltán Paniti Eszter	457060 Camăr str. Principală nr. 288. ☎ 0260-672120, 0766-574053, 0768-001454 paniti_zoltanlp@freemail.hu
Kraszna	Kádár György	457085 Crasna nr. 2.
Krasznahorvát	Kovács István Fazakas Judit	☎ 0260-636072, 0260-636333, 0744-380721 457185 Horoatu Crasnei nr. 200. ☎ 0260-637494, 0745-437317
Lecsmér	Kánya Zsolt Attila	457231 Leșmir nr. 98. ☎ 0729-934078 kanyazsoltattila@yahoo.com

Ráton	Gáspár Zoltán	457088 Ratin, nr. 161. ☎ 0260-637026, 0740-797622
Sarmaság	Püsök József Attila	457330 Šarmășag Str. Sălajului, nr. 18. ☎ 0260-655112, 0744-237293 pusokati@yahoo.com sarmasagirefegyhaz@yahoo.com
Sarmaság-Bányatelep	Lucza István	457330 Šarmășag-Mină Str. Minerilor Bl.M9, ap. 1. ☎ 0260-656566, 0722-686819 istvanlucza@yahoo.com sz: Zálnok, Bobota, Csókaláb
Selymesilosva	Fehérvári Ernő	457331 Ilișua str. Principală nr. 255. ☎ 0260-656123, 0745-848782 sz: Magura
Somlyóújlak	Balázs Ferenc-Bandi	457241 Uileacu Șimleului str. Bisericii nr.47. ☎ 0260-657508, 0740-787622
Szilágybagos	Fehérvári Gyula	457262 Boghiș str. Principală nr. 161. ☎ 0260-623706, 0745268670 gyula.fehervari@freemail.hu
Szilágyborzás	Bogdán Szabolcs	457263 Bozieș str. Principală nr. 37. ☎ 0260-623887, 0726-248828 szabolcsbogdan@yahoo.com
Szilágykövesd	Fazakas Hajnal	457070 Chieșd nr. 120. ☎ 0745-792241
Szilágylompért	Szőnyi Levente	457332 Lompirt nr. 241. ☎ 0260-656145, 0744-626722 leventeszonyi@yahoo.com
Szilágynagyfalu	Lukács József	457260 Nușfalău str. Petőfi Sándor nr. 19. ☎ 0260-670358, 0740-879455, 0036-70-3172366 (HU) lukacs.jozsef@compotrade.hu
Szilágypercesen	Nagy Bálint	457265 Pericea str. Bisericii nr. 416. ☎ 0260-672740, 0740-643460
Szilágy-somlyó	Mike Zoltán	455300 Șimleu Silvaniei Str. Pescărușului nr. 2. ☎ 0260-678889
Szilágyzovány	Kiss Miklós	457213 Zăuan str. Principală nr. 368. ☎ 0260-623335, 0748-224155 zovanyimiklos@freemail.hu
Varsolc	Fazakas Sándor	457355 Vârșolț str. Principală nr. 89. ☎ 0260-672507, 0744-791856 refvarsolc@yahoo.com le: Krasznarécse

ZILÁHI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Bogdán Zsolt	450010 Zalău str. Kossuth Lajos nr. 16. ☎ 0260-661495, 0727-304478, 0741-477618 refeszpilah@easynet.ro
Főgondnok	Pesti János	450092 Zalău Str. Pacii nr. 14. Bl. L2. ☎ 0260-612623
Bősháza	Vargha Levente	457037 Biușa, nr 140. 0260-654227, 0749-193817 vargha_levente@gmail.com sz.: Benedekfalva
Désháza	Uszkai Zoltán	457297 Deja nr 153. ☎ 0260-654436, 0742-073853 k_peter_z@yahoo.com
Diósád	Kádár György Tamás	457168 Dioșod nr. 219. ☎ 0260-629777, 0741-781279 sz.: Magyarbaksa

Doba	Nagy Mihály	457122 Doba nr. 48. ☎ 0744-513421 le.: Kisdoba 359 Nagydoba 218
Egrespatak	Szilágyi Éva	457246 Aghireş nr. 98. ☎ 0260-659105, 0728-784530 szkizo@vipmail.hu szkizo71@yahoo.com
Hidalmás Kusaly	Csillag Péter Lugosi Dániel	457175 Hida nr. 344. sz.: Drág 457080 Coşeu Nr. 144. ☎ 0260-653115, 0744-756721
Magyargoroszló	Sándor András	457169 Guruslău nr. 97. ☎ 0260-629357, 0745-171243
Magyarkecel	Vicsai Ferenc	457245 Meseşeni de Jos nr. 296. ☎ 0260-663305, 0745-539126
Menyő	Nagy István	457298 Mineu nr. 167. ☎ 0743-064174
Mocsolya	Móré Mihály Levente	457326 Valea Pomiilor nr 119. ☎ 0744-764706, 0766-318720 mlevius@freemail.hu
Nagymon	Szilágyi Zoltán	457123 Naimon nr. 63. ☎ 0728-784530 szkizo@vipmail.hu szkizo71@yahoo.com
Ördöggút - Cigányi	Csillag Péter	450007 Zalău. Str Nouă Bl. R98 et II. ap 7. ☎ 0260-632583, 0722-216246
Szilágyballa	Boros Árpád	457046 Borla nr. 114. ☎ 0260-623581, 0745-306599
Szilágycseh	Molnár Kálmán Tóth László	455100 Cehu Silvaniei str. Gh. Pop de Basesti nr. 20. ☎ 0260-650716, 0722-686779, 0740-973884 tothlaszi@yahoo.com
Szilágykerked	Balázs Zoltán	457081 Archid nr. 77. ☎ 0260-653017, 0740-576688 erkedbalazs@yahoo.com
Szilágyfőkeresztúr	Tolnai Miklós	457106 Cristur nr. 189 ☎ 0260-630144, 0742-649075
Szilágygöröcsön	Högye Roberto	457107 Gircei nr. 135 ☎ 0788-385693 le.: Nyírsid
Szilágypanit	Szilágyi Zoltán	457171 Panic nr. 94. ☎ 0260-669753, 0745-435959 szipanit@freemail.hu
Szilágysámson	Szász Bálint Róbert	457325 Samsud nr. 369. ☎ 0260-653222, 0742-763915
Szilágyszeg	Sípos András	457295 Salati nr.135. ☎ 0260-650808
Szilágyszentkirály	Szilágyi Zoltán	457124 Sâncraiu Silvaniei nr. 42. ☎ 0260-633701, 0745-401342
Vérvölgy	Süle Gyula Zsolt	457126 Verveghiu nr. 90. ☎ 0740-703175
Völcsök	Lovász István	4455104 Ulciug nr. 86. ☎ 0260-651534, 0740-175981 listvan2004@yahoo.com
Zilah-Belváros	Püsök Sándor Csaba Lukács Attila Levente	450006 Zalău str. A. Saguna nr. 7. ☎ 0260-661487, 0260-661469, 0744-999537 pusokcsaba@yahoo.com, zilahbelvaros@yahoo.com

Zilah-Fenyves	Bogdán Zsolt Szabó József	450006 Zalău str. Maxim D Constanttin nr. 5. ☎ 0260-661454, 0727-304478, 0260-660479, ☎ 0752-103983 zifer@freemail.hu szabojozsef@yahoo.com
Zilah-Liget	Oláh Mihály Szánthó Júlia Sulyok Júlia	450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A. ☎ 0260-661524, 0260-616875, 0721-219379, 0740-179575 olahszantho@gmail.com sulyokj@yahoo.com sz.: Mice
Zsibó	Molnár Endre	455200 Jibou str. 1 Dec. 1918. nr. 20. ☎ 0260-644830, 0746-961732 le.: Szamosudvarhely

KÓRHÁZLELKÉSZEK

Szatmári Egyházmegye	Balvinszky Sándor	440058 Satu Mare Str. Wolffenbüttel nr. 34. ☎ 0261-715897, 0742-946124, e-mail: balvinszky@freemail.hu
Bihari Egyházmegye	Nacsádiné Csuka Melinda	410439 Oradea B-dul. Ștefan cel Mare, bl. ANL, sc. B, ap. 22. ☎ 0359-410960; 0742-900857; 0721-517176 csukamelinda@yahoo.com
Érmelléki Egyházmegye	Szűcs Zoltán	415300 Marghita Calea Republicii nr, 71. Sc. C. ap. 2. ☎ 0259-459760, 0745-648578 bereilenke@hotmail.com
Zilahi Egyházmegye	Antal Attila	450154 Zalău Str. B. P. Hașdeu bl. H25, ap. 8 ☎ 0260-630005, 0741-477618 zilahiati@yahoo.com

ISKOLALELKÉSZEK

Szatmári Református Gimnázium, Szatmárnémeti	Ilonczai Zsombor	447171 Bercu nr. 8. ☎ 0261-828945, 0724-077381, 0788-200278 izsombor@yahoo.com
Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium, Nagyvárad	Farkas Zsolt	Lorántffy Zsuzsanna Gimnázium 410102 Oradea, str. Andrei Șaguna nr. 1. ☎ 0259-455804, 0740-838274 zsolif@yahoo.com
Zilahi Református Wesselényi Kollégium, Zilah	Kánya Zsolt Attila	457330 Leșmir nr. 98. ☎ 0729-934078 kanyazsoltattila@yahoo.com
Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad	Egyetemi lelkész Anca Tibor	Partiumi Keresztény Egyetem 410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27. ☎ 0259/418244, 0731-615842 office@anca.name

BÖRTÖNLELKÉSZ

Börtönlelkész Lugosi Mihály 415100 Aleşd, str. Bucegi nr. 21.
☎ 0259-342890, 0723-377218
lugosimihaly@gmail.com

EGYHÁZMEGYEI MISSZIÓI ELŐADÓK

Nagybányai Egyházmegye	Bakné Major Enikő	435400 Seini, P-ta Sylvester János nr.1., Jud. Maramureş ☎ 0262-490020
Szatmári Egyházmegye	Bogya Kis Mária	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 4 Jud. Satu Mare ☎ 0261-769445 bogyakis@datec.ro
Nagykárolyi Egyházmegye	Kurta-Tótos Szabolcs	447291, Dobra nr. 310, Jud. Satu Mare ☎ 0744-511934 kurtatotos@yahoo.com
Érmelléki Egyházmegye	Bara László	417436 Cadea nr. 81. 0740-435636 nagykadref@freemail.hu
Bihari Egyházmegye	Berke Sándor	417595, Tinca, Str. Avram Iancu nr. 53 ☎ 0259-310299 berkesandor@gmail.com
Aradi Egyházmegye	Józsa Ferenc	310205, Arad, Str. A. Ivireanu nr. 6., Jud. Arad ☎ 0257-218414 jozsaferencz@freemail.hu
Temesvári Egyházmegye	Kovácsné Pap Ibolya	300200, Timișoara-Ciarda, Str. Dr. Russel nr. 2., Jud. Timiș ☎ 0256-433488 voroscsarda@yahoo.com
Szilágysomlyói Egyházmegye	Kiss Miklós	457213, Zăuan nr. 374. Jud. Sălaj ☎ 0260-623335
Zilahi Egyházmegye	Szilágyiné Kupás Éva	457246, Aghireș, nr. 98. Jud. Sălaj, ☎ 0260-659105 szkizo@vipmail.hu

**A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
PRESBITERI SZÖVETSÉGÉNEK CÍMTÁRA**

László Kálmán elnök	450151 Zaláu str. Gh Doja nr. 86 Bloc. D86, ap 12 Jud Sălaj ☎ 0260-630925, 0260-661495, 0726-748432 lkalman2@freemail.hu
Gulyás Olga ügyvezető elnök	410258 Oradea str. Greicrului nr. 20 Jud. Bihor ☎ 0359-175570
Márton Jenő jegyző; nagybányai EPSZ elnök	430223 Baia Mare str. N. Iorga nr 1164. Jud Maramureș ☎ 0262-222346
Nemes Lujza pénztáros	410326 Oradea str Doina nr 14. Bl C71 ap 17. Jud Bihor ☎ 0744-282077
Venter Miklós EPSZ és presb. b. elnök	310308 Arad str. Tușnad nr 90. Bl521 ap 16, Jud Arad ☎ 0257-279274, 0722-437208 mikiref@yahoo.com
Fodor Béla etikai b. elnök	410290 Oradea str Sovata nr. 46. Bl. Q II. Ap 28. Jud. Bihor ☎ 0359-417804
Varga Bálint gazdasági b. elnök	440073 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 64. jud. Satu Mare ☎ 0261-877571, 0746-677529
Nagy Judit Noémi ifjúsági b. elnök	410227 Oradea str. Petre Ispirescu nr. 18. Bl. PB 43. ap 6 Jud Bihor ☎ 0740-387946
Tatár Miklós szatmári EPSZ elnök	440164 Satu Mare str. Brândușa G 9 / 9 Jud. Satu Mare ☎ 0722-862981, 0261-769292
Geréb Miklós nagykárolyi EPSZ elnök	447007 Mihăieni nr 154. Jud. Satu mare ☎ 0261-871020, 0261-871161, 0742-278170
Nagy Sándor érmelléki EPSZ elnök	415700 Valea lui Mihai str. Pázmány Péter nr. 29. Jud Bihor ☎ 0259-355685, 0740-553096
Szilágyi Péter bihari EPSZ elnök	410058 Oradea str Barbu Delavrancea nr 25. Jud. Bihor ☎ 0259-473842
Ifj. Pataki Károly temesvári EPSZ elnök	300013 Timișoara str Făgăraș nr. 5. Jud Timiș ☎ 0256-242426, 0741-985258
Tóth András somlyói EPSZ elnök	457330 Șarmășag str. Szilagy nr. 66. Jud Sălaj ☎ 0260-655153, 0728-279802
Vincze János zilahi EPSZ elnök	455200 Jibou str.1 Dec 1918, Bl S45 Ap 7. Jud Sălaj ☎ 0260-641305, 0260-644840

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET NŐSZÖVETSÉGE

Egyházkerületi Elnökség

Elnök	Bogya Kis Mária	440199 Satu Mare Str. Inăului nr. 11. ☎ 0261-769745, 0788-284535
1. Alelnök	Balázné Kiss Csilla	415700 Valea lui Mihai Str. Calvin nr. 16. ☎ 0259-355447
2. Alelnök	Kovács Ildikó	300200 Timișoara Str. 1. Decembrie nr. 94 Ap. 4. ☎ 0356-106630
3. Alelnök	Mike Gyöngyvér	457300 Șimleu Silvaniei Str. Pescăruș nr. 4. ☎ 0260-678889
4. Alelnök	Nagy Erika	447180 Livada ☎ 0261-840142
Titkár	Mihály Katalin	447210 Odoreu Str. Republicii nr. 102. ☎ 0261-775010
Jegyző	Kovács Borbáth Katalin	410380 Oradea Str. Italiana nr. 35. Bl. Y2/35 ☎ 0359-305718
Pénztáros	Fekete Judit	410067 Oradea Piața Independenței nr. 35. Ap. 21. ☎ 0259-231310

Egyházmegyei nőszövetségi elnökök

Aradi Egyházmegye	Dénes Erzsébet	317420 Zerind nr.282. ☎ 0257-355516
Bihari Egyházmegye	Csomay Piroska	417078 Sântion nr. 243. ☎ 0259-316025
Érmelléki Egyházmegye	Dr. Karászi Rozália	415700 Valea lui Mihai Str. Izvorului nr. 11. ☎ 0259-355246
Nagybányai Egyházmegye	Tasnádi Ella	430263 Baia Mare Str. Republicii 9. ☎ 0262-227263
Nagykárolyi Egyházmegye	Balogh Enikő	447207 Moftinu Mic nr. 218. ☎ 0261-875007
Szatmári Egyházmegye	Nagy Erika	447180 Livada ☎ 0261-840142
Szilágysomlyói Egyházmegye	Paniti Eszter	457060 Camăr nr. 288. ☎ 0260-672120
Temesvári Egyházmegye	Kovács Ibolya	300200 Timișoara-Ciarda Str. Dr. Russel nr. 2. ☎ 0256-433488
Zilahi Egyházmegye	Szilágyi Éva	457246 Aghireș nr. 98. ☎ 0260-659105

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG

KRISZ

krisziroda@yahoo.com

Elnök	Ecsedi Árpád	437345 Misztótfalu (Tăuții Măgherauș) nr. 845 ☎ 0262-293272, 0745-662539
Ifjúsági szakelődó	Lucza István Attila	457330 Sarmaság (Șarmășag), Minerilor u. M9/1. ☎ 0260-656566, 0722-686819 istvanlucza@yahoo.com
Munkatársak Sajtóreferens	Szőnyi Levente	457332 Lompért (Lompirt) nr. 245. ☎ 0260-656145, 0744-626722 leventeszonyi@yahoo.com
Irodavezető	Fazakas Sándor	457355 Varsolc (Vársolt) nr. 71. ☎ 0260-672507, 0744-791856 refvarsolc@yahoo.com

Egyházmegyei ifjúsági szakelődók:

Nagybányai Egyházmegye	Sebestyén László Ede	437080 Tiszahosszúmező (Câmpulung la Tisa) nr. 132. ☎ 0262-370616, 0743-030132
Szatmári Egyházmegye	Ilonczai Zsombor	447171 Bercu nr. 8. ☎ 0261-828945, 0724-077381, 0788-200278 izsombor@yahoo.com
Nagykárolyi Egyházmegye	Kurta-Tötös Beáta	447291 Dobra (Dobra) nr. 310 ☎ 0744-511934
Érmelléki Egyházmegye	Mike Pál Attila	415301 Magyarkéc (Cheț) nr. 118. ☎ 0748-143853, 0788-415862 mikepal@zappmobile.ro
Bihari Egyházmegye	Soós József Tamás	417131 Gyanta (Ginta) nr. 130. ☎ 0259-312005 soosjt@yahoo.com
Aradi Egyházmegye	Módi József	317301 Ágya (Adea) ☎ 0257-357692, 0740-227395 modijozsef@yahoo.com
Temesvári Egyházmegye	Bódis Ferenc	307128 Szapáryfalva (Tipari) ☎ 0256-326741
Szilágysomlyói Egyházmegye	Bogdán Szabolcs	457263 Szilágyborzás (Bozieș) ☎ 0260-623887, 0726-248828
Zilahyi Egyházmegye	Kádár György Tamás	457168 Diósd (Dioșod) nr. 219. ☎ 0260-629777

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Számadás és számvetés jókívánságokkal	5
<i>Dsida Jenő: Tekintet nélkül</i>	7
Hónapok	8
<i>Wass Albert: A völgyek vándora</i>	32
Hűséges útitárs	33
Erdélyből Európába (Tőkés László zárónapi előadása Tusnádfürdőn)	35
Visszatekintés	39
Makkai Sándor: Megszólalnak a kövek	44
<i>Sík Sándor: Hetven felé</i>	48
Istennel élve megtörik minden magány	49
Tavaszy Sándor tanítványa voltam	53
Államosítás Magyarországon – 1947.	61
Az Egyetlenemtől az Áldás, népességig	69
A család az anyanyelv iskolája	75
GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT	
Bihari egyházmegyei körkép	81
Szent Imre herceg lelki hagyatéka	100
Bemutatkozik a Szilágysomlyói Református Egyházmegye	104
Hálaadás Nagykolcon	112
Börvely	114
Ünnep Sárközüjlakon	115
A zsoldáros Szenci Molnár Albert	117
Az Ige és a pénz	124
Atyai örökség	130
A halhatatlan Wass Albert	134
Aki Wasst olvas, egy kicsivel jobb magyar lesz	139
135 éve született Bánffy Miklós	142
<i>Sínka István: Virág-ballada</i>	144
TÖRTÉNELMI FEJEZETEK	146
1918: a trianoni tragédia prologusa	146
Tabutémák, avagy a másik fél érzékenysége	152
Persevero	157

MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN	165
Délvidéktől az összejtek orvosáig	168
Magyar szívvel a világban	174
Ez olyan idő	178
ÍRÓINKRA EMLÉKEZÜNK	
Bartalis János, Kosály szerelmese	179
Gárdonyi Géza: „az egri remete“	182
Tompai László: <i>Magányos fenyő</i>	187
Tizenöt éve halt meg Horváth Imre	188
Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem	191
Élő gyülekezeti könyvtár	196
Wass Albert: <i>Gátak</i>	200
A MÚLTBAN ÉLŐ JELEN	
Fürdőélet Nagyváradi környékén	201
GYEREKEKNEK	209
Otthonunk a természet	221
KERESZTREJTVÉNYEK	226
Felfedezések, találmányok	234
Ötödik zsoltár: A FÖLD	238
Jelentős évfordulók 2008-ban	239
A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára	245

